วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Thaksin Law Journal

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2568)
ISSN : 3027-6578 (Online)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนในสาธารณรัฐฟินแลนด์
Political Participation of People in Republic of Finland
บุญเรือน เนียมปาน และสุวรรณ วงษ์การค้า

การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local”
Upgrading Community Products to be a “SMART Local”
กัญญาพัชร ดุลยพัชร์

ปัญหากฎหมายการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ศึกษากรณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา
Legal Problems Do Not Allow Refunds to be Subject to Judgement Execution: A Case Study of a Savings Cooperative in Songkhla Province
กรวิภา ชนะสิทธิ์ และกฤษรัตน์ ศรีสว่าง

มาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ ของประเทศไทยเปรียบเทียบประเทศญี่ปุ่น
Preventive and Remedial Measures for Elderly Victims of Online Crime in Thailand Compared to Japan
ยุทธชัย ด้วงสวัสดิ์ และ กัญญาพัชร ดุลยพัชร์

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรม ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน
Legal Problems Concerning the Authority and Operational Format of the Justice Fund in Supporting Legal Education Projects for the Public
ถิรวรรณ กลางณรงค์

สิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย
The Right of Inheritance Right as a Statutory HeirBetween a father and an Illegitimate Child
กันยนา ศรีพฤกษ์ และญาตรี สมล่ำ

การส่งเสริมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน
Supporting Land Developer Occupation
ศิวพร เสาวคนธ์ และวัฒนา คณาวิทยา

สิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย
Rights and jurisdiction of coastal states to oil smuggling in exclusive economic zones in Thailand.
สุภัสสรณ์ สิริพันธุ์ภัค

Restorative Justice for Adults and Minors: A Comparative Study between Indonesia and Thailand
Rizky Juventus Simangunsong, Ari Wirya Dinata, and Papontee Teeraphan

วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Thaksin Law Journal

ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2568)
ISSN : 3027-6578 (Online)

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผ่านการตรวจประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน
จากหลากหลายหน่วยงาน และไม่ได้สังกัดหน่วยงานเดียวกับผู้เขียน

ข้อเขียนทั้งหมดที่ปรากฏในวารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
เป็นข้อคิดเห็นของผู้เขียนโดยเฉพาะไม่ใช่ความเห็นและความรับผิดชอบของ
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ หรือกองบรรณาธิการวารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสาธารณรัฐฟินแลนด์ *บุญเรือน เนียมปาน และสุวรรณ วงษ์การค้า*	1
การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local” *กัญญาพัชร ดุลยพัชร์*	17
ปัญหากฎหมายการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ศึกษากรณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา *กรวิภา ชนะสิทธิ์ และกฤษรัตน์ ศรีสว่าง*	29
มาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ ของประเทศไทยเปรียบเทียบประเทศญี่ปุ่น *ยุทธชัย ด้วงสวัสดิ์ และ กัญญาพัชร ดุลยพัชร์*	42
ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรม ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน *ถิรวรรณ กลางณรงค์*	61
สิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย *กันยนา ศรีพฤกษ์ และญาตรี สมล่ำ*	78
การส่งเสริมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน *ศิวพร เสาวคนธ์ และวัฒนา คณาวิทยา*	96
สิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ของประเทศไทย *สุภัสสรณ์ สิริพันธุ์ภัค*	107
Restorative Justice for Adults and Minors: A Comparative Study between Indonesia and Thailand. Rizky Juventus Simangunsong, Ari Wirya Dinata, and Papontee Teeraphan	126

วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Thaksin Law Journal Reviewer Team

ที่ปรึกษา

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤษฎา อภินวถาวรกุล	คณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภวีร์ เกลี้ยงจันทร์	รองคณบดีฝ่ายบริหารและวิจัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Thaksin Law Journal Editorial Team

บรรณาธิการวารสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ ศรีบุญโรจน์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

กองบรรณาธิการ

1. ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
2. ศาสตราจารย์ ดร.จุมพต สายสุนทร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. ศาสตราจารย์ ดร.ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
4. ศาสตราจารย์มาลี พฤกพงศาวลี	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
5. ศาสตราจารย์พรชัย สุนทรพันธุ์	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
6. รองศาสตราจารย์ ดร.พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. รองศาสตราจารย์ ดร.กิติพงศ์ หังสพฤกษ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
8. รองศาสตราจารย์ ดร.อัคคกร ไชยพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
9. รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษรัตน์ ศรีสว่าง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
10. รองศาสตราจารย์ปพนธีร์ ธีระพันธ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
11. อาจารย์ ดร.จันทราทิพย์ สุขุม	มหาวิทยาลัยทักษิณ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ธีรยุทธ ปักษา	มหาวิทยาลัยทักษิณ
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา ทองขาว	มหาวิทยาลัยทักษิณ
14. อาจารย์นฤมล ฐานิสโร	มหาวิทยาลัยทักษิณ
15. อาจารย์มาตา สินดำ	มหาวิทยาลัยทักษิณ

บทบรรณาธิการ

สวัสดีท่านผู้อ่านทุกท่าน ก่อนอื่นต้องขอขอบคุณท่านผู้อ่านที่ได้ให้ความสนใจและติดตามอ่านผลงานทางวิชาการที่เผยแพร่โดยวารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณด้วยดีเสมอมา โดยเมื่อต้นปีที่ผ่านมา วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 5 โดยได้รับการประเมินให้อยู่ในวารสารกลุ่มที่ 2 ตั้งแต่ พ.ศ. 2568-2572

สำหรับวารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2568) ยังคงมีบทความที่น่าสนใจทั้งในส่วนของบทความวิชาการและบทความวิจัยที่น่าสนใจจากนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิเช่นเคย เริ่มต้นด้วยบทความเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสาธารณรัฐฟินแลนด์” ซึ่งได้นำเสนอประเด็นการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนในสาธารณรัฐฟินแลนด์โดยได้พิจารณาถึงแนวคิดทางการเมืองการปกครองตลอดจนกฎหมายที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองของสาธารณรัฐฟินแลนด์

บทความเรื่อง “การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local”” ได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจากหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ให้เป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local” ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 ชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและภูมิปัญญาของท้องถิ่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความยั่งยืนตามแนวคิด “SMART Local” ทำให้ชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญในการร่วมพัฒนาและสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการสร้างจุดขาย “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” ให้กลายเป็น “Soft Power” บทความเรื่อง “มาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทยเปรียบเทียบประเทศญี่ปุ่น” ซึ่งนำเสนอปัญหาของผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์โดยศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุในการได้รับการเยียวยา ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 และศึกษามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทยเปรียบเทียบประเทศญี่ปุ่น

บทความเรื่อง “การส่งเสริมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน” ได้นำเสนอประเด็นการส่งเสริมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดินโดยได้ศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน และกฎหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน บทความเรื่อง “ปัญหากฎหมายการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ศึกษากรณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา” ซึ่งได้ศึกษาถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีและกฎหมายสหกรณ์ ตลอดจนปัญหาการบังคับคดีจากเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์และได้เสนอแนะมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนจากการถูกบังคับคดี

บทความเรื่อง "ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน" ได้ศึกษาวิเคราะห์ และเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพ อำนาจหน้าที่และรูปแบบของกองทุนยุติธรรม ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรม บทความเรื่อง "สิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย" ได้ศึกษาสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมายตามมาตรา 1627 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บทความเรื่อง "สิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย" ได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับสิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทยโดยได้พิจารณาถึงอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 และสุดท้ายบทความภาษาอังกฤเรื่อง "Restorative Justice for Adults and Minors: A Comparative Study between Indonesia and Thailand" ซึ่งได้ศึกษาถึงประเด็นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันในคดีอาญาโดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายของประเทศอินโดนีเซียกับกฎหมายของประเทศไทย

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับความรู้และมีความสุขกับการอ่านบทความจากวารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ในนามกองบรรณาธิการขอขอบคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณากับวารสารในการประเมินบทความ ขอบคุณผู้เขียน ผู้อ่านทุก ๆ ท่าน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนสำคัญในการทำให้วารสารฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อานนท์ ศรีบุญโรจน์
บรรณาธิการประจำฉบับ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสาธารณรัฐฟินแลนด์
Political Participation of People in Republic of Finland

บุญเรือน เนียมปาน[1] สุวรรณ วงษ์การค้า[2]
Boonruen Niempan[3] Suwan Wongkanka[4]

Received: Apr 12, 2024 Revised: Jan 20, 2025 Accepted: Feb 5, 2025

[1] ปริญญาเอก, ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเจ็ด อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

[2] ปริญญาเอก, ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลชัยฤทธิ์ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง

[3] D.P.A, Director of the Division of Public Health and Environment, khung Chet Subdistrict Administrative Organization (SAO), Khlong Loang District, Phatumthani Province, Thailand.

[4] L.L.D., Chief Administrator of the Subdistrict Administrative Organization of Chaiyarit, Chai Yo District, Ang Thong Province, Thailand.

*Corresponding author: E-mail address: Hinpak.law@gmail.com

บทคัดย่อ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยหากประชาชนมีความเข้าใจพร้อมทั้งตื่นตัวเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมจะส่งผลดีต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีของประเทศชาติ และสังคมโลกให้ก้าวหน้า และยั่งยืน

ในปัจจุบันสาธารณรัฐฟินแลนด์ เป็นประเทศที่ประชากรมีความสุขที่สุดในโลกครองอันดับหนึ่งต่อเนื่องหกปีจากข้อมูลจากรายงานความสุขโลกประจำปี 2566 (World Happiness Report 2023) ขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) โดยสาธารณรัฐฟินแลนด์ถือได้ว่ามีเสถียรภาพทางการเมืองสูงที่เป็นเช่นนี้ก็สืบเนื่องมาจากศักยภาพการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนในสาธารณรัฐฟินแลนด์ โดยอ้างอิงจากดัชนีประชาธิปไตย (Democracy Index) ปีพ.ศ.2566 (ค.ศ.2021) ข้อมูลจาก Economist Intelligence Unit (EIU) เป็นการหาคะแนนค่าเฉลี่ยประเทศที่มีประชาธิปไตยสมบูรณ์ที่สุดในโลก ซึ่งพบว่าสาธารณรัฐฟินแลนด์อยู่ในอันดับสาม จึงทำให้มีความน่าสนใจที่จะศึกษาว่า สาธารณรัฐฟินแลนด์มีการบริหารปกครองอย่างไร จึงทำให้นำประเทศไปสู่ความเจริญ ประสบผลสำเร็จให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอีกทั้งประชาชนมีความสุขอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาธิปไตย สาธารณรัฐฟินแลนด์

Abstract

Political participation is very important for the development of democracy. If the people understand and are aware of and participate in politics, it will have a positive effect on the development of democracy. Political participation is an important factor in the development of the economy, society, and technology of the country and the world society to progress and be sustainable.

Currently, The Republic of Finland has been ranked as the happiest country in the world for six consecutive years, according to the World Happiness Report 2023 by the United Nations (UN). Finland is considered to have high political stability, which is due to the potential for political participation of the people in the Republic of Finland. According to the Democracy Index 2021, data from the Economist Intelligence Unit (EIU) is an average score of the countries with the most complete democracy in the world. It was found that the Republic of Finland was ranked third. Therefore, it is interesting to study how the Republic of Finland is governed, leading the country to prosperity, successfully allowing the people to participate in politics, and the people are continuously happy to this day.

Keywords: Political Participation, Democracy, Republic of Finland

1. บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งคือประชาชนต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้นหมายถึงการปกครองประชาชน เพื่อประชาชน ปวงชนมีอำนาจสูงสุดทำหน้าที่ในการปกครองตนเอง และประชาธิปไตยนิยามว่าหมายถึงระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ประชาชนจึงเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด ซึ่งหมายความว่าประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกลุ่มทางสังคมทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น [1] แนวคิดเรื่องประชาธิปไตยโดยตรง (Direct democracy) ในการกระจายอำนาจของท้องถิ่นมุ่งหวังการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อสร้างเสริมให้ประชาชนปกครองตนเอง (Self determination) เพราะการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตย (Participatory democracy) เปิดโอกาสให้พลเมืองในท้องถิ่นกำหนดการ ตัดสินใจ และสามารถกำหนดกฎเกณฑ์การพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง (Self rule) ผ่านช่องทางการมีส่วนร่วม เช่นการถกเถียงสาธารณะ (Public discussion) การเจรจา (Negotiation) การออกเสียง (Voting) มุ่งเน้น ระบุว่าภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของพลเมืองรวมทั้งจัดหารูปแบบส่งเสริมให้มีการสนทนาทางการเมือง (Political dialogue) เพื่อทำให้พลเมืองมีโอกาสในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ [2] ซึ่งผู้นำยุคใหม่ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นสิทธิและเสรีภาพมีความจำเป็นเพื่อช่วยระดมความคิดความสามารถเนื่องจากบริบทของโลกที่มีความเปลี่ยนแปลงเกิดภาวะวิกฤตการณ์หลายด้าน ความผิดปกติของระบบนิเวศภัยพิบัติทางสิ่งแวดล้อมอีกทั้งปัญหาจากการระบาดของโรคติดต่อร้ายแรง เช่นโรคติดเชื้อไวรัสโควิด-19 [3]

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นยุทธศาสตร์แนวทางให้ส่วนราชการใช้ขับเคลื่อนประเทศไทยให้เกิดความสามัคคี สงบเรียบร้อย สร้างการพัฒนาให้เข้มแข็ง มั่นคง มั่งคั่ง อย่างยั่งยืน รวมทั้งเป็นการร่วมมือในการสร้างสรรค์พลังในการทำความดี ให้ประเทศชาติเพื่อประชาชนทุกคนโดยยุทธศาสตร์ประชารัฐ คือการรวมพลังของทุกภาคส่วนทั้งภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และภาครัฐ เรียกว่า “คนไทย ทุกคน คือประชาชน ของชาติ” [4] ซึ่งถือว่าเป็นพลังสำคัญในการแก้ไข เปลี่ยนแปลง ปฏิรูป และพัฒนาประเทศไทยในทุกมิติ หัวใจคือการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมการของประชาชนทุกคน โดยรัฐสนับสนุนให้ประชาชนดำเนินการด้วยตนเองบนพื้นฐานความพอเพียงโครงการต่างๆเป็นตามความต้องการของประชาชน และที่สำคัญประชาชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมดำเนินกิจการต่าง ๆ ของรัฐ เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนทุกคน

การร่วมการกระทำใด ๆ ที่เกิดโดยความเต็มใจทั้งนี้เพื่อมีเป้าหมายในการเลือกนโยบายของรัฐเพื่อต่อรองการบริหารงานหรือต่อรองการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาลทั้งระดับท้องถิ่น และในระดับชาติซึ่งการมีส่วนร่วมตามประเภทของระบอบประชาธิปไตยสามารถแบ่งออกเป็นประชาธิปไตยทางตรง (Direct democracy) เป็นประชาธิปไตยที่ให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองได้โดยตรงรวมถึงการร่างกฎหมาย การกำหนดนโยบายของประเทศ และการลงประชามติระดับประเทศประชาธิปไตยแบบมีตัวแทน (Representative democracy) หรือที่เรียกว่าประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect democracy) เป็นการปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตนในการร่วมตัดสินใจทางการเมือง ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory democracy)

เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ผสมผสานระหว่าง สองแบบแรกโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าการเลือกตั้ง แต่ยังให้ประชาชนปกครองตนเองได้ในระดับท้องถิ่น มีองค์กรอิสระรักษาผลประโยชน์ของประชาชนเป็นไปเป้าหมายเพื่อความสุขและคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยสามารถกล่าวได้ว่าประเทศใดที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงย่อมแสดงถึงมีความเป็นประชาธิปไตยสูง

ด้านกฎหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองของราชอาณาจักรไทย

ความเป็นมาของกฎหมายการปกครองเพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของราชอาณาจักรไทยเป็นไปตามแนวคิดทางการปกครองตามกฎหมายสูงสุดในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เป็นฉบับที่ 16 โดยประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2540 ซึ่งถือว่าเด่นชัดเป็นรัฐธรรมนูญฉบับเดียวของประเทศที่ได้มาจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง และมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากเดิมโดยมีเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญคือการปฏิรูปการเมืองโดยการเปลี่ยนการเมืองของนักการเมืองให้เป็นการเมืองของพลเมืองการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สามารถเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ โดยมีเป้าหมาย 3 ประการคือ 1.ขยายสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการเมือง 2.การเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน เพื่อให้เกิดความสุจริตและโปร่งใสในระบอบการเมือง 3.การทำให้ระบบการเมืองมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการที่ประชาชนได้รับความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีสิทธิเสรีภาพความเสมอภาคได้รับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีระบบตรวจสอบอำนาจรัฐในกระบวนการต่างๆตั้งแต่การกำหนดนโยบายของรัฐบาลอีกทั้งการเข้าถึงสิทธิของตนเอง ประชาชนสามารถตรวจสอบและเรียกร้องให้ผู้มีอำนาจปฏิบัติตามนโยบายต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างจากในอดีตชัดเจน โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ มีบทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลายประการด้วยกัน เช่น สิทธิการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (มาตรา 105) สิทธิการสมัครรับเลือกตั้ง (มาตรา 107 และมาตรา 125) สิทธิการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย (มาตรา 170) สิทธิการออกเสียงประชามติ (มาตรา 214) สิทธิการเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (มาตรา 304) สิทธิการเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น (มาตรา 286) สิทธิการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น (มาตรา 287) สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน (มาตรา 59) สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของรัฐ (มาตรา 60) สิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (มาตรา 46) การมีส่วนร่วมทางการเมืองเด่นชัดรูปแบบใหม่ของรัฐธรรมนูญที่มีการการปฏิรูปทางการเมืองให้เป็นการเมืองแบบมีส่วนร่วม (Partitive politics) นำมากำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เช่นหลักการถอดถอนผู้ได้รับการเลือกตั้ง (Recall) หลักการริเริ่มเสนอแนะ (Initiatives) หลักการประชาพิจารณ์ (Public hearings) และหลักการแสดงประชามติ (Referendum)

สำหรับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มีการกำหนดลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เป็นแนวนโยบายในมาตรา 87 ไว้ 5 ประการคือ 1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น 2. ส่งเสริมและ

สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองการวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ 3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น 4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็น และเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ 5. ส่งเสริม และให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริต และเที่ยงธรรม โดยต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิง และชายที่ใกล้เคียงกัน

ส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ในหมวด 6 มาตรา 78 รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชน และชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ด้านต่าง ๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใด เรื่องที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน มาตรา 133 มาตรา136 และมาตรา 256 (1) อีกทั้งการให้อำนาจประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง และมาตรา 133(3) มาตรา 236 และมาตรา 256(1) ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ 1. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ตามหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หรือหมวด 5 หน้าที่รัฐ ทั้งนี้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย 2. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานพอสมควรเพื่อกล่าวหากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ กรณีผู้มีพฤติการณ์ร่ำรวยผิดปกติ การทุจริตต่อหน้าที่ หรือการจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายหรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง 3. ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอขอแก้ไขเพิ่มเติมตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการเลือกตั้ง

จะเห็นได้ว่ากฎหมายตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทยส่งเสริมให้ความสำคัญในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเพื่อมาร่วมกันในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ส่งเสริมการใช้สิทธิ์การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับเพื่อต่อต้านการทุจริตของนักการเมือง การส่งเสริม และให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริต และเที่ยงธรรมมาโดยตลอด รวมถึงให้สิทธิการมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาการบริหารของภาครัฐ สิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์ดูแลปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนจุดมุ่งหมายการพัฒนาต่างๆดังกล่าวเป็นไปเพื่อชุมชนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ดังนั้น เพื่อการศึกษาแนวทางการเมืองการปกครอง และการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของสาธารณรัฐฟินแลนด์ซึ่งมีสถิติอันดับหนึ่งในการจัดอันดับประเทศที่มีความสุขที่สุดในโลกหกปีต่อเนื่อง โดยแนวทางการปกครองการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลักประชาธิปไตยสมบูรณ์ที่สุดในโลก อันดับสาม [5] การศึกษาวิธีการบริหารการปกครองพัฒนากฎหมายของรัฐบาลสาธารณรัฐฟินแลนด์ซึ่งพบว่าให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองรวมกลุ่มสร้างพลังในทางปฏิบัติของชุมชน (Meaningful public participation) พัฒนาคุณภาพในการกำหนดวิถีชีวิต และอนาคตของชุมชนโดยคนในชุมชนตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ถูกต้อง รวดเร็ว เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เป้าหมายเกิดประสิทธิผลคือชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และประชาชนมีความสุข

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสาธารณรัฐฟินแลนด์ (Republic of Finland)

2.1 ข้อมูลทั่วไปประวัติความเป็นมา และการปกครองสาธารณรัฐฟินแลนด์

สาธารณรัฐฟินแลนด์ เป็นประเทศที่มีลักษณะส่วนใหญ่เป็นทะเลสาบและเกาะจำนวนมากตั้งอยู่ทางตอนเหนือของทวีปยุโรปเป็นประเทศในกลุ่มนอร์ดิก ทิศเหนือติดกับราชอาณาจักรนอร์เวย์ ทิศตะวันออกติดกับสหพันธรัฐรัสเซีย ทิศตะวันตกติดกับราชอาณาจักรสวีเดน เมืองหลวงคือกรุงเฮลซิงกิ (Helsinki) มีพื้นที่ 338,145 ตารางกิโลเมตรพื้นที่ป่าไม้ 227,767 ตารางกิโลเมตร และมีทะเลสาป 187,888 แห่ง ประชากรประมาณ 5.5 ล้านคนภาษาราชการ 2 ภาษา คือ ภาษาฟินนิช และภาษาสวีดิช สามารถใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันและการติดต่อธุรกิจ หน่วยเงินตราคือ ยูโร (Euro) สาธารณรัฐฟินแลนด์เข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปปี พ.ศ. 2538 สภาพภูมิอากาศอากาศหนาวเย็น โดยช่วงเวลาที่มีแสงอาทิตย์ค่อนข้างสั้น ฤดูหนาว (เดือนธันวาคมถึงเมษายน) อุณหภูมิต่ำกว่า 0 องศาเซลเซียส ส่วนในการดำรงชีวิต ระบบเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ของสาธารณรัฐฟินแลนด์กับประเทศไทย

2.2 ด้านเศรษฐกิจของสาธารณรัฐฟินแลนด์

จากการจัดอันดับของ World Economic Forum (WEF) Global Information Technology Reports (GITR) Ranking พ.ศ. พ.ศ.2558 (ค.ศ.2015) สาธารณรัฐฟินแลนด์เป็นผู้นำในยุโรปเป็นอันดับ 2 ของโลกในด้าน IT ในด้านความสัมพันธ์ของประเทศไทยกับสาธารณรัฐฟินแลนด์มีความสัมพันธ์กันมานาน โดยครบ 104 ปี ในปี พ.ศ. 2566 (ค.ศ. 2023) สินค้าส่งออกสำคัญของประเทศไทยไปสาธารณรัฐฟินแลนด์ ได้แก่เครื่องปรับอากาศ เครื่องคอมพิวเตอร์ รถยนต์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบอาหารทะเลกระป๋อง และอาหารแปรรูปไก่ ผลิตภัณฑ์ยาง เครื่องใช้ในบ้าน และเครื่องใช้ครัวบนโต๊ะอาหาร อีกทั้งในปี 2558 ประเทศไทยเพิ่มการส่งออกผักและผลไม้กระป๋องไปยังฟินแลนด์รวม 3.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นร้อยละ 28 โดยสินค้านำเข้าสำคัญของประเทศไทยจากสาธารณรัฐฟินแลนด์ ได้แก่ เครื่องจักรกล ปุ๋ย ยากำจัดศัตรูพืช กระดาษและผลิตภัณฑ์มาจากกระดาษ เคมีภัณฑ์ เหล็ก เครื่องจักรไฟฟ้าพร้อมส่วนประกอบ พลาสติก เครื่องมือทางการแพทย์ ผลิตภัณฑ์เวชกรรมและเภสัชกรรม

จะเห็นได้ว่าสาธารณรัฐฟินแลนด์มีเศรษฐกิจประเภทอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และระบบเสรีนิยม โดยในอดีตเป็นประเทศด้านเกษตรกรรม จนกระทั่งหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองในปี พ.ศ. 2493 (ค.ศ. 1950) สาธารณรัฐฟินแลนด์ได้พัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยการสร้างรัฐสวัสดิการที่มีคุณภาพตามตัวแบบประเทศนอร์ดิก โดยปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อกำหนดตามมาตรฐานของสหภาพยุโรป World Economic Forum (WEF) ส่งผลให้ความเจริญได้กระจายไปทั่วประเทศ และกลายเป็นประเทศที่มีความมั่งคั่งสูง อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน ผลจากปัญหาสภาวะเศรษฐกิจของโลกตกต่ำ ประกอบกับโครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนา กล่าวคือ สาธารณรัฐฟินแลนด์เป็นประเทศที่มีกฎระเบียบเคร่งครัด ค่าจ้างแรงงานสูง ต้นทุนการประกอบธุรกิจสูงกว่าประเทศอื่น โดยมีระบบภาษีที่มีอัตราสูง ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ความสามารถในการแข่งขันของประเทศลดลง ประเทศคู่ค้าหลัก เช่นสหพันธรัฐรัสเซีย ประสบปัญหาเศรษฐกิจ และค่าเงินที่ลดลง เศรษฐกิจของประเทศกลุ่มสกุลเงินยูโรไม่ขยายตัว ขณะที่เศรษฐกิจของสาธารณรัฐประชาชนจีน และสหรัฐอเมริกาอยู่ในสภาวะชะลอตัว ข้อมูลพ.ศ.2558 (ค.ศ.2015) ในระยะเวลา 3-5 ปี ที่ผ่านมาเศรษฐกิจของสาธารณรัฐฟินแลนด์อยู่ในสภาวะถดถอย ดัชนีบ่งชี้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในอัตราต่ำ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) เติบโตในอัตราเพียงร้อยละ 0.5 ระดับความสามารถในการแข่งขันของสาธารณรัฐฟินแลนด์ได้ลดจากอันดับ 4 มาอยู่ในอันดับ 8 รวมทั้งในเดือนกันยายน (พ.ศ.2558 (ค.ศ.2015)) Standard & Poor's ได้จัดอันดับความน่าเชื่อถือทางเศรษฐกิจของสาธารณรัฐฟินแลนด์อยู่ที่ AA+ (จากเดิม AAA) และในด้านวิถีชีวิตสังคม วัฒนธรรม ศาสนาของชาวฟินแลนด์

2.3 ด้านศาสนา สังคม และวัฒนธรรมของสาธารณรัฐฟินแลนด์

ประชาชนของสาธารณรัฐฟินแลนด์ส่วนใหญ่นับถือศาสนาคริสต์นิกายลูเธอร์แรนร้อยละ 75 นิกายออร์โธด็อกซ์ร้อยละ 1.1 ไม่นับถือศาสนาร้อยละ 22 มีแนวคิดอนุรักษ์นิยมยึดถือค่านิยมแบบตะวันตก โดยเคารพสิทธิมนุษยชน และความเท่าเทียมกัน รัฐบาลของสาธารณรัฐฟินแลนด์ให้ความสำคัญกับประชาชนเพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองจากแนวทางการเมืองการปกครองพัฒนาการจากในอดีตจนถึงปัจจุบัน

2.4 ด้านการเมืองการปกครองของสาธารณรัฐฟินแลนด์

สาธารณรัฐฟินแลนด์เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรสวีเดนมาหลายศตวรรษ หลังจากนั้นก็อยู่ภายใต้การปกครองของสหพันธรัฐรัสเซียจนถึงปี พ.ศ. 2460 (ค.ศ.1917) โดยในปัจจุบันสาธารณรัฐฟินแลนด์ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา หลังจากประกาศอิสรภาพจากสหพันธรัฐรัสเซียเมื่อ พ.ศ. 2462 (ค.ศ. 1919) มีการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับแรก ขั้นตอนในการจัดทำรัฐธรรมนูญ เริ่มจากคณะกรรมการกฎหมายรัฐธรรมนูญทำหน้าที่พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ นำเสนอรัฐสภาผ่านการเห็นชอบ และประธานาธิบดีเป็นผู้ลงนามอนุมัติ โดยสาธารณรัฐฟินแลนด์ไม่มีศาลรัฐธรรมนูญ อำนาจในการตีความว่ากฎหมายว่าสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ อยู่ในฝ่ายนิติบัญญัติหรือรัฐสภาเท่านั้น และมีการปฏิรูปรัฐธรรมนูญครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2526 (ค.ศ. 1983) โดยเริ่มใช้ระบบเลือกตั้งประธานาธิบดีโดยตรง ในการเลือกตั้งประธานาธิบดี ซึ่งมีหน้าที่ด้านการเมืองการปกครองและบริหารประเทศ [6]

2.5 ด้านการปกครองฝ่ายอำนาจนิติบัญญัติเพื่อการจัดทำกฎหมาย

รัฐสภาแห่งสาธารณรัฐฟินแลนด์เป็นระบบสภาเดี่ยว ประกอบด้วยสมาชิก 200 คน ภายใต้รัฐธรรมนูญ รัฐสภามีอำนาจนิติบัญญัติสูงสุด มีหน้าที่ผ่านกฎหมาย กำหนดงบประมาณ ยอมรับสนธิสัญญาระหว่างประเทศ และดูแลการดำเนินงานของรัฐบาล รัฐสภาสามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญ ถอดถอนคณะรัฐมนตรี และดำเนินการหลังการใช้สิทธิยับยั้ง (วีโต้) ของประธานาธิบดีได้ การตรากฎหมายสามารถเริ่มโดยคณะรัฐมนตรี หรือสมาชิกของรัฐสภา โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญจะต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาสองครั้ง โดยสภาสองสมัยติดต่อกัน (หมายความว่า เห็นชอบโดยรัฐสภาชุดปัจจุบัน และชุดรัฐสภาหลังการเลือกตั้งครั้งหน้า) สมาชิกรัฐสภาดำรงตำแหน่งเป็นเวลาสี่ปี การเลือกตั้งจะแบ่งออกเป็น 15 เขตเลือกตั้งโดยจำนวนสมาชิกสภาของแต่ละเขตขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรในเขตนั้นๆ สมาชิกของแต่ละเขตได้รับเลือกโดยแบ่งตามอัตราส่วนตามระบบสัด ส่วนแบบบัญชีรายชื่อแบบเปิด โดยหมู่เกาะโอลันด์จะมีตัวแทนในรัฐสภาหนึ่งที่เสมอ โดยทั่วไปการเลือกตั้งจะจัดขึ้นในวันอาทิตย์ที่สามของเดือนมีนาคมของทุกสี่ปี

รัฐธรรมนูญปี 2002 (The Act of Openness of Official Documents) ระบุการเปิดโอกาสให้สาธารณะชนเข้าถึงข้อมูล และเอกสารราชการอย่างเป็นอิสระโดยมีหลักการว่าประชาชนต้องสามารถเข้าถึงเอกสารราชการได้ทั้งหมด ยกเว้นที่เจาะจงว่าเป็นเอกสารลับ

2.6 ด้านอำนาจการปกครองฝ่ายบริหารของสาธารณรัฐฟินแลนด์

สาธารณรัฐฟินแลนด์มีประธานาธิบดีเป็นประมุขของประเทศ โดยได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ดำรงตำแหน่งเป็นเวลา 6 ปี มีอำนาจการบริหาร การปกครอง หน้าที่รับผิดชอบนโยบายต่างประเทศรับรองกฎหมาย แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอย่างเป็นทางการ รวมทั้งดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกองกำลังสาธารณรัฐฟินแลนด์ด้วย ผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีนั้น จะต้องเป็นชาวฟินแลนด์โดยกำเนิด ในปัจจุบันประธานาธิบดีสามารถดำรงตำแหน่งไม่เกินสองสมัย โดยประธานาธิบดีเซาลี นีนิสเตอ (Sauli Niniste) อายุ 75 ปีสังกัดพรรคพันธมิตรแห่งชาติ เริ่มดำรงตำแหน่งตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2555 (ค.ศ. 2012) และสาธารณรัฐฟินแลนด์มีนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งทำหน้าที่บริหารประเทศร่วมกับคณะรัฐมนตรีปัจจุบันจากผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2566 นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐฟินแลนด์ คือเพ็ตเตอรี ออร์โป (Petteri Orpo) อายุ 53 ปี สังกัดพรรคพันธมิตรแห่งชาติ (National Coalition Party - NCP) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองฝ่ายขวา โดยเคยเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง หลังชนะการเลือกตั้งกล่าวว่า “ประชาชนชาวฟินแลนด์ต้องการการเปลี่ยนแปลง” เขามีนโยบายเรื่อง การปรับ ปรุงสาธารณรัฐฟินแลนด์ ในด้านเศรษฐกิจของประเทศให้กลับมามีความยืดหยุ่น โดยการควบคุมการใช้จ่าย และหยุดการเพิ่มหนี้สาธารณะ (จากเดิมสูงถึงร้อยละ 70 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP)) เพ็ตเตอรี ออร์โป ชนะการเลือกตั้งนายกรัฐมนตรีหญิง ชื่อซันนา มิเรลลา มาริน (Sanna Mirella Marin) สังกัดพรรคสังคมประชาธิปไตย ซึ่งขณะรับตำแหน่งเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ 2019 เธอมีอายุ 34 ปี ซึ่งเป็นการสร้างสถิตินายกรัฐมนตรีอายุน้อยที่สุดในโลก [7]

2.7 ด้านกฎหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง

รัฐสภาประชาธิปไตยภายใต้นายกรัฐมนตรีประมุขแห่งรัฐและรัฐธรรมนูญรัฐบาลและระบบกฎหมายของประเทศฟินแลนด์ การเลือกตั้งในสาธารณรัฐฟินแลนด์ คุณสมบัติผู้ที่สามารถลงคะแนนเสียง และสามารถลงสมัครรับเลือกตั้งได้ คือบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้ว (อายุครบ 18 ปี บริบูรณ์) มีสัญชาติฟินแลนด์ รวมทั้งบุคคลสัญชาติอื่นที่อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐฟินแลนด์ที่มีคุณสมบัติ คือต้องเป็นประชากรของประเทศในเขตสภาพยุโรป เช่นราชอาณาจักรไอซ์แลนด์ ราชอาณาจักรนอร์เวย์ หรือมีถิ่นพำนักในสาธารณรัฐฟินแลนด์ในเทศบาลเมืองอย่างน้อย 2 ปี ก่อนวันเลือกตั้ง ในเมืองเฮลซิงกิ และในเขตพื้นที่หมู่เกาะโอแลนด์ (Ahvenanmaa) จะไม่มีการจัดการเลือกตั้งในส่วนภูมิภาค เรื่องการใช้สิทธิออกเสียงนั้น สามารถใช้สิทธิเฉพาะในถิ่นที่พักอาศัย อาจใช้สิทธิ์เลือกตั้งล่วงหน้าในช่วงที่รัฐบาลกำหนด โดยมีขั้นตอนวิธีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งคือขั้นตอนที่ 1 แสดงหลักฐานประจำตัวของแก่เจ้าหน้าที่หน่วยเลือก ตั้ง เช่นหนังสือเดินทาง บัตรประจำตัวประชาชน ใบอนุญาตขับขี่ เอกสารอื่นที่เทียบเท่า เจ้าหน้าที่จะให้บัตรเลือกตั้ง ขั้นตอนที่ 2 ไปที่คูหาลงคะแนนเสียง สามารถเข้าไปในคูหาครั้งละ 1 คน ขั้นตอนที่ 3 เขียนหมายเลขประจำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้งที่คุณต้องการลงคะแนนเสียงลงในบัตรเลือกตั้ง ห้ามเขียนเครื่องหมายอื่นลงในบัตรเลือกตั้ง พับบัตรเลือกตั้งให้หมายเลขบัตรอยู่ด้านในขั้นตอนที่ 4 | นำบัตรเลือกตั้งที่พับปิดแล้วไปมอบให้เจ้าหน้า ที่หน่วยเลือกตั้ง เจ้าหน้าที่จะประทับตราลงบนบัตรเลือกตั้ง ขั้นตอนที่ 5 ให้ หย่อนบัตรเลือกตั้งที่ถูกประทับตราแล้วลงในหีบบัตรเลือกตั้ง [8]

ด้านพรรคการเมืองในสาธารณรัฐฟินแลนด์พรรคฝ่ายซ้าย (สังคมนิยม) ค่อนข้างแข็งแกร่ง แต่พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยแห่งฟินแลนด์ ซึ่งได้รับคะแนนเสียงมีที่นั่งมาก ก็ยังคงเป็นหนึ่งในสามพรรคใหญ่จนถึงในปัจจุบัน โดยมีสองพรรคสำคัญของสาธารณรัฐฟินแลนด์ได้แก่พรรคพันธมิตรแห่งชาติก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2461 โดยกลุ่มอนุรักษนิยม และพรรคกลาง หรือในอดีตคือพรรคเกษตรกร อีกทั้งพบว่ายังมีพรรคประชากรสวีเดนเป็นพรรคเก่าแก่อีกพรรคหนึ่ง ซึ่งยังคงได้รับเสียงสนับสนุนในเขตประชากรที่พูดภาษาสวีเดน โดยทั่วไปแล้วการจัดตั้งรัฐบาลในสาธารณรัฐฟินแลนด์ต้องร่วมมือกันแบบพรรคผสม โดยไม่มีพรรคใดได้เสียงพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลเป็นพรรคเดียว [9]

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในสาธารณรัฐฟินแลนด์ สามารถลงคะแนนเสียงให้แก่ผู้สมัคร 1 คน เป็นไปด้วยความสมัครใจ ดำเนินกิจกรรมโดยกรมดิจิทัลฝ่ายงานทะเบียนราษฎร์ จะเป็นผู้เก็บระบบข้อมูลของผู้มีสิทธิ์ลงคะแนนเลือกตั้ง และส่งเอกสารเพื่อแจ้งสิทธิ์ ในการลงคะแนนไปให้ทุกคนที่มีสิทธิ์เลือกตั้งตามที่อยู่ หรือทางออนไลน์ โดยแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยเลือกตั้ง ในพื้นที่พักอาศัย วิธีการลงใช้สิทธิ์เลือกตั้งมีความสะดวก เพียงแค่นำบัตรประชาชนไปยืนยันตัวตนเท่านั้น

2.8 ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองดัชนีบ่งชี้ความเป็นประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมทางการเมืองความเป็นประชาธิปไตยของสาธารณรัฐฟินแลนด์บ่งชี้โดยดัชนีประชาธิปไตย (Democracy Index) ซึ่งเริ่มสำรวจครั้งแรกใน พ.ศ. 2549 (ค.ศ. 2006) โดยล่าสุด ปี พ.ศ. 2565 (ค.ศ. 2022) Economist Intelligence Unit (EIU) กล่าวถึงข้อมูลสาธารณรัฐฟินแลนด์ว่าได้รับการประเมินเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยสมบูรณ์ (Full Democracies) มีคะแนน 9.29 เป็นอันดับ 5 ซึ่งดัชนีประชาธิปไตยเป็นการประมวลผลจากแบบสอบถามโดยหน่วยข่าวกรองเศรษฐศาสตร์ Economist Intelligence Unit (EIU)

เปรียบเทียบความเป็นประชาธิปไตยโลกจาก 167 ประเทศในทุกทวีป มีเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยจัดอันดับคะแนนตั้งแต่ 0 ถึง 10 โดยพิจารณาจาก 5 มิติสำคัญ มิติที่1 กระบวนการเลือกตั้ง และพหุนิยม (Electoral Process and Pluralism) มิติที่ 2 การทำงานของรัฐบาล (Functioning of Government) มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) มิติที่ 4 วัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) และมิติที่ 4 เสรีภาพพลเมือง (Civil Liberties) แบ่งเป็น 4 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่1 คะแนน 8.01-10.00 ประชาธิปไตยสมบูรณ์ (Full Democracies)

ประเภทที่2 คะแนน 6.01-8.00 ประชาธิปไตยยังคงมีข้อบกพร่อง (Flawed Democracies)

ประเภทที่3 คะแนน 4.01-6.00 ปกครองระบอบกึ่งอำนาจนิยม (Hybrid Regimes)

ประเภทที่4 คะแนน 4.00 ลงมา ปกครองระบอบเผด็จการอำนาจนิยม (Authoritarian Regimes)

โดยมีข้อมูลดัชนีด้านมิติบ่งชี้ความเป็นประชาธิปไตยของสาธารณรัฐฟินแลนด์ รายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุประดับคะแนนดัชนีประชาธิปไตย (Democracy Index) ของสาธารณรัฐฟินแลนด์ คะแนนจาก 5 มิติ ข้อมูลในปีพ.ศ. 2565 (ค.ศ. 2022)

มิติ / ปี	พ.ศ. 2565 (ค.ศ. 2022) คะแนน
มิติที่ 1 กระบวนการเลือกตั้งพหุนิยม	10
มิติที่ 2 การทำงานของรัฐบาล	9.64
มิติที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมือง	8.33
มิติที่ 4 วัฒนธรรมทางการเมือง	8.75
มิติที่ 5 เสรีภาพพลเมือง	9.71
ระดับคะแนนเฉลี่ย	9.29
ระดับประชาธิปไตยสมบูรณ์	✓

จากข้อมูลสาธารณรัฐฟินแลนด์ มีระดับประชาธิปไตยสมบูรณ์ มีคะแนนเรียงจากมากไปน้อย ลำดับที่ 1 กระบวนการเลือกตั้งพหุนิยมมีคะแนนเต็ม 10 คะแนน ลำดับที่2 เสรีภาพพลเมืองมีคะแนน 9.71 คะแนน ลำดับที่ 3 การทำงานของรัฐบาลมีคะแนน 9.64 คะแนน ลำดับที่ 4 วัฒนธรรมทางการเมืองมีคะแนน 8.75 คะแนน ลำดับที่ 5 การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีคะแนน 8.33 [10] คะแนน และมีข้อมูลดัชนีด้านลำดับคะแนนบ่งชี้ความเป็นประชาธิปไตยของสาธารณรัฐฟินแลนด์ รายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปการจัดอันดับดัชนีประชาธิปไตย (Democracy Index) อันดับที่1 ถึงอันดับที่ 5 และอันดัดัชนีประชาธิปไตยของประเทศไทย ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2561 (ค.ศ. 2018) ถึงปีพ.ศ. 2565(ค.ศ. 2022)

ลำดับ	**ประเทศ/ปีพ.ศ./ค.ศ./คะแนน/ระดับประชาธิปไตย**					
	พ.ศ. 2565 (ค.ศ. 2022)	พ.ศ. 2564 (ค.ศ. 2021)	พ.ศ. 2563 (ค.ศ. 2020)	พ.ศ. 2562 (ค.ศ. 2020)	พ.ศ. 2561 (ค.ศ. 2019)	ประชาธิปไตยสมบูรณ์
อันดับ1	นอร์เวย์ (Norway) 9.81	นอร์เวย์ (Norway) 9.75	นอร์เวย์ (Norway) 9.81	นอร์เวย์ (Norway) 9.87	นอร์เวย์ (Norway) 9.87	ประชาธิปไตยสมบูรณ์
อันดับ2	นิวซีแลนด์ (New Zealand) 9.61	นิวซีแลนด์ (New Zealand) 9.37	ไอซ์แลนด์ (Iceland) 9.37	ไอซ์แลนด์ (Iceland) 9.58	ไอซ์แลนด์ (Iceland) 9.58	ประชาธิปไตยสมบูรณ์
อันดับ3	ไอซ์แลนด์ (Iceland) 9.52	ฟินแลนด์ (Finland) 9.21	สวีเดน (Sweden) 9.26	สวีเดน (Sweden) 9.39	สวีเดน (Sweden) 9.39	ประชาธิปไตยสมบูรณ์
อันดับ4	สวีเดน (Sweden) 9.39	สวีเดน (Sweden) 9.26	นิวซีแลนด์ (New Zealand) 9.25	นิวซีแลนด์ (New Zealand) 9.26	นิวซีแลนด์ (New Zealand) 9.26	ประชาธิปไตยสมบูรณ์
อันดับ5	ฟินแลนด์ (Finland) 9.29	ไอซ์แลนด์ (Iceland) 9.18	แคนนาดา (Cannada) 9.24	แคนนาดา (Cannada) 9.14	ฟินแลนด์ (Finland) 9.14	ประชาธิปไตยสมบูรณ์
ประเทศไทย	อันดับ55 6.67 ประชาธิปไตยที่ยังมีข้อบกพร่อง	อันดับ72 6.04 ประชาธิปไตยที่ยังมีข้อบกพร่อง	อันดับ73 6.04 ประชาธิปไตยที่ยังมีข้อบกพร่อง	อันดับ55 6.32 ประชาธิปไตยที่ยังมีข้อบกพร่อง	อันดับ106 4.63 กึ่งอำนาจนิยม ประชาธิปไตยแบบไม่สมบูรณ์	

จากข้อมูลตารางรายงานการจัดอันดับดัชนีประชาธิปไตย (Democracy Index) [11] เริ่มตั้ง แต่ปี พ.ศ. 2561 (ค.ศ. 2019) ถึงปี พ.ศ. 2565 (ค.ศ. 2022) อันดับที่ 1 ถึงอันดับที่ 5 สาธารณรัฐฟินแลนด์มีระดับประชาธิปไตยสมบูรณ์ของโลกอยู่ในอันดับที่หนึ่งถึงห้า ถึง 3 ปี (จากข้อมูลย้อนหลังห้าปี) พบว่าอยู่ในอันดับที่ 3 ในปี พ.ศ. 2564 (ค.ศ. 2021) รวมทั้งอยู่ในอันดับที่ 5 ในปีพ.ศ. 2565 (ค.ศ. 2022) และในปี พ.ศ. 2561 (ค.ศ. 2019) โดยจากข้อมูลย้อนหลังห้าปี พบว่าอยู่ในกลุ่มประเทศที่มีระดับประชาธิปไตยสมบูรณ์

2.9 ด้านภาพลักษณ์ดัชนีบ่งชี้การทุจริตคอร์รัปชัน

ข้อมูลจาก SDG News รายงานข่าวว่าองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International: TI) จัดลำดับบ่งชี้ดัชนีรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index: CPI) ซึ่งเป็นดัชนีบ่งชี้ภาพลักษณ์การทุจริตคอร์รัปชันประจำปี 2565 (ค.ศ. 2022) โดยสาธารณรัฐฟินแลนด์มีผลสถิติการทุจริตต่ำ อันดับที่ 2 ได้คะแนน 87 คะแนนจากจำนวนของประเทศที่ถูกจัดอันดับทั้งสิ้น 180 ประเทศทั่วโลก ผลมาจากประสิทธิภาพการบริหารภาครัฐ [12] สอดคล้องกับสำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กล่าวไว้ว่าสาธารณรัฐฟินแลนด์เป็นประเทศที่รัฐบาลจัดสรรเงินบำรุงให้แก่ทุกพรรคการเมืองเนื่องจากเห็นว่าการที่พรรคการเมืองต้องมีค่าใช้จ่ายในการหาเสียง รวมทั้งยังจัดให้มีระบบความโปร่งใสเพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบพรรคการเมืองได้ [13]

2.10 ด้านเสถียรภาพการพัฒนามนุษย์ดัชนีการวัดความสำเร็จ

สาธารณรัฐฟินแลนด์มีเสถียรภาพการพัฒนาทุนมนุษย์ซึ่งมีค่าดัชนีการวัดความสำเร็จในการพัฒนามนุษย์สามด้านคือด้านที่ 1 การมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดีซึ่งวัดจากอายุขัย ด้านที่ 2 ความรู้โดยวัดจากการรู้หนังสือและอัตราส่วนการเข้าเรียนสุทธิที่รวมกันทั้งระดับประถม มัธยม และอุดมศึกษา ด้านที่ 2 มาตรฐานคุณภาพชีวิตซึ่งสาธารณรัฐฟินแลนด์ได้รับการจัดอันดับอยู่ในอันดับหนึ่งติดต่อกันหกปีในระหว่าง พ.ศ. 2554 (ค.ศ. 2011) ถึง พ.ศ. 2559 (ค.ศ. 2016) และในปัจจุบัน United Nations Development Programme: UNDP กล่าวถึงโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ว่ามีการจัดลำดับสาธารณรัฐฟินแลนด์ว่าเป็นประเทศที่มีดัชนีการพัฒนามนุษย์อยู่ในลำดับที่ 11 โดยวัดผลจากข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวของประชากร (Gross Domestic Product (GDP)) และความเท่าเทียมกันของอำนาจซื้อ (Purchasing power parity (PPP)) [14]

2.10 ด้านการจัดอันดับด้วยตัวแปรหลักดัชนีประชากรมีความสุขที่สุดในโลก

รายงานความสุขโลก (World Happiness Report 2023) เครือข่ายวิชาการเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Solutions Network) องค์การสหประชาชาติ (United Nations(UN) ยังให้ข้อมูลว่าสาธารณรัฐฟินแลนด์ได้รับการจัดอันดับว่าเป็นประเทศที่ประชากรมีความสุขที่สุดในโลกประจำปี 2023 โดยสาธารณรัฐฟินแลนด์ได้รับอันดับที่หนึ่งติดต่อกันมาถึงหกปีเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เป็นการจัดอันดับด้วยตัวแปรหลัก 6 ประการที่สนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ รายได้ อิสรภาพ ความไว้วางใจ อายุขัยที่ดีต่อสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม และความเอื้ออาทร [15]

3. บทสรุป

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของเกณฑ์บ่งชี้วัดความเป็นอารยะของรัฐสมัยใหม่ ผู้ปกครองในประเทศที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบประชาธิปไตยย่อมไม่ได้รับการยอมรับจากบรรดาบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้ว และเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่ทรงอิทธิพลที่สุดในโลกปัจจุบัน [16] ดังเช่นจากที่ได้การศึกษาข้อมูลพบว่าสาธารณรัฐฟินแลนด์ มีความเป็นรัฐสมัยใหม่ให้ความสำคัญเรื่องสิทธิของพลเมือง โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีการพัฒนาการเมืองการปกครอง มีการปฏิวัติอุดมการณ์ ความชัดเจนในการส่งเสริมประชาชนแนวทางระบอบประชาธิปไตย ยึดหลักปฏิบัติตาม ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ตามมาตรฐานของสหภาพยุโรป มีการวางระบบรัฐสภาทั้งด้านกฎหมาย และโครงสร้างของการปกครอง รวม ถึงระบบศาล เป็นแบบระบบกระจายอำนาจสู่ประชาชน ส่งเสริมวัฒนธรรมวางพื้นฐาน และค่านิยมที่ต่อต้านป้องกันการทุจริต ทั้งในภาครัฐ และเอกชน มีการพัฒนาเศรษฐกิจรวดเร็วตามแบบอย่างประเทศนอร์ดิก เน้นเรื่องการปฏิรูประบบการศึกษา พร้อมทั้งการสร้างรัฐสวัสดิการที่มีคุณภาพ มีการกระจายรายได้ทำให้ประชาชนมีโอกาส การประกอบอาชีพ และมีโอกาสทางสังคมที่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้ขยายความเจริญไปทั่วประเทศ และกลาย เป็นประเทศที่ประชาชนมีความมั่งคั่ง ทั้งยังให้ความสำคัญส่งเสริมค่านิยมความซื่อสัตย์ต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชั่น

สาธารณรัฐฟินแลนด์เป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยสมบูรณ์ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างชัดเจน ผลยืนยันจากดัชนีประชาธิปไตยหน่วยข่าวกรองเศรษฐศาสตร์ สหประชาชาติพบว่าเป็นประเทศที่มีประชาธิปไตยสมบูรณ์มากที่สุดในโลกย้อนหลังห้าปี ติดอันดับหนึ่งในห้า โดยข้อมูลปัจจุบันล่าสุดปี พ.ศ. 2565 ด้านมิติกระบวนการเลือกตั้งพหุนิยมได้รับคะแนนเต็ม 10 คะแนน มีระบบเสรีประชาธิปไตยด้านมิติเสรีภาพพลเมืองมีคะแนน 9.71 คะแนน รัฐบาลสาธารณรัฐฟินแลนด์ปฏิบัติงานส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้พลเมืองด้านมิติการทำงานของรัฐบาลได้รับคะแนน 9.64 คะแนน และอีกทั้งด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้รับคะแนน 8.33 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยมากถึง 9.29

นอกจากนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุด Sustainable Development Solutions Network รายงานความสุขโลก (World Happiness Report 2023) เครือข่ายวิชาการเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Solutions Network) องค์การสหประชาชาติ (United Nations(UN) ยังให้ข้อมูลว่าสาธารณรัฐฟินแลนด์ได้รับการจัดอันดับว่าเป็นประเทศที่ประชากรมีความสุขที่สุดในโลกประจำปี 2023 โดยสาธารณรัฐฟินแลนด์ได้รับอันดับที่หนึ่งติดต่อกันมาถึงหกปี เป็นการจัดอันดับด้วยตัวแปรหลัก 6 ประการที่สนับสนุนความเป็นอยู่ที่ดี ได้แก่ รายได้ อิสรภาพ ความไว้วางใจ อายุขัยที่ดีต่อสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม และความเอื้ออาทร

ดังจะเห็นได้ว่าสาธารณรัฐฟินแลนด์บรรลุเป้าหมายการบริหารปกครองแนวทางสากลสูง เพราะความสุขเป็นตัววัดความก้าวหน้าทางสังคม และเป็นเป้าหมายของนโยบายสาธารณะที่เหมาะสม ความ ผาสุกของประชาชนควรเป็นศูนย์กลางของความพยายามในการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลทุกประเทศทั่วโลก

4. ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสาธารณรัฐฟินแลนด์มาแล้วนั้นผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการเมือง นั่นคือความสุจริตขั้นสูงของวิถีชีวิตพลเมืองด้านโครงสร้างสังคม รวมทั้งความสมบูรณ์แบบของการเลือกตั้ง (Electoral Integrity) ซึ่งคุณภาพของการเลือกตั้ง มักพบว่ายึดโยงกับมาตรฐานและธรรมเนียมปฏิบัติ (standard and norms) ความยืดหยุ่น ในระบอบประชาธิปไตย จึงควรเป็นเสรีภาพไร้พรหมแดน ส่วนประเทศไทยพบข้อมูลบ่งชี้ดัชนีความเป็นประชาธิปไตยในโลก พ.ศ. 2565 (ค.ศ. 2022) อยู่ในอันดับที่ 55 เป็นประเทศที่มีความเป็นประชาธิปไตยที่ยังมีข้อบกพร่อง ดังนั้นจึงทำให้เกิดแนวคิดที่นำมาปรับพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศไทยดังนี้

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย รัฐบาลไทยควรปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์มุ่งสู่ความผาสุกของประชาชนเป็นศูนย์กลางของความพยายาม ในการบริหารการเมืองการพัฒนาการเมืองการปกครอง มีการปฏิวัติอุดมการณ์ความชัดเจนในการส่งเสริมประชาชนแนวทางระบอบประชาธิปไตย การปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย มุ่งสู่ประชาธิปไตยระดับสมบูรณ์ คือ ปรับเปลี่ยนแผนแม่บทในการบริหารประเทศที่มีการเชื่อมโยงประชาชน “เป็นรัฐบาลเชื่อมความสัมพันธ์กับประชาชน เป็นรัฐบาลกับประชาชน” วางระบบกฎหมายและโครงสร้างของการปกครอง แบบกระจายอำนาจสู่ประชาชน วางพื้นฐานส่งเสริมวัฒนธรรม และค่านิยมที่ดี ต่อต้านป้องกันการทุจริต และเพิ่มคุณค่าให้กับความเป็นอยู่ของประชาชนกระจายโอกาสในการศึกษา การประกอบอาชีพ ให้ประชาชนมีโอกาสทางสังคมเท่าเทียมกัน นโยบายรัฐบาลที่ทำให้รัฐบาล ภาคธุรกิจเอกชนและประชาชนทำงานร่วมกันได้อย่างลงตัว ผ่านศักยภาพ ของเทคโนโลยีการสื่อสารและสารสนเทศ (Infocom)

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ หน่วยงานภาครัฐบาล และเอกชนสนับสนุน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พัฒนาการส่งมอบการบริการภาครัฐ เอกชนผ่านทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีเป้าหมายในการร่วมกันอำนวย ความสะดวก ประหยัด ลดความเสี่ยงโรคติดต่อ ให้การสนับสนุน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ประชาชน และภาคธุรกิจเอกชนเจ้าหน้าที่รัฐทำงานเชิงรุก พัฒนาปฏิบัติงานด้านบริการเทคโนโลยีให้ครอบคลุม

3) ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศอื่น ๆ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยสอดคล้องกับสังคมโลกยุคปัจจุบันให้เป็นรูปแบบที่ทันสมัยอยู่เสมอ

เอกสารอ้างอิง

[1] บุญเรือน เนียมปาน. (2564). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในจังหวัดปทุมธานี. *มหาจุฬานครทรรศน์ วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตนครศรีธรรมราช*. 8(*12*) ธันวาคม 2564. น 305

[2] วุฒิสาร ตันไชย. (2557). *การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศ*. สถาบันพระปกเกล้า: พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพ.

[3] Berman Even and M. Shamsul Haque. (2015). *Asain Leadership in Policy and Governance: Public Policy and Governance Volume 24.* Emerald Group Publishing Limited. Howard House,Waitgon.

[4] อานัน เกียรติสารพิภพ. (2562). *ยุทธศาสตร์ประชารัฐ.* รายการร้อยเรื่อง เมืองไทย. สืบค้นจาก : https://library2.parliament.go.th/giventake/content_royrueng/2560/rr2560-dec6.pdf. สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ. ธันวาคม 2560. กทม.

[5] THE STANDARD. (2024). *World Happiness Report.* Retrieved from: https://thestandard.co/the-happiest-countries-in-the-world-for-2024

[6] สถานเอกอัครราชทูต ณ เฮลซิงกิ. (2566). *ข้อมูลด้านเศรษฐกิจสาธารณรัฐฟินแลนด์.* สืบค้นจาก: https://helsinki.thaiembassy.org/th.db.

[7] The STANDARD. (2023). *นายกรัฐมนตรีฟินแลนด์.* สืบค้นจาก: https://thestandard.co/sanna-mirella-marin-finland-step-down

[8] Election contact persons in Suomussalmi. (2023). *Parliamentary elections 2023 in Finland.* Retrieved from: https://www.suomussalmi.fi/fi/eduskuntavaalit-2023.

[9] Vaalit val. (2566). *การเลือกตั้งในฟินแลนด์.* สืบค้นได้จาก: https://vaalit.fi/documents

[10] Economist Intelligence Unit (EIU). (2023). *Democracy Index 2022.* Retrieved from: https://www.eiu.com.

[11] Democracy Without Borders. (2023) . *Democracy Index 2022.* Retrieved from: https://www.democracywithoutborders.org.

[12] SDG News. (2566). *ดัชนีการทุจริตคอร์รัปชั่นสาธารณรัฐฟินแลนด์.* สืบค้นจาก: https://www.sdgmove.com/2023/02/02/cpi-corruption-perceptions- index2022.

[13] สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. (2566). *การทุจริตสาธารณรัฐฟินแลนด์.* สืบค้นจาก: https://bic.moe.go.th.

[14] United Nations Development Programme: UNDP. (2023). *Human Capital Index.* Retrieved from: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf1.pdf.

[15] Sustainable Development Solutions Network. (2023). *World Happiness Report.* Retrieved from: https://edition.cnn.com/travel/article/worlds-happiest-countries-united-nations-2019/index.html

[16] ฐากูร ศิริยุทธ์วัฒนา. (2562). *กฎหมายรัฐธรรมนูญ : หลักพื้นฐานแห่งรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตย.* พิมพ์ครั้งที่ 3. ศูนย์หนังสือกฎหมายวิญญูชน. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local”

Upgrading Community Products to be a “SMART Local” Business Organization

กัญญาพัชร ดุลยพัชร์[1]

Kanyapach Dulyapach[2]

Received: May 13, 2024 Revised: Feb 9, 2025 Accepted: Feb 26, 2025

[1] อาจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

[2] Lecturer, Faculty of Law, Thaksin University, Songkhla, 90000

*Corresponding author: E-mail address: kanyapach.d@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

วิกฤตโควิด - 19 ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนเผชิญความท้าทายในตลาดยุคใหม่ แนวคิด “SMART Local” จึงถูกพัฒนาขึ้นเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจท้องถิ่นผ่านการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจาก “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” (OTOP) ให้เป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local” ผลการศึกษาพบว่า ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 ชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความยั่งยืนตามแนวคิด “SMART Local” ชุมชนจึงเป็นรากฐานที่สำคัญในการร่วมพัฒนาและสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการสร้างจุดขาย “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” ให้กลายเป็น “Soft Power” ที่ยังคงเสน่ห์ความเป็นไทยที่มีการดึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ โดยผสมผสานนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ สู่การเป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local” ซึ่งมาจาก S-M-A-R-T ที่เป็นสุดยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน (Superlative) มีความทันสมัย (Modern) มีเสน่ห์เอกลักษณ์คงความเป็นไทย (Attractive) โดดเด่นอย่างมีอัตลักษณ์ (Remarkable) และมั่นใจในคุณภาพและมาตรฐานสินค้าที่เชื่อถือได้ (Trust) จนก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีความเข้มแข็งอย่างมืออาชีพและสามารถจัดตั้งองค์กรธุรกิจได้อย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดสร้างคุณค่าร่วมซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทย ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ได้ให้ความสำคัญกับการมีชีวิตที่ดีที่มีโอกาสในการทำงานที่มีคุณค่า ตามโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนหรือที่เรียกว่า “BCG Economy” (Bio-Circular-Green Economy) เป็นแนวคิดการนำวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปยกระดับความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ และสอดรับกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยไปพร้อมกันบนฐานคิดแบบระยะยาวที่ก่อให้เกิดเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน

คำสำคัญ: SMART Local, Soft Power, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

Abstract

The COVID-19 crisis has resulted in community products facing challenges in the modern market. concept "SMART Local" was developed to revive the local economy through a combination of local wisdom and creative innovation. Therefore, the purpose of this academic article is to study the upgrading of community products from " One Tambon One Product" (OTOP) to a "SMART Local" business organization. The results of the study found that according to Article 43 of the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560, communities have the right to conserve and develop local resources and wisdom, which are an important foundation for creating sustainability under the concept of "SMART Local". Therefore, communities are an important foundation for jointly developing and creating value for community products by creating a selling point of "community products" to become "Soft Power" that still retains the charm of Thainess by drawing on the uniqueness and identity of each locality by combining creative innovation to become a "SMART Local" business organization, which comes from S-M-A-R-T, which is the ultimate community product (Superlative), modern (Modern), charming, unique, and maintains Thainess (Attractive), outstanding with identity (Remarkable), and confident in the quality and reliable product standards (Trust), until becoming a strong professional entrepreneur and being able to establish a sustainable business organization under the concept of creating shared value. This is in line with the 20-year Human Resource Development Strategy of Thailand (2017 - 2036) and the 12th National Economic and Social Development Plan, which emphasizes a good life with valuable employment opportunities, according to the economic model for sustainable development, or the so-called “BCG Economy” (Bio-Circular-Green Economy). This is a concept of using science, technology, and innovation to enhance sustainable competitiveness in order to drive Thailand forward in a tangible way, distribute income to communities, reduce inequality, strengthen communities, be environmentally friendly, and achieve sustainable development, which is in line with the Sustainable Development Goals (SDGs) of the United Nations and in line with the principles of the Sufficiency Economy Philosophy (SEP), which is an important principle in developing Thailand’s economy and society together on a long-term basis that creates mutual benefits.

Keywords: SMART Local, Soft Power, Community Economic Development

บทนำ

การผลิตภัณฑ์ชุมชนในอดีตมักประสบปัญหาขาดการปรับตัวให้เข้ากับตลาดยุคใหม่ แม้ว่าโครงการ "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์" เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ แต่ยังคงขาดอัตลักษณ์และนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ต่อมาเมื่อเกิดวิกฤตโควิด - 19 จึงเป็นแรงผลักดันส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนเผชิญความท้าทายในตลาดยุคใหม่ โดยมีแนวคิด "SMART Local" ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้โดยเน้นการสร้างจุดขายและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้ประกอบการมีความรู้ความเข้าใจและสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของลูกค้าและตลาด จนก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีความเข้มแข็งอย่างมืออาชีพ และสามารถจัดตั้งองค์กรธุรกิจได้อย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดสร้างคุณค่าร่วมตามโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือที่เรียกว่า "BCG Economy" (Bio-Circular-Green Economy) เป็นแนวคิดการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปยกระดับความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ และสอดรับกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยไปพร้อมกันบนฐานคิดแบบระยะยาวที่ก่อให้เกิดเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งมีคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการสินค้าพื้นถิ่นเป็นตัวแปรที่สำคัญในการผลักดันให้เศรษฐกิจขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็งและเติบโตอย่างยั่งยืน และมีชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญ เพื่อให้สินค้าในพื้นถิ่นมีการยกระดับและสร้างมูลค่าให้มีอัตลักษณ์ผสมผสานกับนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนจาก "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์" (OTOP) ให้เป็นองค์กรธุรกิจแบบ "SMART Local"

สิทธิชุมชนกับแนวคิด "SMART Local"

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43 ชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความยั่งยืนตามแนวคิด "SMART Local" ได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ ท้องถิ่นผ่านการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีการแบ่งกลุ่มสินค้าเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กินดี (อาหารและเครื่องดื่ม) อยู่ดี (ของใช้ ของตกแต่งและของที่ระลึก) ดูดี (ผ้าและเครื่องแต่งกาย) และสวยดี (สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร) [1] เป็นสร้างโอกาสทางการค้าและพัฒนาศักยภาพทางการตลาดให้แก่ผู้ประกอบการชุมชน เพื่อให้ผู้ประกอบการมีความรู้ความเข้าใจและสามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ต้องการของลูกค้าและตลาด จนก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีความเข้มแข็งอย่างมืออาชีพ [2] โดยเป็นการพัฒนาต่อยอดมาจากโครงการ "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์" เป็นแนวทางหนึ่งที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนให้สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้

ดีขึ้น โดยการผลิตหรือจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้กลายเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ มีจุดเด่น เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สอดคล้องกับวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น สามารถจำหน่ายในตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ เป็นโครงการที่มุ่งหวังให้คนในชุมชน ได้นำภูมิปัญญาที่มีอยู่มาพัฒนาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ จำหน่ายสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัวและชุมชน [3] โดยพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างรายได้พัฒนาวิสาหกิจชุมชนไปสู่การประกอบกิจการขนาดย่อมและขนาดกลาง ซึ่ง “วิสาหกิจชุมชน” เป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน ตามพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มาตรา 3 นอกจากนี้ พระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดอำนาจและหน้าที่เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้คำแนะนำและช่วยเหลือกิจการภายในวิสาหกิจชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้ การฝึกอบรม หรือความช่วยเหลือในการปรับปรุงหรือพัฒนาการผลิต การบริหารจัดการ การหาทุน การคลาด หรืออื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน รวมถึงให้อำนาจหน้าที่คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น หรือการใด ๆ เพื่อประโยชน์ของกิจการวิสาหกิจชุมชน ตามพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 มาตรา 11 ประกอบมาตรา 21 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “SMART Local” มาจาก S-M-A-R-T หมายถึง S = Superlative ต้องเป็นสุดยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนในแต่ละพื้นที่ M = Modern มีการผลิตสินค้าที่ทันสมัยเจาะกลุ่มผู้บริโภคยุคใหม่ A = Attractive สินค้าคงเสน่ห์เอกลักษณ์ไทย ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น R = Remarkable สินค้ามีความโดดเด่น มีอัตลักษณ์ มีนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพิ่มมูลค่า และมีรสนิยม และ T = Trust มั่นใจในคุณภาพ มีมาตรฐานสินค้าที่เชื่อถือได้ [4] โดยกรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้มีการจัด 4 กิจกรรมหลักประกอบด้วย

(1) “SMART LOCAL SHOP” เป็นกิจกรรมคัดสรรสินค้าชุมชนที่มีศักยภาพทางการตลาด ให้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการขายผ่านช่องทางออฟไลน์และออนไลน์ ภายใต้แคมเปญที่ว่า “ช้อปฟิน ของเด่นพื้นที่ ของดีพื้นถิ่น” และนำสินค้าชุมชนไม่ว่าจะเป็นอาหาร เครื่องดื่ม ของใช้ ของตกแต่ง ของที่ระลึก สินค้าที่รักษ์โลก เป็นต้น มาวางขายในห้างโลตัส (Lotus’s) 15 สาขา และใน Shopee ที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีการส่งเสริมการขายผ่านกิจกรรมนาทีทอง สินค้าราคาพิเศษ ซุปเปอร์คุ้ม หรือกิจกรรมกล่องสุ่ม [5]

(2) “SMART LOCAL BCG” เป็นกิจกรรมจุดประกายแนวคิดสร้างสรรค์ตามแนวทางเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ปรับเพื่อเปลี่ยนให้เกิดการรักชุมชน รักษ์โลก โดยนำแนวคิด BCG Economy (Bio-Circular-Green Economy) หรือที่เรียกว่า “โมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน” ที่นำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับผู้ผลิตเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้าชุมชนสำหรับรองรับกระแสการบริโภคยุคใหม่ โดยส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการจัดการของเสียจากการผลิตและบริโภคด้วยการนำมาแปรสภาพเพื่อกลับมาใช้ใหม่ (Recycle, Upcycle) [6]

(3) “SMART LOCAL Trader” พัฒนานักการค้าสินค้าชุมชนให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายโอกาสทางการค้าและเชื่อมโยงสินค้าพื้นถิ่นไทยเข้าสู่ช่องทางการตลาดที่หลากหลาย โดยกรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้จัดอบรมเสริมทักษะการตลาดออนไลน์ วางกลยุทธ์ และการกระตุ้นยอดขาย เพื่อสร้างนักการค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน [7]

(4) “SMART LOCAL HERB” เป็นกิจกรรมคัดเลือกผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยที่โดดเด่นในแต่ละพื้นที่และนำมาสร้างเรื่องเล่าผลิตภัณฑ์ (Story telling) เพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับสินค้านำไปสู่การพัฒนาเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภค โดยเฉพาะกลุ่มผู้ดูแลสุขภาพ กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มผู้ออกกำลังกาย ทั้งนี้ผู้ประกอบการที่เข้าสู่การเป็น “DBD SMART LOCAL HERB” นั้น จะได้รับการสนับสนุนจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้าในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความนิยมให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยเป็นที่รู้จักแก่ผู้บริโภคทั้งคนไทยและต่างประเทศ [8]

แผนภาพแนวคิด “SMART Local”

องค์กรธุรกิจกับแนวคิดสร้างคุณค่าร่วมและหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี

กฎหมายว่าด้วยการจัดองค์กรทางธุรกิจมีความสำคัญต่อการวางโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการที่ดีรวมถึงการติดตามและประเมินผลในหลายมิติให้กับองค์กรและสังคมได้อย่างยั่งยืนที่สามารถนำไปปรับใช้ในการบูรณาการได้กับหลากหลายศาสตร์วิชา โดยองค์กรธุรกิจตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดเป็นสามประเภท ได้แก่ (1) ห้างหุ้นส่วนสามัญ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ห้างหุ้นส่วนสามัญไม่จดทะเบียนและห้างหุ้นส่วนสามัญจดทะเบียนหรือห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล (2) ห้างหุ้นส่วนจำกัด แบ่งออกเป็น 2 จำพวก คือ ห้างหุ้นส่วนจำกัดจำพวกจำกัดความรับผิด และห้างหุ้นส่วนจำกัดจำพวกไม่จำกัดความรับผิด

และ(3) บริษัทจำกัด โดยสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ตกลงเข้ากันเพื่อกระทำกิจการร่วมกันด้วยประสงค์จะแบ่งกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น กล่าวคือ บุคคลอาจจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปแสดงเจตนาโดยมีคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกันในสาระสำคัญอันตกลงร่วมลงทุนโดยมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาลงหุ้น ไม่ว่าจะเป็นเงินหรือทรัพย์สินสิ่งอื่น เพื่อกระทำกิจการร่วมกันโดยมีวัตถุประสงค์จะแบ่งปันรายได้หรือกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น จึงเกิดเป็นการจัดตั้งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ซึ่งเป็นภาพรวมขององค์กรธุรกิจ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ [9]

ผู้บริหารขององค์กรธุรกิจนอกจากจะบริหารจัดการองค์กรแล้ว ยังต้องให้สำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม โดยคำนึงทั้งด้านสังคมอันก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงพัฒนาและด้านสิ่งแวดล้อมที่ให้ความปลอดภัยต่อคนในองค์กรและผู้บริโภค ซึ่งควรมีนโยบายการนำกลับมาใช้ใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อันจะเรียกแนวคิดนี้ว่า “การสร้างคุณค่าร่วม หรือ Creating Shared Value : CSV” เป็นการสร้างประโยชน์ร่วมกันขององค์กรและสังคม โดยการสร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจให้กับสังคมและสิ่งแวดล้อมให้มีผลที่ดีในระยะยาวอย่างยั่งยืน [10] อันเป็นมิติหรือมุมมองที่ดีของการลงทุนที่นักลงทุนหลายคนประสงค์ที่จะลงทุนแบบยั่งยืนและได้ผลตอบแทนอันเป็นประโยชน์ต่อทั้งสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งการสร้างสรรค์และพัฒนาสภาพแวดล้อมขององค์กรธุรกิจในการสร้างคุณค่าและการแบ่งปัน ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการสร้างรูปแบบและขับเคลื่อนธุรกิจใหม่ ๆ ให้มุ่งเน้นสร้างคุณค่าและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยนำนวัตกรรมมาปรับใช้ในกระบวนการต่าง ๆ ที่เหมาะสมให้เติบโต [11] และก้าวหน้าให้ทันกับเศรษฐกิจโลกที่กำลังพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นกุลยุทธ์ที่สำคัญหรือหัวใจของการทำธุรกิจที่สามารถสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจให้กับกิจการและสังคมไปพร้อมกันบนฐานคิดแบบระยะยาวที่ก่อให้เกิดเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน อันเป็นการส่งมอบคุณค่าที่เป็นวัตถุดิบแรงงานที่มีคุณภาพและความสามารถในการสร้างกำไรหรือผลตอบแทนที่เพิ่มขึ้น [12]

องค์กรธุรกิจควรมีบทบาทที่สำคัญในการกำกับดูแลกิจการที่ดี การติดตาม และประเมินผลเพื่อวางโครงสร้างให้กับองค์กรและสังคมได้อย่างยั่งยืนในระยะยาวของการจัดตั้งธุรกิจ โดยมีหลักการกำกับดูแลกิจการที่ได้ 5 ประการ คือ (1) ความซื่อสัตย์ เป็นการบริหารจัดการองค์กรด้วยความยึดมั่นในความถูกต้องและน่าเชื่อถือ (2) ความยุติธรรม เป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียขององค์กร (3) ความโปร่งใส เป็นการดำเนินงานที่อยู่ภายใต้ความโปร่งใสซึ่งสามารถตรวจสอบการทำงานในแต่ละขั้นตอนได้อย่างเปิดเผย (4) ความรับผิดชอบ เป็นบทบาทที่สำคัญที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคมและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นอย่างเต็มกำลังความสามารถ และ (5) ภาระรับผิดชอบ เป็นการรับผิดชอบในสิ่งที่องค์กรได้กระทำและส่งผลเกิดขึ้น [13] โดยหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี เป็นกลไกมาตรการที่ใช้กำกับการตัดสินใจให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก โดยมีการกำหนดนโยบายหรือกลยุทธ์ พร้อมทั้งมีการติดตามประเมินผลและดูแลผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์และหลักการที่สร้างคุณค่าให้อย่างยั่งยืนและมีประสิทธิผลโดยควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมโดยรวมเชิงนวัตกรรม [14]

แนวคิดโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และทฤษฎีใหม่กับการจัดสรรการลงทุน

เมื่อรัฐบาลไทยได้มีการกำหนดทิศทางและดำเนินการตามโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือที่เรียกว่า “BCG Economy” (Bio-Circular-Green Economy) หรือ เศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว เป็นแนวคิดการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปยกระดับความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน โดยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้กับผู้ผลิตที่เป็นฐานการผลิตเดิม เช่น เกษตรกรและชุมชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต แข่งขันได้ในระดับโลก เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ และสอดรับกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย [15] และเสริมสร้างพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ โดยมีทักษะด้านความรู้ ความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และทักษะด้านอารมณ์ ซึ่งเกี่ยวกับการคิด วิเคราะห์ และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงสามารถแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี การมีครบทุกทักษะในแต่ละด้านย่อมเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานเป็นอย่างมาก อีกทั้งยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทย ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ได้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ได้ให้ความสำคัญกับทรัพยากรมนุษย์โดยมีคุณค่าสูงสู่ความยั่งยืนในการสร้างความเสมอภาค การจ้างแรงงานที่เป็นธรรม การมีชีวิตที่ดีภายใต้สภาพแวดล้อมของการทำงานที่ปลอดภัย และมีโอกาสในการทำงานที่มีคุณค่า พร้อมเข้าสู่ตลาดแรงงานประเทศไทยในยุค 4.0 เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน [16]

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร (รัชกาลที่ 9) ทรงมีพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการในที่ดินและน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่เกษตรกรให้ชีวิตได้อย่างยั่งยืนมีกินมีใช้แบบเพียงพอ โดยให้แบ่งพื้นที่ในที่ดินออกเป็น 4 ส่วน ตามอัตราส่วน 30:30:30:10 หมายความว่า 30% ในทั้งสามส่วนนั้น ได้แก่ ขุดสระน้ำเพื่อเป็นที่เก็บน้ำสำหรับฤดูฝน การเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมถึงพืชน้ำ และปลูกพืชผักผลไม้ ทั้งไม้ผลและไม้ยืนต้น เพื่อเป็นอาหารประจำวัน และ 10% เป็นที่อยู่อาศัยและการเลี้ยงสัตว์ [17] ทฤษฎีดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการดำเนินการขององค์กรธุรกิจเกี่ยวกับการจัดสรรการเงินการลงทุน โดยเป็นการจัดสรรทรัพยากรที่เรามีอยู่อย่างจำกัดให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพที่มีอยู่อย่างจำกัดและไม่มีความแน่นอน ซึ่งต้องจัดสรรลงทุนอย่างพอดีและเหมาะสม [18]

วิเคราะห์ “Soft Power” ของไทย

เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2566 กรมพัฒนาธุรกิจการค้าได้จัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชนภายใต้กิจกรรม “SMART Local ของเด่นพื้นที่ ของดีพื้นถิ่น” โดย “ผลิตภัณฑ์ชุมชน” เป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้าน (งานที่ทำด้วยมือ) ที่พัฒนามาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีผู้ผลิตเป็นคนในชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญ และผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้นนอกจากจะเป็นสินค้าแล้ว ยังรวมถึงกระบวนการทางความคิดที่ต่อ

ยอดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายอีกด้วย [19] และในงานดังกล่าวมีการแสดงผลงานผลิตภัณฑ์ชุมชน SMART Local กลุ่มผ้าและเครื่องแต่งกาย ซึ่งมีการผลักดันผ้าไทยในมิติใหม่ จากภูมิปัญญาสมัยใหม่ ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น อย่างมีสไตล์ ให้เป็น “Soft Power” ที่ยังคงไว้ซึ่งความเป็นไทยและอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาท้องถิ่น [20] โดย “Soft Power” หรือที่เรียกว่า “อำนาจละมุน” ซึ่งเป็นทฤษฎีของโจเซฟ ไนย์ (Joseph S. Nye) ที่อธิบายถึงบริบททางการเมืองโดยการใช้อิทธิพลทางวัฒนธรรมเพื่อโน้มน้าวใจก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดหรือพฤติกรรมด้านความชอบให้ผู้คนหันมาสนใจในสิ่งนี้ ตัวอย่างที่เป็น “Soft Power” ของไทย ไม่ว่าจะเป็นอาหารไทย เช่น ข้าวเหนียวมะม่วงซึ่งเป็นที่รู้จักและโด่งดังทั่วโลกซึ่งเห็นได้จากการที่ศิลปินสาว Milli ได้ร้องเพลงและกินข้าวเหนียวมะม่วงระหว่างการแสดงคอนเสิร์ตบนเวที Coachella จนทำให้ข้าวเหนียวมะม่วงมียอดขายที่พุ่งขึ้นเป็นอย่างมาก และด้านศิลปะการป้องกันตัวแบบไทยหรือที่เรียกว่า “มวยไทย” อันเป็นศิลปะการต่อสู้ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งเป็นที่รู้จักและแพร่หลายในต่างประเทศ [21] และนอกจากนี้ ที่กำลังเป็นกระแสอย่างมากคือ “การเกงช้าง” สู่กางเกงลายเอกลักษณ์ประจำจังหวัด ที่ชูอัตลักษณ์ท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ โดยมีการออกแบบสร้างสรรค์เป็นลวดลายต่าง ๆ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดแทนลายช้าง ตัวอย่างจังหวัดที่กำลังเป็นที่กล่าวถึงในโซเชียล ได้แก่ กางเกงปลาทูแม่กลอง ของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยผู้คิดค้นลายได้รับการชนะเลิศจากโครงการ Change by CEA โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) กางเกงแมวโคราช ซึ่งมีแมวลาเลศหรือแมวโคราชที่เป็นสัตว์ประจำจังหวัดนครราชสีมา (โคราช) จนกลายเป็นแฟชั่นในไอเทมในเกม “Free Fire” ที่เป็นเกมออนไลน์ชื่อดังอีกด้วย โดยผู้คิดค้นลายได้รับการชนะเลิศจากงาน “มามูย่า” ที่จัดขึ้นโดยหอการค้าร่วมกับจังหวัดนครราชสีมา และกางเกงปูก้ามดาบ ของจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งลวดลายประกอบด้วยปูก้ามดาบตัวเล็ก ตัวใหญ่ ป่าชายเลน ลายคลื่นน้ำ 3 ระลอก ลายคลื่นน้ำ 3 เส้น ลายจักรีประยุกต์ (ลายดอกเดซี่) และเลขมงคลที่แสดงถึงอัตลักษณ์ทางศิลปะ วิถีชีวิตและระบบนิเวศของจังหวัดสมุทรสาครได้อย่างสวยงาม [22]

จึงเห็นได้ว่า การจะสร้างจุดขายให้กลายเป็น “Soft Power” ที่ยังคงเสน่ห์ความเป็นไทยนั้น ต้องมีการดึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ โดยผสมผสานนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการสร้างจุดเด่นที่แตกต่างจากเดิมโดยสร้างความแปลกใหม่ให้เกิดเอกลักษณ์ที่มีความทันสมัยเป็นที่ต้องการของตลาดสู่การเป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local” ที่เป็นสุดยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน (Superlative) มีความทันสมัย (Modern) มีเสน่ห์เอกลักษณ์คงความเป็นไทย (Attractive) โดดเด่นและมีอัตลักษณ์ (Remarkable) และสามารถเชื่อมั่นในมาตรฐานสินค้าที่มีคุณภาพ (Trust)

บทสรุป

จากการศึกษาการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local” พบว่า การที่บุคคลหลายคนอาศัยอยู่รวมกันในสภาพแวดล้อมบริเวณใกล้เคียงกันซึ่งเป็นชุมชน โดยมีความสัมพันธ์ร่วมกันทั้งทางสังคมและทางวัฒนธรรมนั้น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 43

ชุมชนมีสิทธิในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความยั่งยืนตามแนวคิด “SMART Local” โดยคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้ประกอบการสินค้าพื้นถิ่นเป็นตัวแปรที่สำคัญในการผลักดันให้เศรษฐกิจขับเคลื่อนและพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็งและเติบโตอย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นเฉพาะผ่านการเล่าเรื่องราวผสมผสานกับนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์ ด้วยการสร้างจุดขาย“ผลิตภัณฑ์ชุมชน” ให้กลายเป็น “Soft Power” ที่ยังคงเสน่ห์ความเป็นไทยที่มีการดึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ สู่การเป็นองค์กรธุรกิจแบบ“SMART Local” ที่เป็นสุดยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน (Superlative) มีความทันสมัย (Modern) มีเสน่ห์เอกลักษณ์คงความเป็นไทย (Attractive) โดดเด่นและมีอัตลักษณ์ (Remarkable) และสามารถเชื่อมั่นในมาตรฐานสินค้าที่มีคุณภาพ (Trust) จนก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่มีความเข้มแข็งอย่างมืออาชีพและสามารถจัดตั้งองค์กรธุรกิจได้อย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดสร้างคุณค่าร่วมซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศไทยระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ได้ให้ความสำคัญกับการมีชีวิตที่ดีที่มีโอกาสในการทำงานที่มีคุณค่า ตามโมเดลเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน หรือที่เรียกว่า “BCG Economy” (Bio-Circular-Green Economy) เป็นแนวคิดการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมไปยกระดับความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดรับกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของสหประชาชาติ และสอดรับกับหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (SEP) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยไปพร้อมกันบนฐานคิดแบบระยะยาวที่ก่อให้เกิดเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน

ดังนั้น การจะยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local” ได้นั้น ผู้เขียนเห็นว่าในมิติของด้านการดำเนินการต้องเป็นการสร้างจุดขายให้กลายเป็น “Soft Power” ที่ยังคงเสน่ห์ความเป็นไทยที่มีการดึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ โดยผสมผสานนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อเป็นการสร้างจุดเด่นที่แตกต่างจากเดิมโดยสร้างความแปลกใหม่ให้เกิดคาแรคเตอร์ที่มีความทันสมัยเป็นที่ต้องการของตลาดสู่การเป็นองค์กรธุรกิจแบบ “SMART Local” และในมิติของด้านกฎหมาย ผู้เขียนเห็นควรให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในแต่ละท้องถิ่นร่วมมือกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่น หรือการใด ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนท้องถิ่นและป้องกันปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ อันสอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] ผู้จัดการออนไลน์. (2565). *พาณิชย์ หนุน ผปก.สินค้าชุมชน แนวคิด 'SMART LOCAL by DBD'สร้างจุดต่าง ขยายตลาดสู่ผู้บริโภคยุคใหม่.* สืบค้น 8 พฤษภาคม 2567, จาก https://mgronline.com/smes/detail/9650000018528

[2] กองธุรกิจภูมิภาคและชุมชน กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2566). *กรมพัฒนาธุรกิจการค้า ปักหมุดความสำเร็จ DBD SMART Local.* สืบค้น 7 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.posttoday.com/pr-news/696016

[3] สำนักงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน. (ม.ป.ป.). *โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์.* สืบค้น 9 กุมภาพันธ์ 2568, จากhttps://cep.cdd.go.th

[4] กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (ม.ป.ป.). *หลักการ SMART Local.* สืบค้น 8 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.dbd.go.th/manual/1684

[5] ไทยโพสต์. (2565). *พาณิชย์' ช่วยเหลือผู้ประกอบการสินค้าชุมชน ภายใต้แนวคิด 'SMART LOCAL by DBD' 'สร้างจุดเด่น + ความแตกต่างให้สินค้าชุมชน ขยายตลาดสู่ผู้บริโภคยุคใหม่'.* สืบค้น 8 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.thaipost.net/public-relations-news/91339/

[6] สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรมแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). *โมเดลเศรษฐกิจบีซีจี.* สืบค้น 9 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.nxpo.or.th/th/bcg-economy/

[7] thejournalistclub. (2565). *พาณิชย์หนุนผู้ประกอบการสินค้าชุมชน-ท้องถิ่น.* สืบค้น 9 พฤษภาคม 2567, จาก https://thejournalistclub.com

[8] ผู้จัดการออนไลน์. (2566). *กรมพัฒน์ฯ พาสมุนไพรไทยบุกเอเชีย สร้าง Soft Power โชว์รายได้ทะลุ 200 ล้านบาท.* สืบค้น 9 พฤษภาคม 2567, จาก https://mgronline.com/smes/detail/9660000060085

[9] สหธน รัตนไพจิตร. (2566). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะห้างหุ้นส่วนบริษัท*, พิมพ์ครั้งที่ 8, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.

[10] ฐิติเมธ โภคชัย. (2564). *ลงทุนหุ้นยั่งยืนวันนี้ เพื่ออนาคตข้างหน้า.* สืบค้น 7 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.setinvestnow.com/th/knowledge/article/68-investing-in-esg-stocks-for-promising-future

[11] ปรีดี นุกุลสมปรารถนา. (2564). *แนวคิด CSV กับการทำธุรกิจแบบยั่งยืน.* สืบค้น 7 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.popticles.com/branding/creating-shared-value-csv/

[12] พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. (2562). *CSV: กลยุทธ์ธุรกิจคู่สังคม.* สืบค้น 6 พฤษภาคม 2567, จาก https://mbamagazine.net/index.php/intelligent/esg-chapter/item/1871-csv

[13] ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *บรรษัทภิบาล หรือการกำกับดูแลกิจการ.* สืบค้น 6 พฤษภาคม 2567, จาก https://setsustainability.com//page/corporate-governance

[14] สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. (ม.ป.ป.). *หลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีสำหรับบริษัทจดทะเบียนกิจการ ปี 2560.* สืบค้น 7 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.sec.or.th/cgthailand/TH/pages/cgcode/cgcodeintroduction.aspx

[15] สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ (สอวช.). (ม.ป.ป.). *โมเดลเศรษฐกิจ บีซีจี*. สืบค้น 9 กุมภาพันธ์ 2568, จาก https://www.nxpo.or.th/th/bcg-economy/

[16] กระทรวงแรงงาน. (2561). *ร้อยเรื่องเล่า เข้าถึงแรงงาน*. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.mol.go.th/wpcontent/uploads/sites/2/2019/03/100tales2561_for07jan2019-1.pdf

[17] มูลนิธิชัยพัฒนา. (2566). *ทฤษฎีใหม่*. สืบค้น 7 พฤษภาคม 2567, จาก https://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/54

[18] นรินทร์ เอกวงศ์วิริยะ. (ม.ป.ป.). แนวคิด “ทฤษฎีใหม่” กับ “การจัดสรรการลงทุนส่วนบุคคล”. สืบค้น 6 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.bangkoklife.com/th/articles/48/111

[19] สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (ม.ป.ป.). *โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์*. สืบค้น 12 พฤษภาคม 2567, จาก https://cep.cdd.go.th

[20] กรุงเทพธุรกิจ. (2566). *กรมพัฒน์ ปลื้ม SMART Local ดันซอฟพาวเวอร์ผ้าไทยขายได้กว่า 10 ล้านบาท*. สืบค้น 9 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1088012

[21] ไทยรัฐ. (2566). *Soft Power คืออะไร มีลักษณะอย่างไร อ่านความหมาย และตัวอย่างที่นี่*. สืบค้น 11 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2738450

[22] ThaiPR.net. (2567). *"กางเกงช้าง" ฟีเวอร์ ชูอัตลักษณ์ท้องถิ่น ทำถึงจนออเดอร์ล้น*. สืบค้น 11 พฤษภาคม 2567, จาก https://www.infoquest.co.th/news/2024-iqqb0pr3zmkx55491nmpnfq220vivdzi

ปัญหากฎหมายการไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ศึกษากรณีสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา

Legal Problems Do Not Allow Refunds to be Subject to Judgement Execution: A Case Study of a Savings Cooperative in Songkhla Province

กรวิภา ชนะสิทธิ์[1] และกฤษรัตน์ ศรีสว่าง[2]

Konvipa Chanasit[1] and Kritsarat Srisawang[2]

[1] นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

[1] Master of Laws Program student, Faculty of Law Prince of Songkla University, Songkla Thailand 90110

[2] รองศาสตราจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา 90110

[2] Associate professor, Faculty of Law Prince of Songkla University, Songkla Thailand 90110

* Corresponding author: Kritsarat Srisawang E-mail address: kritsarat.sr@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีและกฎหมายสหกรณ์ เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับคดีจากเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ และเพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนจากการถูกบังคับคดี โดยงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร และศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องไม่ให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดีต่อไป

ผลการศึกษาเอกสารและความเห็นที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า การที่เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ทั้งปัญหาข้อกฎหมายที่ว่าสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนควรเป็นของบุคคลใด อันเนื่องมาจากการที่ยังไม่มีการกำหนดอย่างชัดเจนว่าเจ้าหนี้ภายนอกควรมีสิทธิในการอายัดเงินเฉลี่ยคืนหรือควรเป็นสิทธิของลูกหนี้ ปัญหาสิทธิในการนำเงินเฉลี่ยคืนมาหักกลบลบหนี้ของลูกหนี้ที่มีต่อสหกรณ์ อันเนื่องมาจากการที่สหกรณ์ไม่ได้มีบุริมสิทธิเหนือเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวแต่อย่างใด และปัญหาสิทธิของเจ้าหนี้ภายนอกในการอายัดเงินเฉลี่ยคืน เนื่องจากการอายัดดังกล่าวอาจส่งผลเสียต่อสหกรณ์ สมาชิก ตลอดจนตัวเจ้าหนี้ภายนอกเอง ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการที่เงินเฉลี่ยคืนยังคงอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี จึงเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสหกรณ์ มาตรา 42 และระเบียบของสหกรณ์ ตลอดจนข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำสำคัญ: การบังคับคดี, เงินเฉลี่ยคืน, สหกรณ์ออมทรัพย์

Abstract

The Research had the purpose of studying the execution and cooperative law and studying the execution in terms of average payback to suggest legal measures to protect the average payback from judgment execution. This is qualitative research that uses document research methods and then uses in-depth interviews to obtain data to analyze the research results that suggest the relevant laws be amended so that the average payback will not be subject to judgment execution.

The results of the study of documents and opinions received from the sample group found that, the execution of average payback causes various problems, such as the problem of who should have the right to average payback between external creditors or debtors, the problems of the cooperative's right to average payback because cooperatives do not have preference right in average payback, and the problems of the right to seize average payback from external creditors that had bad results for cooperative debtors and external creditors. Therefore, to solve the problem that arises from the fact that the average payback is still under the liability of legal judgment execution, the researcher recommended amending the Cooperative Act, Section 42, and related rules and regulations.

Keywords: Execution, The average payback, Cooperative,

บทนำ (Introduction)

เงินเฉลี่ยคืนเป็นเงินที่เป็นผลมาจากการที่สมาชิกสหกรณ์ประสงค์จะขอใช้บริการเงินกู้ของสหกรณ์ สมาชิกจะดำเนินการยื่นคำขอกู้ตามแบบฟอร์มที่สหกรณ์กำหนด เมื่อสหกรณ์พิจารณาอนุมัติเงินกู้แล้ว สมาชิกสหกรณ์จะต้องชำระเงินต้นและดอกเบี้ยเป็นรายงวดตามที่ตกลงกัน และเมื่อครบกำหนดสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ สหกรณ์จะคำนวณอัตราการจ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกผู้จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคมถึง 31 ธันวาคมในปีเดียวกัน คูณด้วยอัตราเฉลี่ยคืนที่สหกรณ์กำหนดไว้ในแต่ละปี สำหรับสมาชิกสหกรณ์ที่ไม่ได้ทำธุรกรรมกู้ยืมเงินใด ๆ กับสหกรณ์แล้ว สมาชิกกลุ่มนี้จะได้รับเฉพาะเงินปันผลตามส่วนของจำนวนหุ้นที่ตนเองถือครองอยู่เท่านั้นแต่จะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนเหมือนกับสมาชิกที่ทำสัญญากู้ยืมเงินกับสหกรณ์

เงินเฉลี่ยคืนที่สมาชิกจะได้รับนี้เป็นเสมือนผลประโยชน์ตอบแทนกลับคืนให้กับสมาชิกที่ได้ทำธุรกิจกับสหกรณ์โดยผ่านการกู้ยืมเงินจากสหกรณ์และจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้สหกรณ์ โดยมีหลักการว่าเมื่อสิ้นปีบัญชีหากสหกรณ์มีกำไรสุทธิ สหกรณ์จะจ่ายผลตอบแทนคืนให้กับสมาชิกเรียกว่าเงินเฉลี่ยคืน โดยเป็นการจ่ายดอกเบี้ยบางส่วนกลับคืนให้กับสมาชิกตามส่วนดอกเบี้ยเงินกู้ที่สมาชิกได้จ่ายให้กับสหกรณ์ตลอดปีบัญชีนั้น

ในกรณีที่สมาชิกมีภาระหนี้สินกับเจ้าหนี้ภายนอกสหกรณ์และเจ้าหนี้ดังกล่าวใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลและศาลมีคำพิพากษาให้สมาชิกสหกรณ์ชำระหนี้แล้ว โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมมีอำนาจร้องขอต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีให้มีการบังคับคดีโดยการอายัดสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกตามมาตรา 316 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในกรณีที่สหกรณ์เป็นโจทก์ฟ้องดำเนินคดีกับสมาชิกเมื่อสมาชิกผิดนัดชำระหนี้กับสหกรณ์ ตามระเบียบของสหกรณ์สมาชิกรายดังกล่าวจะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนจากสหกรณ์ เพราะหากสมาชิกผิดนัดไม่ชำระหนี้จนถูกฟ้องร้องดำเนินคดีแล้วจะถูกให้ออกจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ และเมื่อมิได้เป็นสมาชิกสหกรณ์แล้วจะไม่มีสิทธิได้รับเงินเฉลี่ยคืน หากสมาชิกรายใดผิดนัดชำระหนี้เป็นบางงวดและยังไม่ถูกให้ออกจากการเป็นสมาชิกแล้ว สมาชิกรายนั้นยังมีสิทธิได้รับเงินเฉลี่ยคืน แต่กรณีนี้สหกรณ์จะนำเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกรายดังกล่าวมาหักชำระหนี้ที่ค้างชำระกับสหกรณ์เสียก่อน และถ้ามีเงินเหลือหลังจากชำระหนี้แล้วก็จะจ่ายคืนให้กับสมาชิกรายนั้นต่อไป

ดังนั้น เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่ใช่สหกรณ์ได้ดำเนินการอายัดเงินเฉลี่ยคืนต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว สหกรณ์จะต้องดำเนินการส่งเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกไปให้กับเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งต่อไป สมาชิกจึงได้รับผลกระทบจากการไม่มีสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนที่ถูกอายัดตามกฎหมาย หากพิจารณาในอีกทางหนึ่งแล้ว เงินเฉลี่ยคืนเป็นผลมาจากการที่สมาชิกทำสัญญากู้เงินยืมเงินและชำระดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับสหกรณ์อย่างสม่ำเสมอ จนทำให้สมาชิกมีสิทธิได้รับเงินเฉลี่ยดังกล่าวจากสหกรณ์ตามระเบียบ หากสมาชิกมีสิทธิและมีโอกาสที่จะนำเงินส่วนนี้ไปใช้จ่ายเพื่อประโยชน์ของตนเองแล้วย่อมเกิดประโยชน์แก่สมาชิก

นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยในอดีตที่ผ่านมายังมิได้มีการศึกษาในประเด็นดังกล่าวอย่างชัดเจน มีเพียงการศึกษาวิจัยในเรื่องต่อไปนี้ กล่าวคือ กฎหมายสหกรณ์มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้สหกรณ์พัฒนาได้ตามอัตลักษณ์ของสหกรณ์ (Cooperative Identities) โดยเฉพาะหลักการสหกรณ์ (Cooperative Principles) โดยมีแนวทางต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคน องค์กร และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสหกรณ์ [1]

นอกจากนี้ สหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่มีบทบาทสำคัญในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านเทคโนโลยี [2] การจัดตั้งสถาบันคุ้มครองเงินฝากสำหรับสหกรณ์ออมทรัพย์และสหกรณ์เครดิตยูเนียนโดยเฉพาะแยกต่างหากจากสถาบันคุ้มครองเงินฝากของสถาบันการเงินอื่น โดยสถาบันดังกล่าวจะทำหน้าที่รับประกันเงินฝากและเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์และให้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์การเงิน รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือทางการเงินและเข้าไปแก้ไขปัญหาเมื่อสหกรณ์นั้นประสบปัญหาการดำเนินงานอีกด้วย [3] กระบวนการบังคับคดีในการอายัดทรัพย์สินนั้นมีอุปสรรคที่ทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ในแต่ละครั้งน้อยกว่าที่ควรจะได้รับและล่าช้าออกไป เช่น การที่ลูกหนี้ขอลดการอายัด หรือทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี หรือลูกหนี้เป็นข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการตลอดจนการอายัดเงินในบัญชีเงินฝากแต่เป็นบัญชีเงินเดือน จึงส่งผลให้ต้องมีการถอนการอายัดและเจ้าหนี้ไม่ได้รับชำระหนี้จึงควรมีการปรับแก้แนวปฏิบัติให้มีความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย [4]

เมื่อเป็นดังนี้จึงควรทำการศึกษาว่า สิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนจึงสมควรเป็นทรัพย์สินของสมาชิกสหกรณ์ที่ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี และควรมีแนวทางการคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนเพื่อลดผลกระทบต่อสมาชิกและสหกรณ์อย่างไร เพราะเป็นเงินที่สมาชิกได้รับคืนบางส่วนจากการจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ตลอดทั้งปีให้กับสหกรณ์ มิใช่เป็นเงินที่ได้จากการลงทุนของสมาชิกดังเช่นเงินลงหุ้นหรือเงินปันผลอย่างใด ประกอบกับทุกรัฐบาลที่ผ่านมาต่างมีนโยบายให้การสนับสนุนกิจการสหกรณ์มาโดยตลอด ทั้งได้ออกกฎหมายยกเว้นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ได้รับเฉลี่ยคืนจากการเป็นสมาชิกสหกรณ์ด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective)

1. เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีและกฎหมายสหกรณ์
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบังคับคดีจากเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์
3. เพื่อเสนอแนะมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินเฉลี่ยคืนไม่ให้อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี

ระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology)

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยการศึกษาการวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมาย เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เกี่ยวกับการอายัดเงินเฉลี่ยคืนจากการบังคับคดี เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการอายัดเงินเฉลี่ยคืนจากการบังคับคดี โดยศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary source) คือ กฎหมายที่เกี่ยวกับสหกรณ์และพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) คือ หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความ และงานวิชาการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อการวิจัย รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่เชื่อถือได้

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ในการเก็บรวบข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เพื่อสัมภาษณ์เจาะลึกและสัมภาษณ์ทั่วไป ประกอบกับการใช้แบบสัมภาษณ์ โดยมีผู้ช่วยผู้วิจัยบันทึกด้วยเครื่องบันทึกเสียง จดบันทึก และบันทึกภาพ สัมภาษณ์เกี่ยวกับ

ข้อมูลเงินเฉลี่ยคืนจากการบังคับคดีของสมาชิกสหกรณ์ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 ราย ที่มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา และตัวแทนของหน่วยงานที่ควบคุมกำกับดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์ในจังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย (Results)

1) หลักการบังคับคดีตามคำพิพากษา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง บัญญัติเรื่องหลักการบังคับคดีไว้ว่า หลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา (Judgment creditor) จะต้องดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษา (Execution of judgment) เพื่อที่จะได้รับสิทธิตามที่กำหนดไว้ในคำพิพากษานั้น และในการบังคับคดีหากว่าเป็นเรื่องที่จะต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือทางศาล ทางปฏิบัติศาลจะออกคำบังคับและส่งให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีรับทราบคำบังคับเพื่อให้ปฏิบัติตามคำบังคับนั้น และเมื่อครบกำหนดระยะเวลาที่ให้ปฏิบัติตามคำบังคับแล้ว คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีไม่ปฏิบัติตามคำบังคับดังกล่าว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะยื่นคำขอให้ศาลออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยวิธียึดทรัพย์สิน อายัดสิทธิเรียกร้อง หรือบังคับคดีโดยวิธีอื่นภายในสิบปีนับแต่วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่ง เมื่อศาลได้รับคำขอของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะพิจารณาว่า คำขอดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ครบถ้วนตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดหรือไม่ และหากมีเงื่อนไขครบถ้วน ศาลจะมีคำสั่งและออกหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ตามคำขอของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา [5] ซึ่งเป็นขั้นตอนที่เรียกว่า การออกหมายบังคับคดี (Warrant of execution) อันเป็นเรื่องความสมัครใจ (Voluntary) ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งการบังคับคดีนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องรอจนกว่าคดีจะถึงที่สุด เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้วแม้ต่อมาจะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาแต่หากศาลมิได้มีคำสั่งให้ทุเลาการบังคับคดี (Stay of execution) ไว้ก็ย่อมดำเนินการบังคับคดีได้ทันที

ทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถยึดได้ ได้แก่ สังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์หรือบรรดาเอกสารทั้งปวงซึ่งให้สิทธิแก่ผู้แพ้คดีในอันที่จะได้รับส่งมอบหรือรับโอนสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างหรืออสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิใด ๆ จากบุคคลภายนอก หรือเอกสารที่ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ในอันที่จะได้รับชำระเงินจากบุคคลภายนอก หรือเอกสารใด ๆ เช่น สัญญากระทำการงานต่าง ๆ ซึ่งได้ชำระเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแล้ว ซึ่งการบังคับตามสัญญาเช่นว่านี้อาจทวีจำนวนหรือราคาทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา สำหรับทรัพย์สินที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสามารถอายัดได้ ได้แก่ สังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างและอสังหาริมทรัพย์ รวมทั้งสิทธิทั้งปวงอันมีอยู่ในทรัพย์เหล่านั้น ซึ่งบุคคลภายนอกจะต้องส่งมอบหรือโอนมายังลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง หรือเงินที่บุคคลภายนอกจะต้องชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือทรัพย์สินใด ๆ ตามสิทธิเรียกร้อง

เงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดีตามมาตรา 302 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้แก่ 1) เบี้ยเลี้ยงชีพซึ่งกฎหมายกำหนดไว้ 2) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ บำเหน็จ เบี้ยหวัด หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของข้าราชการ เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างในหน่วยราชการ และเงินสงเคราะห์ บำนาญ หรือบำเหน็จที่หน่วยราชการได้จ่ายให้แก่คู่สมรสหรือญาติที่ยัง

มีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น 3) เงินเดือน ค่าจ้าง บำนาญ ค่าชดใช้ เงินสงเคราะห์ หรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของพนักงาน ลูกจ้าง หรือคนงาน นอกจากที่กล่าวไว้ใน 2) ที่นายจ้างหรือบุคคลอื่นใดได้จ่ายให้แก่บุคคลเหล่านั้น หรือคู่สมรส หรือญาติที่ยังมีชีวิตของบุคคลเหล่านั้น เป็นจำนวนรวมกันไม่เกินเดือนละสองหมื่นบาทหรือตามจำนวนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร 4) บำเหน็จหรือค่าชดเชยหรือรายได้อื่นในลักษณะเดียวกันของบุคคลตาม 3) เป็นจำนวนไม่เกินสามแสนบาทหรือตามจำนวนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร และ 5) เงินฌาปนกิจสงเคราะห์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับอันเนื่องมาแต่ความตายของบุคคลอื่นเป็นจำนวนตามที่จำเป็นในการดำเนินการฌาปนกิจศพตามฐานะของผู้ตายที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควร

นอกเหนือจากบทบัญญัติดังกล่าว ยังคงมีเงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดีตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ หรือได้ถือว่าอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายอื่นนอกเหนือจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 302 เช่น พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 ที่มีการกำหนดให้ค่าหุ้นสหกรณ์ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกสหกรณ์ยังไม่สิ้นสุดลง อยู่นอกเหนือจากความรับผิดแห่งการบังคับคดี[6] โดยตามความในพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 นี้ เป็นการกำหนดให้ระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุด ห้ามมิให้เจ้าหนี้ใช้สิทธิเรียกร้องค่าหุ้นของสมาชิก และห้ามมิให้เจ้าหนี้อายัดค่าหุ้นของสมาชิก จึงส่งผลให้เงินค่าหุ้นสหกรณ์ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสหกรณ์ยังไม่สิ้นสุดไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ถือเป็นเงินหรือสิทธิเรียกร้องเป็นเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ซึ่งกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้มีแนวปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวนี้ให้สอดคล้องกับกฎหมาย[7]

2) เงินเฉลี่ยคืน

เงินเฉลี่ยคืนคือเงินที่จ่ายคืนให้กับสมาชิกผู้จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่สหกรณ์ในรอบปีบัญชีนับแต่วันที่ 1 มกราคมถึง 31 ธันวาคมในปีเดียวกัน คูณด้วยอัตราเฉลี่ยคืนที่สหกรณ์กำหนดไว้ในแต่ละปี สมาชิกที่มิได้กู้เงินใด ๆ กับสหกรณ์จะได้รับเฉพาะส่วนของเงินปันผลตามหุ้นเท่านั้นโดยจะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน[8] พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 กล่าวถึงเงินเฉลี่ยคืนไว้ในมาตรา 60 วรรคสอง (2) ว่า กำไรสุทธิประจำปีที่เหลือจากการจัดสรรเป็นทุนสำรองและค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทยที่ประชุมใหญ่อาจจัดสรรได้ภายใต้ข้อบังคับโดยจ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปี นอกจากนี้ มาตรา 86 ยังกำหนดให้เมื่อได้ชำระหนี้ของสหกรณ์แล้ว ถ้ามีทรัพย์สินเหลืออยู่เท่าใดให้ผู้ชำระบัญชีจ่ายตามลำดับดังต่อไปนี้ คือ 1) จ่ายคืนเงินค่าหุ้นให้แก่สมาชิกไม่เกินมูลค่าหุ้นที่ชำระแล้ว 2) จ่ายเป็นเงินปันผลตามหุ้นที่ชำระแล้วแต่ต้องไม่เกินอัตราที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดตามความเห็นชอบของคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์แห่งชาติสำหรับสหกรณ์แต่ละประเภท และ 3) จ่ายเป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกได้ทำไว้กับสหกรณ์ในระหว่างปีตามที่กำหนดในข้อบังคับ

ดังนั้นเมื่อสมาชิกได้ร่วมทำธุรกิจและสร้างรายได้ให้กับสหกรณ์โดยสหกรณ์ได้รับดอกเบี้ยจากสมาชิกและสหกรณ์มีกำไรเพียงพอในแต่ละปี สหกรณ์จะจ่ายเงินกลับคืนให้แก่สมาชิก โดยสมาชิกแต่ละคนจะได้รับเงินเฉลี่ยคืนไม่เท่ากัน สมาชิกรายใดจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับสหกรณ์มากก็จะได้รับเงินเฉลี่ยคืนมากซึ่งอัตราการ

จ่ายเงินเฉลี่ยคืนในแต่ละปีขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละสหกรณ์ ตัวอย่าง นายประหยัด อดออม กู้เงินสหกรณ์ประเภทต่าง ๆ ชำระดอกเบี้ยเงินกู้ให้แก่สหกรณ์ทั้งปี จำนวน 62,170.40 บาท สหกรณ์จะต้องคำนวณจากดอกเบี้ยเงินกู้ทุกประเภทที่สมาชิกมีอยู่ ตามที่สมาชิกจ่ายจริงแล้วนำมารวมกัน จำนวนเงินเฉลี่ยคืนจึงคำนวณได้ดังนี้ (กรณีตัวอย่างนี้ หากที่ประชุมใหญ่มีมติให้จ่ายเงินเฉลี่ยคืนในอัตรา 12%)

ประเภทเงินกู้	**ดอกเบี้ยทั้งปี**	**วิธีคำนวณเงินเฉลี่ยคืน 12%**	**เงินเฉลี่ยคืน**
กู้ฉุกเฉิน	8,512.60	8,512.60 x 12/100	1,021.51
กู้สามัญทั่วไป	38,521.10	38,521.10 x 12/100	4,622.53
กู้สามัญเพื่อการศึกษา	6,463.25	6,463.25 x 12/100	775.59
กู้สามัญดิจิทัล	8,673.45	8,673.45 x 12/100	1,040.81
นายประหยัด อดออม ได้รับเงินเฉลี่ยคืน			**7,460.44**

อย่างไรก็ตาม โดยปกติสมาชิกที่ผิดนัดการส่งเงินงวดชำระหนี้เงินกู้จะไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน ส่วนสมาชิกที่มิได้กู้เงินใด ๆ กับสหกรณ์เลยจะได้รับเฉพาะส่วนของเงินปันผลตามหุ้น แต่ไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืน สมาชิกจะได้รับมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับยอดดอกเบี้ยมากหรือน้อย และอัตราส่วน (ร้อยละ) เงินเฉลี่ยคืนที่ได้รับ

3) ปัญหาการบังคับคดีจากเงินเฉลี่ยคืน

จากสภาพที่เงินเฉลี่ยคืนนั้นถือเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งที่อาจมีราคาและถือเอาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 138 เจ้าหนี้จึงมีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ของตนจากเงินเฉลี่ยคืนได้โดยสิ้นเชิงตามมาตรา 214 เนื่องจากหนี้เป็นความผูกพันทางกฎหมายระหว่างบุคคลฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่าลูกหนี้ซึ่งมีหน้าที่ต้องกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการใด ๆ ให้กับบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งที่เรียกว่าเจ้าหนี้ ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องต่อลูกหนี้ [9] อีกทั้งสิทธิที่จะได้รับเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวกฎหมายมิได้กำหนดอย่างชัดเจนให้เป็นทรัพย์สินที่ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดีตามมาตรา 302 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจึงชอบที่จะร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีโดยวิธีอายัดสิทธิเรียกร้องนั้นตามมาตรา 274 วรรคแรก และเมื่อเงินเฉลี่ยคืนเป็นทรัพย์สินของสมาชิกซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่อยู่ในสหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจบังคับคดีอายัดไปยังสหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกได้ตามมาตรา 296 (2) และมาตรา 316 ทั้งนี้ไม่ว่าสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนนั้นจะมีข้อโต้แย้ง ข้อจำกัด เงื่อนไขหรือว่าได้กำหนดจำนวนไว้แน่นอนหรือไม่ก็ตามตามมาตรา 317

การอายัดเงินเฉลี่ยคืนส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจการของสหกรณ์และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากเงินกู้ที่สหกรณ์ให้สมาชิกกู้ยืมนั้น เปรียบเสมือนสินค้าหรือบริการหลักของสหกรณ์ที่จะช่วยส่งเสริมให้สหกรณ์มีความเข้มแข็งเจริญมั่นคง อันเป็นหลักการของสหกรณ์ที่จะต้องส่งเสริมให้สมาชิกมาใช้บริการกับสหกรณ์ ซึ่งนอกจากการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ที่เหมาะสมและไม่เอาเปรียบสมาชิกเมื่อเทียบกับการกู้เงินกับสถาบันการเงินอื่นแล้ว การกำหนดให้จ่ายเงินเฉลี่ยคืนกับสมาชิกที่กู้เงิน

กับสหกรณ์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้สมาชิกมาใช้บริการกับสหกรณ์อย่างต่อเนื่องเพราะนอกจากจะได้กู้เงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำแล้ว เมื่อสิ้นปีบัญชีและสหกรณ์มีกำไรสุทธิก็จะมีการจ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกด้วย

ในส่วนผลกระทบต่อสมาชิกสหกรณ์นั้น เมื่อเงินเฉลี่ยคืนเป็นเงินของสมาชิกที่ได้รับคืนบางส่วนจากการจ่ายดอกเบี้ยเงินกู้ให้กับสหกรณ์ตลอดปีบัญชี และเงินที่ได้รับคืนนี้สมาชิกย่อมนำไปใช้จ่ายในครอบครัวของสมาชิกอันเป็นการช่วยลดภาระทางการเงินของสมาชิกในระดับหนึ่งด้วย เงินเฉลี่ยคืนจึงเป็นส่วนหนึ่งของดอกเบี้ยเงินกู้ที่สหกรณ์ได้หักจากเงินเดือนของสมาชิกเพื่อชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ในทุก ๆ เดือน จึงเปรียบเสมือนเป็นข้อตกลงว่าเมื่อสิ้นปีบัญชี และสหกรณ์มีกำไรสุทธิแล้วก็ตกลงว่าจะจ่ายคืนดอกเบี้ยบางส่วนกลับไปให้สมาชิก เมื่อเป็นดังนี้หากสมาชิกไม่อาจรับเงินเฉลี่ยคืนได้แล้วจึงเท่ากับการดำเนินงานของสหกรณ์ไม่สามารถตอบสนองต่อหลักการและอุดมการณ์สหกรณ์ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างแท้จริง

สรุปและอภิปรายผล (Discussion)

1. ปัญหาสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนเป็นของบุคคลใด

หากสมาชิกมีการกู้ยืมเงินและจ่ายดอกเบี้ยให้แก่สหกรณ์ในรอบปีบัญชีด้วยแล้ว สมาชิกรายนั้น ๆ จะได้รับผลตอบแทนที่เรียกว่าเงินเฉลี่ยคืนตามมาตรา 60 (2) แห่งพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้จ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนดอกเบี้ยที่สมาชิกได้ชำระตามสัญญากู้ยืมเงินที่ทำไว้กับสหกรณ์ระหว่างปี ดังนั้นเงินเฉลี่ยคืนจึงเป็นเงินที่ถือเป็นสิทธิของสมาชิกที่อยู่ในสหกรณ์ ในปัจจุบันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดเงินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อนำมาชำระหนี้ได้ เมื่อเงินเฉลี่ยคืนเป็นทรัพย์สินของสมาชิกที่ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเงินจำนวนนี้อยู่ในสหกรณ์ที่เป็นบุคคลภายนอกคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจอายัดเงินจำนวนนี้ได้ เงินเฉลี่ยคืนจึงเป็นทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดเพื่อนำมาชำระหนี้ได้ และเมื่อสหกรณ์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกคดีได้รับคำสั่งอายัดแล้วจำต้องส่งเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดีภายในระยะเวลาที่กำหนด สมาชิกไม่สามารถโต้แย้งต่อสหกรณ์เพื่อไม่ให้สหกรณ์ส่งเงินจำนวนดังกล่าวนี้ไปยังเจ้าพนักงานบังคับได้

อย่างไรก็ดีในอีกทางหนึ่งเงินเฉลี่ยคืนไม่ถือเป็นเงินได้ของสมาชิกที่เกิดจากการลงทุนเหมือนกับการซื้อหุ้นสหกรณ์ที่สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนเป็นเงินปันผล และเงินเฉลี่ยคืนไม่ถือเป็นรายได้จากการกู้ยืมเงินของสมาชิกเช่นกัน เนื่องจากเงินเฉลี่ยคืนไม่ได้เป็นดอกเบี้ยจากการให้กู้ยืมเงินของสมาชิก แต่เงินเฉลี่ยคืนเป็นเงินที่สหกรณ์คืนให้กับสมาชิกตามสัดส่วนแห่งการใช้บริการเงินกู้กับสหกรณ์ การที่สมาชิกได้รับเงินเฉลี่ยคืนจากสหกรณ์เปรียบได้กับจำนวนส่วนลดของดอกเบี้ยเงินกู้ที่สหกรณ์คืนให้กับสมาชิกที่เป็นผู้กู้ยืมเงิน และเงินจำนวนดังกล่าวนี้จะเกิดขึ้นปีละครั้งตามระเบียบของสหกรณ์ ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงที่มาของเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าวแล้วสมาชิกจึงควรมีสิทธิในเงินเฉลี่ยคืนจำนวนนี้ด้วย

2. ปัญหาสิทธิในการนำเงินเฉลี่ยคืนมาหักกลบลบหนี้ของลูกหนี้ที่มีต่อสหกรณ์

เมื่อสมาชิกสหกรณ์ตกเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาของเจ้าหนี้ภายนอกแล้ว ทรัพย์สินทุกชนิดของสมาชิกย่อมถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอให้บังคับคดีได้ รวมทั้งสิทธิเรียกร้องในเงินเฉลี่ยคืนซึ่งสมาชิกมีสิทธิได้รับจากสหกรณ์ด้วย และเมื่อสหกรณ์ได้รับคำสั่งอายัดจากเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว สหกรณ์ย่อมมีหน้าที่ต้องส่งเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี หากสหกรณ์ไม่ดำเนินการหรือฝ่าฝืนคำสั่งอายัดอาจถูกบังคับคดีเสียเองเสมือนเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เนื่องจากสหกรณ์ไม่มีสิทธินำเงินเฉลี่ยคืนมาหักกลบลบหนี้ของลูกหนี้ที่มีต่อสหกรณ์เหนือกว่าเจ้าหนี้รายอื่นแต่อย่างใด ส่งผลให้เกิดปัญหาว่าเจ้าหนี้รายอื่น ๆ หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้น มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้หรือบังคับชำระหนี้จากเงินเฉลี่ยคืน ดังนั้นสหกรณ์จำต้องแบกรับภาระตลอดจนความรับผิดต่าง ๆ ในเงินเฉลี่ยคืน แต่สหกรณ์ไม่มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้หรือหักกลบลบหนี้ของลูกหนี้จากเงินเฉลี่ยคืนได้ สหกรณ์จำต้องส่งเงินเฉลี่ยคืนทั้งหมดตามคำสั่งอายัด ไม่เช่นนั้นอาจถูกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอต่อศาลให้บังคับคดีกับสหกรณ์เสมือนเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา

เมื่อสมาชิกไม่สามารถนำเงินเฉลี่ยคืนที่ได้มาชำระหนี้สหกรณ์เพื่อให้หมดหนี้เร็วขึ้น ทำให้ไม่อาจส่งผลให้สมาชิกมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้นตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ อันเป็นผลมาจากการที่เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ซึ่งส่งผลให้สหกรณ์ต้องปฏิบัติตามคำสั่งอายัดนั้น เป็นการเพิ่มภาระความรับผิดชอบ ภาระงาน ตลอดจนภาระการจัดการของสหกรณ์ให้มากยิ่งขึ้นในการที่จะต้องดำเนินการจัดส่งเงินเฉลี่ยคืนดังกล่าว ซึ่งอาจจะมีปริมาณเกินกว่าศักยภาพของสหกรณ์ได้

ดังนั้นการกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดีที่มีผลให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถอายัดเงินเฉลี่ยเงินคืนได้ จึงย่อมส่งผลเสียแก่สหกรณ์ เช่นนี้จึงไม่ควรกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดีอีกต่อไปซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่ของศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ ที่ว่าสหกรณ์ควรมีบทบาทในการทำธุรกิจเพื่อสังคมโดยดูแลสวัสดิการแก่สมาชิกสหกรณ์ [2]

3. ปัญหาสิทธิของเจ้าหนี้ภายนอกในการอายัดเงินเฉลี่ยคืน

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ.2542 มาตรา 42 วรรคสอง กำหนดให้สหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบลบหนี้ซึ่งสมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้เพราะสหกรณ์เป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินค่าหุ้นของสมาชิก แต่ไม่ได้กำหนดให้สหกรณ์เป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนด้วย ดังนั้นสหกรณ์จึงไม่อาจยึดหน่วงเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนเพื่อไม่ส่งให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามคำสั่งอายัดได้ แม้ว่าเจ้าหนี้ภายนอกอาจมีสิทธิร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการอายัดเงินเฉลี่ย แต่เมื่อพิจารณาถึงที่มาของเงินเฉลี่ยคืนซึ่งไม่ใช่รายได้จากการกู้ยืมเงินได้อย่างใด หากแต่เป็นเงินที่สหกรณ์ได้คืนให้แก่สมาชิกตามสัดส่วนแห่งการชำระดอกเบี้ยเงินกู้กับสหกรณ์ โดยเปรียบเสมือนส่วนลดของดอกเบี้ยที่สหกรณ์คืนให้กับสมาชิกที่ทำธุรกิจหรือทำการกู้ยืมเงินจากสหกรณ์และชำระหนี้อย่างครบถ้วนตามนัดซึ่งส่งผลให้สหกรณ์มีผลกำไร

การที่เงินเฉลี่ยคืนยังคงอยู่ภายใต้ความรับผิดแห่งการบังคับคดีย่อมส่งผลเสียต่อสมาชิกหรือลูกหนี้ตลอดจนสหกรณ์ การที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะเสียผลประโยชน์หรือถูกกระทบสิทธิเกินควร หากกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ภายใต้ความรับผิดแห่งการบังคับคดีอันส่งผลให้เจ้าหนี้ภายนอกไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินอื่นใดที่อาจบังคับคดีได้นั้น หากพิจารณาตามกฎหมายแล้วเจ้าหนี้ยังคงมีสิทธิในเงินปันผลและเงินค่าหุ้นของลูกหนี้อีกด้วย การที่จะกำหนดแนวทางในกรณีอื่นเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหนี้ เช่น เงินเฉลี่ยคืนไม่เกิน 20,000 บาท ย่อมไม่ควรอยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี หรืออาจให้บังคับคดีได้ไม่เกินร้อยละ 50 ของเงินเฉลี่ยคืนที่สมาชิกอาจได้รับ กลับพบว่าการกำหนดดังกล่าวย่อมมีผลให้เจ้าหนี้ไม่ได้รับเงินเฉลี่ยคืนหรือได้รับเงินเฉลี่ยคืนในจำนวนที่น้อย และอาจไม่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับข้อยุ่งยากในการดำเนินการเพื่อบังคับคดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดี ของ ธีรศักดิ์ ลีละพัฒนา ที่ว่ากระบวนการบังคับคดีในการอายัดทรัพย์สินนั้นมีอุปสรรคที่ทำให้เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้ในแต่ละครั้งน้อยและล่าช้า จนส่งผลให้ต้องมีการถอนการอายัดต่อไป[4]

ดังนั้นหากเงินเฉลี่ยคืนยังอยู่ในความรับผิดของการบังคับคดีย่อมจะส่งผลต่อแรงจูงใจและอาจทำลายวินัยการชำระหนี้ต่อสหกรณ์ของสมาชิก อีกทั้งสมาชิกบางส่วนได้ตัดสินใจกู้ยืมจากสหกรณ์ออมทรัพย์ที่แม้บางครั้งดอกเบี้ยอาจจะสูงกว่าสถาบันการเงินอื่นย่อมอาจเป็นไปเพราะต้องการได้รับเงินเฉลี่ยคืนในตอนสิ้นปี หากสมาชิกถูกบังคับคดีเพื่อนำเงินเฉลี่ยคืนไปชำระหนี้อื่น สมาชิกย่อมไม่อยากผ่อนชำระหนี้ต่อไป ส่งผลให้สมาชิกเป็นลูกหนี้ประเภทหนี้เสียได้ ซึ่งย่อมเป็นผลเสียทางอ้อมที่ส่งต่อมายังสหกรณ์และกระบวนการสหกรณ์ เงินเฉลี่ยคืนจึงควรเป็นสิทธิเฉพาะตัวของสมาชิกที่จะนำเงินดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ตามความจำเป็น รวมถึงการชำระหนี้รายใดก็ได้ จึงควรมีการกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนนั้นอยู่นอกเหนือความรับผิดแห่งการบังคับคดีต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 โดยกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ภายใต้ความรับผิดแห่งการบังคับคดีเช่นเดียวกับเงินค่าหุ้น ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุดลง ห้ามมิให้เจ้าหนี้ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดค่าหุ้นของสมาชิกผู้นั้น และเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง สหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบลบหนี้ที่สมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้ และให้สหกรณ์มีฐานะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินค่าหุ้นนั้น และห้ามมิให้เจ้าหนี้ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกผู้นั้น และเมื่อเสร็จสิ้นการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์แล้ว ให้สหกรณ์จ่ายเงินเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกต่อไป โดยมีเนื้อความร่าง พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่..) พ.ศ. .... ดังนี้

“มาตรา 42 ในการชำระค่าหุ้น สมาชิกจะนำค่าหุ้นหักกลบลบหนี้กับสหกรณ์ไม่ได้และสมาชิกมีความรับผิดเพียงไม่เกินจำนวนเงินค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าหุ้นที่ตนถือ

ในระหว่างที่สมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุดลง ห้ามมิให้เจ้าหนี้ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดค่าหุ้นของสมาชิกผู้นั้น และเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลง สหกรณ์มีสิทธินำเงินตามมูลค่าหุ้นที่สมาชิกมีอยู่มาหักกลบลบหนี้ที่สมาชิกผูกพันต้องชำระหนี้แก่สหกรณ์ได้ และให้สหกรณ์มีฐานะเป็นเจ้าหนี้บุริมสิทธิพิเศษเหนือเงินค่าหุ้นนั้น

ในระหว่างสมาชิกภาพของสมาชิกยังไม่สิ้นสุด ห้ามมิให้เจ้าหนี้ของสมาชิกใช้สิทธิเรียกร้องหรืออายัดเงินเฉลี่ยคืนของสมาชิกผู้นั้น และเมื่อเสร็จสิ้นการจัดสรรกำไรสุทธิประจำปีของสหกรณ์ ให้สหกรณ์จ่ายเงินเฉลี่ยคืนแก่สมาชิกตามมาตรา 60 (2) และมาตรา 86”

2) การแก้ไขเพิ่มเติมระเบียบของสหกรณ์ตลอดจนข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ในการนำส่งเงินเฉลี่ยคืน โดยแก้ไขให้สหกรณ์นำส่งเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกเท่านั้น และไม่จำต้องนำส่งเงินเฉลี่ยคืนให้เจ้าหนี้รายอื่นอีกต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเห็นว่าควรทำการศึกษาวิจัยในขอบเขตที่กว้างขึ้น โดยควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นที่หากมีการแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 42 โดยกำหนดให้เงินเฉลี่ยคืนไม่อยู่ภายใต้ความรับผิดแห่งการบังคับคดีเช่นเดียวกับเงินค่าหุ้นแล้ว จะส่งผลกระทบอย่างไร ซึ่งควรศึกษาวิจัยถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นทั่วทั้งประเทศหรือมีขอบเขตการศึกษาผลกระทบในประเทศไทยต่อไป อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่การเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขกฎหมายต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย และขอบคุณชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด เป็นอย่างสูงที่ได้ให้ความอนุเคราะห์มอบทุนการศึกษาเพื่อทำการศึกษาวิจัย

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] ภูมิ จันทชุม. (2558). *ปัญหาการพัฒนาสหกรณ์ในระบบกฎหมายไทย.* วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[2] ศิริลักษณ์ นามวงศ์ และประเสริฐ จรรยาสุภาพ. (2560). บทบาทของสหกรณ์ไทยในยุคเศรษฐกิจใหม่. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 10*(2), 143-183.

[3] นุรัตน์ ปวนคำมา, ฤทธิภัฏ กัลยาณภัทรศิษฎ์และรุ่ง ศรีสมวงษ์. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเงินฝากและเงินค่าหุ้นของสมาชิกสหกรณ์การเงินในประเทศไทย. *MFU Connexion, 6*(2), 321-351

[4] ธีรศักดิ์ ลีละพัฒนา. (2560). *ประสิทธิภาพการอายัดทรัพย์สินในการบังคับคดีแพ่*. งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 9 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

[5] เอื้อน ขุนแก้ว. (2553). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาและการบังคับคดี ตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พลสยาม พริ้นติ้ง.

[6] สำนักงานศาลยุติธรรม. (2567). *ซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับเงินหรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดแห่งการบังคับคดี ที่ ศย 024/ว121 ป ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2563*. สืบค้น 29 เมษายน 2567, จาก https://lad.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/9006/iid/195132

[7] กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2567). *หนังสือกรมส่งเสริมสหกรณ์ที่ กษ 1115/9080 เรื่อง แนวทางปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553*. สืบค้น 29 เมษายน 2567, จาก http://e-service.cpd.go.th/elib/list_t.asp?tId=23

[8] สหกรณ์ออมทรัพย์กรมป่าไม้ จำกัด. (2567). *เงินปันผล - เงินเฉลี่ยคืน คืออะไร ? คำนวณอย่างไร?*. สืบค้น 6 กรกฎาคม 2566, จาก https://www.025798899.com/news/2412

[9] ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์. (2563). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้)*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด.

มาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทยเปรียบเทียบประเทศญี่ปุ่น

Preventive and Remedial Measures for Elderly Victims of Online Crime in Thailand Compared to Japan

ยุทธชัย ด้วงสวัสดิ์[1] กัญญาพัชร ดุลยพัชร์[2]

Yutthachai Duangsawat[1] Kanyapach Dulyapach[2]

Received: Jan 2, 2025 Revised: Mar 11, 2025 Accepted: Mar 19, 2025

[1] อาจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา 90000

[1] Lecturer, Faculty of Law, Thaksin University, Songkhla, 90000

Email address: yutthachai.d@tsu.ac.th

[2] อาจารย์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ พัทลุง 93210

[2] Lecturer, Faculty of Law, Thaksin University, Phatthalung, 93210

E-mail address: kanyapach.d@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุในการได้รับการเยียวยา ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 และศึกษามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทยเปรียบเทียบประเทศญี่ปุ่น

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์เนื่องจากพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ใช้ Line ร้อยละ 44.72 ใช้ Facebook ร้อยละ 30.56 ใช้ YouTube ร้อยละ 29.60 ใช้ Instagram ร้อยละ 4.80 และใช้ Twitter ร้อยละ 3.44 โดยในปี พ.ศ. 2565 สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กกรอนิกส์ (ETDA) ได้รายงานข้อมูลผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อจากการหลอกลวงผ่านสื่อออนไลน์ถึง 22 % เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึง 16% ซึ่งช่องทางที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงมากที่สุดจากข้อมูลของสภาองค์กรผู้บริโภค คือ จากการใช้งาน Facebook 44 % จาก Line 31.25 % และ จากการใช้งาน Instagram 5.25 % ประกอบกับเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 นั้น แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยตรากฎหมายยังไม่ครอบคลุมถึงการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดแต่เพียงความผิดเกี่ยวกับเพศ ชีวิต และร่างกาย แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นแล้วนั้น ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีประชากร 1 ใน 3 ของประเทศเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยรัฐให้ความคุ้มครองเหยื่อของอาชกรรมกรณีที่ได้รับความเสียหายทางจิตใจอย่างร้ายแรง ซึ่งครอบคลุมถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์ ข้อเสนอแนะเห็นควรให้รัฐตรามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : ผู้สูงอายุ, อาชญากรรมออนไลน์, การป้องกัน, การเยียวยา

Abstract

This academic article aims to study the problems of the elderly who are victims of online crimes, study the laws related to the rights of the elderly to receive compensation, including the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560, the Elderly Act B.E. 2546 and its amendments B.E. 2553 and B.E. 2560, the Compensation of Victims and Compensation and Expenses for Defendants in Criminal Cases Act B.E. 2544, and the Royal Decree on Measures for the Prevention and Suppression of Technology Crimes B.E. 2566 and study measures to prevent and provide relief to the elderly who are victims of online crimes in Thailand compared to Japan.

The results of the study found that the elderly tend to fall victim to online crimes due to their behavior in using social media, with the majority using Line at 44.72 percent, using Facebook at 30.56 percent, using YouTube at 29.60 percent, using Instagram at 4.80 percent, and using Twitter at 3.44 percent. In 2565, the Electronic Transactions Development Agency (ETDA) reported data on the elderly who fell victim to scams. Through online media to 22%, an increase of 16% from 2021, the channels where the elderly are deceived the most, according to the Consumer Council, are using Facebook 44%, Line 31.25%, and Instagram 5.25%. In addition, when considering the Act on Compensation of Victims and Compensation and Expenses for Defendants in Criminal Cases B.E. 2544 and the Royal Decree on Measures to Prevent and Suppress Technology Crimes B.E. 2566, it shows that Thailand's laws do not cover the victims of online crimes of the elderly. The said laws only stipulate crimes related to sex, life, and body. However, when comparing with the laws of Japan, where one-third of the country's population is elderly, it was found that Japan has enacted a law on compensation for victims of crimes in criminal cases. The state provides protection for victims of crimes in cases of serious mental damage, which covers the elderly who are victims of online crimes.

Recommendations suggest that the state enact concrete measures to prevent and provide relief to the elderly who are victims of online crimes.

Keywords: Elderly, Online crime, Prevention, Remedy

บทนำ

ในปัจจุบันสถานการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมไปสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นปัญหาสำคัญที่ทุกประเทศต่างตระหนักและให้ความสำคัญของการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ นอกจากจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรแล้วนั้น ยังส่งผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และด้านกฎหมายในส่วนของการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ของผู้สูงอายุ เพราะในเวลาเดียวกันนอกจากที่ประเทศได้เข้าสู่สังคมสูงวัย สิ่งที่พัฒนาหรือเดินคู่ขนานไปด้วยกัน คือ เทคโนโลยีที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งเหมือนอวัยวะของร่างกายซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย โดยสิ่งที่จะต้องคำนึงจากการเปลี่ยนแปลงนี้ นอกจากจะพิจารณาอาชญากรรมหรือการกระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญาแล้วนั้น ก็จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงอาชญากรรมทางเทคโนโลยีควบคู่ไปด้วยเพราะผู้สูงอายุด้วยสภาพทางกายภาพ ร่างกายที่เสื่อมถอย การตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์อาจจะทำให้ตกเป็นเหยื่อของกลุ่มอาชญากรรมทางออนไลน์ได้ ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อเกิดความเสียหายแล้วนั้น การเยียวยาเป็นสิ่งที่ยากกลับคืนให้เหมือนเดิม เพราะเมื่อพิจารณาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรผู้สูงอายุและการเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างก้าวกระโดดในปัจจุบันเป็นเหตุให้มีโอกาสที่ผู้สูงอายุจะเข้าไปเป็นเหยื่อของอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้นทั้งในความผิดทั่วไปและความผิดในยุคดิจิทัล ที่เรียกว่า “อาชญากรรมทางออนไลน์” [1]

ประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มตัว รัฐบาลจึงมีความพยายามจัดการให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่อย่างมีคุณภาพผ่านนโยบาย และกฎหมาย โดยบทความวิชาการนี้จะกล่าวถึงเพียงอาชญากรรมออนไลน์ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นในชั้นก่อนฟ้องคดี ระหว่างการพิจารณาคดี หรือในกระบวนการของราชทัณฑ์ พบว่ายังขาดบทบัญญัติในการเข้ามาดูแลสวัสดิภาพ สิทธิและเสรีภาพผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ตลอดจนมาตรการป้องและการเยียวยา ซึ่งในอดีตจนถึงปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยมีพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชนมาอย่างต่อเนื่องทั้งในรูปแบบและเนื้อหาในกระบวนการตั้งแต่ชั้นสอบสวน ชั้นศาล ตลอดจนชั้นราชทัณฑ์มีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก สตรีและผู้เจ็บป่วย แต่สำหรับผู้สูงอายุซึ่งกำลังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทยกลับมิได้มีบทบัญญัติหรือแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างเป็นรูปธรรม

จากรายงานสถิติผู้สูงอายุปี 2565 พบว่า มีจำนวนประชากรในประเทศไทยจำนวนรวม 66,165,261 คน โดยเป็นเพศผู้ชายจำนวน 32,333,451 คน และผู้หญิงจำนวน 33,831,810 คน มีผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป 12,116,199 คน คิดเป็นร้อยละ 18.3 โดยแยกออกเป็นผู้ชาย 5,339,610 คน แลผู้หญิง 6,776,589 คน [2] อันจะเห็นว่า โครงสร้างอายุของประชากรไทยได้เปลี่ยนไปอย่างมากในรอบครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา จากประชากรเยาว์วัยมาเป็นประชากรสูงอายุ ในปี 2513 ประเทศไทยมีประชากรสูงอายุ 60 ปีขึ้นไปเพียง 1.7 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.9 ของประชากรทั้งหมดของประเทศ ต่อมาในปี 2563 ประชากรสูงอายุได้เพิ่มเป็น 12.0 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 18.1 ของประชากรทั้งหมด [3] โดยแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางด้านประชากรในสังคมซึ่งใช้ระยะเวลา 17 ปี ในตลอดระยะเวลาที่ผ่านจึงจำเป็นจะต้องตระหนักถึงปัญหาที่จะส่งผลกระทบตามมาในอนาคตดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไปข้างต้นไม่ว่าจะเป็นในด้านของเศรษฐกิจ ด้านสวัสดิการความเป็นอยู่ที่รัฐพึ่งได้ส่งเสริม และกระทำอยู่นั้นโดยเฉพาะในด้านของกระบวนการทางกฎหมายกระบวนการยุติธรรม

มาตรการป้องกัน การจัดสวัสดิการ และการเยียวยา ผู้เสียหายที่สูงอายุในมีความเป็นอยู่ดังเดิมก่อนที่จะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ก็เป็นด้านที่อยู่คู่กับการดำเนินชีวิตของประชาชนคนไทยทุกผู้ทุกคนซึ่งอาจจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงนี้ไปด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการกระทำความผิดของผู้สูงอายุซึ่งอาจจะมีเพิ่มขึ้นควบคู่ไปกับจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี

ในขณะที่มีจำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคตข้างหน้านั้นกลุ่มผู้สูงอายุจะกลายเป็นคนกลุ่มใหญ่ในประเทศไทยพร้อมกับโลกที่ต้องการอาศัยเทคโนโลยี แต่กลับกันการเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุนั้นยังมีไม่เพียงพอซึ่งโดยตามธรรมชาติแล้วนั้นศักยภาพทางร่างกายของผู้สูงอายุที่เสื่อมถอยลงเป็นเหตุทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถทำกิจกรรมร่วมกับคนในวัยอื่น ๆ ได้ดีนักซึ่งส่งผลต่อด้านสภาวะจิตใจทำให้ผู้สูงอายุเกิดภาวะเครียด ผลักดันผู้สูงวัยให้เข้าสู่ยุคดิจิทัลมากขึ้นซึ่งอาจจะนำไปสู่การก่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้ง่ายขึ้นเช่นกัน [4] จากพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ใช้ Line ร้อยละ 44.72 ใช้ Facebook ร้อยละ 30.56 ใช้ YouTube ร้อยละ 29.60 ใช้ Instagram ร้อยละ 4.80 และใช้ Twitter ร้อยละ 3.44 โดยในปี 2565 สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กกรอนิกส์ (ETDA) มีข้อมูลผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อจากการหลอกลวงผ่านสื่อออนไลน์ถึง 22 % เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึง 16% ซึ่งช่องทางที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงมากที่สุดจากข้อมูลของสภาองค์กรผู้บริโภค คือ จากการใช้งาน Facebook 44 % จาก Line 31.25 % และ จากการใช้งาน Instagram 5.25 % [5]

สำหรับการดำเนินคดีอาญาของเด็ก ซึ่งเป็นบุคคลที่ต้องได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษจะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาของผู้ใหญ่ โดยผู้สูงอายุก็ควรจะได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษเช่นกัน เนื่องจากข้อเท็จจริงด้านวัยที่เป็นปัจจัยหลักส่งผลให้มีความเปราะบางซึ่งอาจจะกระทบสิทธิของผู้สูงอายุแม้จะเป็นผู้เสียหายก็ตาม รัฐควรมีมาตรการป้องกันและเยียวยากลุ่มคนสูงอายุที่เต็มรูปแบบเพราะบางครั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้เกือบทั้งหมดของชีวิตหายไปไม่เหลือเงินแม้แต่บาทเดียว และเมื่อพิจารณาถึงกฎหมายในส่วนของประเทศที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และรวมไปถึงกฎหมายระหว่างประเทศที่ได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 สิทธิของผู้สูงอายุตามหลักการขององค์การสหประชาชาติ (กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งได้กำหนดสิทธิเสรีภาพแห่งความเท่าเทียมกันไว้ในมาตรา 27 โดยหนึ่งในเนื้อความแห่งรัฐธรรมนูญนั้นได้กำหนดถึงประเด็นเรื่องอายุไว้รวมไปถึงในหมวดที่ 6 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 71 วรรคสาม กล่าวคือรัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ และคุ้มครองป้องกันด้วยอีกทั้งในส่วนของกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทยนั้นกฎหมายได้กำหนดสิทธิของผู้เสียหายไว้ในหลายกฎหมายหลายฉบับด้วยกันซึ่งโดยเฉพาะพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แต่ไม่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะการเป็นการเฉพาะในประเด็นความเสียหายที่เกิดจากการถูกหลอกลวงทางออนไลน์ เมื่อพิจารณาถึงกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นนั้น ก็ได้ให้การยอมรับและคุ้มครองผู้เสียหายมีทั้งจุดเหมือนและแตกต่างกัน โดยกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มเปราะบางที่รัฐควรให้ความสำคัญ เนื่องจาก

เมื่อพิจารณาข้อมูลทางการแพทย์ พบว่าเมื่อบุคคลมีอายุสูงขึ้น การทำงานของเนื้อเยื่อหรืออวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายย่อมเสื่อมถอย และอ่อนแอลงไปตามเหตุปัจจัย ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุซึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และทางเศรษฐกิจ ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ด้วยโรคภัยและปัญหาด้านสุขภาพในผู้สูงอายุ โดยองค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญในการป้องกันและควบคุมอย่างเร่งด่วนสี่กลุ่มโรคหลัก ๆ ด้วยกัน โดยประกอบด้วยโรคหลอดเลือดสมอง และหัวใจ โรคเบาหวาน โรคมะเร็ง และโรคปอดเรื้อรัง กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มอาการที่เกิดเฉพาะกับผู้สูงอายุและพบได้บ่อย ๆ อีกทั้งสัมพันธ์กับโรคเรื้อรัง ได้แก่ (1) อาการสับสนและสูญเสียความทรงจำ (2) ภาวะกระดูกพรุน (3) ปัญหาการทรงตัวและการหกล้ม (4) การนอนไม่หลับ (5) อาการมึนงง (6) ปัญหาการไม่ได้ยิน และ(7) ปัญหาการมองเห็นเป็นต้น [7] แสดงให้เห็นถึงปัญหาหรือปัจจัยที่ส่งในการที่ผู้สูงอายุอาจจะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์ได้ง่ายกว่าคนทั่ว ๆ ไป รัฐจึงควรดูแลคุ้มครองสิทธิของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย ในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหายหรือไม่ก็ตาม

ด้วยเหตุนี้ บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้สูงอายุในการได้รับการเยียวยา ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2560พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 และศึกษามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทยเปรียบเทียบประเทศญี่ปุ่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. มาตรการป้องกันในประเทศไทย

1.1 ปัญหาและมาตรการป้องกันและเยียวยาการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทย

ผู้สูงอายุหมายถึงผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง โดย นับอายุตามปฏิทินเป็นมาตรฐานสากลในการเป็นผู้สูงอายุ โดยผู้เขียนยังมองไปถึงบุคคลผู้มีความชราที่ตามมาด้วยโรคภัยและความเสื่อมถอยของร่างกายในกระบวนการคิด กระบวนการทางสมองความสูงอายุ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์ ดังนั้น ความสูงอายุหรือความชราภาพจึงเกี่ยวข้องกับความเสื่อมถอยทั้งทาง ร่างกาย จิตใจและพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นตามอายุ [8] ดังนั้น ความชราภาพจึงเกี่ยวข้องกับความเสื่อมถอยทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมไปถึงด้านสุขภาพ ความสามารถทางร่างกายลดลง ความสามารถในการปรับตัวกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ลดลง ซึ่งการเสื่อมถอยทางร่างกายอาจจะส่งผลในการตัดสินใจ การวิเคราะห์ซึ่งอาจตกเป็นเหยื่อของอาชกรได้ง่ายดายอีกทั้ง [9] อันจะส่งผลให้เกิดสภาพปัญหาหรือความต้องการในลักษณะทั่วไปของผู้สูงอายุ ดังนี้

1.1.1 สภาพปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุ

1.1.1.1 สภาพของผู้สูงอายุทั่วไป

เมื่อพูดถึงสภาพของผู้สูงอายุจะพบว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปในแต่ละช่วงอายุ มีผลต่อสภาพของบุคคลเป็นอย่างมาก [10] (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร,2544) ซึ่งได้กล่าวถึงสภาพด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุไว้ว่า สภาพด้านต่าง ๆ ต่างส่งผลกระทบกันเป็นลูกโซ่เป็นทอด ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. สภาพทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุ

เมื่อก้าวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุระบบในร่างกายของผู้สูงอายุ มีการเปลี่ยนแปลงอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายเปลี่ยนแปลงและไม่สามารถทำงานได้ตามปกติ อัตราการเผาผลาญในร่างกายลดน้อยลง การการเปลี่ยนแปลงของกล้ามเนื้อทำให้เหี่ยวย่น การเปลี่ยนแปลงทางเดินโลหิตการเสื่อมของ กระดูกและกล้ามเนื้อ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในระบบสมองระบบย่อยอาหาร การ ขับถ่าย และระบบอื่น ๆ ของร่างกาย ทำให้ผู้สูงอายุรับโรคและเกิดโรคภัยไข้เจ็บได้ง่าย เกิดปัญหาแก่ผู้สูงอายุ ครอบครัวและบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วยเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการเจ็บป่วยในระยะเวลาที่ยาวนาน และภาวะทุพพลภาพทำให้เกิดปัญหาด้านค่าใช้จ่าย จิตใจและสังคมตามมา

2. สภาพทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ

สภาพทางด้านจิตใจของผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งเกิดจากการเสื่อมถอยของอวัยวะต่าง ๆ ความผิดปกติของระบบประสาทและระบบสมองทำให้ประสิทธิภาพการทำงานของสมองและประสาทลดลง มีผลกระทบต่อระบบความทรงจำ เกิดอาการหลง ๆ ลืม ๆ และความสามารถในการจดจำ สามารถจำเหตุการณ์ในอดีตได้ดีกว่าเหตุการณ์ในปัจจุบัน ทำให้ผู้สูงอายุเกิดการสับสน นอกจากนั้นสภาพการเจ็บป่วย และการสูญเสียด้านต่าง ๆ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง สภาพทางจิตใจมากมาย

การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพที่อารมณ์เหงาซึม หวาดกลัว หวาดระแวง ท้อแท้ สิ้นหวัง ผิดหวัง มีความคิดว่าจะถูกทอดทิ้ง ไม่มีผู้ดูแลเอาใจใส่ เกิดอารมณ์ ฉุนเฉียว ใจน้อย ขาดความยับยั้งชั่งใจ กลัวง่าย มองว่าตนเองไม่สำคัญ ไร้ความสามารถ และขาดความเชื่อมั่นในตนเองไป อาจพบอาการทางจิตที่มักเกิดกับผู้สูงอายุ

3. สภาพทางด้านสังคมของผู้สูงอายุ

ในอดีตผู้สูงอายุและครอบครัวประกอบด้วยบุตร หลาน และบุคคลอื่นไม่น้อยกว่า 3 รุ่นอยู่อาศัยด้วยกันในลักษณะครอบครัวใหญ่อันเป็นลักษณะครอบครัวขยายซึ่งสมาชิกทุกรุ่นมีความรักใคร่และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แต่ปัจจุบันโครงสร้างครอบครัวกลายเป็นครอบครัวเดียว ประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรเท่านั้น ทำให้กิจกรรมใน ครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ในสังคมปัจจุบันยกย่องผู้มีความรู้ความสามารถและมีกำลังทรัพย์มากกว่าเคารพในความเป็นผู้มีอายุที่ยืนยาวอย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่าผู้สูงอายุทุกคนเป็นอย่างที่กล่าวมา ในกลุ่มที่มีการเตรียมตัวเข้าสู่ภาวะสูงอายุ มีการวางแผน เรียนรู้ ก็จะสามารถปรับตัวได้ปกติกว่าผู้สูงอายุบุคคลอื่น ๆ

4. สภาพทางด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

จากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เกิดความทันสมัยต่าง ๆ การเติบโตของชุมชนเมืองส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป การนำเทคโนโลยีเข้ามาแทนที่มนุษย์ในการทำงานอาจจะส่งผลให้ผู้สูงอายุไม่สามารถประกอบอาชีพได้ส่งผลกระทบโดยตรงกับสภาพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถหารายได้ได้จึงรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ เกิดความว้าเหว่ ทั้ง ๆ ที่ผู้สูงอายุอาจมีความต้องการรายได้มากกว่าช่วงกลางคน เช่น เกิดปัญหาสุขภาพต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลมากขึ้น ต้องการคนดูแลเนื่องจากตนเองไม่แข็งแรง ยิ่งทำให้ผู้อายุมีความต้องการทางการเงินและสอดรับกับอาชกรที่ต้องการหลอกลวงผู้สูงอายุทางออนไลน์ได้ง่ายกว่าปกตินั้นเอง

จากการศึกษาสภาพด้านต่าง ๆ ผู้เขียนมองว่าผู้สูงอายุต้องเผชิญกับสภาพทั้งทางด้านจิตใจ และด้านสงคมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ไม่สามารถทำงานได้ปกติ สภาพของผู้สูงอายุจึง คล้ายกับผู้เสมือนไร้ความสามารถ ไม่สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามปกติ ส่งผลกระทบต่อสภาพทางจิตใจของผู้สูงอายุด้วย นอกจากนั้นการสูญเสียสถานภาพทางสังคม ย่อมกระทบต่อความรู้สึกทางจิตใจของผู้สูงอายุ ดังนั้น ปัจจัยทั้งหมดเหล่าล้วนแล้วแต่ส่งผลให้ผู้สูงอายุกลายเป็นเหยื่อของอาชกรในก่ออาชกรรมในรูปแบบทางออนไลน์เพราะเมื่อผู้สูงอายุรู้สึกโดดเดี่ยวก็ต้องการเล่นสื่อสังคมออนไลน์และอาจถูกหลอกได้

1.1.1.2 ปัญหาของผู้สูงอายุ

จากสภาพทั่วไปดังกล่าวทั้ง 4 ประการที่ได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้นนั้นผู้เขียนพบว่าปัญหาหลัก ๆ ที่ผู้สูงอายุไทยต้องเผชิญอยู่นั้นประกอบด้วยประเด็นหลัก ๆ 4 ด้าน ดังนี้ [11]

1. ปัญหาด้านสุขภาพกาย โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมากระทรวงสาธารณสุขพบว่ามีโรคทีคุกคามผู้สูงอายุมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ โรคหัวใจ โรคมะเร็ง และโรคเบาหวาน

2. ปัญหาด้านสุขภาพจิต พบมากในผู้สูงอายุเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขนาดใหญ่มาเป็นครอบครัวขนาดเล็ก จากผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ผู้สูงอายุขาดรายได้ส่งผลให้ผู้สูงอายุต้องพึ่งพาลูกหลาน เกิดอาการคิดมาก ความเครียด และถูกทอดทิ้งอย่างรวดเร็ว

3. ปัญหาไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่วัยกลางคนได้การเข้าสู่วัยผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย บางครั้งทำให้คนปรับตัวไม่ทัน เกิดความเครียด ซึมเศร้า โกรธง่าย มองโลกในแง่ร้าย

4. ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ไร้ที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุในชนทบและในเมืองที่ลูกหลานต้องดิ้นรนหารายได้โดยทำงานในเมืองหลวง ซึ่งปัจจุบันยิ่งทวีความรุนแรง อันเนื่องมาจากเศรษฐกิจตกต่ำ

1.1.1.3 ความต้องการของผู้สูงอายุ

เมื่อกล่าวถึงความต้องการของผู้สูงอายุว่าในการสัมมนาทางวิชาการเรื่องบทบาทขององค์กรเอกชนในการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ สรุปได้ 5 ด้าน ดังนี้ [12]

1. ความต้องการของผู้สูงอายุทางร่างกาย ได้แก่ ความต้องการทางกายภาพ และปัจจัยสี่ของผู้สูงอายุ

2. ความต้องการของผู้สูงอายุทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความต้องการในการประกอบอาชีพ ต้องมีรายได้

3. ความต้องการของผู้สูงอายุในด้านความรู้ได้แก่ ความต้องการความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัยสูงอายุ เพื่อนำมาใช้ปรับตัวในได้อย่างเหมาะสม มีความรู้เท่าทันเหตุการณ์ในปัจจุบัน

4. ความต้องการทางด้านสังคม ได้แก่ ความต้องการเป็นที่ยอมรับนับถือจากสังคม ตลอดจนการทำตนเป็นประโยชน์ตอบุคคลอื่น

5. ความต้องการของผู้สูงอายุทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความต้องการทางด้านความรัก ทางด้านความอบอุ่น การดูแลได้รับการเอาใจใส่เป็นพิเศษ ความกตัญญู และต้องการมีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจมากกว่าบุคคลทั่ว ๆ ไป

จึงอาจสรุปได้ว่าไม่ว่าจะเป็นสภาพทั่วไปของผู้สูงอายุตลอดจนปัญหาที่เกิดกับผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้นประกอบความต้องการสวนตัวของผู้สูงอายุเองซึ่งจะเห็นได้ว่าความต้องการดังกล่าวก็สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นต่อผู้สูงอายุ ซึ่งผู้เขียนมองว่านี้เป็นเพียงปัจจัยสาเหตุพื้นที่ที่ประกอบรวมกันแล้วอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อของอาชญากรในก่ออาชกรรมได้เพราะผู้สูงอายุอยู่ในโลกของการสื่อสารทางออนไลน์มากขึ้น ต้องการพบปะพุดคุย ต้องการเป็นที่ยอมรับ ไม่รู้สึกโดดเดี่ยว และบางครั้งนำไปสู่การหารายได้และตกเป็นเหยื่อ มารู้ตัวอีกทีก็สายไปแล้วความเสียหายที่เกิดขึ้นนับเป็นเรื่องใหญ่สำหรับผู้สูงอายุนั้นความถึงการเป็นอยู่ของการมีชีวิตต่อไปในอนาคตของผู้สูงอายุด้วย

1.1.2 สาเหตุปัจจัยที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ในประเทศไทย

จากรายงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และภาคีเครือข่ายจัดการประชุมวิชาการภัยคุกคามทางออนไลน์ สถานการณ์ ผลกระทบ และแนวทางรับมือ นายวิเชษฐ์ พิชัยรัตน์ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ สสส. กล่าวว่าข้อมูลจากงานวิจัยโดยคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาฯ ปี 2566 พบว่า ประชากรไทยกว่า 36 ล้านคน เคยถูกหลอกลวงผ่านช่องทางออนไลน์ กว่า 50% ตกเป็นผู้เสียหาย ถือว่าเป็นสัดส่วนที่สูงมาก หากวิเคราะห์โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็น 4 ช่วงวัย ทำให้เห็นความเสี่ยง และผลกระทบที่ชัดเจนมากขึ้น เช่น ประชากรของประเทศในกลุ่ม กลุ่ม Gen Z แม้จะรู้วิธีการป้องกันความเสี่ยงจากภัยออนไลน์มากกว่ากลุ่มอื่นเพราะเป็นกลุ่มโตมากับเทคโนโลยี แต่มีอัตราการตกเป็นผู้เสียหายสูง ดังนั้นยิ่งในกรณีของผู้สูงอายุที่มีภาวการณ์ตัดสินใจได้ช้าลง การคิดวิเคราะห์ต่าง ๆ ก็ยิ่งเสียงในการถูกหลอกลวงได้ง่าย เมื่อพิจารณากับจำนวนผู้สูงอายุที่ใช้เทคโนโลยีแล้วนั้นเอง ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วพบว่าสาเหตุปัญหาปัจจัยที่สงผลให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อได้แก่ 1. ปัญหาความไม่รู้เท่าทันต่อกลอุบายของอาชญากร 2. ปัญหาการไม่รู้ถึงกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในกระบวนการยุติธรรม 3. ปัญหาในการขาดองค์ความรู้ในการป้องกันตนเองจากอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและแนวทางในการดำเนินการเมื่อตกเป็นเหยื่อตลอดจนปัญหาทั่วไปของผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ใช้ Line ร้อยละ 44.72 ใช้ Facebook ร้อยละ 30.56 ใช้ YouTube ร้อยละ 29.60 ใช้ Instagram ร้อยละ 4.80 และ

ใช้ Twitter ร้อยละ 3.44 โดยในปี 2565 สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กกรอนิกส์ (ETDA) มีข้อมูลผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อจากการหลอกลวงผ่านสื่อออนไลน์ถึง 22 % เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึง 16% ซึ่งช่องทางที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงมากที่สุดจากข้อมูลของสภาองค์กรผู้บริโภค คือ จากการใช้งาน Facebook 44 % จาก Line 31.25 % และ จากการใช้งาน Instagram 5.25 %

1.1.3 การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

ปัญหาอาชญากรรม เป็นปัญหาที่สังคมส่วนใหญ่มองว่าเป็นการกระทำผิดที่มีอันตรายมีความรุนแรง และเป็นการกระทำที่ควรมีการดำเนินการให้เหมาะสม ซึ่งผู้กระทำผิดควรต้องได้รับ ผลตอบแทนด้วยการลงโทษจากสังคม ดังนั้น จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า อาชญากรรมคือ การกระทำความผิดทางอาญาซึ่งเป็นปัญหาของสังคมที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่อยู่ในสังคม โดยการกระทำผิดทางอาญา ได้แก่ การฆ่าผู้อื่น การทำร้ายร่างกาย การข่มขืนกระทำชำเรา การลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์ และการปล้นทรัพย์ ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาและตามกฎหมายอื่นบัญญัติเป็นความผิดเป็นต้น ดังนั้น ปัญหาอาชญากรรมจึงเป็นปัญหาที่เกี่ยวเนื่อง มาจากปัญหาในสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอันตรายต่อชีวิต และทรัพย์สินของ ประชาชน รวมถึงทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตในประจำวัน และทำให้ประชาชนไม่กล้าที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม โดยทำให้คนในสังคมมีความไว้วางใจกันมีน้อยลงเลือกที่จะอยู่อย่างแบบลำพังไม่พึ่งพาอาศัยกันก็ด้วยมุมมองจากปัญหาของอาชญากรรมที่เกิดขึ้นไม่ว่าด้วยสภาพแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจซึ่งถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้บุคคลบางกลุ่มต้องกระทำผิดเพื่ออยู่รอด

ในปัจจุบันพบว่า ปัญหาอาชญากรรมได้เจริญเติบโตควบคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้าของสังคมและเทคโนโลยีโดยปัญหาที่ผู้เขียนได้กล่าวไปในบทนำ ก็ด้วยเนื่องจากปัญหาผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เดินคู่ขนานกันไปประกอบกับปัญหาทางด้านร่างกายและความต้องการของผู้สูงอายุซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้เลยที่จะส่งผลให้ผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์นั้นเอง ดังนั้นการป้องกันและปรามปรามอาชญากรรมจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของบ้านเมืองทุกฝ่าย และจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี เพื่อ ป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งจะนำไปสู่ความ สงบสุขของประชาชนในสังคมไทยและป้องกันความสูญเสียที่จะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคต [13]

แนวทางการป้องกันอาชญากรรมไซเบอร์ของประเทศไทย ในปัจจุบัน มี 3 วิธีการหลัก ๆ ได้แก่

1. ประการแรกทำการศึกษาการจัดตั้งหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ซึ่งเดิมไม่ได้อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใดโดยเฉพาะและโครงสร้างในลักษณะดังกล่าวยังไม่สามารถรองรับคดีอาชญากรรมไซเบอร์ที่เกิดขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นคดีโดยส่วนใหญ่มีความซับซ้อนมีเครือข่ายกระทำความผิดคาบเกี่ยวหลายท้องที่รวมถึงที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติ การจัดตั้งหน่วยงาน “กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.)” หรือ “กองบัญชาการตำรวจไซเบอร์” เพื่อเพิ่มศักยภาพในการวิเคราะห์สาเหตุ การกระทำอาชญากรรมทาง

เทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเป็นระบบ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่มีความสลับซับซ้อน

2. ประการที่สอง คือ การใช้มาตรการทางกฎหมาย เป็นแนวทางการป้องกันอาชญากรรมไซเบอร์ของประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมไซเบอร์ ประกอบไปด้วยพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ที่เป็นกฎหมายเฉพาะของการกระทำความผิดในลักษณะนี้และยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2544 พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 ที่จะมีบทบาทในการคุ้มครองและให้สิทธิที่บุคคลที่ควรมีต่อข้อมูลส่วนบุคคลเองได้ ด้วยการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562 เพื่อเป็นการป้องปรามยับยั้ง ป้องกัน อาชญากรรมไซเบอร์ให้เกิดความเกรงกลัวไม่เสี่ยงที่จะกระทำความผิด

โดยพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 [14] มีผลบังคับใช้ 17 มีนาคม พ.ศ. 2566 เหตุผลและความจำเป็นในพระราชกำหนดนี้ ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนผู้สุจริตซึ่งตกเป็นเหยื่อถูกหลอกลวงจนสูญเสียไปซึ่งทรัพย์สินและเงินทอง ซึ่งอาจจะเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งก็ได้โดยเฉพาะหนึ่งในนั้นก็คือผู้สูงอายุ ซึ่งถูกหลอกลวงโดยผ่านโทรศัพท์หรือวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ ผู้หลอกลวงได้โอนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิด ดังกล่าวนั้นผ่านบัญชีเงินฝากบัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลอื่นต่อไปเป็นทอด ๆ อย่างรวดเร็ว เพื่อปกปิดหรืออำพรางการกระทำความผิด จากพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ.2566 ก็สามารถสรุปสาระสำคัญของพระราชกำหนดฉบับนี้ ได้ดังนี้

มาตรา 4 เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาชญากรรมเทคโนโลยี สถาบันการเงิน ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์อินเทอร์เน็ต และผู้ให้บริการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถเปิดเผยแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้ สะดวกรวดเร็ว ผ่านระบบหรือกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ อาทิ เจ้าพนักงานตำรวจ สามารถนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ในการจัดการอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้ทันเวลา ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จะช่วยสร้างระบบให้หน่วยงานต่าง ๆ ทำงานร่วมกันได้อย่างสะดวก รวดเร็วและมีประสิทธิภาพและเป็นแนวทางในการป้องกันอาชญากรรมได้ดียิ่งขึ้น

มาตรา 5 ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยเกี่ยวกับการกระทำความผิด ตำรวจ กรมสอบสวนคดีพิเศษและสำนักงานป้องกันการปราบปรามและฟอกเงินสามารถขอรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากผู้ให้บริการโทรศัพท์ อินเทอร์เน็ตได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ช่วยแก้ปัญหาเดิมที่ติดขัดกฎระเบียบต่าง ๆ ทำให้เจ้าหน้าที่แก้ปัญหาให้ประชาชนได้ไม่ทันท่วงที ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จะช่วยลดขั้นตอนและระยะเวลาในการขอข้อมูลที่รวดเร็วขึ้นอันเป็นการอำนวยความสะดวกกับประชาชนโดยเฉพาะผู้เสียหาย

มาตรา 7 หากประชาชนซึ่งเป็นผู้เสียหายเป็นผู้แจ้งว่าบัญชีธนาคารใดที่อาจเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ธนาคารเจ้าของบัญชีสามารถระงับบัญชีนั้นได้ทันทีซึ่งสามารถระงับไว้ได้จำนวน 7 วัน และ

ธนาคารสามารถแจ้งข้อมูลต่อให้ธนาคารอื่นทราบเพื่อระงับบัญชีอื่นที่เกี่ยวข้องต่อไป โดยประชาชน ผู้เสียหายต้องไปแจ้งความภายใน 72 ชั่วโมง เพื่อเป็นหลักฐาน และพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีดังกล่าวภายใน 7 วัน หากไม่มีคำสั่งให้ระงับการทำธุรกรรมไว้ต่อไปให้ธนาคารก็จะยกเลิกการระงับการทำธุรกรรมของบัญชีนั้น

มาตรา 8 การแจ้งข้อมูลหรือหลักฐานตามมาตรา 6 และมาตรา 7 ผู้เสียหายสามารถแจ้งธนาคารทางโทรศัพท์หรือทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ นอกจากนี้การแจ้งความเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสามารถแจ้งที่กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยีหรือสถานีตำรวจใดก็ได้ทั่วราชอาณาจักรกล่าวคือทั่วประเทศ

จากมาตราของพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 นี้ จึงกล่าวโดยสรุป ผู้เสียหายสามารถแจ้งสะงับธุรกรรมของบัญชีต้องสงสัยได้ชั่วคราว ก่อนที่จะไปดำเนินการแจ้งความกับตำรวจ ซึ่งจะทำให้การระงับรายการธุรกรรมธนาคารทำได้รวดเร็วขึ้นจากเดิมที่ผู้เสียหายจะต้องไปแจ้งความก่อน และเมื่อแจ้งระงับธุรกรรมของบัญชีต้องสงสัย ก็จะทำให้ผู้หลอกลวงนั้นไม่สามารถทำธุรกรรมออนไลน์ได้จากบัญชีนั้นอีก ซึ่งจะทำให้บัญชีม้าต่าง ๆ ค่อย ๆ เหลือ น้อยลงและหมดไปได้ และการเพิ่มโทษบัญชีม้าก็จะทำให้บัญชีม้ารายใหม่ค่อย ๆ หมดไปเช่นกัน แต่อย่างไรก็ดีกลับกันแม้จะมีกฎหมายในกรณีของผู้สูงอายุนั้นก็จเป็นต้องมีการให้ความรู้ถึงวิธีการช่องทางเมื่อเกิดปัญหาการตกเป็นเหยื่อเพราะแน่นอนไม่ใช่ผู้สูงอายุทุกคนที่จะดำเนินการทางกฎหมายดังกล่าวได้เลยทันที [15]

3. และประการที่สามประการสุดท้ายคือการสร้างวัฒนธรรมแห่งการป้องกันในภาคการศึกษาว่าหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ที่จะพัฒนาความรู้เกี่ยวกับอาชญากรรมทางไซเบอร์ ความปลอดภัยในโลกไซเบอร์สำหรับผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชน และ ตลอดจนประชาชนทุกคน การจัดทำหลักสูตรการให้ความรู้ การจัดฝึกอบรม การจัดทำสื่อต่าง ๆ ที่จะทำให้เข้าใจเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์ รัฐควรตระหนักถึงปัญหาการก่ออาชญากรรมทางออนไลน์ให้มากยิ่งขึ้น เพราะอาชกรรมถือเป็นปรากฏการทางสังมคมที่อาชญากรพยายามหาช่องทางพัฒนาวิธีการในการกระทำความผิดที่ให้มีรูปแบบที่ทันสมัยจากการกระทำความผิดทั่วไปในปัจจุบันก็มาในรูปแบบทางออนไลน์และกำลังเป็นเป็นปัญหาหนักทั้งในประเทศไทยโดยเฉพาะกลุ่มคนเปราะบาง คือ ผู้สูงอายุ หรือแม้แต่กลุ่มเด็กและเยาวชน และเป็นปัญหาหนักในประเทศญี่ปุ่นเช่นเดียวกันที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและกำลังเผชิญกับปัญหาของอาชกรรมทางออนไลน์ นอกจากนี้รัฐอาจจะไม่สามารถคาดการณ์ว่าในอนาคตอาชญากรรมไซเบอร์หรือภัยอันตรายจากไซเบอร์จะมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร รัฐต้องมีการเตรียมความพร้อมของบุคลากรให้มีวัฒนธรรมในการป้องกันและสามารถรับมือ รวมถึงการสร้างเครือข่ายให้มีอยู่ทั่วประเทศ [16]

2. มาตรการเยียวยาในประเทศไทย

2.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยา

สำหรับประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและ ค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กรณีที่จะได้รับค่าทดแทนความเสียหายจากรัฐซึ่งมีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนจากรัฐดังต่อไปนี้ [17]

2.1.1 สิทธิของผู้เสียหายในคดีอาญาในการที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากรัฐตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีอาญา มาตรา 2 (4) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายถึง “บุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งรวมทั้งบุคคลผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายด้วย” และพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559

2.1.2 มาตรา 3 ได้กำหนดความหมายของคำว่า “ผู้เสียหาย” หมายถึง “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือร่างกาย หรือจิตใจเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่นโดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น” จากคำนิยามของกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ดังกล่าวจะเห็นว่า “ผู้เสียหาย” คือบุคคลที่ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น จึงสมควรที่ผู้เสียหายจะได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ซึ่งผู้เสียหายที่มีสิทธิจะได้รับค่าตอบแทนตามกฎหมายจะต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิต ร่างกายหรือจิตใจ จากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่นโดยที่ตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้อง (พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา (ฉบับ ที่ 2), 2559) อันจะเห็นว่าแม้กฎหมายกล่าวถึงผู้เสียหายคือบุคคลที่ถูกกระทำจากบุคคลอื่นแต่ก็มรการกำหนดฐานความผิดเอาไว้ในกรณีที่จะได้รับความเยียวยาช่วยเหลือนั้นโดยไม่มีกรณีถูกกระทำความผิดในกรณีที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์นั้นเอง

จากเหตุผลดังกล่าว เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทน ฯ พ.ศ. 2546 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2559 ได้สรุปปัญหาไว้ ดังนี้

1. การจ่ายค่ารักษาพยาบาลผู้เสียหายในคดีอาญา (1) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการ รักษาพยาบาลให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินสี่หมื่นบาท ซึ่งเกิดปัญหาถ้าหากในกรณีที่ผู้เสียหายบางรายอาจได้รับความเสียหายอย่างมากและต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลเป็นจำนวนเกิดกว่าสี่หมื่นบาท และไม่มีสวัสดิการด้านอื่น ๆ จะต้องรับผิดชอบเองในส่วนที่เกินดังกล่าวและในกรณีซึ่งในประเดนดังกล่าวก็ไม่ครอบครุมถึงกรณีการที่ผู้สูงอายุเป็นเสียหายซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อจิตใจอย่างร้ายแรงและนำไปสู่การฆ่าตัวตายได้ (2) ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ให้จ่ายเท่าที่จ่ายจริง แต่ไม่เกินสองหมื่นบาท ในกรณีนี้จะเป็นในแนวเดียวกันกับ (1) กล่าวคือ ถ้าหากในกรณีที่ผู้เสียหายบางรายอาจต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ

เกินสองหมื่นบาท จะต้องสร้างความเดือดร้อนในการหาเงินมาใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพเพิ่มขึ้น ซึ่งในกรณีของผู้สูงอายุนั้นรัฐควรจะต้องมีการเยียวยาทดแทนอย่างเต็มรูปแบบเหสมือนความเสียหายนั้นมิได้เกิดขึ้นทั้งในด้านทรัพย์สินและทางด้านจิตใจโดยไม่มีข้อยกเว้น

2. ในกรณีผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย ในกรณีที่ผู้เสียหายในคดีอาญาถึงแก่ความตาย (1) ค่าตอบแทนให้จ่ายเป็นเงินจำนวนตั้งแต่สามหมื่นบาท แต่ไม่เกินหนึ่งแสนบาท ซึ่งเกิดปัญหาว่าจะนำหลักเกณฑ์ใดมากำหนดว่าผู้ตายรายไหนจะต้องจ่ายเท่าใด และในกรณี (2) ค่าจัดการศพให้จ่ายเป็นเงินจำนวนสองหมื่นบาท ซึ่งเป็นเงินจำนวนน้อยเกินไปที่จะจัดการงานศพได้ หากครอบครัวของผู้เสียตายไม่มีเงินและเป็นสิ่งที่อาจขึ้นได้ในกลุ่มผู้เสียหายที่สูงอายุ ด้วยสภาพของจิตใจและร่างกาย

2.2 ประเภทความผิดที่จะได้รับการเยียวยา

2.2.1 ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหาย ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มาตรา 17 และรายการท้ายพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดความผิดที่รัฐจะช่วยเหลือโดยการชดเชยความเสียหายให้นั้น ต้องเป็นความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดต่อชีวิต ความผิดต่อร่างกาย ความผิดฐานทำให้แท้งลูก ความผิดฐานทอดทิ้งเด็กคนป่วยเจ็บ หรือคนชรา ดังนั้นลักษณะของความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหายให้ต้องเป็นการกระทำผิดต่อผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม และผลของการกระทำที่ทำให้ผู้เสียหายหรือ เหยื่ออาชญากรรมต้องเสียชีวิตหรือได้รับ อันตรายแก่กายหรือจิตใจ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าแม้ผู้สูงอายุจะถึงแก่ความหรือได้รับอันตรายต่อใจก็ตามแต่หากไม่ได้เกิดมาจากฐานความผิดดังกล่าวไปนั้นก็จะไม่ได้รับการจ่ายค่าทดแทนจะไม่ได้รับการเยียวยาเพราะกฎหมายไม่ได้กำหนดฐานความผิดให้ครอบครุมถึงการก่ออาชญากรรมทางออนไลน์ด้วยนั้นเอง

2.2.2 ประเภทของการชดเชยความเสียหาย ประเภทของการชดเชยความเสียหายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ได้กำหนดค่าตอบแทนผู้เสียหายโดยกำหนดให้เป็นเงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใด เพื่อตอบแทนความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำผิดอาญาของผู้อื่น ซึ่งกำหนดอยู่ใน มาตรา 3 และเพื่อให้การจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายอย่างเป็นธรรมรัฐจึงได้ออกกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหาย โดยกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่า ในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายให้จ่ายตามที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้จ่ายจริงแต่ไม่เกิน จำนวนเงินขั้นสูงที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราในการจ่ายค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2546 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2559) และให้คำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำผิด สภาพความเสียหาย ที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่นด้วย (มาตรา 18 วรรคท้าย) แต่ในกรณีของผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชยากรรมทางออนไลน์ก็จะไม่มีสิทธิได้รับการจ่ายเงินทดแทนดังกล่าวเนื่องจากฐานความผิดไม่ได้ตรงตามที่กฎหมายกำหนด [18]

3. วิเคราะห์มาตรการป้องกันและเยียวยาประเทศญี่ปุ่น

3.1 ปัญหาและมาตรการป้องกันและเยียวยาการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์ของประเทศญี่ปุ่น

3.1.1 จำนวนผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น

จำนวนผู้สูงอายุของญี่ปุ่นพุ่งสูงเป็นประวัติการณ์ที่ 36.25 ล้านคน โดยผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปคิดเป็นเกือบหนึ่งในสามของชาวญี่ปุ่น ตามข้อมูลของรัฐบาลกระทรวงกิจการภายในและการสื่อสารของญี่ปุ่นเปิดเผยเมื่อวันอาทิตย์ว่า ผู้สูงอายุคิดเป็นประมาณ 29.3 เปอร์เซ็นต์ของประชากร ซึ่งถือเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าในประเทศหรือภูมิภาคอื่นๆ ที่มีประชากรมากกว่า 100,000 คน กระทรวงสาธารณสุขรายงานว่า ผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไป โดยเป็นผู้หญิง มีจำนวนประมาณ 20.53 ล้านคน และเป็นผู้ชาย มีจำนวนประมาณ 15.72 ล้านคน ข้อมูลยังแสดงให้เห็นอีกว่า ผู้สูงอายุได้รับการจ้างงานในปีที่แล้วสูงถึง 9.14 ล้านคน ซึ่งคิดเป็นหนึ่งในเจ็ดคนของพนักงานญี่ปุ่นกำลังเผชิญกับวิกฤตประชากรที่เลวร้ายลง เนื่องจากประชากรวัยทำงานจำนวนลดลง และต้องแบกรับภาระค่ารักษาพยาบาลและสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นประชากรของญี่ปุ่นลดลง 595,000 คนในปีที่สิ้นสุดในวันที่ 1 ตุลาคม ซึ่งถือเป็นปีที่ 13 ติดต่อกันที่ประชากรลดลงประเทศญี่ปุ่นนั้นถือเป็นประเทสลำดับต้น ๆ ของโลกที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งแน่นอนปัญหาที่ตามนั้นมากมายหนึ่งในนั้นก็ไม่ต่างจากประเทศไทยเพราะอาชญากรต้องการเหยื่อที่สามารถหลอกลวงได้โดยง่ายซึ่งนั้นก็คือกลุ่มผู้เปราะบางก็คือผู้สูงอายุ ที่มีความคิด จิตใจ และร่างกายนั้นไม่เหมือนกับคนหนุ่มสาว [19]

3.1.2 ปัญหาการถูกหลอกลวงของผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น

ข้อมูลในปี 2566 ตำรวจญี่ปุ่นบันทึกการหลอกลวงทางไซเบอร์และโทรศัพท์ 19,033 ครั้ง เพิ่มขึ้น 8.3% จากปี 2565 ซึ่งเป็นระดับสูงสุดในรอบ 15 ปี ข้อมูลชั่วคราวจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติแสดงให้เห็นเมื่อวันพฤหัสบดีจำนวนคดีฉ้อโกงดังกล่าวในประเทศเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2554 หลังจากลดลงหลายปีหลังจากสูงสุดที่ 25,667 ในปี 2547 ความสูญเสียทางการเงินจากคดีฉ้อโกงดังกล่าวเพิ่มขึ้น 19% เป็น 44.12 พันล้านเยน ทะลุ 40 พันล้านเยนเป็นครั้งแรกในรอบเจ็ดปีจำนวนคดีฉ้อโกงการเรียกเก็บเงินเพิ่มขึ้น 75.8% เป็น 5,136 คดี ประมาณ 40% เกี่ยวข้องกับคำเตือนไวรัสปลอมที่เรียกร้องให้ชำระเงินสำหรับการสนับสนุนด้านเทคนิคตำรวจระบุว่าการเพิ่มขึ้นของคดีฉ้อโกงการสนับสนุนด้านเทคนิคเป็นผลมาจากประสิทธิภาพของผู้กระทำความผิด เนื่องจากพวกเขาไม่จำเป็นต้องโทรหาผู้คนจำนวนมาก เนื่องจากกลุ่มการฉ้อโกงจำนวนมากตั้งอยู่ในต่างประเทศจึงเป็นเรื่องยากที่ตำรวจญี่ปุ่นจะดำเนินการกับพวกเขาผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวงดังกล่าวมักได้รับคำสั่งให้ซื้อเงินอิเล็กทรอนิกส์ เช่น บัตรของขวัญ Apple จากร้านสะดวกซื้อ ทำให้ NPA ต้องขอความร่วมมือจากบริษัทเทคโนโลยีและผู้ค้าปลีกจำนวนคดีฉ้อโกงทางไซเบอร์และโทรศัพท์ที่ตำรวจกล่าวถึงเพิ่มขึ้น 8.7% ซึ่งเกี่ยวข้องกับ 7,219 คดีและบุคคล 2,499 คน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง 69 คนถูกส่งตัวกลับประเทศญี่ปุ่นจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นสถิติสูงสุดนับตั้งแต่ปี 2562

ตัวเลขในปี 2565 ถือเป็นการเพิ่มขึ้นครั้งแรกของความผิดทางอาญาที่ได้รับการยอมรับในรอบ 20 ปี ส่วนใหญ่เกิดจากการผ่อนคลายข้อจำกัดของ COVID-19 ตัวเลขเพิ่มขึ้นอีกครั้งในปี 2566 โดยมี

การกระทำความผิดทางอาญาที่ได้รับการยอมรับ 703,351 ครั้ง เพิ่มขึ้น 17% จากปี 2565 อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ NPA กล่าวว่ายังเร็วเกินไปที่จะสรุปว่าความปลอดภัยสาธารณะในญี่ปุ่นแย่ลง

อาชญากรรมไซเบอร์ โดยเฉพาะการโจรกรรมผ่านธนาคารทางอินเทอร์เน็ต ได้เพิ่มขึ้น จำนวนเงินที่ถูกขโมยผ่านบริการธนาคารทางอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น 5.6 เท่าเป็นประวัติการณ์ 8.6 พันล้านเยน โดยจำนวนผู้ป่วยที่ตรวจพบเพิ่มขึ้น 4.8 เท่าเป็นสถิติ 5,528 รายในขณะเดียวกันการสำรวจแยกต่างหากโดย NPA แสดงให้เห็นว่าผู้คนกว่า 70% ในญี่ปุ่นคิดว่าสถานการณ์ความมั่นคงของประเทศแย่ลงในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา [20]

อันจะเห็นได้ว่าจากจำนวนประชากรสูงอายุที่เพิ่มมากขึ้นเป็น 1 ใน 3 ของประเทศนำมาสู่การพบปัญหาการตกเป็นเหยื่อของอาชกรรมทางออนไลน์ที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งส่วนใหญ่มาจากการหลอกให้ทำธุรกิจหรือการซื้อสิ้นค้าซึ่งมีความใกล้เคียงกันทำประเทศไทย

3.1.3 การเยียวยาเหยื่อของอาชกรรมในประเทศญี่ปุ่น

1. ญี่ปุ่น ได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วย "การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ" (Crime Victims Benefit Payment Law : (Law No. 36, May 1, 1980)) ฉะนั้น ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย ในคดีอาญาโดยรัฐของประเทศญี่ปุ่นพอสรุปได้ดังนี้ ผู้มีสิทธิได้รับการชดเชยความเสียหาย แข่งออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ 1) ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมที่ถูกประทุษร้ายจนถึงทุพพลภาพอย่างร้ายแรงหรือถึงแก่ความตายจากการกระทำผิดอาญา 2) ทายาทของผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมหากผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมเสียชีวิตจากการกระทำผิดอาญาในข้อ 1)

2. ในประเทศญี่ปุ่น รัฐจะชดเชยความเสียหายเฉพาะในความผิดอาญาที่กระทำต่อชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงจากอาชญากรรม คือผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมต้องถึงแก่ความตาย หรือได้รับบาดเจ็บจนถึง ขั้นทุพพลภาพอย่างร้ายแรง เนื่องจากการกระทำผิดอาญา ซึ่งความผิดเกิดในประเทศญี่ปุ่นหรือบนเรืออากาศยานของประเทศญี่ปุ่นซึ่งอยู่นอกประเทศญี่ปุ่น (การชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐ มาตรา 2.(1)) ความผิดที่รัฐจะชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญาโดยรัฐได้กำหนดให้เฉพาะความผิดอาญาที่ร้ายแรงที่ทำให้ผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมต้องได้นับความเสียหายถึงแก่ชีวิต หรือบาดเจ็บจนถึงขั้นทุพพลภาพ โดยความผิดเกิดในประเทศญี่ปุ่น หรือบนเรือ หรืออากาศยานและอยู่นอกประเทศ [21]

การเยียวยาผู้เสียหายในประเทศญี่ปุ่นนั้นไม่ได้กำหนดฐานความผิดที่อาชญากรได้กระทำแต่ให้คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อผู้เสียหายเหยื่อของอาชญากรรมหากมองโดยทั่วไปการเยียวยาของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นก็มีความคล้ายคลึงกันอยู่แต่ของประเทศญี่ปุ่นนั้นยังมีช่องว่างรัฐจะชดเชยความเสียหายเฉพาะในความผิดอาญาที่กระทำต่อชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงจากอาชญากรรม คือผู้เสียหาย หรือเหยื่ออาชญากรรมต้องถึงแก่ความตาย หรือได้รับบาดเจ็บจนถึง ขั้นทุพพลภาพอย่างร้ายแรง มีการกล่าวถึงความผิดที่กระทำต่อจิตใจอย่างร้ายแรงซึ่งการหลอกลวงต่อผู้เสียหายที่สูงอายุนั้นการกระทำนั้นถือเป็นสิ่งที่กระทำต่อจิตใจของผู้สูงอายุอย่างร้ายแรงแน่นอนจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา

ผู้สูงอายุมาแล้วข้างต้น แต่ท้ายที่สุดรัฐจะตีความครอบคลุมหรือไม่ว่าอาชญากรรมทางออนไลน์นั้นเป็นฐานความผิดที่ควรได้รับการเยียวยาเช่นเดียวกันและยิ่งไปกว่านั้นเพราะเหยื่อของอาชญากรรมนั้นเป็นผู้สูงอายุ

บทสรุป

จากการศึกษามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ของประเทศไทยเปรียบเทียบประเทศญี่ปุ่น พบว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมออนไลน์เนื่องจากพฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ใช้ Line ร้อยละ 44.72 ใช้ Facebook ร้อยละ 30.56 ใช้ YouTube ร้อยละ 29.60 ใช้ Instagram ร้อยละ 4.80 และใช้ Twitter ร้อยละ 3.44 โดยในปี พ.ศ. 2565 สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กกรอนิกส์ (ETDA) ได้รายงานข้อมูลผู้สูงอายุตกเป็นเหยื่อจากการหลอกลวงผ่านสื่อออนไลน์ถึง 22 % เพิ่มขึ้นจากปี 2564 ถึง 16% ซึ่งช่องทางที่ผู้สูงอายุถูกหลอกลวงมากที่สุดจากข้อมูลของสภาองค์กรผู้บริโภค คือ จากการใช้งาน Facebook 44 % จาก Line 31.25 % และ จากการใช้งาน Instagram 5.25 % ประกอบกับเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 และพระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 นั้น แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยตรากฎหมายยังไม่ครอบคลุมถึงการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ โดยกฎหมายดังกล่าวกำหนดแต่เพียงความผิดเกี่ยวกับเพศชีวิต และร่างกาย แต่เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นแล้วนั้น ซึ่งประเทศญี่ปุ่นมีประชากร 1 ใน 3 ของประเทศเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่า ประเทศญี่ปุ่นได้บัญญัติกฎหมายว่าด้วยการชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมในคดีอาญา โดยรัฐให้ความคุ้มครองเหยื่อของอาชกรรมกรณีที่ได้รับความเสียหายทางจิตใจอย่างร้ายแรง ซึ่งครอบคลุมถึงกลุ่มผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางออนไลน์

ข้อเสนอแนะเห็นควรให้รัฐตรามาตรการป้องกันและเยียวยาผู้สูงอายุที่ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมออนไลน์ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

บรรณานุกรม

[1] นันทิดา ศิริธนานุกูลวงศ์. (2564). มาตรการทางกฎหมายในการปกป้องสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย : กรณีศึกษาของผู้สูงอายุในกฎหมายของอเมริกาและญี่ปุ่น,*วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์* , 14(3), 12-15.

[2] กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2565). *ข้อมูลประชากรผู้สูงอายุ*. สืบค้น 14 กันยายน 2567, จาก https://www.dop.go.th/th..

[3] มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, (2564). *สังคมไทยจะก้าวไปอย่างไรบนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร.*สืบค้น 14 กันยายน 2567, จากhttps://thaitgri.org/

[4] พิชญานิน ปัญญามาก. (2561). *พื้นที่เพื่อผู้สูงอายุและคนต่างวัย*. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

[5] Post today. (2563). *เปิดผลโพลส่องพฤติกรรมผู้สูงอายุไทย ใช้ชีวิตอยู่บ้าน-ไม่เล่นสื่อโซเชียล*. สืบค้น 14 กันยายน 2567, จาก https://www.posttoday.com/politics/

[6] สำนักงานศาลยุติธรรม. (2567). *รายงานสถิติคดีของศาลยุติธรรมประจำปีพุทธศักราช 2553 – 2562 (ฉบับภาษาไทย).* สืบค้น 15 กันยายน 2567, จากhttps://oppb.coj.go.th/th/content/category/articles/id/8/cid/2085

[7] อุทัยวรรณ พงษ์บริบูรณ์. (2563). สถานการณ์ผู้สูงอายุในประเทศไทย: ปัญหาและความต้องการของสุขภาพ. *วารสารมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 10*(2). 52-53.

[8] ศิรางค์ ทับสายทอง. (2533). *จิตวิทยาผู้สูงอายุ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[9] สุรกุล เจนอบรม. (2534). *วิทยาการผู้สูงอายุ*. ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน คะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[10] ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2544). *สวัสดิการผู้สูงอายุ*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[11] เพ็ญแข ประจนปัจจนึก. (2545). *สูงอายุวิทยาศึกษา*. ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่คณะศึกษาศาสตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

[12] สมพร เทพสิทธา. (2536). *การประสานงานด้วยสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ระหว่างรัฐบาล และเอกชน*. สมชายการพิมพ์.

[13] เฉลิมพรหม อิทธิยาภรณ์. (2560). *ประสิทธิผลการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดชลบุรี กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 2 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์. วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

[14] พระราชกำหนดมาตรการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี 2566

[15] ธัญพิชชา สามารถ. (2565). *การตกเป็นเหยื่อทางไซเบอร์ของผู้สูงอายุ*.วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[16] กิตติศักดิ์ คุรุนันท์ และทัชชกร แสงทองดี. (2563). แนวทางการป้องกันอาชญากรรมทางไซเบอร์ในประเทศไทย. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 9*(6). 185.

[17] อริยพร โพธิใส. (2552). สิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐของผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา. *วารสารจุลนิติ, 7*(2), 160-185.

[18] เทวราช สนโศรก. (2563). มาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาเหยื่อผู้เสียหายในคดีอาญาและสิทธิในการได้รับการเยียวยาจากรัฐ. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6*(2). 101-102.

[19] ALJAZEERA. (2567). *Japan's elderly population has risen to a record 36.25 million*. สืบค้น 16 กันยายน 2567, จากhttps://www.aljazeera.com/economy/2024/9/16/japans-elderly-population-rises-to-record-36-25-million.

[20] The Japan Times. (2567). *Cyber and phone fraud cases in Japan surge, marking a 15-year high*. สืบค้น 16 กันยายน 2567, จากhttps://www.japantimes.co.jp/news/2024/02/08/japan/crime-legal/japan-fraud-cases-up/

[21] นิเมธ พรหมพยัต. (2563). มาตรการทางกฎหมายเพื่อเยียวยาชดเชยแก่เหยื่ออาชญากรรม.*วารสาร มจพ. นครธัต*, *7*(11).

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และรูปแบบการดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

Legal Problems Concerning the Authority and Operational Format of the Justice Fund in Supporting Legal Education Projects for the Public

ถิรวรรณ กลางณรงค์[1]

Thirawan Klangnarong

Received: Oct 15, 2024 Revised: Mar 23, 2025 Accepted: Apr 3, 2025

[1] อาจารย์ ดร. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

Lecturer Dr., School of Law, University of Phayao, Mueang Phayao District, Phayao Province 56000

* Corresponding author: E-mail address: Thirawan.kl@up.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ และเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพอำนาจหน้าที่และรูปแบบของกองทุนยุติธรรม ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรม วิธีดำเนินการวิจัย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย และเอกสารอื่น ๆ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) กองทุนยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่สำคัญในการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรม แต่กองทุนยุติธรรมยังขาดการดำเนินการเชิงรุก 2) รูปแบบการให้ความรู้ทางกฎหมายของกองทุนยุติธรรมยังคงยึดติดกับวิธีการแบบดั้งเดิม เช่น การจัดอบรมสัมมนา และแจกเอกสาร ซึ่งมีข้อจำกัดในการเข้าถึงประชาชนในวงกว้าง 3) กองทุนยุติธรรมต้องดำเนินการเชิงรุก และการพัฒนารูปแบบของกองทุนยุติธรรม โดยมุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงความยุติธรรมและการเรียนรู้ของประชาชน เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชัน เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย รวมถึงการสร้างมาตรฐานในการควบคุมคุณภาพของข้อมูลที่เผยแพร่ และการสนับสนุนโครงการที่ใช้นวัตกรรมในการให้ความรู้ทางกฎหมาย ผลการวิจัยนี้นำไปสู่ข้อเสนอแนะในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กองทุนยุติธรรมสามารถสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันจะนำไปสู่การเข้าถึงความยุติธรรมที่เท่าเทียมในสังคม

คำสำคัญ: การให้ความรู้ทางกฎหมาย, เทคโนโลยีดิจิทัล, การเข้าถึงความยุติธรรม

Abstract

This research aims to study, analyze, and recommend guidelines for enhancing the efficiency of the authority and format of the Justice Fund. in supporting legal education projects for citizens to enhance access to justice. The research methodology employs qualitative research through documentary research, studying and collecting relevant data including laws, regulations, textbooks, articles, research reports, and other documents, followed by content analysis.

The research findings reveal that: 1) The Justice Fund has significant authority in providing legal knowledge to citizens to promote access to justice; however, the Fund lacks proactive implementation; 2) The Justice Fund's legal education formats remain attached to traditional methods such as organizing seminars and distributing documents, which have limitations in reaching the wider public; 3) The Justice Fund must operate proactively and develop its format by focusing on digital technology to increase efficiency in access to justice and public learning, such as developing applications, websites, and social media to disseminate legal knowledge, as well as establishing standards for quality control of published information and supporting innovative legal education projects.

This research leads to recommendations for amendments to relevant laws and regulations to enable the Justice Fund to support legal education projects for citizens more effectively, which will lead to more equitable access to justice in society.

Keywords: Legal Education, Digital Technology, Access to Justice

บทนำ (Introduction)

ในโลกยุคปัจจุบันการเข้าถึงความยุติธรรมและความรู้ทางกฎหมายของประชาชน ยังคงเป็นประเด็นท้าทายสำหรับหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย แม้ว่าจะมีการจัดตั้งกองทุนยุติธรรมเพื่อส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรม [1] แต่การดำเนินงานยังคงมีข้อจำกัด เช่น การขาดการวางแผนและการดำเนินการเชิงรุก ฯลฯ นอกจากนั้น การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนก็ยังคงยึดติดกับรูปแบบการให้ความรู้แบบดั้งเดิม ทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาการเข้าถึงความยุติธรรมในยุคดิจิทัลนั้นจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดและทฤษฎีที่หลากหลาย ทั้งในด้านนิติศาสตร์ เทคโนโลยีสารสนเทศ และการพัฒนาสังคม แนวคิดเรื่อง “การเข้าถึงความยุติธรรมที่แท้จริง” เน้นย้ำถึงความสำคัญของการทำให้กฎหมายสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และช่วยแก้ปัญหาชีวิตของประชาชน นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการกระจายความรู้ทางกฎหมายยังสามารถช่วยลดช่องว่างในการเข้าถึงข้อมูล โดยเฉพาะในกลุ่มประชาชนที่อยู่ห่างไกลหรือขาดโอกาส อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายจำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของข้อมูล คุณภาพของเนื้อหา และความสามารถในการใช้งานจริงของผู้ใช้ในระดับต่าง ๆ

กองทุนยุติธรรมมีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน ทั้งในด้านการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย การสนับสนุนการดำเนินคดี และการให้ความรู้ทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมยังคงมีข้อจำกัดในหลายประการ การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนจำเป็นต้องอาศัยการวางแผนอย่างรอบคอบ และการดำเนินการอย่างเป็นระบบ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว การประเมินความต้องการของประชาชนอย่างต่อเนื่อง การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน และการพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครในชุมชน ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยให้การดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนไม่เพียงแต่เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางกฎหมายให้แก่สังคมเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบยุติธรรมในระยะยาว เมื่อประชาชนมีความรู้และความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของตนเอง ซึ่งจะทำให้ประชาชนจะสามารถปกป้องตนเองจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ และมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่เป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และรูปแบบการให้ความรู้ทางกฎหมายของกองทุนยุติธรรม จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความรู้ทางกฎหมาย [2] และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมยุคใหม่ ผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาการให้บริการของกองทุนยุติธรรม รวมถึงการปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล อันจะนำไปสู่การยกระดับการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนชาวไทยในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective)

1. เพื่อศึกษาอำนาจหน้าที่ของกองทุนยุติธรรมในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน
2. เพื่อศึกษารูปแบบของกองทุนยุติธรรมในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางของอำนาจหน้าที่และรูปแบบของกองทุนยุติธรรมในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

ระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology)

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา ได้แก่ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ตำรา บทความ รายงานการวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ รายงานการประชุม บันทึกการประชุม เอกสารประกอบการประชุม และเอกสารอื่น ๆ ที่เผยแพร่ทางอินเตอร์เน็ตทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างฐานความรู้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบและประมวลผล ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และวรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษาเอกสารทางวิชาการ อันได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ งานวิจัย และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และรูปแบบของกองทุนยุติธรรมในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

1.2 ศึกษากฎหมายและแนวคำพิพากษาของศาล

ผู้วิจัยจะดำเนินการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และรูปแบบของกองทุนยุติธรรมในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน อันได้แก่ พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับความช่วยเหลือและการให้สนับสนุนการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2559 และจะดำเนินการศึกษาแนวคำพิพากษาของศาล ที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่และรูปแบบของกองทุนยุติธรรม ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมตามข้อ 1 มาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาอำนาจหน้าที่และรูปแบบของกองทุนยุติธรรม ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน

ผลการวิจัย (Results)

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่ากองทุนยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ซึ่งถือเป็นภารกิจสำคัญที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเข้าถึงความยุติธรรม (Access to Justice Theory) และหลักสิทธิมนุษยชน กฎหมายได้กำหนดให้กองทุนยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมในลักษณะที่เปิดกว้างและไม่จำกัดรูปแบบการให้ความรู้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้กองทุนเป็นกลไกสำคัญในการลดอุปสรรคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน ในขณะเดียวกันเจตนารมณ์ที่สำคัญคือ การช่วยเหลือประชาชนกลุ่มด้อยโอกาส กลุ่มเปราะบาง ยากไร้ ไม่ได้รับความเป็นธรรม ซึ่งอยู่ชายขอบยากแก่การรับรู้ข่าวสารเพื่อเป็นการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างสังคมแห่งความเป็นธรรม โดยมุ่งให้ประชาชนได้รับความยุติธรรมอย่างถ้วนหน้า ตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ได้วางกรอบอำนาจหน้าที่ไว้อย่างกว้างขวาง ซึ่งครอบคลุมถึงการสนับสนุนงบประมาณโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายในรูปแบบต่างๆ โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะการสัมมนา อบรม หรือการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์เท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้สนับสนุนโครงการที่ใช้นวัตกรรมหรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการถ่ายทอดความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนด้วย ซึ่งในสภาวการณ์ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนแปลงไปมาก (Digital Transformation) และสามารถเผยแพร่ข้อมูลผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสร้างหรือเผยแพร่องค์ความรู้รูปแบบใหม่ หรือปรับเปลี่ยนกระบวนการให้ความรู้ทางกฎหมายในรูปแบบใหม่เพื่อการเข้าถึงได้แม้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล

แต่เนื่องจากบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง กองทุนยุติธรรมมีความจำเป็นต้องปรับตัวและพัฒนาการให้บริการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและพฤติกรรมการเรียนรู้ของประชาชนในยุคดิจิทัล เพื่อให้การให้ความรู้ทางกฎหมายมีประสิทธิภาพและเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตของประชาชน กองทุนยุติธรรมจึงควรพิจารณาการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายผ่านช่องทางดิจิทัลต่าง ๆ เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชัน สื่อสังคมออนไลน์ หรือระบบ e-Learning เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของประชาชนที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ กองทุนยุติธรรมยังควรตระหนักถึงความท้าทายใหม่ๆ ทางกฎหมายที่เกิดขึ้นในสังคมยุคดิจิทัล เช่น ประเด็นเกี่ยวกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล อาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ หรือการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาในสื่อดิจิทัล เป็นต้น และให้การสนับสนุนโครงการให้ความรู้ เกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้แก่ประชาชน การปรับตัวนี้จำเป็นต้องอาศัยความยืดหยุ่นของกองทุนในการตีความอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และการปรับปรุงระเบียบภายในเพื่อให้สามารถสนับสนุนโครงการในรูปแบบใหม่ๆ เช่น การสนับสนุนงบประมาณโครงการการเผยแพร่กฎหมายในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยง่าย รวดเร็ว ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายที่กองทุนยุติธรรมพิจารณาให้การสนับสนุนมีการพิจารณาช่วยเหลืออย่างมีข้อจำกัด เป็นโครงการขนาดกลาง และขนาดเล็ก ที่เป็นการให้ประชาชนมา

เข้าร่วมโครงการให้ความรู้ทางกฎหมาย กล่าวคือ จะมีประชาชนเพียงบางกลุ่ม ซึ่งโครงการได้จำกัดกลุ่มเป้าหมายมาเพื่อเข้าร่วมรับฟัง โดยให้งบประมาณสนับสนุนการจัดโครงการเพียง 1-5 วัน เช่น โครงการให้ความรู้ทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โครงการให้ความรู้ทางกฎหมายอื่นใดที่มีการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากบุคคล หรือหน่วยงานเท่านั้น ไม่ใช่โครงการขนาดใหญ่ที่มีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย และสามารถจะเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้เข้าถึงได้โดยง่ายโดยใช้รูปแบบเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การเผยแพร่ผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ หรือแพลตฟอร์มอื่นใดที่ประชาชนเข้าถึงได้โดยง่าย แต่กองทุนยุติธรรมยังไม่สามารถก้าวข้ามข้อจำกัด ไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณได้ เช่น ค่าเวลาการสื่อสารทางอากาศ (Airtime) ค่านักแสดง ค่าอุปกรณ์ประกอบฉาก ค่าใช้จ่ายผู้กำกับ ผู้อำนวยการสร้าง ค่านักแสดง ค่าแต่งตัว ค่าแต่งหน้า ฯลฯ ซึ่งหากมีการสนับสนุนงบประมาณให้โครงการขนาดใหญ่ได้ จะสร้างประโยชน์นานัปการให้กับประชาชนในทุกกลุ่มเป้าหมาย และในขณะเดียวกันจะทำให้กองทุนยุติธรรมเป็นที่รู้จักในวงกว้าง เพื่อให้ประชาชนที่เดือดร้อน ยากไร้ ไม่ได้รับความเป็นธรรมได้รับรู้และเข้าใจในภารกิจ เพราะแม้กองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 จะมีผลใช้บังคับมานานหลายปี แต่ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง หากมีการสนับสนุนโครงการขนาดใหญ่ จะทำให้เป็นที่รู้จักประหนึ่ง ยิงปืนนัดเดียวได้นกสองตัว

แม้ว่ากองทุนยุติธรรมจะมีอำนาจตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้กฎหมายแก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับความช่วยเหลือและการให้การสนับสนุนการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2559 เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย โครงสร้างระเบียบการเงินของกองทุนยุติธรรมในปัจจุบันมีความล้าสมัยและไม่เอื้อต่อการสนับสนุนโครงการด้านเทคโนโลยีดิจิทัล เนื่องจากเป็นระเบียบที่อ้างอิงตามระเบียบกระทรวงการคลังซึ่งออกแบบมาสำหรับค่าใช้จ่ายในรูปแบบดั้งเดิม เช่น ค่าวิทยากร ค่าอาหาร ค่าเอกสาร แต่ไม่มีหมวดหมู่หรือแนวทางที่ชัดเจนสำหรับการเบิกจ่ายค่าใช้จ่ายด้านเทคโนโลยี ไม่ว่าจะเป็นค่าพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล ค่าดูแลระบบ ค่าเซิร์ฟเวอร์ หรือค่าลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ ส่งผลให้โครงการที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีไม่สามารถขอรับการสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม ทั้งที่โครงการเหล่านี้มีศักยภาพในการขยายการเข้าถึงความรู้กฎหมายของประชาชนได้อย่างกว้างขวางและมีประสิทธิภาพ

ปัญหาความไม่สอดคล้องระหว่างกฎหมายหลักกับระเบียบปฏิบัติจึงเป็นอุปสรรคสำคัญ แม้ว่ามาตรา 32 ของพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรมจะมีเจตนารมณ์ที่เปิดกว้างในการสนับสนุนการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน และแม้ระเบียบฯ ข้อ 10 (3) จะเปิดช่องให้สนับสนุน “โครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนที่เป็นนวัตกรรมใหม่” แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่มีแนวทางปฏิบัติและหมวดหมู่การเบิกจ่ายที่รองรับอย่างชัดเจน ทำให้การตีความและการบังคับใช้กฎหมายของหน่วยงานยังคงยึดติดกับการดำเนินงานในรูปแบบดั้งเดิม การให้ความรู้ทางกฎหมายผ่านการสัมมนา อบรม หรือเอกสารสิ่งพิมพ์ ยังคงได้รับการสนับสนุนมากกว่าการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเข้าถึงประชาชน ข้อจำกัดในการเบิกจ่ายแบบต่อเนื่องเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อโครงการด้านเทคโนโลยี โครงการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลหรือระบบให้ความรู้ทางกฎหมาย

ออนไลน์มักมีลักษณะค่าใช้จ่ายที่ต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของการพัฒนาระบบ การบำรุงรักษา และการปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย ซึ่งแตกต่างจากโครงการทั่วไปที่มีค่าใช้จ่ายเป็นครั้งคราว ระเบียบการเงินของกองทุนยุติธรรมในปัจจุบันยังไม่มีแนวทางรองรับการจ่ายเงินเป็นงวดตามความคืบหน้าของโครงการ (milestone-based funding) หรือการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในระยะยาวสำหรับการบำรุงรักษาระบบ ทำให้โครงการด้านเทคโนโลยีที่ได้รับการสนับสนุนอาจไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน นอกจากนี้ ระเบียบฯ ข้อ 10 ที่กำหนดให้ผู้รับการสนับสนุนต้องเป็นหน่วยงานของรัฐ องค์กรไม่แสวงหากำไร หรือสถาบันการศึกษา ยังเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ภาคเอกชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการให้ความรู้ทางกฎหมายได้อย่างเต็มที่ ในความเป็นจริง การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานมักต้องอาศัยความเชี่ยวชาญจากผู้ประกอบการด้านเทคโนโลยี การจำกัดให้ผู้รับทุนเป็นเฉพาะองค์กรไม่แสวงหากำไรหรือหน่วยงานของรัฐจึงอาจทำให้ไม่สามารถพัฒนาระบบที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพได้

กองทุนยุติธรรมจำเป็นต้องพิจารณาปรับปรุงระเบียบการเงินและแนวทางการสนับสนุนโครงการให้มีความยืดหยุ่นและเอื้อต่อการพัฒนาเทคโนโลยีมากขึ้น การปรับปรุงระเบียบการเงินควรรวมถึงการเพิ่มหมวดค่าใช้จ่ายใหม่ที่ครอบคลุมการพัฒนาซอฟต์แวร์ การดูแลระบบ และค่าใช้จ่ายด้านไอทีอื่นๆ พร้อมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และอัตราเบิกจ่ายที่เหมาะสมสำหรับงานด้านเทคโนโลยี นอกจากนี้ ควรพัฒนารูปแบบการสนับสนุนที่ยืดหยุ่น เช่น การจ่ายเงินเป็นงวดตามความคืบหน้าของโครงการ และการกำหนดแนวทางการติดตามและประเมินผลที่เหมาะสมสำหรับโครงการเทคโนโลยี การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ควรพิจารณา โดยการปรับระเบียบให้เอื้อต่อการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรไม่แสวงหากำไรกับบริษัทเทคโนโลยี หรือการพิจารณารูปแบบการสนับสนุนที่เปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนได้ การปรับปรุงระเบียบการเงินให้รองรับเทคโนโลยีดิจิทัลจะทำให้กองทุนยุติธรรมสามารถใช้อำนาจตามมาตรา 32 ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างทั่วถึง

ดังนั้น การปรับปรุงระเบียบการเงินและงบประมาณของกองทุนยุติธรรมให้รองรับค่าใช้จ่ายด้านเทคโนโลยีดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงการแก้ไขปัญหาเชิงเทคนิคเท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่สำคัญที่จะช่วยให้กองทุนยุติธรรมสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในยุคดิจิทัล ทั้งยังเป็นการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและพฤติกรรมการเรียนรู้ของประชาชน อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความรู้ความเข้าใจทางกฎหมาย และสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กองทุนยุติธรรมมีอำนาจหน้าที่สนับสนุนงบประมาณแก่หน่วยงานและองค์กรที่เสนอโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มีกองทุนได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการประเภทการอบรมสัมมนา การจัดทำเอกสารเผยแพร่

และกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้ กระบวนการพิจารณาเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับความช่วยเหลือและการให้สนับสนุนการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2559 โดยมีคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือประจำจังหวัดและคณะอนุกรรมการให้ความช่วยเหลือกรุงเทพมหานครเป็นผู้พิจารณา หน่วยงานที่ได้รับการสนับสนุนส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานภาครัฐ องค์กรไม่แสวงหากำไร และสถาบันการศึกษา โดยโครงการที่ได้รับการสนับสนุนเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมาย การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และการป้องกันตนเองจากการถูกละเมิดสิทธิ

อย่างไรก็ตาม สัดส่วนงบประมาณที่จัดสรรเพื่อการให้ความรู้ทางกฎหมายยังคงน้อยเมื่อเทียบกับงบประมาณทั้งหมดของกองทุน สะท้อนให้เห็นว่ากองทุนยุติธรรมยังให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือด้านการดำเนินคดีและการขอปล่อยชั่วคราวมากกว่า นอกจากนี้ ยังพบว่ามีข้อจำกัดในการสนับสนุนโครงการที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหลัก การให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความเข้าใจและเสริมสร้างความสามารถในการใช้สิทธิตามกฎหมายอย่างถูกต้อง มีรูปแบบหลัก 2 ประเภท 1) รูปแบบการให้ความรู้ทางกฎหมายแบบดั้งเดิม เป็นการให้ความรู้ผ่านการอบรม สัมมนา และการใช้เอกสาร ซึ่งจัดขึ้นในสถานที่เฉพาะเจาะจง เช่น สถานศึกษา ห้องสมุด หรือศูนย์บริการทางกฎหมาย โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ประกอบการสอนและเผยแพร่ความรู้ ซึ่งมีข้อดีที่เป็นการสื่อสารตรงไปตรงมา ผู้เข้าร่วมสามารถซักถามและโต้ตอบกับวิทยากรได้ทันที เกิดการเรียนรู้แบบตัวต่อตัวที่มีประสิทธิภาพสร้างความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน แต่ก็มีข้อจำกัดของการเข้าถึง คือ มีข้อจำกัดด้านสถานที่ เวลา และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ไม่เอื้อต่อผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือกลุ่มเปราะบางที่ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ มีต้นทุนสูงในการจัดสถานที่และการบริหารจัดการ ทำให้การขยายความรู้ไปสู่ประชาชนในวงกว้างทำได้ยาก 2) รูปแบบการให้ความรู้ทางกฎหมายผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นการประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายสู่ประชาชนในวงกว้าง ประกอบด้วยการใช้เว็บไซต์ แอปพลิเคชัน โซเชียลมีเดีย แพลตฟอร์ม E-Learning คลิปวิดีโอสั้น และการอบรมออนไลน์ ซึ่งมีข้อดีที่ประชาชนเข้าถึงความรู้ได้ตลอด 24 ชั่วโมงจากทุกที่ การกระจายข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย เพิ่มความสะดวกผ่านแชทบอทให้คำปรึกษาอัตโนมัติหรือห้องสมุดกฎหมายออนไลน์ ลดต้นทุนและความยุ่งยากในการเข้าร่วม ไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่หรือการเดินทาง การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น อินโฟกราฟิก วิดีโอแอนิเมชัน ตามความถนัดของผู้เรียน แต่ก็มีข้อจำกัดความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยีในกลุ่มผู้สูงอายุหรือประชาชนที่ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยี ความเสี่ยงในเรื่องความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลหากไม่มีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

จะเห็นได้ว่า ข้อจำกัดของระเบียบการเงินที่ไม่รองรับเทคโนโลยีดิจิทัล ในระเบียบฯ ข้อ 9 กำหนดให้ค่าใช้จ่ายเป็นไปตามอัตราและรายการตามระเบียบของทางราชการ สะท้อนถึงความไม่ยืดหยุ่นของระบบงบประมาณ การยึดโยงกับระเบียบการเงินของราชการทั่วไปทำให้เกิดปัญหาในการเบิกจ่ายสำหรับโครงการที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เนื่องจากไม่มีหมวดค่าใช้จ่ายที่รองรับ เช่น ค่าพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล ค่าดูแลระบบและอัพเดทข้อมูล ค่าใช้จ่ายในการจัดทำสื่อดิจิทัล ค่าจ้างพัฒนาแอปพลิเคชัน ค่าใช้จ่ายในการดูแล และพัฒนาชุมชนออนไลน์ ระเบียบฯ กำหนดกระบวนการพิจารณาโครงการที่มีความซับซ้อนและใช้เวลานาน โดยเฉพาะ

ข้อ 20 ที่กำหนดให้การเปลี่ยนแปลงสาระสำคัญของโครงการต้องขออนุมัติล่วงหน้า ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อโครงการนวัตกรรมดิจิทัลที่ต้องการความยืดหยุ่นและการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ระเบียบฯ ข้อ 19 ที่กำหนดให้โครงการต้องจัดในพื้นที่ที่ระบุตามคำขอเท่านั้น ไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของโครงการดิจิทัลที่ไม่มีข้อจำกัดด้านสถานที่ แม้ว่าระเบียบฯ จะกล่าวถึง "โครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนที่เป็นนวัตกรรมใหม่" แต่ไม่มีการกำหนดนิยาม หลักเกณฑ์ หรือแนวทางการพิจารณาที่ชัดเจนสำหรับโครงการประเภทนี้ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนในการพิจารณาและขาดมาตรฐานที่ชัดเจน เนื่องจากในระเบียบฯ ไม่มีการกล่าวถึงเทคโนโลยีดิจิทัลโดยตรง หรือกำหนดแนวทางเฉพาะสำหรับการพิจารณาโครงการดิจิทัล นอกจากนี้ ยังไม่มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินผลสำเร็จของโครงการดิจิทัลที่แตกต่างจากโครงการทั่วไป เช่น จำนวนผู้เข้าชมเว็บไซต์ การมีส่วนร่วมในชุมชนออนไลน์ หรือการดาวน์โหลดแอปพลิเคชัน ทั้งนี้ยังเกิดความไม่สอดคล้องระหว่างข้อกำหนดการรายงานผลกับธรรมชาติของโครงการดิจิทัล ระเบียบฯ ข้อ 22 กำหนดให้เมื่อโครงการสิ้นสุด ผู้ได้รับการสนับสนุนต้องรายงานผลภายใน 30 วัน ซึ่งเป็นการมองโครงการในลักษณะที่มีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดชัดเจน แต่โครงการดิจิทัลมักมีลักษณะการดำเนินงานที่ต่อเนื่องและพัฒนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า อำนาจของกองทุนยุติธรรมในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ในยุคที่สังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัล การเข้าถึงข้อมูลและความรู้ทางกฎหมายของประชาชนก็ย่อมต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย หน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว กองทุนยุติธรรมในฐานะกลไกสำคัญตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ได้รับมอบอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนตามมาตรา 26 และมาตรา 32 ซึ่งถือเป็นฐานอำนาจสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการเข้าถึงความยุติธรรมในมิติของการป้องกันปัญหา อย่างไรก็ตาม แม้กฎหมายจะให้กรอบอำนาจที่กว้างและยืดหยุ่น แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าการใช้ดุลพินิจของกองทุนยังมีข้อจำกัดหลายประการ อันเป็นผลมาจากกฎหมายลำดับรองที่ยังไม่รองรับความทันสมัยของเทคโนโลยีและพฤติกรรมของประชาชนในปัจจุบัน เพื่อให้กองทุนยุติธรรมสามารถใช้อำนาจตามกฎหมายได้อย่างเต็มที่ จึงควรมีการเสนอแนะแนวทางในการขยายและตีความอำนาจหน้าที่ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมดิจิทัล แนวทางแรกที่ควรดำเนินการคือการกำหนดนิยามในระดับระเบียบให้ชัดเจนว่า “โครงการให้ความรู้ทางกฎหมายที่เป็นนวัตกรรมใหม่” คืออะไร โดยควรกำหนดไว้ว่าเป็นโครงการที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรมดิจิทัล หรือวิธีการใหม่ ๆ มาใช้ในการออกแบบ จัดทำ หรือเผยแพร่ข้อมูลทางกฎหมายเพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่ายและทั่วถึง นิยามนี้ควรครอบคลุมทั้งมิติของเทคโนโลยี วิธีการดำเนินงาน และกลุ่มเป้าหมายที่สามารถขยายการเข้าถึง เช่น กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มคนพิการ หรือประชาชนในพื้นที่ห่างไกล

การระบุประเภทของโครงการด้านดิจิทัลที่กองทุนสามารถให้การสนับสนุนได้อย่างชัดเจนในระเบียบหรือแนบท้ายประกาศ อาทิ ระบบ Chatbot ที่ให้คำปรึกษากฎหมายเบื้องต้น แอปพลิเคชันหรือเกมเพื่อการเรียนรู้กฎหมาย แพลตฟอร์ม e-Learning ช่อง YouTube หรือ Podcast ที่นำเสนอเนื้อหากฎหมายอย่างเข้าใจง่าย ระบบให้คำปรึกษาผ่านวิดีโอคอล หรือระบบค้นหาข้อมูลกฎหมายด้วยปัญญาประดิษฐ์ (AI) การระบุ

รูปแบบโครงการอย่างหลากหลายนี้จะเป็นการเปิดโอกาสให้เกิดนวัตกรรมในวงการกฎหมาย และทำให้กองทุนสามารถพิจารณาโครงการที่ทันสมัยได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องข้อจำกัดทางระเบียบ ซึ่งระเบียบทางด้านการเงินและพัสดุก็ต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับลักษณะของโครงการดิจิทัล ซึ่งมักมีค่าใช้จ่ายในหมวดที่ระเบียบเดิมไม่รองรับ เช่น ค่าออกแบบระบบ UX/UI ค่าพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ ค่าลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ ค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาระบบ และค่าจ้างผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี หากไม่มีการปรับแก้ระเบียบเหล่านี้ อำนาจตามกฎหมายที่กองทุนได้รับก็ไม่อาจนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ กองทุนควรมีการพัฒนาหลักเกณฑ์การพิจารณาโครงการให้เหมาะสมกับลักษณะของนวัตกรรมดิจิทัล โดยเน้นตัวชี้วัดที่สะท้อนถึงความสามารถในการเข้าถึงของประชาชน ความยั่งยืนของระบบ และความคุ้มค่าเชิงเทคโนโลยี ไม่ควรจำกัดการพิจารณาเพียงผลลัพธ์เชิงปริมาณ เช่น จำนวนผู้เข้าร่วมอบรมแบบดั้งเดิม แต่ควรคำนึงถึงการเข้าถึงแบบไร้พรมแดนผ่านอินเทอร์เน็ต รวมถึงผลกระทบทางสังคมที่วัดได้ในระยะยาว นอกจากนี้ ควรขยายขอบเขต “พื้นที่ดำเนินการ” ให้รวมถึง “พื้นที่ออนไลน์” เพื่อให้โครงการที่ดำเนินการผ่านอินเทอร์เน็ตสามารถรองรับกลุ่มเป้าหมายจากทั่วประเทศโดยไม่ติดข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ อีกข้อเสนอสำคัญคือการพัฒนารูปแบบการสนับสนุนทางการเงินให้ยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น การจ่ายเงินแบบเป็นงวดตามความคืบหน้าของโครงการ (milestone-based funding) ซึ่งจะเหมาะสมกับโครงการเทคโนโลยีที่ต้องมีการพัฒนา ปรับปรุง และบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจัดตั้งงบประมาณเฉพาะสำหรับโครงการดิจิทัลที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรม ทั้งนี้ ควรกำหนดหมวดค่าใช้จ่ายใหม่ เช่น ค่าผลิตสื่อดิจิทัล ค่าจ้างพัฒนาแอปพลิเคชัน หรือค่าเผยแพร่เนื้อหาผ่านช่องทางออนไลน์หรือสื่อมวลชน เพื่อให้การเบิกจ่ายสามารถสะท้อนต้นทุนของโครงการดิจิทัลได้อย่างแท้จริง

กรณีแนวการพัฒนารูปแบบการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายของกองทุนยุติธรรมในยุคดิจิทัล การพัฒนารูปแบบการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนของกองทุนยุติธรรม เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทของการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งประชาชนมีพฤติกรรมการเข้าถึงข้อมูลความรู้ และบริการทางสังคมผ่านเทคโนโลยีอย่างกว้างขวาง แนวทางที่นำเสนอในด้าน “รูปแบบ” ของการสนับสนุนจึงถือเป็นข้อเสนอที่สะท้อนความเข้าใจถึงธรรมชาติของเทคโนโลยีดิจิทัล และปัญหาเชิงระบบที่กองทุนยังไม่สามารถตอบสนองได้อย่างเต็มที่ภายใต้กรอบการดำเนินงานปัจจุบัน ควรให้ความสำคัญ คือ รูปแบบการสนับสนุนทางการเงิน ซึ่งข้อเสนอให้มีระบบ “จ่ายเป็นงวดตามความคืบหน้า” หรือ milestone-based funding ถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับลักษณะของโครงการดิจิทัลซึ่งต้องดำเนินการในระยะยาว และมักประกอบด้วยกระบวนการพัฒนาเป็นลำดับขั้น การกำหนดหมวดค่าใช้จ่ายใหม่ที่เฉพาะเจาะจงสำหรับการพัฒนาเทคโนโลยี เช่น ค่าพัฒนาแพลตฟอร์ม ค่าจัดทำสื่อดิจิทัล ค่าเผยแพร่บนสื่อออนไลน์ และค่าจ้างนักพัฒนาแอปพลิเคชัน เป็นการตอบสนองต่อข้อจำกัดของระเบียบเดิมที่ไม่สามารถรองรับลักษณะค่าใช้จ่ายเฉพาะทางเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดตั้งงบประมาณเฉพาะสำหรับโครงการนวัตกรรมดิจิทัลก็จะช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรมีความชัดเจน โปร่งใส และมุ่งเป้าไปสู่การพัฒนาอย่างแท้จริง

ในด้านของเนื้อหาโครงการ รูปแบบโครงการที่เสนอให้ได้รับการสนับสนุน เช่น แพลตฟอร์ม e-learning แอปพลิเคชันให้คำปรึกษาทางกฎหมาย สื่อสังคมออนไลน์ที่นำเสนอเนื้อหากฎหมายในรูปแบบเข้าใจง่าย หรือแชทบอทและ AI ที่สามารถให้คำแนะนำเบื้องต้น ถือเป็นตัวอย่างของนวัตกรรมที่เข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวางและสะดวกมากขึ้น ทั้งยังลดข้อจำกัดด้านเวลาและพื้นที่ การเปิดรับรูปแบบโครงการเหล่านี้จึงไม่เพียงแค่ตอบโจทย์ด้านเทคโนโลยี แต่ยังสอดคล้องกับหลักการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนที่มีข้อจำกัดในการเข้าร่วมกิจกรรมในสถานที่จริง นอกจากนี้ รูปแบบการดำเนินโครงการที่เสนอ เช่น การจัดกิจกรรมแบบผสมผสาน (hybrid) การดำเนินโครงการระยะยาวที่มีการบำรุงรักษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และการร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม (Public-Private-Civil Society Partnership) ล้วนสะท้อนถึงแนวคิดการทำงานแบบเปิดและยืดหยุ่นมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เกิดการระดมทรัพยากรและความเชี่ยวชาญจากหลากหลายภาคส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงกลุ่มเปราะบางและพื้นที่ห่างไกล อันเป็นภารกิจหลักของกองทุนยุติธรรมในการลดช่องว่างทางกฎหมาย ในขณะเดียวกัน รูปแบบการติดตามและประเมินผลโครงการก็เป็นอีกหนึ่งจุดแข็งของข้อเสนอที่ควรผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรม การกำหนดตัวชี้วัดเฉพาะสำหรับโครงการดิจิทัล เช่น จำนวนผู้เข้าถึงเนื้อหา ระยะเวลาการใช้งาน อัตราการมีส่วนร่วม หรือจำนวนการดาวน์โหลด เป็นการประเมินผลที่สะท้อนถึงพฤติกรรมของผู้ใช้งานในโลกออนไลน์อย่างแท้จริง การพัฒนาระบบรายงานผลแบบเรียลไทม์ และการกำหนดกรอบการประเมินผลกระทบในระยะยาว ยังจะช่วยให้กองทุนสามารถติดตามความคุ้มค่าของงบประมาณที่ใช้ รวมถึงนำผลลัพธ์มาปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานในอนาคตได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ดังนั้น แนวทางที่เสนอในประเด็น “รูปแบบ” ของการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนของกองทุนยุติธรรม เป็นข้อเสนอที่มีความสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคดิจิทัล ทั้งในด้านพฤติกรรมของประชาชน เทคโนโลยีที่ใช้ และความต้องการเชิงโครงสร้างในการจัดการงบประมาณของรัฐ การปรับปรุงในมิตินี้จะไม่เพียงทำให้กองทุนสามารถใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายได้อย่างเต็มที่ แต่ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเข้าถึงประชาชน ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างระบบการเรียนรู้กฎหมายที่ยั่งยืนในสังคมไทย

สรุปและอภิปรายผล (Discussion)

1. สรุปผลและอภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การดำเนินงานกองทุนยุติธรรม ตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 ได้ให้อำนาจอย่างกว้างขวาง โดยไม่จำกัดรูปแบบ วิธีการ หรือขนาดของโครงการที่สามารถให้การสนับสนุนได้ ตีความได้ว่าเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งเน้นให้เกิดความยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้ได้ตามบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง การตีความกฎหมายที่เปิดช่องให้สนับสนุน “โครงการให้ความรู้ทางกฎหมายที่เป็นนวัตกรรมใหม่” ย่อมสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของกฎหมายมหาชน ซึ่งเปิดให้หน่วยงานของรัฐใช้ดุลพินิจได้อย่างมีเหตุผลและสอดรับกับสถานการณ์ปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้น การส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง ย่อม สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

และหลักความเสมอภาค ซึ่งเป็นหัวใจของกฎหมายในระบอบประชาธิปไตย แม้กฎหมายเปิดช่อง แต่แนวทางการดำเนินงานของกองทุนกลับยังคงยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิม และมีข้อจำกัดจากระเบียบการเงินที่ล้าสมัย ซึ่งไม่สามารถรองรับค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างเพียงพอ ข้อจำกัดดังกล่าวถือเป็นการตีความแคบ ซึ่งอาจขัดกับหลักการ "ตีความกฎหมายโดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย" กฎหมายที่ดีในเชิงหลักการควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้กับบริบทสมัยใหม่ หากแนวทางการบังคับใช้ไม่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้ ย่อมไม่ตอบโจทย์เป้าหมายของกฎหมาย การที่ประชาชนในยุคดิจิทัลต้องการเข้าถึงข้อมูลกฎหมายผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ แต่กองทุนยังไม่สามารถสนับสนุนได้อย่างเต็มที่ แสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับหลัก "การเข้าถึงความยุติธรรมอย่างทั่วถึง" (Access to Justice) ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการพื้นฐานที่อยู่เบื้องหลังการจัดตั้งกองทุน หากไม่มีการปรับระเบียบที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ กองทุนอาจกลายเป็นกลไกที่จำกัดสิทธิของประชาชนทางอ้อม ทั้งที่มีอำนาจตามกฎหมายอยู่แล้ว แม้กฎหมายกองทุนยุติธรรมมาตรา 32 จะมีเจตนารมณ์ที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น แต่ในทางปฏิบัติกลับยังไม่สามารถตอบสนองต่อหลักการสำคัญทางกฎหมาย เช่น หลักการตีความตามเจตนารมณ์กฎหมาย หลักความเสมอภาค และหลักการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างทั่วถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการปรับปรุงระเบียบและแนวทางการตีความอำนาจหน้าที่ของกองทุนให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพตามกฎหมายได้อย่างแท้จริง

2. สรุปผลและอภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กองทุนยุติธรรมมีหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเสมอภาคและทั่วถึง ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของกฎหมาย อย่างไรก็ตาม การจัดสรรงบประมาณไม่สอดคล้องให้กับการให้ความรู้ทางกฎหมาย และการเน้นสนับสนุนเฉพาะรูปแบบดั้งเดิม ทำให้ประชาชนจำนวนมากโดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกล หรือผู้มีข้อจำกัดทางกายภาพไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและข้อมูลทางกฎหมายได้ ไม่สอดคล้องกับหลัก "ความเท่าเทียมและไม่เลือกปฏิบัติ" การจำกัดรูปแบบของโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายไว้เฉพาะการอบรม สัมมนา การไม่ส่งเสริมเทคโนโลยีดิจิทัลซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหลากหลายและไร้ข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยทางอ้อมและไม่สอดคล้องกับหลัก "การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า" การใช้สื่อดิจิทัลมีศักยภาพในการกระจายข้อมูลกฎหมายให้ถึงคนจำนวนมากในต้นทุนที่ต่ำกว่ารูปแบบดั้งเดิมอย่างมาก แต่ระเบียบการเงินกลับไม่รองรับค่าใช้จ่ายประเภทใหม่ เช่น ค่าพัฒนาแอป เว็บไซต์ หรือบำรุงรักษาระบบ ทำให้ขาดความคุ้มค่าในเชิงประสิทธิผล (effectiveness) และประสิทธิภาพ (efficiency) โครงการด้านเทคโนโลยีมักต้องดำเนินการระยะยาว มีลักษณะต่อเนื่อง เช่น ต้องอัปเดตเนื้อหา ดูแลระบบ หรือให้บริการตลอดเวลา แต่กองทุนยังไม่มีแนวทางการสนับสนุนงบประมาณแบบเป็นงวด หรือการดูแลระยะยาว ไม่ตอบสนองต่อธรรมชาติของโครงการเทคโนโลยี ไม่สอดคล้องกับหลัก "ความทันสมัยของกฎหมาย" (Legal Modernization) การยึดติดกับรูปแบบการให้ความรู้ทางกฎหมายแบบเดิมไม่สอดคล้องกับ สังคมดิจิทัล และพฤติกรรมผู้เรียนรู้ที่เน้นความสะดวก รวดเร็ว และเข้าถึงได้ตลอดเวลา กฎหมายในโลกปัจจุบันควรมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนตามเทคโนโลยี และตอบสนองต่อบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว การปรับปรุงระเบียบและแนวทางปฏิบัติของกองทุนให้ทันสมัย

จึงไม่ใช่เพียง “ทางเลือก” แต่เป็น “ความจำเป็น” เพื่อให้สามารถใช้ศักยภาพตามกฎหมายได้อย่างเต็มที่ และบรรลุเป้าหมายในการส่งเสริมความยุติธรรมในสังคมไทยได้อย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมในด้านการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนยังไม่สอดคล้องกับหลักการสำคัญที่ควรเป็นแนวทางในการดำเนินงาน โดยเฉพาะในประเด็นการรองรับเทคโนโลยีดิจิทัลและการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม การปรับปรุงระเบียบและแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าวจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน อันจะนำไปสู่การเข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง

3. สรุปผลและอภิปรายผลวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การดำเนินงานของกองทุนยุติธรรมในปัจจุบัน แม้จะมีเจตนารมณ์ที่มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเสมอภาคและทั่วถึงตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 แต่วิธีการดำเนินงาน โดยเฉพาะในด้านการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน กลับยังคงยึดติดกับรูปแบบดั้งเดิมที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัล ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดทั้งในด้านการเข้าถึง การมีส่วนร่วม และประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรสาธารณะ แนวทางที่เสนอเพื่อพัฒนาระบบการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมาย จึงเป็นการปรับปรุงที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง และสอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายที่สำคัญ คือ การกำหนดนิยามของ “โครงการให้ความรู้ทางกฎหมายที่เป็นนวัตกรรมใหม่” และการเปิดกว้างในการสนับสนุนโครงการในรูปแบบดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชันมือถือ หรือระบบให้คำปรึกษาผ่านปัญญาประดิษฐ์ (AI) ซึ่งถือเป็นการขยายโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลทางกฎหมายแก่ประชาชนได้ในวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางหรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมได้อย่างสะดวก การขยายการสนับสนุนสู่รูปแบบดิจิทัลจึงสอดคล้องกับหลักการ “การเข้าถึงความยุติธรรม” ที่เป็นหลักสิทธิมนุษยชนพื้นฐานตามหลักสากล ในขณะเดียวกัน การเสนอให้มีการปรับปรุงระเบียบด้านการเงินและพัสดุ เพื่อให้รองรับค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี เช่น ค่าพัฒนาแพลตฟอร์ม ค่าเซิร์ฟเวอร์ ค่าลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ หรือค่าบำรุงรักษาระบบ ถือเป็นการพัฒนาระบบงบประมาณให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของยุคสมัย การที่ระบบเดิมไม่สามารถรองรับค่าใช้จ่ายเหล่านี้ได้ เป็นอุปสรรคสำคัญที่จำกัดศักยภาพของกองทุน ซึ่งขัดกับหลักการบริหารจัดการภาครัฐที่ต้องใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม การปรับปรุงระเบียบจึงเป็นการเสริมสร้าง “ความคุ้มค่า” และ “ความเหมาะสม” ในการใช้งบประมาณแผ่นดิน

นอกจากนี้ แนวทางที่เสนอในการพัฒนารูปแบบการสนับสนุน เช่น การจัดสรรงบประมาณแบบเป็นงวดตามความคืบหน้าของโครงการ (milestone-based funding) หรือการสนับสนุนโครงการระยะยาวที่มีความต่อเนื่อง เป็นการสะท้อนถึงความเข้าใจในธรรมชาติของโครงการเทคโนโลยี ซึ่งต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีการบำรุงรักษา จึงสอดคล้องกับหลักการ “ความยั่งยืน” ของนโยบายสาธารณะ ที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงผลลัพธ์ในระยะสั้นเท่านั้น แต่คำนึงถึงการสร้างผลกระทบในระยะยาว ที่สำคัญ แนวทางที่เน้นการเปิดพื้นที่ให้ภาคเอกชนหรือองค์กรเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทผ่านรูปแบบความร่วมมือกับภาครัฐและประชาสังคม (Public-Private-Civil Society Partnership) เป็นการขยายขอบเขตของ “การมีส่วนร่วม” ซึ่งถือเป็นหลักธรรมาภิบาล

ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ การจำกัดสิทธิในการขอรับการสนับสนุนไว้เฉพาะหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรไม่แสวงหากำไรเท่านั้น อาจขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ต้องการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทอย่างเต็มที่ การเปิดโอกาสให้ภาคส่วนที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเข้ามาร่วมพัฒนาระบบ จะทำให้โครงการมีคุณภาพสูงขึ้น เข้าถึงง่ายขึ้น และสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ท้ายที่สุด แนวทางที่เสนอในเรื่องการติดตามและประเมินผล เช่น การใช้ตัวชี้วัดที่เหมาะสมกับโครงการดิจิทัล หรือการใช้ระบบติดตามผลแบบเรียลไทม์ เป็นการยกระดับกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลให้มีความโปร่งใส ทันสมัย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับหลักความรับผิดชอบ (accountability) ในการใช้งบประมาณภาครัฐ โดยสรุป แนวทางการพัฒนาที่เสนอมีความสอดคล้องกับหลักการทางกฎหมายที่สำคัญ ได้แก่ หลักการเข้าถึงความยุติธรรม ความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ การมีส่วนร่วม ความคุ้มค่า ความยั่งยืน และความโปร่งใส การปรับปรุงระเบียบและกลไกต่าง ๆ ให้รองรับโครงการที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ไม่เพียงแต่เป็นการใช้ศักยภาพของกองทุนยุติธรรมให้เต็มที่ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด แต่ยังเป็นการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยในยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ทางกฎหมายผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน เช่น การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ เว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชัน ที่ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงความรู้ทางกฎหมายได้ง่ายและสะดวกขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมการเรียนรู้ทางกฎหมายผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้ข้อมูลเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลายมากขึ้น

2. การสนับสนุนโครงการที่ใช้แนวทางการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายที่เน้นนวัตกรรมควรกำหนดนโยบายในการสนับสนุนโครงการที่มีแนวทางการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายในรูปแบบนวัตกรรมใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเครื่องมือดิจิทัลที่ใช้งานง่าย และครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลาย การสนับสนุนโครงการที่เน้นการให้ความรู้ในลักษณะที่ทันสมัย จะช่วยเพิ่มการตระหนักรู้ทางกฎหมายในระดับประชาชนทั่วไป

3. การสร้างมาตรฐานการควบคุมคุณภาพข้อมูลทางกฎหมาย การเผยแพร่ข้อมูลทางกฎหมายผ่านช่องทางดิจิทัล ควรมีมาตรฐานในการควบคุมคุณภาพ เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ประชาชนได้รับมีความถูกต้อง ทันสมัย และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงยุติธรรม ควรจัดตั้งระบบตรวจสอบและรับรองคุณภาพของข้อมูลที่เผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ

4. การเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงความรู้ทางกฎหมายของกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ควรมีนโยบายที่มุ่งเน้นไปที่การลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความรู้ทางกฎหมาย โดยการสนับสนุนโครงการที่จัดให้มีการเข้าถึงความรู้

ทางกฎหมายสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส เช่น ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล คนยากจน หรือผู้สูงอายุ ฯลฯ และควรส่งเสริมการเข้าถึงความรู้ทางกฎหมายผ่านหน่วยงานท้องถิ่น และองค์กรซึ่งไม่แสวงหากำไรด้วย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 26 โดยกำหนดให้บุคคลสามารถขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรมในการสนับสนุนโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนในยุคดิจิทัล เช่น วิดีโอ อินโฟกราฟิก หรือพอดแคสต์ เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย การจัดทำหลักสูตรออนไลน์ (e-learning) เกี่ยวกับกฎหมายพื้นฐานสำหรับประชาชนทั่วไป ฯลฯ

2. แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 32 โดยให้อำนาจคณะอนุกรรมการในการพิจารณาให้การสนับสนุนผู้เสนอโครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน ในบริบทของยุคดิจิทัลอาจพิจารณาสนับสนุนโครงการที่มีลักษณะของโครงการพัฒนาระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือแชทบอทเพื่อให้คำแนะนำทางกฎหมายเบื้องต้นแก่ประชาชน การสร้างฐานข้อมูลกฎหมายออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย โครงการอบรมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเข้าถึงความรู้ทางกฎหมายสำหรับผู้สูงอายุหรือผู้ด้อยโอกาส การพัฒนาเกมหรือแอปพลิเคชันเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายแก่เยาวชน

3. แก้ไขเพิ่มเติม ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับความช่วยเหลือ และการให้สนับสนุนการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2559 ข้อ 10 โครงการที่ขอรับความช่วยเหลือ ได้แก่ โครงการที่มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ (1) โครงการเผยแพร่หรือการอบรมความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนผ่านช่องทางดิจิทัล เพื่อประโยชน์ในการป้องกันอาชญากรรม การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมใน ยุคดิจิทัล (2) โครงการที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิและหน้าที่ แก้ไขปัญหาเรื่องการละเมิดสิทธิเสรีภาพ และสิทธิมนุษยชนในโลกดิจิทัล (3) โครงการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนที่เป็นนวัตกรรมใหม่ทางเทคโนโลยีดิจิทัล (4) โครงการอื่น ๆ เกี่ยวกับการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลที่คณะอนุกรรมการเห็นสมควร

4. แก้ไขเพิ่มเติม ระเบียบคณะกรรมการกองทุนยุติธรรมว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับความช่วยเหลือและการให้สนับสนุนการให้ความรู้ทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2559 ข้อ 11 การพิจารณาให้การสนับสนุน คณะอนุกรรมการต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ (1) ตรงตามวัตถุประสงค์ของโครงการและมีลักษณะของโครงการตามข้อ 10 โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย (2) ต้องไม่ได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น หรือได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นแล้ว แต่งบประมาณยังไม่เพียงพอ โดยพิจารณาถึงความคุ้มค่าในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น (3) ให้ความรู้ทางกฎหมายแก่กลุ่มเป้าหมายตามความจำเป็นและสภาพปัญหาในพื้นที่ รวมถึงความท้าทายทางกฎหมายในยุคดิจิทัล (4) ประสิทธิภาพและความยั่งยืนของโครงการในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมาย

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] มยุรี จำจรัส. (2562). ปัญหาทางกฎหมายในการบริหารกองทุนยุติธรรมตามพระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต). คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

[2] พระราชบัญญัติกองทุนยุติธรรม พ.ศ. 2558 มาตรา 5

[3] ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561–2580) ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม

[4] จักรกฤษณ์ ควรพจน์ และคณะ. (2564). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจ้างที่ปรึกษาดำเนินงานและพัฒนางานกองทุนยุติธรรม. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

[5] สำนักงานกองทุนยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม. (2559). คู่มือการปฏิบัติงานกองทุนยุติธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม ประจำปี พ.ศ. 2559. สำนักงานกองทุนยุติธรรม. สืบค้นเมื่อ 2 กันยายน 2567, จาก http://jfo2562.moj.go.th/Docs/JFmanual.pdf

[6] สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย. (2560). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาวิจัย เรื่อง การปฏิรูประบบการช่วยเหลือ. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย.

[7] หลักการและแนวปฏิบัติแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการเข้าถึงความช่วยเหลือด้านกฎหมายในกระบวนการยุติธรรม. (2012). สืบค้นจาก https://www.unodc.org/documents/justice-andprisonreform/ UN_principles_and_guidlines_on_access_to_legal_aid.pdf

[8] OECD. (2019). Equal Access to Justice for Inclusive Growth: Putting People at the Centre. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/597f5b7f-en

[9] Winczorek, J. (2020). Access to justice and the legal empowerment of marginalized groups: A literature review. Justice System Journal, 41(3), 193–210. https://doi.org/10.36280/AFPiFS.2020.3.24

สิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย[1]

The Right of Inheritance Right as a Statutory Heir Between a father and an Illegitimate Child

กันยนา ศรีพฤกษ์[2], ญาตรี สมล่ำ[3]

Kanyana Sripruk[2], Yatree Somlam[3*]

Received: Oct 2, 2024 Revised: May 14, 2025 Accepted: May 14, 2025

[1] บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง สิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย

[2] อาจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่างิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280.

[3] อาจารย์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เลขที่ 1 หมู่ที่ 4 ตำบลท่างิ้ว อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80280.

[2] Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, 1, Moo 4, Tambon Tha Ngio, Muang, Nakhon Si Thammarat, 80280

[3] Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, 1, Moo 4, Tambon Tha Ngio, Muang, Nakhon Si Thammarat, 80280

[*] Corresponding author: Yatree Somlam , E-mail address: fon-iplaw@hotmail.com

บทคัดย่อ

มาตรา 1627 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รับรองให้บุตรนอกกฎหมายที่บิดามีพฤติการณ์รับรอง ถือเป็นผู้สืบสันดานและมีสิทธิรับมรดกจากบิดาในฐานะทายาทโดยธรรม อย่างไรก็ตาม กฎหมายไม่ได้กำหนดขอบเขตของพฤติการณ์รับรองไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นหากบิดานอกกฎหมายแสดงเจตนาแบ่งมรดกให้บุตรผ่านคำสั่งเสียด้วยวาจา บันทึกเป็นคลิปวีดีโอและเผยแพร่ต่อสาธารณะ จะถือเป็นพฤติการณ์รับรองที่จะทำให้บุตรมีสิทธิได้รับมรดกของบิดาในฐานะทายาทโดยธรรมหรือไม่ อีกทั้งกฎหมายไม่ได้รับรองสิทธิของบิดานอกกฎหมายในการรับมรดกของบุตรที่ตนได้แสดงพฤติการณ์รับรองไว้ ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อบิดา งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมายให้มีความชัดเจนและเป็นธรรมยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า แม้การที่บิดานอกกฎหมายแสดงเจตนาแบ่งมรดกให้บุตรนอกกฎหมายผ่านคำสั่งเสียด้วยวาจาซึ่งบันทึกเป็นคลิปวิดีโอและเผยแพร่สู่สาธารณะจะไม่ถือเป็นพินัยกรรมตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่สามารถตีความเข้าได้กับพฤติการณ์รับรองบุตรตามมาตรา 1627 อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวยังไม่มีบทบัญญัติที่ให้สิทธิบิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรสามารถรับมรดกจากบุตรได้ในฐานะทายาทโดยธรรม อันนำไปสู่ความไม่เป็นธรรมต่อบิดา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 1627 วรรคสอง ให้บิดาที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรมีสถานะเป็นทายาทโดยธรรมของบุตรและมีสิทธิรับมรดกเหมือนบิดามารดาตามมาตรา 1629(2) เช่นเดียวกับที่กฎหมายอังกฤษ (The Family Law Reform Act 1969 มาตรา 14) กำหนดให้บิดานอกกฎหมายได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์มรดกของบุตรนอกกฎหมายตามสายโลหิต โดยไม่เลือกปฏิบัติระหว่างบิดาชอบด้วยกฎหมายกับบิดานอกกฎหมายในเรื่องสิทธิรับมรดก

คำสำคัญ: บิดานอกกฎหมาย, บุตรนอกกฎหมาย, ทายาทโดยธรรม

Abstract

Section 1627 of the Thai Civil and Commercial Code recognizes that a child born out of wedlock, if acknowledged by the father through conduct, shall be deemed a descendant and entitled to inherit from the father as a statutory heir. However, the law does not clearly define the scope of such conduct. A legal ambiguity arises as to whether a father's oral declaration to bequeath property to his illegitimate child recorded in a video clip and publicly disseminated can be considered sufficient acknowledgment. Additionally, the law does not grant reciprocal inheritance rights to a father who has acknowledged his child through conduct, resulting in legal inequity. This research aims to propose legal reform to ensure clarity and fairness in inheritance rights between a father and his illegitimate child.

The findings reveal that while such a video-recorded declaration does not constitute a valid will under the Civil and Commercial Code, it may nevertheless be interpreted as acknowledgment under Section 1627. Despite this, the law still lacks provisions that allow a father who has acknowledged a child through conduct to inherit from that child as a statutory heir, which leads to unjust treatment toward the father. To address this issue, the study proposes an amendment to Section 1627 by adding a second paragraph stating that a father who acknowledges his child as described in the first paragraph shall be deemed a statutory heir of the child and entitled to inheritance, as are parents under Section 1629(2). Similarly, under Section 14 of the United Kingdom's Family Law Reform Act 1969, a biological father is entitled to a share in the estate of his illegitimate child based on blood relationship, without discrimination between a legal father and a biological father in matters of inheritance rights.

Keywords: Illegitimate father, Illegitimate child, Statutory heir

บทนำ (Introduction)

สิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมายได้บัญญัติรองรับไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้” ซึ่งมีผลให้บุตรนอกกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกของบิดาในในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดาน ตามมาตรา 1629 (1) เหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งจากผลแห่งมาตรา 1627 ดังกล่าว มีประเด็นปัญหาให้พิจารณาเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย ดังนี้

ประการที่หนึ่ง เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายข้างต้นถึงสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย จะเห็นได้ว่าบุตรนอกกฎหมายที่บิดามีพฤติการณ์รับรองแล้วจึงมีสิทธิรับมรดกของบิดาในฐานะทายาทโดยธรรม โดยบิดามีพฤติการณ์หรือการกระทำที่แสดงให้เห็นว่าบิดานอกกฎหมายได้ให้การรับรองว่าบุตรนอกกฎหมายนั้นเป็นบุตรที่แท้จริงของตน [1] แต่กฎหมายไม่ได้บัญญัติขอบเขตของพฤติการณ์การรับรองว่าต้องเป็นรูปแบบใด และมีขอบเขตพฤติการณ์เพียงใด การรับรองบุตรไม่มีแบบพิธีตามกฎหมายแต่อย่างใด อย่างไรจึงถือเป็นการรับรองต้องแล้วแต่พฤติการณ์ของบิดาที่แสดงต่อบุตรอันทำให้บุคคลภายนอกเข้าใจว่าเป็นบิดากับบุตรซึ่งต้องดูข้อเท็จจริงเป็นเรื่องๆไป [2] ปรากฏแต่เพียงแนวคำพิพากษาฎีกาที่ใช้เป็นแนวทางพิพากษาคดีเกี่ยวกับเรื่องนี้ กล่าวคือ กรณีบิดามีพฤติการณ์รับรองต่อตัวบุตรที่คลอดแล้ว เช่น บิดาได้แจ้งทะเบียนการเกิดของบุตรว่าเป็นบุตรของตนและได้อุปการะเลี้ยงดูบุตรกับแสดงกับคนอื่นๆทั่วๆไปว่าเป็นบุตรของตน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1882/2493, 381/2538, 7272/2563) บิดาระบุในใบสมัครสมาชิกฌาปนกิจสงเคราะห์ว่าบุตรเป็นบุตรและให้เป็นผู้รับประโยชน์ (คำพิพากษาฎีกาที่ 2231/2537) รวมถึงแนวคำพิพากษาฎีกาที่บิดามีพฤติการณ์รับรองขณะที่บุตรอยู่ในครรภ์มารดา กรณีบิดาแสดงออกถึงการรับรองบุตรซึ่งเป็นทารกในครรภ์มารดาของบุตรโดยยอมรับว่ามารดาของบุตรเป็นภรรยาและมีการจัดเลี้ยงฉลองการตั้งครรภ์แล้วถ่ายภาพร่วมกันไว้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1496/2526) แต่หากมีกรณีบิดานอกกฎหมายไม่เคยมีพฤติการณ์ใดๆต่อตัวบุตรแม้ทั้งขณะอยู่ในครรภ์มารดาหรือคลอดแล้วดังแนวคำพิพากษาฎีกาข้างต้น ต่อมาเมื่อบิดาเจ็บป่วยหรือชราจนใกล้เสียชีวิตกลับมีความรู้สึกผิดชอบหรือสำนึกขึ้นมาว่าตนไม่ได้เลี้ยงดูบุตรมาก่อน จึงประสงค์จะให้บุตรได้รับมรดกของตน และเนื่องด้วยความก้าวหน้าของบริบทสังคมด้านเทคโนโลยีในปัจจุบัน ผู้คนในสังคมมีเทคโนโลยีที่ใช้อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวันอย่างโทรศัพท์มือถือ โดยพบว่าในปี 2025 คนไทยกว่า 49.1 ล้านคน หรือราว 68.3% ของประชากรทั้งหมดใช้งานโซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่อง โดยแพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ Facebook ซึ่งมีผู้ใช้งานเท่ากับจำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งหมด รองลงมาคือ YouTube ที่มีผู้ใช้งานประมาณ 44.2 ล้านคน ขณะที่ LINE เป็นแอปพลิเคชันส่งข้อความที่มีผู้ใช้งานถึง 95% ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตผ่านมือถือ[3] ดังนั้นหากบิดาใช้วิธีทำคำสั่งเสียด้วยวาจาระบุแบ่งมรดกให้กับบุตรโดยบันทึกคำสั่งเสียดังกล่าวเป็นคลิปวีดีโอและเผยแพร่ลงในช่องทางแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างแพร่หลาย เช่น เผยแพร่คลิปวีดีโอในช่อง Facebook หรือช่อง YouTube

หรือ TikTok เป็นต้น หรือส่งคลิปวีดีโอดังกล่าวแก่บุคคลในครอบครัวให้รับรู้โดยทั่วกัน เช่นนี้จะถือได้ว่าบุตรนอกกฎหมายคนนั้นจะมีสิทธิรับมรดกของบิดาได้หรือไม่ อย่างไร

ประการที่สองกรณีมาตรา 1627 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดให้บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย มีผลให้บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองโดยพติการณ์แล้วมีสิทธิรับมรดกจากกองมรดกของบิดาในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดาน ตามมาตรา 1629 (1) โดยความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรยังคงเป็นบิดากับบุตรนอกกฎหมายกันอยู่ และกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดสิทธิของฝ่ายบิดาให้มีสิทธิรับมรดกของบุตรได้ เนื่องจากบิดาที่จะมีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (2) นั้น ต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายของเจ้ามรดก [4] ดังนั้นถึงแม้ว่าบุตรจะเป็นผู้สืบสายโลหิตของบิดาโดยแท้จริงและบิดามีพฤติการณ์รับรองบุตรแล้ว แต่หากมิใช่บิดาโดยชอบกฎหมายของบุตรก็ไม่ทำให้บิดามีสิทธิรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมได้ กรณีเช่นนี้จะเกิดความไม่เป็นธรรมต่อฝ่ายบิดาหรือไม่ และสมควรแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายให้บิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรสามารถมีสิทธิรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมได้หรือไม่ อย่างไร

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาถึงหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดาและบุตรนอกกฎหมาย และหลักกฎหมายไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย และเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมและเหมาะสมกับบริบทของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objective)

1. เพื่อศึกษาหลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย

2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย

4. เพื่อศึกษาและค้นหาแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย

ระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology)

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร(Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร อันได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัย และข้อมูลทางอิเล็กทรอนิกส์ เกี่ยวกับหลักการ ทฤษฎี วรรณกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และกฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยรวบรวมข้อมูลมาทำการศึกษาวิเคราะห์และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ เพื่อหาแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย

ผลการวิจัย (Results)

1. หลักการและทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย

1.1 หลักอิสระในทางแพ่ง (Private of Autonomy) หลักการนี้เป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่รับรองให้ปัจเจกชนสามารถที่จะใช้เสรีภาพของตนจัดการเกี่ยวกับผลประโยชน์ของตนเองในลักษณะที่ถือว่าสะดวกที่สุดและเสรีภาพที่จะผูกพันตนของปัจเจกชนคนหนึ่งหรือหลายคนในการจัดการผลประโยชน์ของตนเอง โดยหลักอิสระในทางแพ่ง หมายถึง หลักที่รับรองให้ปัจเจกชนแต่ละคนมีอิสระที่จะกำหนดขอบเขตทางกฎหมายเกี่ยวกับชีวิตของตนไม่ว่าเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินโดยอาศัยนิติกรรมเป็นเครื่องมือและการจะทำนิติกรรมต้องอาศัยเจตนา เมื่อใช้เจตนาทำนิติกรรมแล้ว กฎหมายก็จะรับรองผลของนิติกรรมให้เป็นไปตามเจตนา [5]

1.2 หลักเสรีภาพในการทำพินัยกรรม (Freedom of Testament) เป็นหลักการที่ได้รับการพัฒนามาจากรากฐานแนวความคิดของหลักอิสระในทางแพ่งและหลักกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ซึ่งเป็นหลักที่ถือเอาการแสดงเจตนาของเจ้ามรดกเป็นสำคัญ โดยเจ้ามรดกสามารถทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้กับบุคคลใดก็ได้ และสามารถเลือกใครเข้ามาเป็นทายาทก็ได้เช่นกัน [6]

1.3 หลักญาติสนิทตัดญาติห่าง (The Nearer in Degree Excludes the More Remote) เป็นหลักการแบ่งมรดกแก่ทายาทโดยธรรมเป็นลำดับต่างๆ และให้ญาติสนิทได้รับมรดกก่อนญาติห่าง โดยไม่ได้กำหนดให้ทายาทโดยธรรมในทุกลำดับได้รับมรดกด้วยกันตามสัดส่วนมากน้อย หลักการนี้ถือเอาความสัมพันธ์ใกล้ชิดต่อกันเป็นเกณฑ์กำหนดลำดับดังกล่าว การแบ่งมรดกระหว่างทายาทโดยธรรมโดยอาศัยหลักญาติสนิทตัดญาติห่างนั้นมีเจตนารมณ์เพื่อที่จะให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในครอบครัวและสายเลือดกับเจ้ามรดกมีสิทธิได้รับมรดกก่อนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ห่างออกไป [7]

1.4 ทฤษฎีกองทรัพย์สิน (Theorie Du Patrimoine) ทฤษฎีกองทรัพย์สินของบุคคลมีสาระสำคัญว่าตัวทรัพย์และสิทธิตามกฎหมายเอกชนทุกประเภทที่อาจมีราคาเป็นเงินทองรวมทั้งหนี้สินของบุคคลนั้นๆ ที่มีราคาเป็นเงินทองนี้ ถ้าวิเคราะห์แยกกันเป็นแต่ละตัวทรัพย์เป็นรายชิ้น หรือตัวสิทธิเป็นรายสิทธิ ก็อาจนับเป็นทรัพย์สินรายชิ้นของบุคคล แต่ถ้าพิเคราะห์สิ่งเหล่านี้ทั้งหมดรวมกันเป็นหนึ่งเดียวทั้งทรัพย์ สิทธิและหนี้ที่อาจมีราคาเป็นเงินได้รวมกันทั้งหมดนี้เองที่เรียกว่า “กองทรัพย์สิน”โดยนัยยทฤษฎีนี้

กองทรัพย์สินของบุคคลมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ กองทรัพย์สินนั้นจะมีเฉพาะนิติสัมพันธ์ที่มีค่าเป็นเงินทองเท่านั้น กองทรัพย์สินนั้นจะมีลักษณะทั่วไปและเป็นหนึ่งเดียว และกองทรัพย์สินจะสัมพันธ์กับบุคคลจนแยกกันไม่ออก [8]

1.5 ทฤษฎีกองมรดก (Patrimoine Successoral) กองมรดกกับกองทรัพย์สินเป็นทฤษฎีกฎหมายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและต่อเนื่องกันอย่างแยกไม่ออก ดังที่เราจะพิจารณาได้ว่าเมื่อบุคคลใดตายมรดกของบุคคลโดยปกติก็ต้องกลายเป็นกองมรดกตกทอดแก่ทายาทต่อไปนั่นเอง ซึ่งกองมรดกของผู้ตายมีลักษณะเป็นทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดซึ่งไม่เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้ และอีกกรณีหนึ่งคือ ทรัพย์สิน สิทธิ หน้าที่และความรับผิดต้องเป็นของผู้ตายอยู่แล้วในเวลาตาย [9]

2. หลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย

2.1 หลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบุตรนอกกฎหมาย

2.1.1 กฎหมายประเทศไทย

บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วถือเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1629 (1) และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1627 บัญญัติว่า “บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วและบุตรบุญธรรมนั้น ให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานตามความแห่งประมวลกฎหมายนี้”

ตามบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน ดังเช่นกรณีบุตรของภรรยาที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสที่บิดาส่งเสียเลี้ยงดู ให้ใช้นามสกุลและแสดงออกอย่างเปิดเผยว่าเป็นบุตร เช่นนี้ถือเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว จึงเป็นผู้สืบสันดานและเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ของเจ้ามรดก แต่ไม่ได้ทำให้เด็กคนนี้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาไปได้ เพราะการรับรองที่ทำให้บุตรเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายนั้น หมายถึงได้กระทำการจดทะเบียนรับรองบุตรและมีผลตั้งแต่วันที่เด็กเกิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557

ส่วนการรับรองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1627 ศาสตราจารย์โชค จารุจินดา ได้อธิบายว่า กฎหมายไม่ได้กำหนดแบบพิธีไว้ ฉะนั้นแค่ไหนเพียงใดจะถือว่าเป็นการรับรองจึงต้องดูตามพฤติการณ์เป็นเรื่องๆไปว่าการประพฤติปฏิบัติที่บิดามีต่อบุตรนั้นเป็นที่เปิดเผยถึงขนาดวิญญูชนจะพึงเข้าใจได้หรือไม่ว่าบิดาได้รับรองแล้ว ฉะนั้นการรับรองหรือไม่จึงเป็นเรื่องข้อเท็จจริงไม่ต้องจดทะเบียนเป็นบุตรตามมาตรา 1547 ประกอบมาตรา 1557 และไม่ต้องอาศัยทะเบียนคนเกิดหรือทะเบียนอะไรทั้งสิ้น การที่บิดาไปแจ้งทะเบียนคนเกิดว่าเป็นบุตรก็ดี หรือให้ใช้นามสกุลก็ดี เหล่านี้เป็นเพียงข้อเท็จจริงอันหนึ่งที่จะประกอบให้เห็นว่าบิดาได้รับรองแล้วหรือไม่เท่านั้น อย่างไรก็ดีได้กล่าวแล้วว่าการประพฤติปฏิบัติที่บิดามีต่อบุตรต้องเป็นที่เปิดเผย ฉะนั้นถ้าไม่เป็นที่เปิดเผยแม้บิดาจะมีความรักใคร่ในตัวบุตรนั้นเพียงใดจะถือว่ารับรองไม่ได้ เช่น ชายได้เสียกับหญิงจนเกิดบุตร ได้ปฏิบัติต่อบุตรเยี่ยงบิดากับบุตรชอบด้วยกฎหมายทั้งหลายเพราะความรักใคร่มาก แต่เป็นเพียงปฏิบัติต่อกันอย่างลับๆ เพราะยังมีความละอายอยู่ ดังนี้ย่อมถือไม่ได้ว่าบิดาได้รับรองแล้ว [10]

2.1.2 กฎหมายประเทศอังกฤษ

การเป็นบิดาและบุตรเป็นความสัมพันธ์ที่กฎหมายอังกฤษนำมากำหนดความเป็นทายาทในการรับมรดกของเจ้ามรดก แต่กฎหมายก็มิได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับประเภทของบิดาและบุตรที่จะมีสิทธิในการรับมรดกได้ ดังนั้นสิทธิในการรับมรดกซึ่งกันและกันระหว่างบิดากับบุตรจึงเป็นไปตามสิทธิหน้าที่ตามที่กฎหมายครอบครัวกำหนดไว้

มาตรา 14 ตาม The Family Law Reform Act 1969 สิทธิของบุตรนอกกฎหมายในการรับมรดกกรณีบิดามารดาเสียชีวิตโดยไม่มีพินัยกรรม

(1) ในกรณีที่บิดาหรือมารดาคนใดของบุตรนอกกฎหมายถึงแก่กรรมโดยมิได้ทำพินัยกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งปวงหรือบางส่วน ไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ บุตรนอกกฎหมายหรือทายาทของเขา (หากบุตรนอกกฎหมายถึงแก่กรรมแล้ว) ย่อมมีสิทธิได้รับส่วนในทรัพย์สินนั้นในลักษณะเดียวกับที่เขาหรือทายาทของเขาจะมีสิทธิได้รับหากเขาเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 14 ตาม The Family Law Reform Act 1969 ของประเทศอังกฤษให้การยอมรับสถานภาพทางกฎหมายของบุตรนอกกฎหมายใกล้เคียงกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายโดยกำหนดให้บุตรนอกกฎหมายมีสิทธิได้รับมรดกในกรณีที่ไม่มีพินัยกรรมจากบิดามารดา เช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น บุตรนอกกฎหมายจึงมีสิทธิได้รับมรดกจากบิดาในกรณีที่บิดาเสียชีวิตโดยไม่มีพินัยกรรม เสมือนเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติระหว่างบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและบุตรนอกกฎหมายในเรื่องสิทธิรับมรดก

2.2 หลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบิดานอกกฎหมาย

2.2.1 กฎหมายประเทศไทย

มาตรา 1627 เพียงแต่ให้ถือว่าบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรชอบด้วยกฎหมาย เพื่อให้บุตรประเภทดังกล่าวมีสิทธิได้รับมรดกของบิดาเท่านั้น ไม่ได้ให้ถือว่าผู้ถูกรับรองเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายเหมือนอย่างในมาตรา 1547 ดังนั้นมาตรา 1627 นี้จึงเป็นบทยกเว้นจากหลักที่ว่าบุตรที่จะมีสิทธิรับมรดกต้องเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย [11] เมื่อเป็นข้อยกเว้นจึงไม่สามารถขยายความให้บิดาที่รับรองเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายได้ บิดาดังกล่าวจึงไม่มีฐานะเป็นทายาทโดยธรรมของบุตรที่ตนได้รับรอง เข้าทำนองเป็นลูกของพ่อแต่ไม่ใช่พ่อของลูก (คำพิพากษาฎีกาที่ 1854/2551) [12] ประกอบกับไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายใดที่ให้สิทธิดังกล่าวแก่บิดานอกกฎหมาย ดังนั้นหากปรากฏว่าบุตรนอกกฎหมายมีทรัพย์สินอยู่ บิดานอกกฎหมายจึงไม่สามารถใช้วิธีการรับรองบุตรโดยพฤติการณ์เพื่อเป็นช่องทางที่ตนจะได้รับมรดกของบุตรนอกกฎหมายของตนได้เลย บิดานอกกฎหมายจะมีสิทธิรับมรดกของบุตรก็ต่อเมื่อได้เปลี่ยนสถานะบุตรนอกกฎหมายของตนมาเป็นสถานะบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ซึ่งจะทำให้ตนกลายเป็นบิดาชอบด้วยกฎหมายไปด้วย [13] ทั้งการรับรองตามมาตราดังกล่าวก็เป็นการกระทำของบิดาเพียงฝ่ายเดียว ถ้าให้บิดามีสิทธิรับมรดกของผู้ที่ตนรับรองได้ ก็เปิดโอกาสให้มีการรับรองเพื่อหวังผลประโยชน์

จากผู้อื่น ซึ่งไม่ใช่เป็นความประสงค์ของกฎหมาย ดังนั้นบุตรที่บิดารับรองแล้วจึงยังเป็นบุตรนอกกฎหมายของบิดาตามเดิม บิดาจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรที่ตนรับรอง [14]

คำพิพากษาฎีกาที่ 525/2510 บิดากับบุตรที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายปกติไม่มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายต่อกันและไม่มีสิทธิรับมรดกซึ่งกันและกันด้วย แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 เป็นข้อยกเว้นให้บุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วถือว่าเป็นผู้สืบสันดานมีสิทธิได้รับมรดกของบิดา จึงต้องตีความโดยเคร่งครัด กฎหมายมาตรานี้บัญญัติว่าให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมิได้บัญญัติให้ถือว่าเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย ฉะนั้นบิดาจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตร

คำพิพากษาฎีกาที่ 1854/2551 ผู้คัดค้านเป็นบิดานอกกฎหมายของผู้ตาย แม้ผู้คัดค้านจะอุปการะเลี้ยงดูผู้ตายตลอดมาซึ่งทำให้ผู้ตายเป็นบุตรนอกกฎหมายที่ผู้คัดค้านรับรองแล้วตามมาตรา 1627 ก็ตาม แต่ผลของบทบัญญัติดังกล่าวก็เพียงแต่ให้ถือว่าบุตรนั้นเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายมีสิทธิรับมรดกของบิดาเท่านั้น หาได้มีผลทำให้บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายกลับเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งมีสิทธิได้รับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมตาม มาตรา 1629 ด้วยไม่

2.2.2 กฎหมายประเทศอังกฤษ

มาตรา 14 ตาม The Family Law Reform Act 1969 สิทธิของบิดามารดาในการรับมรดกกรณีบุตรนอกกฎหมายเสียชีวิตโดยไม่มีพินัยกรรม

(2) ในกรณีที่บุตรนอกกฎหมายถึงแก่กรรมโดยมิได้ทำพินัยกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินทั้งปวงหรือบางส่วน ไม่ว่าจะเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ บิดาหรือมารดาของบุตรนอกกฎหมายแต่ละคน (หากยังมีชีวิตอยู่) ย่อมมีสิทธิได้รับส่วนในทรัพย์สินนั้นในลักษณะเดียวกับที่บิดาหรือมารดานั้นจะมีสิทธิได้รับหากบุตรดังกล่าวเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา 14 ตาม The Family Law Reform Act 1969 ของประเทศอังกฤษกำหนดให้บิดามารดาของบุตรนอกกฎหมายมีสิทธิในส่วนแบ่งมรดกของบุตรนอกกฎหมายเช่นเดียวกับกรณีของบุตรชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นบิดานอกกฎหมายมีสิทธิรับมรดกของบุตรนอกกฎหมายในกรณีที่บุตรเสียชีวิตโดยไม่มีพินัยกรรม โดยสิทธิในการรับมรดกนี้ถือเสมือนกับบิดาที่ชอบด้วยกฎหมาย กล่าวคือ บิดานอกกฎหมายจะได้รับส่วนแบ่งในทรัพย์มรดกของบุตรนอกกฎหมายตามสายโลหิต ไม่เลือกปฏิบัติระหว่างบิดาชอบด้วยกฎหมายกับบิดานอกกฎหมายในเรื่องสิทธิรับมรดก

3. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย

3.1 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบุตรนอกกฎหมาย

หากมีกรณีที่บิดานอกกฎหมายไม่เคยมีพฤติการณ์ใด ๆ ต่อตัวบุตรแม้ทั้งขณะบุตรอยู่ในครรภ์มารดาหรือคลอดแล้วก็ตาม แต่เมื่อบิดาเจ็บป่วยหรือชราจนใกล้เสียชีวิตกลับมีความรู้สึกผิดชอบหรือสำนึกขึ้นมาว่าตนไม่ได้เลี้ยงดูบุตรมาก่อน จึงประสงค์จะให้บุตรได้รับมรดกของตน โดยมีการทำคำสั่งเสียด้วยวาจาระบุแบ่งมรดกให้กับบุตรโดยบันทึกคำสั่งเสียดังกล่าวเป็นคลิปวีดีโอและเผยแพร่ลงในช่องทางแพลตฟอร์ม

ออนไลน์อย่างแพร่หลาย เช่น เผยแพร่คลิปวีดีโอในช่อง Facebook หรือช่อง YouTube หรือ TikTok เป็นต้น หรือส่งคลิปวีดีดังกล่าวแก่บุคคลในครอบครัวให้รับรู้โดยทั่วกัน เช่นนี้จะถือได้ว่าบุตรนอกกฎหมายคนนั้นจะมีสิทธิรับมรดกของบิดาได้หรือไม่ ดังนั้นมีประเด็นต้องวิเคราะห์ถึงสิทธิของบุตรนอกกฎหมายในปัญหาดังกล่าวด้วยกันสองประการ

ประการแรกวิเคราะห์ถึงสิทธิของบุตรนอกกฎหมายในการรับพินัยกรรมตามคำสั่งเสียของบิดา กล่าวคือ วิเคราะห์ว่าการกระทำของผู้เป็นบิดาที่ทำคำสั่งเสียด้วยวาจาระบุแบ่งมรดกให้กับบุตรโดยบันทึกคำสั่งเสียดังกล่าวเป็นคลิปวีดีโอและเผยแพร่อย่างแพร่หลายนั้น เป็นการทำพินัยกรรมที่ชอบด้วยกฎหมายและมีผลให้บุตรมีสิทธิรับมรดกของบิดาหรือไม่ เนื่องจากการแสดงเจตนาของบิดานอกกฎหมายที่ประสงค์จะแบ่งทรัพย์มรดกให้กับบุตรดังกล่าวเป็นการแสดงเจตนาตามหลักอิสระในทางแพ่ง กล่าวคือบิดาเป็นปัจเจกชนสามารถที่จะใช้เสรีภาพของตนจัดการเกี่ยวกับผลประโยชน์ของตนเองในลักษณะที่ถือว่าสะดวกที่สุดและมีเสรีภาพที่จะผูกพันตน และเป็นการแสดงเจตนาจากเจ้ามรดกเป็นสำคัญอันมีลักษณะการแสดงเจตนาเช่นเดียวกับหลักเสรีภาพในการทำพินัยกรรม กล่าวคือ เจ้ามรดกสามารถทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้กับบุคคลใดก็ได้ และสามารถเลือกใครเข้ามาเป็นทายาทก็ได้เช่นกัน เพียงแต่ว่าลักษณะของการแสดงเจตนานั้นจะเข้ากับแบบของพินัยกรรมที่กฎหมายรองรับหรือไม่ ดังนี้หากพิจารณาตามแบบของพินัยกรรมที่กฎหมายรองรับไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น คงมีแต่เพียงพินัยกรรมแบบทำด้วยวาจาเท่านั้นที่ใกล้เคียงกับการกระทำของบิดานอกกฎหมายตามปัญหานี้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นปัญหานี้เจาะจงกับพินัยกรรมแบบทำด้วยวาจาเท่านั้น เนื่องจากการกระทำคำสั่งเสียของบิดานอกกฎหมายตามปัญหานี้กระทำด้วยวาจาและพินัยกรรมรูปแบบอื่นๆตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นการทำด้วยเอกสารทั้งสิ้น จึงไม่ตรงกับการกระทำของบิดานอกกฎตามปัญหานี้แต่อย่างใด

การทำพินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา มาตรา 1663 บัญญัติว่า

“เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งบุคคลใดไม่สามารถจะทำพินัยกรรมตามแบบอื่นที่กำหนดไว้ได้ เช่น ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรคระบาด หรือสงคราม บุคคลนั้นจะทำพินัยกรรมด้วยวาจาก็ได้

เพื่อการนี้ ผู้ทำพินัยกรรมต้องแสดงเจตนากำหนดข้อพินัยกรรมต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนซึ่งอยู่พร้อมกัน ณ ที่นั้น

พยานสองคนนั้นต้องไปแสดงตนต่อกรมการอำเภอโดยมิชักช้าและแจ้งข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมได้สั่งไว้ด้วยวาจานั้น ทั้งต้องแจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ที่ทำพินัยกรรมและพฤติการณ์พิเศษนั้นไว้ด้วย

ให้กรมการอำเภอจดข้อความที่พยานแจ้งนั้นไว้ และพยานสองคนนั้นต้องลงลายมือชื่อไว้ หรือมิฉะนั้น จะให้เสมอกับการลงลายมือชื่อได้ก็แต่ด้วยลงลายพิมพ์นิ้วมือโดยมีพยานลงลายมือชื่อรับรองสองคน”

บุคคลใดจะทำพินัยกรรมแบบทำด้วยวาจาได้ จะต้องมีพฤติการณ์พิเศษ ซึ่งต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป และไม่สามารถทำพินัยกรรมแบบอื่นได้ [15] หากผู้ตายสั่งเสียด้วยวาจาก่อนตายโดยไม่มีพฤติการณ์พิเศษอันเป็นเงื่อนไขตามมาตรา 1663 ถือไม่ได้ว่าเป็นการทำพินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา [16] พฤติการณ์พิเศษที่จะทำพินัยกรรมแบบทำด้วยวาจาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1663

ไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นตามปกติธรรมดา แต่ตกอยู่ในเหตุแห่งพฤติการณ์พิเศษ เช่น ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรคระบาด หรือสงคราม หากเป็นกรณีเจ็บป่วยใกล้ตาย เช่น ป่วยเป็นโรคมะเร็ง โรคหัวใจ แม้จะใกล้ตายก็ถือเป็นการเจ็บป่วยธรรมดา ไม่ใช่พฤติการณ์พิเศษ [17] ไม่ใช่เป็นเรื่องทำนองที่ผู้สูงอายุไม่ยอมทำพินัยกรรมจนกระทั่งสิ้นลมหายใจ ความตายในตัวของมันเองจะถือเอาเป็นพฤติการณ์พิเศษไม่ได้ เพราะทุกคนเกิดมาต้องตายด้วยกันทั้งนั้น การเกิดการตายเป็นธรรมดาสำหรับคนจึงไม่เป็นพฤติการณ์พิเศษ [18] สรุปแล้วกฎหมายแพ่งเล็งเหตุที่ทำให้ตายในกรณีฉุกเฉินซึ่งผู้ตายไม่ได้คาดหมายเป็นเหตุให้ไม่สามารถทำพินัยกรรมตามแบบอื่นได้จึงจะถือว่ามีพฤติการณ์พิเศษตามมาตรานี้ [19] กล่าวคือ ถ้ายังสามารถที่จะทำพินัยกรรมแบบอื่นได้อยู่ก็ไม่สามารถที่จะทำพินัยกรรมด้วยวาจาได้ การไม่สามารถทำพินัยกรรมแบบอื่นนี้อาจจะเป็นเพราะไม่สามารถเขียนหรือพิมพ์ลายนิ้วมือ หรือไม่มีอุปกรณ์ในการที่จะเขียนพินัยกรรม เช่น หลงป่า ป่วยหนักใกล้ตาย ไม่มีอุปกรณ์ที่จะเขียนพินัยกรรม ดังนี้น่าจะถือว่าไม่สามารถทำพินัยกรรมแบบอื่นได้ [20]

คำพิพากษาฎีกาที่ 726/2496 คนป่วยเป็นโรคลมจุกเสียด ไม่ใช่โรคระบาดดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1663 บัญญัติไว้อันจะเป็นเหตุให้ทำพินัยกรรมด้วยวาจาได้ ฉะนั้น แม้ผู้ป่วยใกล้จะตายก็ย่อมจะทำพินัยกรรมด้วยวาจาไม่ได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 3460/2530 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1663 กำหนดให้ผู้ที่ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตายสามารถทำพินัยกรรมด้วยวาจาได้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมมีอาการป่วยหนักจนไม่สามารถพูดจาหรือให้ถ้อยคำต่อเจ้าหน้าที่ได้ แต่ไม่มีข้อเท็จจริงปรากฏว่าขณะนั้นผู้ทำพินัยกรรมตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตายและไม่สามารถทำพินัยกรรมตามแบบอื่นได้ กรณีเช่นนี้จึงไม่เข้าเงื่อนไขที่จะทำพินัยกรรมด้วยวาจาตามบทบัญญัติดังกล่าว

หากวิเคราะห์การกระทำของบิดาตามปัญหานั้น แม้จะเป็นการกระทำด้วยวาจาที่แสดงเจตนาจะแบ่งมรดกให้กับบุตรแต่ก็หาเป็นกรณีมีพฤติการณ์พิเศษที่จะเข้าตามหลักกฎหมายมาตรา 1663 ข้างต้นไม่ เนื่องจากไม่ใช่กรณีที่บิดาตกอยู่ภายใต้อันตรายใกล้ความตาย หรือเวลามีโรคระบาด หรือสงครามแต่อย่างใด คงเป็นเพียงแต่การเจ็บป่วยแบบธรรมดา ประกอบกับจะต้องเข้าองค์ประกอบประการอื่นในมาตรา 1663 อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงกำหนดข้อพินัยกรรมต่อพยานอย่างน้อย 2 คน และพยาน 2 คนต้องไปแสดงต่อกรมอำเภอโดยมีชักช้าอีกด้วย ดังนั้น แม้บิดาจะมีเจตนาที่จะมอบทรัพย์สินในมรดกของตนเองให้กับบุตรนอกกฎหมายด้วยใจปรารถนาอันแรงกล้าก็ตาม แต่ก็มิอาจจะถูกรองรับให้มีผลเป็นพินัยกรรมตามกฎหมายได้ดังที่กล่าวมาข้างต้น ประเด็นที่น่าศึกษาวิเคราะห์ต่อไปคือยังมีหลักกฎหมายใดที่จะรองรับให้ความประสงค์ของบิดาที่จะมอบมรดกให้กับบุตรนอกกฎหมายสมดังเจตนาได้อีกหรือไม่

ประการต่อมาวิเคราะห์ถึงสิทธิของบุตรนอกกฎหมายในการรับมรดกของบิดาในฐานะทายาทโดยธรรมกรณีเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองโดยพฤติการณ์ กล่าวคือ การกระทำของบิดาดังกล่าวนั้นถือเป็นพฤติการณ์รับรองตามมาตรา 1627 หรือไม่ เนื่องจากหากพิจารณาตามแนวคำพิพากษาฎีกาเรื่องพฤติการณ์รับรองตามมาตรา 1627 ที่กล่าวแล้วข้างต้น การกระทำของบิดาตามปัญหานี้เทียบเข้าได้กับลักษณะพฤติการณ์รับรองตามแนวคำพิพากษาฎีกาที่ 1469/2526 ชายไปอยู่กินกันกับหญิงและแสดง

ความสัมพันธ์ฉันสามีภรรยาในที่ต่างๆอย่างเปิดเผย เป็นการยอมรับว่าหญิงเป็นภรรยา มีการจัดเลี้ยงฉลองการตั้งครรภ์ เป็นการแสดงออกถึงการรับรองว่าโจทก์ซึ่งเป็นทารกในครรภ์มารดาเป็นบุตรของตน โจทย์จึงเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 1627 และเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิได้รับมรดกตามมาตรา 1629 (1) ซึ่งเป็นการที่บิดายอมรับว่าทารกในครรภ์นั้นคือบุตรของตนโดยการจัดงานเลี้ยงเป็นการยอมรับและชื่นชมดีใจที่จะมีบุตรคนนี้ในอนาคต รวมถึงพฤติการณ์การที่บิดาแสดงเป็นการเปิดเผยเพราะเป็นการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ที่มีผู้อื่นร่วมด้วยมิใช่เป็นการรับรู้กันโดยความลับแต่เพียงระหว่างบิดามารดาและบุตรเท่านั้น ดังนั้นการที่บิดาระบุด้วยวาจาว่าต้องการที่จะมอบทรัพย์สินให้กับบุตรของตนนั่นคือเจตนาที่จะยอมรับว่าคนคนนี้เป็นบุตรของตน ตนจึงพร้อมที่จะมอบมรดกให้ตามคำสั่งเสีย ประกอบกับการเผยแพร่คลิปวีดีโอดังกล่าวนั้นเป็นการเปิดเผยต่อบุคคลอื่นอย่างกว้างขวางโดยมิใช่เป็นการรับรู้หรือเป็นความลับกันแต่เพียงบิดามารดาและบุตรเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การคำสั่งเสียด้วยวาจาเพื่อแสดงเจตนาแบ่งมรดกให้กับบุตรนอกกฎหมายโดยบันทึกคำสั่งเสียเป็นคลิปวีดีโอและเผยแพร่สู่สาธารณะควรเป็นที่ยอมรับฟังได้ว่าเป็นพฤติการณ์รับรองตามมาตรา 1627 ซึ่งจะมีผลทางกฎหมายให้บุตรนอกกฎหมายดังกล่าวมีสิทธิรับมรดกของบิดาได้ในฐานะทายาทผู้รับมรดกประเภททายาทโดยธรรม แม้ไม่สามารถทำให้บุตรรับมรดกในฐานะผู้รับพินัยกรรมตามที่บิดาประสงค์ได้ แต่อย่างน้อยก็เป็นช่องทางหนึ่งที่ทำให้บุตรนอกกฎหมายสามารถรับมรดกของบิดาได้จากพฤติการณ์ที่บิดาได้กระทำลงไป

3.2 ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบิดานอกกฎหมาย

กรณีที่บิดานอกกฎหมายมีพฤติการณ์รับรองบุตรนอกกฎหมาย ตามมาตรา 1627 ส่งผลให้บุตรนอกกฎหมายดังกล่าวถือว่าเป็นผู้สืบสันดาน และมีสิทธิรับมรดกของบิดาในฐานะทายาทโดยธรรมได้ แต่ในทางกลับกันกฎหมายมิได้ให้สิทธิบิดาที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรนอกกฎหมายดังกล่าวได้สิทธิในการรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมเหมือนกับฝ่ายบุตร กรณีดังกล่าวนี้ย่อมเกิดความไม่เป็นธรรมต่อฝ่ายบิดา กล่าวคือ เมื่อกฎหมายรองรับสิทธิให้บิดาที่มีพฤติการณ์รับรองบุตร เช่น เลี้ยงดูบุตรด้วยความรักความเอาใจใส่อย่างเปิดเผยด้วยดีตลอดมาต่อบุตรนอกกฎหมายของตนที่เป็นลูกแท้จริงโดยสายเลือด เหตุใดกฎหมายถึงไม่ให้สิทธิฝ่ายบิดานอกกฎหมายผู้นี้ได้มีสิทธิรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรม ถ้าการที่กฎหมายไม่ได้ให้สิทธิบิดาเพียงเพราะคาดการณ์ว่าจะเป็นช่องทางให้บิดานอกกฎหมายแสดงพฤติการณ์รับรองต่อบุตรเพื่อหวังในการรับมรดกของบุตรนั้น น่าจะเป็นข้อกังวลต่ออนาคตที่ก่อให้เกิดการจำกัดสิทธิของฝ่ายบิดามากเกินไป และอาจจะทำให้ฝ่ายบุตรต้องสูญเสียการได้รับพฤติการณ์จากฝ่ายบิดาลงไป โดยละเลยเหตุผลของการมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดระหว่างบิดาและบุตรนอกกฎหมายตามบริบทสังคมที่แท้จริง

อย่างไรก็ตามการพิจารณาถึงสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบิดานอกกฎหมายต้องพิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง อันเป็นหลักการที่มีเจตนารมณ์เพื่อที่จะให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดในครอบครัวและสายเลือดกับเจ้ามรดกมีสิทธิได้รับมรดกก่อนบุคคลที่มีความสัมพันธ์ห่างออกไป ซึ่งตามทฤษฎีกองทรัพย์สินและทฤษฎีกองมรดก ทรัพย์สิน สิทธิ และหนี้สินของ

บุคคลรวมเป็นหนึ่งเดียว เมื่อบุคคลตายกองทรัพย์สินนี้จะกลายเป็นกองมรดกที่ตกทอดแก่ทายาท ซึ่งหากไม่มีพินัยกรรม ทรัพย์มรดกทั้งหมดจะตกเป็นของทายาทโดยธรรมตามกฎหมายโดยอัตโนมัติ และถ้าหากเจ้ามรดกดังกล่าวนี้มีทายาทโดยธรรมตามกฎหมายมาตรา 1629 (2) คือ บิดาหรือมารดาชอบด้วยกฎหมาย และ มาตรา 1629 (6) คือ ลุง ป้า น้า หรือ อา เช่นนี้เมื่อพิจารณาตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่างซึ่งบัญญัติรองรับไว้ในมาตรา 1630 วรรคหนึ่ง จะเห็นได้ว่าลำดับทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิได้รับในกรณีนี้ก็คือลำดับที่ 2 บิดาหรือมารดาชอบด้วยกฎหมายนั่นเอง เพราะถือว่าเป็นญาติสนิททางสายเลือดกับเจ้ามรดกมากกว่าลำดับที่ 6 ซึ่งเป็นสายเลือดห่างออกไป คือ ลุง ป้า น้า อา ทั้งนี้ หากพิจารณาโดยเปลี่ยนข้อเท็จจริงว่าบิดาดังกล่าวนั้นเป็นบิดานอกกฎหมาย เนื่องจากบิดากับมารดาของเจ้ามรดกมิได้จดทะเบียนสมรสกัน ส่งผลให้บุตรผู้เป็นเจ้ามรดกกับบิดามีความสัมพันธ์แบบบุตรและบิดานอกกฎหมายซึ่งกันและกัน แม้บิดาดังกล่าวเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูบุตรนอกกฎหมายและอยู่อาศัยด้วยกันมาตลอดจนกระทั่งบุตรเสียชีวิต หากปรากฏว่าบุคคลที่เป็นญาติของเจ้ามรดกมีเพียงแต่บิดานอกกฎหมายผู้นั้นและลุงกับป้าซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 6 แต่เนื่องจากกฎหมายมิได้รองรับให้บิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองมีสิทธิรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 เท่ากับว่าตามกฎหมายแล้วเจ้ามรดกมีเพียงทายาทโดยธรรมลำดับที่ 6 เท่านั้น ส่งผลให้ลุงกับป้าเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม แต่บิดาผู้ซึ่งมีสายเลือดใกล้ชิดกับเจ้ามรดกที่สุดและเลี้ยงดูอุปการะเจ้ามรดกมาตลอดด้วยความรัก แต่กลับเป็นผู้ไร้ซึ่งสิทธิในการรับมรดกของบุตรนอกกฎหมายและมรดกไปตกแก่ลุงกับป้าซึ่งมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดห่างออกไปมากกว่าบิดานอกกฎหมาย กรณีตามประเด็นวิเคราะห์ดังกล่าวย่อมแสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นธรรมต่อบิดาผู้ซึ่งมีสายเลือดใกล้ชิดเจ้ามรดกและมีพฤติการณ์รับรองบุตรนอกกฎหมาย อีกทั้งไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่าง

หากพิจารณาในแง่มุมกรณีบิดามารดาที่อยู่กินกันโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตรย่อมเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาและเป็นบุตรนอกกฎหมายของบิดา หากมารดาได้แยกทางกับบิดาในเวลาต่อมา โดยที่มารดาชอบด้วยกฎหมายมิได้รับผิดชอบส่งเสียเลี้ยงดูบุตรอีกเลยนับแต่นั้นมา มีแต่เพียงบิดาที่ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูให้ความรักจนกระทั่งบุตรเติบใหญ่ กรณีเช่นนี้ก็เป็นบิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรด้วยการอุปการะเลี้ยงดูอย่างเปิดเผย หากบุตรนอกกฎหมายผู้นี้เสียชีวิตโดยไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้และยังคงมีทรัพย์มรดก หากปรากฏตามกรณีข้างต้นว่าทั้งบิดาและมารดายังคงมีชีวิตอยู่ เมื่อพิจารณาตามหลักกฎหมายมรดกของไทยแล้ว คงมีเพียงแต่มารดาผู้เดียวที่จะได้สิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบุตรดังกล่าว แต่บิดานอกกฎหมายผู้ซึ่งอุปการะเลี้ยงดูบุตรอย่างดี กลับไม่ได้รับสิทธิตามกฎหมายในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบุตร กรณีแบบนี้ก็เป็นอีกกรณีหนึ่งที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อฝ่ายบิดา ซึ่งประเด็นนี้มีกฎหมายต่างประเทศที่บัญญัติถึงกรณีให้สิทธิบิดานอกกฎหมายสามารถรับมรดกของบุตรได้ ตามกฎหมายอังกฤษ มาตรา 14 แห่ง The Family Law Reform 1969 บัญญัติ ให้บุตรนอกกฎหมายมีสิทธิในส่วนแบ่งมรดกที่ไม่มีพินัยกรรมของบิดามารดาเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมาย และบิดามารดาที่มีสิทธิในส่วนแบ่งมรดกที่ไม่มีพินัยกรรมของบุตรนอกกฎหมายเช่นเดียวกัน โดยบทบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์เพื่อให้ความสัมพันธ์นอกสมรสไม่เป็นอุปสรรคต่อสิทธิการรับมรดกของทั้งฝ่ายบิดามารดา

และฝ่ายบุตร ดังนั้นบิดานอกกฎหมายตามกฎหมายอังกฤษดังกล่าวจึงมีสิทธิในการรับมรดกของบุตรนอกกฎหมาย หากวิเคราะห์จากบทบัญญัติกฎหมายอังกฤษ มาตรา 14 แห่ง The Family Law Reform Act 1969 ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางกฎหมายที่ให้ความสำคัญกับความเสมอภาค กล่าวคือ ไม่เพียงแต่บุตรนอกกฎหมายจะมีสิทธิในมรดกของบิดามารดา แต่ในทางกลับกันบิดามารดา (รวมถึงบิดานอกกฎหมาย) ก็มีสิทธิในมรดกของบุตรนอกกฎหมายเช่นเดียวกัน นั่นหมายความว่าระบบกฎหมายอังกฤษได้ยอมรับสถานะของบิดานอกกฎหมายในฐานะทายาทโดยธรรมของบุตรนอกกฎหมาย โดยไม่จำกัดสิทธิไว้เฉพาะกรณีที่มีการจดทะเบียนบุตรหรือได้รับรองโดยวิธีการทางกฎหมายเท่านั้น หากแต่พิจารณาจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิตและการดำรงอยู่ของความเป็นบิดาและบุตรอย่างแท้จริง ประเด็นนี้จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ควรนำมาศึกษาและพิจารณาเพื่อพัฒนากฎหมายไทย โดยเฉพาะในแง่ของการเติมเต็มช่องว่างของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 ซึ่งแม้จะเปิดช่องให้มีการรับรองบุตรโดยพฤติการณ์ แต่อย่างไรก็ดี ยังมิได้บัญญัติให้บิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรมีสิทธิรับมรดกของบุตรนอกกฎหมายในฐานะทายาทโดยธรรม แตกต่างจากกฎหมายอังกฤษที่ให้การรับรองสิทธิทั้งสองฝ่ายอย่างสมบูรณ์และเป็นธรรมมากกว่า ดังนั้น การศึกษากฎหมายอังกฤษในประเด็นนี้ยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงความจำเป็นในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายไทย เพื่อเปิดโอกาสให้บิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรสามารถมีสิทธิรับมรดกของบุตรได้ในสถานะทายาทโดยธรรม อันเป็นการยกระดับความเท่าเทียมทางกฎหมายและความเป็นธรรมในระบบครอบครัวร่วมสมัยเป็นไปตามบริบทสังคมปัจจุบัน

นอกจากนี้มีหลักกฎหมายต่างประเทศที่ให้ความสำคัญ โดยพิจารณาถึงสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบิดามารดาด้วยการยึดถือการทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นเงื่อนไขในการรับมรดกดังกล่าว เช่น กรณี Jason Pessoni ที่บิดามารดาหย่าร้างกันตั้งแต่ Jason ยังเป็นเด็ก ตลอดมาบิดาของเขาได้มีการจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้แก่มารดาของเขาตามคำสั่งศาล ต่อมาเมื่อบิดาได้มีครอบครัวใหม่ และไม่มีการติดต่อกับ Jason เมื่อเขาอายุได้ 15 ปี จนกระทั่งเขาเสียชีวิตเมื่ออายุ 30 ปี บิดาของเขาได้มายื่นคำร้องเพื่อขอหนังสือรับรองจากฝ่ายบริหารในการเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกของเขาแต่มารดายื่นคำโต้แย้งคุณสมบัติบิดาในฐานะผู้รับมรดกตามกฎหมาย ซึ่งห้ามบิดามารดาไม่ให้มีการแบ่งส่วนแบ่งในทรัพย์สินของบุตรกรณีบิดาหรือมารดาดังกล่าวนั้น “ล้มเหลวหรือปฏิเสธที่จะปฏิบัติหน้าที่หรือทิ้งหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรก่อนบุตรอายุครบ 21 ปี” กรณีนี้ถึงแม้ว่าบิดาจะได้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้แก่มารดาบุตรตามคำพิพากษามาตลอดจนถึงวันที่ขาดการติดต่อไปตอนบุตรอายุ 15 ปี ศาลยังตัดสินว่าบิดายังคงถือว่าเป็นผู้ที่ละเลยบุตรตามในของกฎหมายดังกล่าว บิดาขาดคุณสมบัติจากการแบ่งปันทรัพย์มรดกของบุตร [21] จากตัวอย่างกฎหมายต่างประเทศดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเป็นแนวความคิดในเชิงพัฒนาที่ให้สิทธิการรับมรดกด้วยความเป็นธรรม โดยไม่ได้มองมิติเรื่องความชอบด้วยกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว แม้แต่เป็นบิดามารดาชอบด้วยกฎหมายถ้าหากมิได้ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรดังตัวอย่างข้างต้นก็ถูกกำจัดสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบุตรได้เช่นกัน ดังนั้นเมื่อกลับมาพิจารณาประเด็นนี้ด้วยกฎหมายไทยแล้วหากแม้บิดาตามกรณีนี้เป็นบิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตร ทำหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรอย่างดี แต่เมื่อ

กฎหมายมิได้รองรับให้บิดานอกกฎหมายมีสิทธิรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมได้ เนื่องจากกฎหมายมองแต่เพียงมิติต้องเป็นบิดาชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นการกระทำพฤติการณ์รับรองบุตรต่างๆในชีวิตจริงซึ่งมีคุณค่าและมีผลต่อการเติบโตของบุตรในบริบทของสังคมอย่างแท้จริง แต่กลับมิได้รับการรองรับสิทธิตามกฎหมาย ในทางกลับกันมารดาที่กฎหมายรองรับให้เป็นมารดาชอบด้วยกฎหมายแต่มิได้ทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูใดๆกลับยังคงมีสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบุตร นี่ก็เป็นอีกหนึ่งประการที่ชี้ให้เห็นถึงการบัญญัติกฎหมายโดยมองเพียงแต่น้ำหนักในมิติความชอบด้วยกฎหมายฝ่ายเดียวโดยมิได้นำมิติอื่น ๆ โดยเฉพาะความเป็นบิดาโดยสายเลือดที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรมาเป็นประเด็นสำคัญในการให้สิทธิเรื่องการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม

จากการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบิดานอกกฎหมายประเด็นต่าง ๆ ข้างต้น ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าบิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรและมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดอย่างใกล้ชิดกับบุตรของตนจึงควรได้รับสิทธิในการรับมรดกของบุตรนอกกฎหมายที่ตนได้มีพฤติการณ์รับรองในฐานะการรับมรดกในกลุ่มทายาทโดยธรรมของบุตร เพื่อความเป็นธรรมต่อบิดานอกกฎหมายและเพื่อความสอดคล้องกับบริบทข้อเท็จจริงของสังคมปัจจุบันที่มีบุตรเกิดจากครอบครัวที่บิดามารดามิได้จดทะเบียนสมรสกัน และต้องอยู่ในฐานะความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรนอกกฎหมาย จึงเห็นควรเสนอแนะแนวทางพัฒนามาตรการกฎหมายให้เพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 1627 วรรคสอง “บิดาที่ได้รับรองบุตรในวรรคก่อนนี้ ให้ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของบุตรและมีสิทธิรับมรดกเหมือนบิดามารดาตาม มาตรา 1629 (2)”

การเสนอเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าวข้างต้นย่อมส่งผลให้บิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรมีสิทธิรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 2 และได้รับส่วนแบ่งเท่ากับมารดาของบุตร อีกทั้งมีผลผูกพันตามมาตรา 1630 วรรคสอง ในกรณีที่เจ้ามรดกมีผู้สืบสันดาน และมีบิดานอกกฎหมายที่ให้การรับรองโดยพฤติการณ์ บิดานอกกฎหมายดังกล่าวจึงมีสิทธิได้รับมรดกเสมือนผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก นอกจากนี้ย่อมมีผลทางกฎหมายให้บิดานอกกฎหมายดังกล่าวมีสิทธิแบ่งมรดกกับคู่สมรสของเจ้ามรดกตามมาตรา 1635 (2) ด้วยอีกประการหนึ่ง

สรุปผล

การที่บิดานอกกฎหมายทำคำสั่งเสียด้วยวาจาเพื่อแสดงเจตนาแบ่งมรดกให้กับบุตรนอกกฎหมายโดยบันทึกคำสั่งเสียเป็นคลิปวีดีโอและเผยแพร่สู่สาธารณะชน การกระทำดังกล่าวแม้ไม่ถือเป็นการทำพินัยกรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่มีลักษณะเข้าได้กับพฤติการณ์รับรองบุตรตามมาตรา 1627 และกรณีกฎหมายมาตรา 1627 มิได้บัญญัติรองรับให้บิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตรให้สามารถรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมได้ถือว่าเป็นความไม่เป็นธรรมต่อบิดา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอว่าการทำคำสั่งเสียด้วยวาจาเพื่อแสดงเจตนาแบ่งมรดกให้กับบุตรนอกกฎหมายโดยบันทึกคำสั่งเสียนั้นเป็นคลิปวีดีโอและเผยแพร่สู่สาธารณะชน เป็นพฤติการณ์ที่ควรรับฟังได้ว่าเป็นลักษณะพฤติการณ์รับรองตามมาตรา 1627 และเพื่อเป็น

การพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบิดานอกกฎหมาย จึงเสนอแนะให้เพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 วรรคสอง “บิดาที่ได้รับรองบุตรในวรรคก่อนนี้ ให้ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของบุตรและมีสิทธิรับมรดกเหมือนบิดามารดาตามมาตรา 1629 (2)”

อภิปรายผล

การที่กฎหมายมาตรา 1627 มิได้กำหนดให้บิดานอกกฎหมายผู้มีพฤติการณ์รับรองบุตรดังกล่าวมีสิทธิได้รับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมย่อมไม่เป็นธรรมต่อผู้เป็นบิดา เนื่องจากเป็นการจำกัดสิทธิของฝ่ายบิดานอกกฎหมายที่เป็นผู้มีสายเลือดใกล้ชิดกับบุตรและมีพฤติการณ์รับรองบุตร แต่กฎหมายไม่ได้ให้ความสำคัญที่จะมอบสิทธิในการรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรม ซึ่งจากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวนี้ มีงานวิจัยที่มีลักษณะสอดคล้องกัน คือ วิทยานิพนธ์เรื่อง สิทธิของบิดานอกกฎหมายในการรับมรดก : แนวทางการปรับปรุงกฎหมาย ของนางสาวกฤติยา สำราญบำรุง [22] แต่ผู้วิจัยมีความเห็นในข้อเสนอแนะที่แตกต่างจากเล่มวิทยานิพนธ์ดังกล่าว กล่าวคือผู้วิจัยเสนอแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 1627 วรรคสอง “บิดาที่ได้รับรองบุตรในวรรคก่อนนี้ ให้ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของบุตรและมีสิทธิรับมรดกเหมือนบิดามารดาตามมาตรา 1629 (2)” ส่วนเล่มวิทยานิพนธ์ดังกล่าวเสนอให้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1627 วรรคสองเช่นเดียวกันโดยเสนอมีใจความว่า “บิดานอกกฎหมายที่ได้รับรองบุตรตามวรรคแรกแล้วนั้น ให้ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของบุตรตามความหมายแห่งประมวลกฎหมายนี้เช่นกัน” และมีการเสนอแก้ไขมาตรา 1635 เกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกของบิดานอกกฎหมาย แต่ผู้วิจัยมีความเห็นไม่สอดคล้องกับประเด็นข้อเสนอแนะดังกล่าว เนื่องจากเห็นว่าไม่จำต้องเสนอแก้ไขปรับปรุงมาตรา 1635 เพิ่มเติมแต่อย่างใด เพียงแต่ใช้ถ้อยคำว่า “และมีสิทธิรับมรดกเหมือนบิดามารดาตาม มาตรา 1629 (2)” ให้มีผลสามารถปรับใช้ร่วมกับมาตรา 1635 (2) และมาตรา 1630 วรรคสอง โดยมิจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การที่กฎหมายกำหนดให้บุตรนอกกฎหมายที่ได้รับการรับรองโดยพฤติการณ์จากบิดาสามารถเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายทำให้มีสิทธิรับมรดกของบิดาในฐานะทายาทโดยธรรมประเภทผู้สืบสันดานได้ แต่ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายใดรองรับสิทธิของฝ่ายบิดานอกกฎหมายที่ได้มีพฤติการณ์รับรองบุตรดังกล่าว ให้ได้มีสิทธิรับมรดกของบุตรในฐานะทายาทโดยธรรมได้ เช่นนี้เป็นการไม่เป็นธรรมต่อฝ่ายบิดาและไม่เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไป ดังนั้น ควรพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของบิดานอกกฎหมายที่มีพฤติการณ์รับรองบุตร โดยแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 วรรคสอง “บิดาที่ได้รับรองบุตรในวรรคก่อนนี้ ให้ถือว่าเป็นทายาทโดยธรรมของบุตรและมีสิทธิรับมรดกเหมือนบิดามารดาตามมาตรา 1629 (2)”

2. ขอบเขตพฤติการณ์รับรองบุตรนอกกฎหมาย ตามมาตรา 1627 ควรต้องพิจารณาตามแนวทางและเจตนารมณ์ของกฎหมายโดยให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ในกรณีที่มีคำสั่งเสียด้วยวาจาเพื่อแสดงเจตนาแบ่งมรดกให้กับบุตรนอกกฎหมายโดยบันทึกคำสั่งเสียเป็นคลิปวีดีโอและเผยแพร่สู่สาธารณะไม่ว่าจะเป็นทางช่องทางออนไลน์หรือส่งต่อกันในช่องทางอื่น อันเป็นวิธีการที่สะดวกและเหมาะสมกับบริบทของสังคมปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีและอุปกรณ์สื่อสารในการดำรงชีวิตอย่างเป็นปกติ ดังนั้นถือว่าพฤติการณ์คำสั่งเสียด้วยวาจาดังกล่าวจึงควรเป็นพฤติการณ์ที่ควรรับฟังได้ว่าเป็นพฤติการณ์รับรองตามมาตรา 1627 ด้วยอีกประการหนึ่ง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

กฎหมายมรดกของประเทศไทยยังมีข้อจำกัดในการรับรองสิทธิในการรับมรดกของผู้เป็นทายาทโดยธรรมที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอีกหลายประการ ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นการรับรองสิทธิในการรับมรดกของทายาทโดยธรรม เช่น กรณีสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมของผู้รับบุตรบุญธรรม หรือกรณีการเสียสิทธิของทายาทผู้ที่ไม่สมควรจะได้รับมรดกในกรณีที่เป็นบุคคลผู้กระทำความรุนแรงต่อเจ้ามรดก เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] พินัย ณ นคร. (2558). *กฎหมายมรดก* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, น. 114.

[2] กีรติ กาญจนรินทร์. (2566). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6* พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, น. 71.

[3] SB Telecom Europe Ltd. (2025). The most popular social media platforms across APAC 2025. Digital Marketing for Asia. Retrieved February 15, 2025, from https://www.digitalmarketingforasia.com/most-popular-platforms-social-media-in-apac-in-2025/

[4] พรชัย สุนทรพันธ์. (2566). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก* พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, บริษัท กรุงสยาม พับลิชชิ่ง จำกัด, น. 127.

[5] ศนันท์กรณ์ โสตถิพันธุ์. (2567). *รวมหลักกฎหมายแพ่ง*. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน, น. 21.

[6] Foster, N. G. (1993). *German law & legal system*. Great Britain: Blackstone. As cited in Saksiriwechkul, P. (2008). *Testamentary dispositions: A case study of reserving an inheritance portion for statutory heirs* (Master's thesis, Faculty of Law, Thammasat University).

[7] กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2563). *ทายาทโดยสายโลหิตในมุมมองประวัติศาสตร์และกฎหมายเปรียบเทียบ* (เอกสารประกอบการสอนวิชา น.611 กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขั้นสูง คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), น. 6.

[8] บวรศักดิ์ สุวรรณโณ. (2537). *สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: มรดก* พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์การพิมพ์และการจำหน่าย จำกัด (มหาชน), น. 11.

[9] บวรศักดิ์ สุวรรณโณ. เรื่องเดิม, น. 14.

[10] พรชัย สุนทรพันธ์. เรื่องเดิม, น. 105.

[11] เพรียบ หุตางกูร. (2566). *คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก* พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น. 55.

[12] ไพโรจน์ กัมพูสิริ. (2566). *หลักกฎหมายมรดก* พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น. 31.

[13] พินัย ณ นคร. เรื่องเดิม, น. 117.

[14] เพรียบ หุตางกูร. เรื่องเดิม, น. 55.

[15] ปรีดา โชติมานนท์. (2567). *หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มรดก (Succession Law)* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม, น. 231.

[16] โชต อัศวลาภสกุล. (2565). *แนวคำพิพากษาฎีกา มรดก*. เชียงใหม่:วนิดาการพิมพ์, น. 169.

[17] พรชัย สุนทรพันธ์. เรื่องเดิม, น. 394.

[18] เสนีย์ ปราโมทย์. (2567). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ครอบครัวมรดก (ภาคมรดก)* พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น. 199.

[19] อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. (2550). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 มรดก.* กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ, น. 197.

[20] กีรติ กาญจนรินทร์. เรื่องเดิม, น. 267.

[21] Matter of Pessoni, 11 Misc.3d 245 (N.Y. Surr. Ct., 2005)

[22] กฤติยา สำราญบำรุง. (2557). *สิทธิของบิดานอกกฎหมายในการรับมรดก : แนวทางการปรับปรุงกฎหมาย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต).กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น. 91-93.

การส่งเสริมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

SUPPORTING LAND DEVELOPER OCCUPATION

ศิวพร เสาวคนธ์[1] วัฒนา คณาวิทยา[2]

Siwaporn Saowakon[1], Wattana Kanavittaya [2]

Received: Jan 15, 2025 Revised: May 19, 2025 Accepted: May 26, 2025

[1] อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร 10900

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี 84100

[1] Lecturer of the Master of Laws Program, Faculty of Law, Sripatum University, Bangkok 10900

[2] Assistant Professor Doctor., the Bachelor of Laws Program, Faculty of Law, Suratthani Rajabhat University, 84100

* Corresponding author: E-mail address: siwaporn.so.424@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาการส่งเสริมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดินมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน (2) กฎหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน โดยเป็นการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่านักพัฒนาที่ดินเป็นอาชีพที่ต้องทำหน้าที่ครอบคลุมหลายด้าน ประกอบด้วยการวางแผนพัฒนา การขออนุญาตพัฒนา การตรวจสอบและควบคุมคุณภาพ รวมถึงการกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยมีกฎหมายควบคุมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดินหลายฉบับ ทั้งในส่วนของการจัดสรรที่ดิน การควบคุมอาคาร การผังเมือง สิ่งแวดล้อม การจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์และสิทธิ แต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะรองรับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

ดังนั้น เพื่อให้การประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดินมีมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ กฎหมายรองรับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดินจึงเป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการกำกับดูแลและส่งเสริมอาชีพพัฒนาที่ดินอย่างยั่งยืน จึงเห็นควรมีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

คำสำคัญ: การส่งเสริม, การประกอบอาชีพ, นักพัฒนาที่ดิน

Abstract

The study on supporting land developer occupation aims to investigate (1) the concepts on land developer occupation, and (2) laws related to land developer occupation through documentary research and related research and analyze the data and present the results according to the research objectives.

The findings revealed that land developers are responsible for doing several aspects of duties consisting of planning development, request for development, quality audit and control, as well as specifying the environmental impact assessment. Although Thailand issued several laws to control land developer occupation including land allocation, building control, urban planning, environment, registering property and rights, it lacks the specific law to support land developer occupation.

In order to build standard and credibility among land developer occupation, the laws supporting land developer occupation would be an important mechanism in supervising and promoting sustainability of land developer occupation. Therefore, the researcher would like to support the establishment of the specific law related to land developer occupation.

Keywords: Supporting, occupation, land developer

บทนำ (Introduction)

นักพัฒนาที่ดินเป็นบุคคลหนึ่งที่สำคัญในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งทำหน้าที่ในการซื้อที่ดินและพัฒนาที่ดินนั้นให้เหมาะสมสำหรับการใช้งานหรืออยู่อาศัย ซึ่งอาจพัฒนาเป็นโครงการที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม หรือผสมผสาน รวมถึงทำการปรับปรุงหรือบูรณะทรัพย์สินเก่าที่มีการดูแลรักษาไม่ดีหรือถูกทิ้งร้าง เช่น การปรับปรุงมหาวิทยาลัยให้มีความทันสมัยและเหมาะแก่การศึกษาในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง การปรับปรุงอาคารพาณิชย์เพื่อให้เหมาะสมกับการค้าขาย เป็นต้น [3]

ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับควบคุมอาชีพนักพัฒนาที่ดิน ประกอบด้วย พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หรือกฎหมายท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งกฎหมายเหล่านั้นนักพัฒนาที่ดินต้องปฏิบัติตาม ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรับรองว่าการพัฒนาที่ดินจะเป็นไปตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนโดยรวม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากฎหมายเหล่านั้นจะควบคุมอาชีพนักพัฒนาที่ดิน แต่ยังพบประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้ที่ดินไม่เป็นระเบียบ ซึ่งขาดแผนพัฒนาเมืองที่ชัดเจน ปัญหาผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษ ปัญหาความความขัดแย้งกับชุมชน ซึ่งในบางกรณีได้รุกล้ำพื้นที่สาธารณะและสร้างมลพิษ ปัญหาความเสี่ยงด้านความปลอดภัย ซึ่งมีการก่อสร้างที่ไม่มีมาตรฐาน ปัญหาการจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งพบว่าในบางกรณีตรวจสอบสิทธิ์ที่ดินยาก เหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการไม่มีกฎหมายควบคุมอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

ดังนั้น หากประเทศไทยมีกฎหมายเฉพาะรองรับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน ย่อมทำให้อาชีพนักพัฒนาที่ดินมีมาตรฐานและความน่าเชื่อถือ และที่สำคัญทำให้มีกลไกในการกำกับดูแลและส่งเสริมอาชีพพัฒนาที่ดินอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

1. ความหมายของนักพัฒนาที่ดิน

นักพัฒนาที่ดิน หมายถึง บุคคลหรือองค์กรที่มีบทบาทในการซื้อที่ดินและพัฒนาที่ดินนั้นให้เหมาะสมสำหรับการใช้งานหรืออยู่อาศัย ซึ่งอาจพัฒนาเป็นโครงการที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม หรือผสมผสาน รวมถึงทำการปรับปรุงหรือบูรณะทรัพย์สินเก่าที่มีการดูแลรักษาไม่ดีหรือถูกทิ้งร้างด้วย เช่น การปรับปรุงมหาวิทยาลัยให้มีความทันสมัยและเหมาะแก่การศึกษาในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง [2] หรือใน พ.ศ. 2559 พื้นที่การค้าสำคัญย่านเยาวราชได้รับการยกระดับด้านการคมนาคมด้วยการเปิดใช้สถานีรถไฟฟ้าใต้ดิน “วัดมังกรกมลาวาส” ซึ่งตั้งอยู่บริเวณศูนย์กลางของเยาวราช โครงการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการขยายเส้นทางรถไฟฟ้าใต้ดินสายสีน้ำเงินในช่วงหัวลำโพง-บางแค โดยเชื่อมต่อมาจากสถานีหัวลำโพงที่เปิดใช้งานอยู่แล้ว ซึ่งการขยายตัวของระบบขนส่งมวลชนนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความสะดวกในการเดินทางเท่านั้น แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อการพัฒนาทางกายภาพของพื้นที่โดยรอบ เพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจ และนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าที่ดิน

และที่สำคัญได้ผลักดันให้เกิดแนวโน้มการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นสอดคล้องกับการเติบโตของโครงสร้างพื้นฐานในยุคปัจจุบัน [2]

2. แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

อสังหาริมทรัพย์เป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งที่มีการซื้อขายกัน โดยส่วนใหญ่อาจซื้อขายเพื่อนำไปเป็นที่อยู่อาศัย ประกอบกิจการค้าขาย หรือทำการเกษตร เช่นนี้การซื้อขายอสังหาริมทรัพย์จึงมีลักษณะเป็นการมุ่งโอนกรรมสิทธิ์ ผู้ขายอสังหาริมทรัพย์จึงต้องเป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์นั้น จึงจะส่งผลให้ผู้ซื้อได้กรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้น [1] ซึ่งเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 453 ได้กำหนดลักษณะของสัญญาซื้อขายไว้ว่า สัญญาซื้อชายเป็นสัญญาที่มีคู่สัญญาสองฝ่าย ได้แก่ ผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งผู้ขายคือ บุคคลที่ตกลงว่าจะโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ให้แก่ผู้ซื้อ โดยจะได้รับชำระราคาอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวจากผู้ซื้อเป็นค่าตอบแทน ส่วนผู้ซื้อคือ บุคคลผู้ได้รับโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั้นจากผู้ขาย โดยมีหน้าที่ชำระราคาอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวเป็นค่าตอบแทนให้แก่ผู้ขาย [1]

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

การประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดินของแต่ละประเทศนั้นมีความแตกต่างกัน ซึ่งในบทความนี้ได้ศึกษากลุ่มสหภาพยุโรป สาธารณรัฐสิงคโปร์ และสหพันธรัฐมาเลเซีย เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย เนื่องจากกลุ่มประเทศดังกล่าวมีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมนักพัฒนาที่ดินที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สหภาพยุโรป

(1) REGULATIONS COMMISSION REGULATION (EU) No 330/2010 of 20 April 2010 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to categories of vertical agreements and concerted practices ได้กำหนดข้อจำกัดและเงื่อนไขในการทำข้อตกลงเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ เพื่อให้การแข่งขันทางการตลาดเป็นไปอย่างเป็นธรรมและโปร่งใส รวมถึงการปฏิบัติตามข้อตกลงของนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และบริษัท [8]

(2) DIRECTIVE 2011/92/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 13 December 2011 on the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment (codification) ได้กำหนดให้นักพัฒนาที่ดินที่มีการพัฒนาโครงการขนาดใหญ่และอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต้องผ่านกระบวนการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) นักพัฒนาที่ดินต้องปฏิบัติตามข้อกำหนด DIRECTIVE 2011/92/EU นี้ เพื่อให้โครงการได้รับการอนุมัติและเพื่อรักษาความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม [5]

(3) DIRECTIVE 2001/42/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 June 2001 on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment ได้กำหนดเกี่ยวกับการประเมินสิ่งแวดล้อมไว้ ซึ่งนักพัฒนาที่ดินต้องมั่นใจว่าแผนหรือโครงการ

ที่เสนอต้องผ่านการประเมินสิ่งแวดล้อมเชิงกลยุทธ์ ซึ่งการประเมินนี้ครอบคลุมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อปัจจัยสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น ความหลากหลายทางชีวภาพ ประชากร สุขภาพมนุษย์ สัตว์ พืช ดิน น้ำ อากาศ ปัจจัยภูมิอากาศ ทรัพย์สิน วัฒนธรรม และภูมิทัศน์ เป็นต้น [6]

(4) DIRECTIVE 2010/31/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 19 May 2010 on the energy performance of buildings กำหนดให้นักพัฒนาที่ดินต้องปฏิบัติตามเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้พลังงานในอาคารใหม่และอาคารที่ได้รับการปรับปรุง ซึ่งการปฏิบัติตามคำสั่งนี้เป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนของยุโรป [7]

(5) Charter of Fundamental Rights of the European Union, Article 17 ได้กำหนดสิทธิมนุษยชนพื้นฐานในการให้ความคุ้มครองสิทธิการครอบครอง ใช้ และจำหน่ายทรัพย์สินของบุคคล รวมถึงทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งสิทธิเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับนักพัฒนาที่ดิน [4]

(6) REGULATION (EU) 2016/679 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) เป็นกฎหมายที่เน้นการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและควบคุมการประมวลผลและการเคลื่อนย้ายข้อมูล แม้ว่ากฎระเบียบนี้จะใช้กับหลายภาคส่วน แต่ก็มีผลกระทบโดยตรงกับนักพัฒนาที่ดินในกรณีที่มีการจัดการข้อมูลส่วนบุคคล [9]

2. สาธารณรัฐสิงคโปร์

รัฐบัญญัตินักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (การควบคุมและการออกใบอนุญาต) พ.ศ. 2508 (Housing Developers (Control and Licensing) Act 1965) ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมและกำกับดูแลนักพัฒนาที่ดิน โดยมีข้อกำหนดและมาตรการที่ต้องปฏิบัติตามเพื่อป้องกันการฉ้อโกงและการดำเนินการที่ไม่เป็นธรรม กฎหมายนี้ออกแบบมาเพื่อคุ้มครองผู้ซื้อที่อยู่อาศัยและควบคุมนักพัฒนาที่ดินให้ปฏิบัติตามมาตรฐานที่กำหนด ดังนี้

สาระสำคัญของกฎหมาย Housing Developers (Control and Licensing) Act 1965 คือ

(1) การขอใบอนุญาต นักพัฒนาที่ดินต้องได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ปัจจุบันคือ Controller of Housing) ก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ต้องมีใบอนุญาตและต้องไม่หมดอายุ

(2) ข้อกำหนดเกี่ยวกับการเงิน นักพัฒนาที่ดินต้องมีความมั่นคงทางการเงินและจัดทำบัญชีที่โปร่งใส มีการประกันภัยโครงการ และการประกันการคืนเงินให้ผู้ซื้อในกรณีที่โครงการไม่สำเร็จตามที่สัญญาไว้

(3) การป้องกันการฉ้อโกง นักพัฒนาที่ดินต้องเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนเกี่ยวกับโครงการที่พัฒนา ห้ามมิให้มีการโฆษณาหรือให้ข้อมูลที่เป็นเท็จหรือหลอกลวงแก่ผู้ซื้อ

(4) การคุ้มครองผู้ซื้อ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการทำสัญญาซื้อขายที่ชัดเจนและเป็นธรรม นักพัฒนาที่ดินต้องรับประกันคุณภาพของอาคารและส่งมอบที่อยู่อาศัยตามเวลาที่กำหนดเวลาไว้ หากมีการล่าช้าหรือไม่สามารถส่งมอบได้ตามสัญญา นักพัฒนาที่ดินต้องรับผิดชอบในการชดเชยหรือคืนเงินให้แก่ผู้ซื้อ

(5) การกำกับดูแลและการตรวจสอบ กำหนดให้มีการตรวจสอบและกำกับดูแลโครงการพัฒนาอย่างเคร่งครัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีอำนาจในการตรวจสอบบัญชีและงานดำเนินการของนักพัฒนาที่ดิน ผลกระทบและประโยชน์ของกฎหมาย

ดังนั้น กฎหมาย Housing Developers (Control and Licensing) Act 1965 เป็นกฎหมายที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมและกำกับดูแลนักพัฒนาที่ดิน โดยกำหนดให้นักพัฒนาต้องขอใบอนุญาตก่อนดำเนินโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และต้องแสดงความมั่นคงทางการเงินอย่างโปร่งใส นอกจากนั้นกฎหมายฉบับนี้ยังเน้นการคุ้มครองผู้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ให้ได้รับความเป็นธรรม และการรับประกันคุณภาพของที่อยู่อาศัย รวมถึงมีมาตรการป้องกันการฉ้อโกงด้วยการควบคุมข้อมูลที่ใช้ในการโฆษณา โครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ซึ่งต้องอยู่ภายใต้การตรวจสอบของรัฐอย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์

3. สหพันธรัฐมาเลเซีย

พระราชบัญญัติการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (การควบคุมและการออกใบอนุญาต) พ.ศ. 2509 (Housing Development (Control and Licensing) Act 1966) ของสหพันธรัฐมาเลเซีย เป็นกฎหมายที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมและกำกับดูแลการพัฒนาและการขายที่อยู่อาศัย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองผู้บริโภค (ผู้ซื้อที่อยู่อาศัย) และสร้างความเป็นธรรมในตลาดอสังหาริมทรัพย์

สาระสำคัญของ Housing Development (Control and Licensing) Act 1966 คือ

(1) การออกใบอนุญาต ซึ่งนักพัฒนาที่อยู่อาศัยต้องได้รับใบอนุญาตจาก Ministry of Housing and Local Government ก่อนที่จะเริ่มดำเนินโครงการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ รวมถึงตรวจสอบคุณสมบัติและความสามารถทางการเงินของนักพัฒนาก่อนออกใบอนุญาต

(2) การคุ้มครองผู้ซื้อ ซึ่งกำหนดให้มีการทำสัญญาซื้อขายที่ชัดเจนและเป็นธรรม ซึ่งต้องมีข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับโครงการและสิ่งที่ผู้ซื้อจะได้รับ มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการคืนเงินหรือชดเชยในกรณีที่นักพัฒนาที่ดินไม่สามารถส่งมอบโครงการตามที่ตกลงไว้ นอกจากนั้นนักพัฒนาที่ดินต้องวางเงินประกัน (Housing Development Account) เพื่อคุ้มครองเงินของผู้ซื้อในกรณีที่โครงการไม่สำเร็จ

(3) การจัดการทางการเงิน ซึ่งนักพัฒนาที่ดินต้องจัดทำบัญชีด้วยความโปร่งใส และต้องมีการประกันภัยสำหรับโครงการเพื่อคุ้มครองผู้ซื้อในกรณีที่โครงการไม่สำเร็จหรือมีปัญหา

(4) การโฆษณาและการตลาด ซึ่งห้ามมิให้นักพัฒนาที่ดินให้ข้อมูลหรือโฆษณาที่เป็นเท็จหรือหลอกลวงเกี่ยวกับโครงการ และต้องเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนเกี่ยวกับโครงการแก่ผู้ซื้อ

(5) การกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งมีการกำหนดให้มีการตรวจสอบและกำกับดูแลโครงการพัฒนาอย่างเคร่งครัด เจ้าหน้ามีอำนาจในการตรวจสอบเอกสารและการดำเนินงานของนักพัฒนาที่ดิน รวมถึงมีบทลงโทษสำหรับนักพัฒนาที่ดินที่ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของกฎหมาย เช่น การปรับเงินหรือการจำคุก

ดังนั้น Housing Development (Control and Licensing) Act 1966 เป็นกฎหมายที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อควบคุมการดำเนินงานของนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ และคุ้มครองสิทธิของผู้ซื้อที่อยู่อาศัย โดยกำหนดให้

นักพัฒนาต้องได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนเริ่มโครงการ พร้อมทั้งผ่านการตรวจสอบคุณสมบัติและฐานะทางการเงิน นอกจากนั้นกฎหมายยังระบุให้นักพัฒนาต้องจัดทำสัญญาที่โปร่งใส เป็นธรรม และมีการวางเงินประกันเพื่อคุ้มครองผู้ซื้อในกรณีโครงการไม่สำเร็จ มีข้อกำหนดด้านบัญชีและการประกันภัยของโครงการอย่างเข้มงวด และห้ามโฆษณาที่เป็นเท็จหรือนำไปสู่การหลอกลวงผู้บริโภค

4. ประเทศไทย

พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้กำกับดูแลการแบ่งแยกที่ดินเพื่อจำหน่าย ซึ่งนักพัฒนาที่ดินต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นก่อนดำเนินการจัดสรรที่ดิน เพื่อให้มั่นใจว่าการพัฒนาโครงการจะมีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ อย่างเพียงพอและเป็นไปตามแผนผังเมือง รวมถึงต้องคำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อชุมชนโดยรอบ

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 กำหนดให้นักพัฒนาที่ดินและผู้เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการก่อสร้างอาคาร ได้แก่ ขนาด รูปร่าง ความมั่นคงแข็งแรง การเว้นระยะ และความปลอดภัยต่าง ๆ เพื่อคุ้มครองประชาชนที่อยู่อาศัยหรือใช้ประโยชน์ในอาคารเหล่านั้นให้ปลอดภัยตามมาตรฐานที่รัฐกำหนด เป็นต้น

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 กำหนดทิศทางและขอบเขตของการใช้ที่ดินในทุกเขตเพื่อให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาระดับชาติและท้องถิ่น นักพัฒนาที่ดินจึงต้องดำเนินโครงการให้อยู่ในแนวทางที่ได้รับการกำหนดไว้ในผังเมือง เช่น การควบคุมความหนาแน่นของอาคาร และการจัดสรรพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นต้น

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากโครงการพัฒนา นักพัฒนาที่ดินที่ดำเนินโครงการขนาดใหญ่หรือตั้งอยู่ในพื้นที่อ่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมจะต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) และต้องผ่านความเห็นชอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนจึงจะสามารถดำเนินการต่อไปได้

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

1. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

อาชีพนักพัฒนาที่ดินมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการใช้ประโยชน์ที่ดินในประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม การประกอบอาชีพนี้ยังเผชิญกับปัญหาหลายด้านที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับนักพัฒนาที่ดิน ทั้งในเชิงความรู้ ความรับผิดชอบ และการปฏิบัติตามกฎหมาย หนึ่งในประเด็นสำคัญคือการขาดความเข้าใจในแผนผังเมืองหรือข้อกำหนดด้านการใช้ที่ดิน ทำให้เกิดการพัฒนาในพื้นที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้ระบบเมืองไม่เป็นระเบียบ และเกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรอบ นอกจากนั้นการพัฒนาที่ขาดการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมอย่างรอบด้าน ยังอาจก่อให้เกิดปัญหามลพิษ การรบกวนระบบนิเวศ และการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองโดยไม่ยั่งยืน ขณะเดียวกันนักพัฒนาที่ดินที่ละเลยการมีส่วนร่วมของชุมชนอาจถูกต่อต้านจากประชาชนในพื้นที่ และสูญเสียความน่าเชื่อถือในระยะยาว อีกทั้งยังมีความเสี่ยง

ในด้านความปลอดภัยของการก่อสร้างหากไม่มีมาตรการควบคุม รวมถึงปัญหาทางกฎหมาย เช่น เอกสารสิทธิ์ไม่ถูกต้อง หรือข้อพิพาทด้านกรรมสิทธิ์ที่อาจเกิดขึ้นจากความไม่รู้หรือไม่ศึกษาเงื่อนไขของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่านักพัฒนาที่ดินต้องมีความรู้รอบด้าน มีจริยธรรมในวิชาชีพ และต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การพัฒนาที่ดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และได้รับการยอมรับจากสังคม

2. วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

นักพัฒนาที่ดินเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ในการการบริหารจัดการและการดำเนินงานในทุกด้านของกระบวนการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งโครงการจะประสบความสำเร็จนั้นนักพัฒนาที่ดินต้องปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาคือ ในปัจจุบันในประเทศไทยยังไม่มีการออกกฎหมายเฉพาะควบคุมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน ซึ่งมีปัญหาหลายประการคือ ปัญหาการจัดสรรที่ดินตามพระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ซึ่งนักพัฒนาที่ดินต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและมาตรฐานต่างๆ ที่กฎหมายกำหนด เช่น ขนาดของแปลงที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน การวางแผนผังเมือง และการจัดหาสาธารณูปโภค เป็นต้น แต่ปัญหาการจัดสรรที่ดินอาจทำให้เกิดความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น เช่น การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินหรือการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เป็นที่ยอมรับของชุมชน เป็นต้น

ปัญหาการควบคุมอาคารตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งนักพัฒนาที่ดินต้องทำการก่อสร้างอาคารให้เป็นไปตามมาตรฐานการก่อสร้างและการใช้อาคารเพื่อให้เกิดความปลอดภัย แต่พบว่านักพัฒนาที่ดินยังขาดความรู้และทักษะในการจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการควบคุมอาคารและการปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้โครงการพัฒนาปลอดภัย

ปัญหาการผังเมืองตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 ซึ่งการพัฒนาโครงการต้องสอดคล้องกับผังเมืองและข้อกำหนดการใช้ที่ดินในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น การกำหนดเขตที่อยู่อาศัย เขตพาณิชย์ หรือเขตอุตสาหกรรม เป็นต้น เช่นนี้การก่อสร้างและพัฒนาโครงการจึงต้องขอใบอนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม พบว่าเนื่องด้วยกระบวนการขออนุมัติการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงผังเมือง หรือการขออนุญาตก่อสร้างนั้นมีขั้นตอนที่ซับซ้อนและใช้เวลานาน ในบางกรณีหลีกเลี่ยงกระบวนการดังกล่าวเพราะด้วยเหตุว่าอาจทำให้การพัฒนาโครงการล่าช้าและมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

ปัญหาสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ซึ่งนักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดในการควบคุมและบำบัดมลพิษ เช่น การจัดการน้ำเสีย การควบคุมฝุ่นและเสียง เป็นต้น อาจต้องลงทุนในระบบหรือเทคโนโลยีที่มีค่าใช้จ่ายสูง รวมถึงต้องตรวจสอบและรายงานผลการปฏิบัติตามข้อกำหนดด้านสิ่งแวดล้อมเป็นระยะ ซึ่งเพิ่มภาระในการจัดการและติดตามผล นอกจากนั้นในบางโครงการต้องมีระบบการบริหารจัดการขยะและของเสียที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของชุมชนใกล้เคียง ซึ่งพบว่ายังเป็นข้อจำกัดที่นักพัฒนาที่ดินยังไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาการจดทะเบียนอสังหาริมทรัพย์และนิติกรรมตามประมวลกฎหมายที่ดิน ซึ่งนักพัฒนาที่ดินต้องทำการจดทะเบียนสิทธิในที่ดินที่สำนักงานที่ดินที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงการซื้อขาย การเช่า การจำนอง และการโอนสิทธิอื่น ๆ นอกจากนั้นต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดการใช้ที่ดินตามที่ระบุในประมวลกฎหมายที่ดิน เช่น ข้อกำหนดเกี่ยวกับการแบ่งแปลงที่ดิน การจัดสรรที่ดิน และการใช้ที่ดินตามแผนผังเมือง แต่พบว่ายังมีปัญหาการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งนำไปสู่การถูกปรับ การถูกยกเลิกโครงการ หรือการถูกฟ้องร้องจากผู้มีส่วนได้เสีย

ดังนั้น จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นในประเด็นเกี่ยวกับการควบคุมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน หากพิจารณาเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรป (European Union) ซึ่งพบว่ามีแนวทางในการควบคุมการประกอบอาชีพดังกล่าวไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับอุตสาหกรรมอสังหาริมทรัพย์ กฎหมายสิ่งแวดล้อม กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล เป็นต้น นอกจากนั้นหากเปรียบเทียบกับ Housing Developers (Control and Licensing) Act 1965 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ Housing Development (Control and Licensing) Act 1966 ของสหพันธรัฐมาเลเซีย ซึ่งทั้งสองประเทศต่างมีกฎหมายเฉพาะควบคุมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน ทำให้มีมาตรฐานและชัดเจน รวมถึงควบคุมและป้องกันปัญหาจากการประกอบอาชีพดังกล่าวได้ เช่นนี้ หากประเทศไทยมีกฎหมายเฉพาะรองรับการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดินตามแนวทางของสาธารณรัฐสิงคโปร์และสหพันธรัฐมาเลเซีย ย่อมส่งผลให้มีกลไกในการกำกับดูแลและส่งเสริมอาชีพนักพัฒนาที่ดินอย่างยั่งยืน รวมถึงทำให้มีการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของประชาชนในด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เช่น การคุ้มครองผู้บริโภค การสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

บทสรุป

อาชีพนักพัฒนาที่ดินเป็นอาชีพที่มีความสำคัญและมีบทบาทในการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม แม้ว่าในปัจจุบันมีกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับอาชีพนักพัฒนาที่ดิน เช่น พระราชบัญญัติการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 ซึ่งกำหนดข้อบังคับและมาตรฐานต่างๆ ที่นักพัฒนาที่ดินต้องปฏิบัติตาม เป็นต้น แต่ยังพบว่าไม่มีกฎหมายเฉพาะที่ควบคุมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานของนักพัฒนาที่ดินเป็นไปอย่างมีระเบียบและเป็นมาตรฐานตามหลักสากล จึงเห็นควรเสนอให้มีกฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุมการประกอบอาชีพนักพัฒนาที่ดิน ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญ ได้แก่ คำนิยาม คุณสมบัติของนักพัฒนาที่ดิน การจดทะเบียนและขอใบอนุญาต หน้าที่ของนักพัฒนาที่ดิน จรรยาบรรณของนักพัฒนาที่ดิน คณะกรรมการควบคุมนักพัฒนาที่ดิน และบทกำหนดโทษ

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] สมศักดิ์ เอี่ยมพลับใหญ่. (2564). *คดี ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ ขายฝาก และการขายฝาก.* กรุงเทพฯ : นิติธรรม.

[2] จุฤทธิ์ กังวานภูมิ. (2557). ความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาย่านเก่าของเมือง: กรณีศึกษาพื้นที่บริเวณสถานีรถไฟฟ้าใต้ดินวัดมังกรกมลาวาส. *วารสารวิจัยและสาระสถาปัตยกรรม/การผังเมือง.* 11(*1*). น. 24.

[2] Do Young Oh and Hyun Bang Shin. (2023). *University as real estate developer: Comparative perspectives from the Global East*. Geoforum 144.

[3] Charter of Fundamental Rights of the European Union. (2024). **Article 17**. Retrieved 25 November 2024, from. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_charter_of_fundamental_rights.pdf

[4] DIRECTIVE 2011/92/EU. (2024). *the assessment of the effects of certain public and private projects on the environment*. Retrieved 25 November 2024, from. https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:026:0001:0021:EN:PDF

[5] DIRECTIVE 2001/42/EC. (2024). *the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment*. Retrieved 25 November 2024, from. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32001L0042

[6] DIRECTIVE 2010/31/EU. (2024). *the energy performance of buildings*. Retrieved 25 November 2024, from. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0031

[7] REGULATIONS COMMISSION REGULATION (EU) No 330/2010. (2024). *the Treaty on the Functioning of the European Union*. Retrieved 25 November 2024, from. https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:102:0001:0007:En:PDF

[8] REGULATION (EU) 2016/679. (2024). *the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data*. (Retrieved 25 November 2024, from. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj

สิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อน ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทย

Rights and jurisdiction of coastal states to oil smuggling in exclusive economic zones in Thailand.

สุภัสสรณ์ สิริพันธุ์ภัค[1]

Suphassorn Siriphanpak[1]

Received: Mar 31, 2024 Revised: May 29, 2025 Accepted: Jun 10, 2025

[1] นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายระหว่างประเทศ คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

[1] Graduate student in the Master of Laws Program in International Law, Faculty of Law, Thammasat University. Bangkok. 10900. Thailand.

บทคัดย่อ

น้ำมันถือเป็นทรัพยากรประเภทที่ใช้แล้วหมดสิ้นไป ซึ่งน้ำมันนั้นถือว่าจำเป็นต่อการใช้ชีวิตของมนุษย์ในเรื่องของการคมนาคม น้ำมันเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของทุกประเทศ ทำให้ประเทศที่มีน้ำมันน้อยหรือไม่เพียงพอต่อการใช้งานจึงต้องทำการซื้อขายกับประเทศที่มีน้ำมันเป็นจำนวนมาก โดยจะมีการเก็บภาษีจากรัฐชายฝั่ง ซึ่งมักพบว่ามีการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตทางทะเลเนื่องมาจากไม่อยากจ่ายภาษีให้กับรัฐชายฝั่งซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดเก็บภาษีของรัฐชายฝั่งและก่อให้เกิดความเสี่ยงต่ออุบัติการณ์ทางทะเลอันมีผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพและความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติในท้องทะเล หากพิจารณาถึงอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 จะพบว่าได้มีการขยายเขตทางทะเลของรัฐชายฝั่งเพิ่มจากทะเลอาณาเขตไปยังเขตต่อเนื่องสำหรับรัฐที่เข้าร่วมเป็นภาคี มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาการลักลอบหนีภาษีศุลกากร แต่ในกรณีของเขตเศรษฐกิจจำเพาะนั้นเป็นเขตการปกครองแบบพิเศษที่มีการกำหนดถึงสิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งรวมถึงเสรีภาพต่างๆที่รัฐทุกรัฐสามารถกระทำได้ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ โดยจะพิจารณาว่าการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะนี้ถือเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่รัฐชายฝั่งมีอำนาจในการควบคุมหรือไม่ รวมถึงปัญหาในการอ้างใช้สิทธิเสรีภาพในการเดินเรือเพื่อหาแนวทางที่รัฐชายฝั่งสามารถกระทำได้ในการแก้ปัญหานี้โดยไม่ขัดกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ คือ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982

คำสำคัญ: การลักลอบค้าน้ำมันเถื่อน, เขตเศรษฐกิจจำเพาะ, รัฐชายฝั่ง

Abstract

Oil is considered an exhaustible resource. Oil is considered essential to human life in terms of transportation. Oil is a factor that drives the economy of every country. As a result, countries that have little or insufficient oil for use must trade with countries that have a large amount of oil. It will be taxed by the coastal state. It is often found that oil smuggling is carried out in the maritime zone because they do not want to pay taxes to the coastal state, which affects the tax collection of the coastal state and creates a risk of serious maritime incidents. Impact on biodiversity and sustainability of natural resources in the sea. Considering the 1982 United Nations Convention on the Law of the Sea, it is found that the maritime zones of coastal states have been extended from the territorial sea to the contiguous zone for states that are party to it. The objective is to solve the problem of illegal customs duty evasion. But in the case of the exclusive economic zone, it is a special administrative zone that specifies the rights and jurisdiction of the coastal state, including various freedoms that every state can exercise in the exclusive economic zone. It will consider whether against oil smuggling in the exclusive economic zone is an economic activity over which coastal states have the authority to control. Including problems in claiming freedom of navigation rights. To find ways that coastal states can solve this problem without going against the principles of international law. United Nations Convention on the Law of the Sea 1982.

Keywords: oil smuggling, exclusive economic zones, coastal states

บทนำ (Introduction)

นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 น้ำมันได้กลายเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญที่สุดในโลก ทำให้การลักลอบขนน้ำมันกลายเป็นอาชญากรรมที่พบเจอได้บ่อยครั้งซึ่งเป็นผลมาจากการผันผวนของราคาน้ำมันทั่วโลก โดยหากราคาน้ำมันนั้นมีราคาสูงขึ้นก็สามารถคาดการณ์ได้ว่าการค้าน้ำมันเถื่อนก็จะเพิ่มมากขึ้นไปด้วย สิ่งที่จะส่งผลต่อการผันผวนของราคาน้ำมันนั้นมาจากหลายปัจจัยหลัก คือ (1) ปัจจัยด้านภูมิรัฐศาสตร์จากสงคราม การปฏิวัติและปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศของคู่ค้า (2) ปัจจัยด้านอุปสงค์จากเศรษฐกิจโลกในช่วงเวลาที่ประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่มีการเติบโตรวดเร็วหรือช่วงที่เศรษฐกิจโลกมีภาวะถดถอย และ (3) ปัจจัยด้านอุปทานจากการขาดการลงทุนในอุตสาหกรรมน้ำมัน ราคาน้ำมันจะดีดตัวสูงในหลายวิกฤตความขัดแย้งภูมิรัฐศาสตร์ เช่น สงครามอิหร่านอิรัก สงครามอ่าวเปอร์เซีย สงครามซีเรีย เป็นต้น จากปัจจัยที่กล่าวมานี้นำไปสู่การลักลอบการค้าน้ำมันเถื่อน ประกอบกับการปกครองที่ไม่ดี การขาดความร่วมมือและมีการทุจริตซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่ควรได้รับการแก้ไข [1] ได้มีคำนิยามของการค้าน้ำมันเถื่อน ว่าเป็นการลักลอบนำเข้าหรือขนถ่ายน้ำมันขึ้นหรือลงจากพาหนะอย่างผิดกฎหมายโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการค้าขาย อาจเรียกได้ว่าเป็นการขายน้ำมันให้กับเรือในทะเล และหลีกเลี่ยงในการเสียภาษีของรัฐบาลโดยใช้ประโยชน์จากส่วนต่างของราคาน้ำมัน เพื่อผลกำไรอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งส่วนใหญ่ใช้พื้นที่ทางทะเลในการค้าน้ำมันเถื่อนและผู้กระทำความผิดนี้มีตั้งแต่ชาวประมงไปจนถึงกลุ่มอาชญากรที่จัดตั้งในระดับอุตสาหกรรมไปจนถึงผู้ดำเนินการของรัฐที่ต้องการคว่ำบาตรหรือทำให้รัฐอื่น ๆ สั่นคลอน [2] การค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทยนั้น ได้ทวีความรุนแรงขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2523 โดยเริ่มจากการลงทุนซื้อเรือบรรทุกน้ำมันเชื้อเพลิงขนาดเล็กเพื่อไปรับน้ำมันดีเซลจากประเทศสิงคโปร์มาขายให้กับเรือประมงในราคาที่ไม่เสียภาษี ซึ่งธุรกิจการค้าน้ำมันเถื่อนข้ามชาตินี้เริ่มต้นมาจากการค้าให้กับเรือประมงในทะเลและมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วจนเป็นเรือบรรทุกน้ำมันขนาดใหญ่ 2-5 ล้านลิตร โดยเรือบรรทุกน้ำมันส่วนใหญ่นั้นมีเจ้าของเรือเป็นคนไทยแต่ไปจดทะเบียนสัญชาติเรือต่างประเทศ และมาลอยลำในทะเลหลวงและเขตเศรษฐกิจจำเพาะเพื่อวัตถุประสงค์ในการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนให้กับเรือบรรทุกน้ำมันขนาดเล็กเพื่อนำมาตระเวนขายให้กับเรือประมงชายฝั่งอีกทอดหนึ่ง จากสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นสามารถพิจารณาการดำเนินการค้าน้ำมันเถื่อนในประเทศไทยมีลักษณะ 2 ประเภท คือ 1. การประกอบการค้าน้ำมันเถื่อนที่มีการซื้อขาย ขนถ่ายกันในทะเลให้กับผู้ประกอบกิจการประมงในทะเลเท่านั้น(ให้กับเรือประมงขนาดใหญ่และเรือประมงขนาดกลางเท่านั้น) โดยเรียกกันว่า “ผู้ใช้น้ำมันในทะเล” 2. การประกอบการค้าน้ำมันเถื่อนที่มีการซื้อขาย ขนถ่ายเพื่อนำเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทยโดยตรง ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะมักประสบปัญหาการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อน โดยเป็นจุดนัดพบระหว่างผู้ลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนกับผู้รับน้ำมันเถื่อน โดยวิธีในการลักลอบนั้นคือการนำเรือประมงมาดัดแปลงเพื่อบรรทุกน้ำมันเป็นพาหนะในการลำเลียงขนส่งน้ำมัน ซึ่งแบ่งเรือที่ใช้ในการลักลอบน้ำมันเถื่อนได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. การใช้เรือบรรทุกน้ำมันขนาดใหญ่ (Tanker) ซึ่งมีขนาดตั้งแต่ 5 แสนลิตรไปจนถึง 10 ล้านลิตร มาจอดลอยลำอยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะเพื่อจำหน่ายนำมันให้แก่เรือประมง หรือเรือประมงดัดแปลงขนาดเล็ก 2. การลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนโดยใช้เรือประมงดัดแปลงเป็นเรือบรรทุกน้ำมันเพื่อลักลอบจำหน่ายหรือนำเข้ามาในราชอาณาจักรตั้งแต่ 5,000 ลิตรไปจนถึง 100,000 ลิตร [3]

ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะเป็นเขตการปกครองที่มีระบอบการปกครองแบบพิเศษ ซึ่งได้มีการบัญญัติไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ที่กล่าวถึงสิทธิหน้าที่ของรัฐภาคีเกี่ยวกับทะเลไว้อย่างกว้าง ๆ ในประเด็นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในทะเลอาณาเขตและเขตต่อเนื่อง ไหล่ทวีป รัฐหมู่เกาะ โดยมีเหตุที่กล่าวถึงสิทธิหน้าที่ของรัฐภาคีเกี่ยวกับทะเลไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อต้องการให้แต่ละรัฐภาคีสามารถอนุวัติการกฎหมายภายในของตนให้มีความเหมาะสมกับประเทศของตนได้ ทำให้รัฐภาคีได้รับประโยชน์สูงสุดซึ่งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ได้มีการพัฒนามาอย่างยาวนาน ในปัจจุบันถือว่าเป็นหลักกฎหมายที่ใช้ในการกำกับดูแลการใช้ทะเลและทรัพยากรทางทะเลในทุกด้าน โดยมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ. 1994 ปัจจุบันมีประเทศสมาชิกจำนวน 167 ประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีโดยไทยได้ลงนามในอนุสัญญาฯ เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2525 และให้สัตยาบันเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งมีผลใช้บังคับกับประเทศไทยตั้งแต่วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2554 ซึ่งประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายภายในไม่ว่าจะเป็นการออกประกาศพระบรมราชโองการประกาศเขตต่อเนื่องของราชอาณาจักรไทยโดยเป็นการยืนยันและประกาศถึงสิทธิของประเทศไทยที่มีอยู่ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยทะเลและเพื่อขยายเขตทางทะเลของประเทศไทยเพิ่มจากทะเลอาณาเขต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาในการลักลอบหนีศุลกากร โดยเฉพาะปัญหาของการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตทางทะเลของประเทศไทย รวมทั้งได้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 และพระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 ให้สามารถใช้บังคับได้ภายในเขตต่อเนื่อง ขบวนการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนจึงได้มีการปรับกลยุทธ์โดยการจอดลอยลำในเขตเศรษฐกิจจำเพาะซึ่งเป็นเหตุให้กฎหมายภายในของประเทศไทยไม่สามารถที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยลักษณะของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นนั้นมีตั้งแต่การจอดลอยลำเพื่อรอการจำหน่าย การจอดลอยลำและทำการจำหน่ายน้ำมัน การเดินเรือผ่านในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศไทยและดำเนินการจำหน่ายน้ำมันไปพร้อมๆกัน [4] ซึ่งตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ได้มีการกำหนดถึงสิทธิหน้าที่ของรัฐชายฝั่งไว้ในมาตรา 56 โดยแบ่งเป็นสิทธิอธิปไตยและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ จะพบว่ามีการระบุอย่างชัดเจนถึงสิทธิของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะว่ามีสิทธิอธิปไตยในเรื่องของการแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตในห้วงน้ำท้องทะเล รวมทั้งกระแสลม กระแสน้ำ เท่านั้น แต่ไม่ได้มีการระบุอย่างชัดเจนว่ามีเขตอำนาจในการพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ในทางศุลกากรในบริเวณเขตเศรษฐกิจจำเพาะหรือไม่ ยกเว้นเพียงแต่มีเขตอำนาจทางศุลกากรเหนือบริเวณเกาะเทียมและสิ่งติดตั้งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะเท่านั้น จึงทำให้ต้องตีความเพิ่มเติมว่ากิจกรรมที่ไม่ได้ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนตามมาตรา 56 นั้นจะตกอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐชายฝั่งหรือไม่ในการประกันว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นในเขตเศรษฐกิจจำเพาะนั้นจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายด้านสิ่งแวดล้อมทางทะเลต่อรัฐภาคีอื่นใด ซึ่งเป็นปัญหาของการจัดหมวดหมู่ในกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของมาตรา 56 และจะถือว่าการค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะนั้นเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่รัฐชายฝั่งมีอำนาจในการควบคุมดูแลหรือไม่ ประกอบกับในมาตรา 58 ที่กล่าวถึงสิทธิของรัฐทุกรัฐในการใช้เขตเศรษฐกิจจำเพาะได้อย่างเสรีไม่ว่าจะเป็นเสรีภาพในการเดินเรือ เสรีภาพในการบินผ่าน แต่ก็เป็นเสรีภาพที่มีข้อจำกัดโดยต้องตีความว่า

การเดินเรือในการค้าน้ำมันเถื่อนนั้นจะถือว่าเป็นการใช้เสรีภาพในการเดินเรือตามมาตรา 58 เป็นการใช้ทะเลอย่างถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

ในทางระหว่างประเทศได้มีคำพิพากษาที่ตัดสินโดยศาลระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเล (International Tribunal for the Law of Sea : ITLOS) ซึ่งเป็นองค์กรระหว่างรัฐบาลที่สร้างขึ้นโดยอาณัติของการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลครั้งที่ 3 ก่อตั้งขึ้นโดยอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ได้มีการตัดสินคดีที่มีความเชื่อมโยงกับการค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะไว้ ได้แก่ The M/V "SAIGA" (No. 2) Case (Saint Vincent and the Grenadines v. Guinea), The M/V "Virginia G" Case (Panama/Guinea-Bissau) ซึ่งจะนำมาพิจารณาเป็นแนวทางเพื่อดูถึงสิทธิและหน้าที่ของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะถึงกรณีของการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนต่อไปว่ารัฐชายฝั่งสามารถแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้อย่างไรบ้างโดยไม่ขัดต่ออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982

วัตถุประสงค์การวิจัย (Objective)

1. ศึกษาถึงหลักกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับเขตเศรษฐกิจจำเพาะภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982
2. ศึกษาถึงสิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ
3. ศึกษาถึงการใช้เสรีภาพในการเดินเรือในเขตเศรษฐกิจจำเพาะกับปัญหาในการกล่าวอ้างต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ
4. ศึกษาถึงกิจกรรมที่อยู่ภายใต้ข้อ56ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982
5. ศึกษาถึงเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะในกรณีของการค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ

ระเบียบวิธีการวิจัย (Methodology)

ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและรวมรวมข้อมูลในทางเอกสาร (documentary research) ตัวอย่างของเอกสารที่ใช้สำหรับการจัดทำรายงาน เช่น คำพิพากษาศาลระหว่างประเทศ ตำราหรือหนังสือที่เกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่ศึกษา บทความ เป็นต้น ตลอดจนถึงการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต

ผลการวิจัย (Results)

ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ได้มีการกำหนดถึงสิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งไว้ในส่วนที่ 5 โดยมีมาตราสำคัญคือมาตรา 56 ที่กำหนดให้รัฐชายฝั่งมี "สิทธิอธิปไตย" ในการสำรวจและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ เช่นเดียวกับกิจกรรมอื่นๆ เพื่อการแสวงหา

ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการสำรวจ เช่น การผลิตพลังงานจากน้ำ กระแสน้ำและลม ซึ่ง “สิทธิอธิปไตย” บ่งชี้ถึงสิทธิของตนแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งอาจจำแนกอำนาจของรัฐชายฝั่งออกเป็น 2 ลักษณะดังต่อไปนี้ [5]

1. สิทธิอธิปไตย

สิทธิอธิปไตย (Sovereign Rights) มีขึ้นเพื่อรองรับสิทธิและอำนาจเหนือฐานทรัพยากรแก่รัฐชายฝั่ง อันถือเป็นการสร้างความผูกพันทางกฎหมายและหน้าที่แก่รัฐอื่นที่ต้องให้การเคารพสิทธิและอำนาจดังกล่าวนี้ ส่งผลให้หลักการเรื่อง “สิทธิอธิปไตย” (Sovereign Rights) กลายเป็นหลักปฏิบัติของรัฐตามกฎหมายระหว่างประเทศ อันเป็นที่ยอมรับกันในเวลาต่อมา สิทธิอธิปไตยที่ว่านี้เป็นสิทธิที่รับรองให้แก่รัฐที่มีอำนาจอธิปไตยเพื่อเข้าไปบริหารจัดการให้อยู่ภายใต้เขตอำนาจแห่งรัฐ [6] ซึ่งคำว่า “สิทธิอธิปไตย” ในที่นี้แตกต่างจากคำว่า “อำนาจอธิปไตย” (sovereignty) กล่าวคือ สิทธิอธิปไตยจะมีลักษณะของการบังคับใช้ที่จำกัดกว่าอำนาจอธิปไตยมากทั้งในแง่เนื้อหาของสิทธิและบริเวณที่ใช้บังคับสิทธิในขณะที่การใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐนั้นครอบคลุมทุกเรื่องและทุกสถานที่ที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐเว้นแต่กรณีที่กฎหมายระหว่างประเทศห้ามไว้เท่านั้น แต่การใช้สิทธิอธิปไตยของรัฐจะครอบคลุมเพียงบางเรื่องและบางสถานที่เท่าที่กฎหมายระหว่างประเทศรับรองไว้เท่านั้น [7] โดยสิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 บัญญัติอยู่ในข้อ 56 ว่ารัฐชายฝั่งมีสิทธิอธิปไตยเพื่อความมุ่งประสงค์ในการสำรวจ และการแสวงประโยชน์ การอนุรักษ์ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตในน้ำเหนือพื้นดินท้องทะเลและในพื้นดินท้องทะเลกับดินใต้ผิวดินของพื้นดินท้องทะเลนั้นและมีสิทธิอธิปไตยในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมอื่นๆ เพื่อการแสวงประโยชน์ และการสำรวจทางเศรษฐกิจในเขต อาทิเช่น การผลิตพลังงานจากน้ำ กระแสน้ำและลม สิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะอาจแยกตามประเภทของการใช้ได้ 3 แบบ ดังนี้ [8]

1.1. สิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งเหนือทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่มีชีวิต

สิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งเหนือทรัพยากรที่ไม่มีชีวิตแม้ว่าสิทธิที่มอบให้แก่รัฐชายฝั่งตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 มาตรา 56 (1)(เอ) มีไว้เพื่อวัตถุประสงค์ในการสำรวจและใช้ประโยชน์ อนุรักษ์ และจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัยหรือไม่มีชีวิต ในบริเวณห้วงน้ำเหนือพื้นดินท้องทะเล และในพื้นดินท้องทะเลกับดินใต้ผิวดินของพื้นดินท้องทะเลนั้นซึ่งรัฐชายฝั่งมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว แต่ก็ยังไม่ชัดเจนว่าวลีที่กล่าวถึงการอนุรักษ์และจัดการและน้ำที่อยู่เหนือน้ำนั้นใช้กับสิทธิในทรัพยากรที่ไม่มีชีวิตหรือไม่ อย่างไรก็ตามในมาตรา 56 (3) ระบุว่าสิทธิของรัฐชายฝั่งในส่วนที่เกี่ยวกับพื้นดินท้องทะเลและดินใต้ผิวดินนั้นจะต้องใช้ตามภาค 6 ซึ่งในภาคที่ 6 ไม่มีการกล่าวถึงของสิทธิไหล่ทวีปที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และการจัดการ ดังนั้นวลีนี้จึงดูเหมือนจะไม่นำไปใช้กับสิทธิทรัพยากรที่ไม่มีชีวิตที่อ้างถึงในมาตรา 56 (1)(เอ) [9]

1.2. สิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งเหนือทรัพยากรธรรมชาติที่มีชีวิต

ในการใช้สิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะในส่วนที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีชีวิตนั้น รัฐชายฝั่งมีหน้าที่ที่จะต้องกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์และจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีชีวิตเพื่อป้องกันมิให้ทรัพยากรเช่นว่านั้นต้องประสบพบกับสภาพ “การทำประมงเกินขนาด” (overfishing) ดังนั้นรัฐชายฝั่งจะกำหนดปริมาณสัตว์น้ำที่อนุญาตให้จับได้ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของตน และรัฐชายฝั่งจะกำหนดขีดความสามารถของตนในการจับสัตว์น้ำที่อนุญาตให้จับได้เช่นว่านั้น หากปรากฏว่าขีดความสามารถในการจับสัตว์น้ำเช่นว่านั้นของรัฐชายฝั่งมีไม่พอกับปริมาณสัตว์น้ำที่อนุญาตให้จับได้ รัฐชายฝั่งควรอนุญาตให้รัฐอื่นเข้ามาจับสัตว์น้ำในส่วนที่เกิดขีดความสามารถของตนได้

อย่างไรก็ดี การอนุญาตให้รัฐอื่นๆเข้ามาจับสัตว์น้ำส่วนเกินในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของรัฐชายฝั่งนั้น อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 มิได้บังคับรัฐชายฝั่งไว้ว่าจะต้องทำอย่างไร ดังนั้นจึงเป็นอำนาจของรัฐชายฝั่งที่จะอนุญาตให้รัฐใดๆก็ได้เข้ามาจับสัตว์น้ำส่วนเกินในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของตน ซึ่งอำนาจในการอนุญาตนี้เป็นดุลพินิจแต่เพียงผู้เดียวของรัฐชายฝั่ง รัฐอื่นจะบังคับให้รัฐชายฝั่งให้อนุญาตตนเพื่อจับสัตว์น้ำส่วนเกินในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของรัฐชายฝั่งหาได้ไม่ นอกจากนี้รัฐชายฝั่งและรัฐอื่น ๆ ต้องร่วมมือกันในการวางมาตรการในการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีชีวิตโดยเฉพาะพันธุ์สัตว์น้ำซึ่งวางไข่ เจริญเติบโตหรือใช้ชีวิตอยู่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของรัฐนั้นหรือร่วมมือกับรัฐที่ประชากรของรัฐนั้นจับพันธุ์สัตว์น้ำนั้น [10]

1.3. สิทธิอธิปไตยในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อการแสวงประโยชน์และการสำรวจทางเศรษฐกิจในเขต อาทิเช่น การผลิตพลังงานจากน้ำ กระแสน้ำ และลม

ในมาตรา 56 ยังระบุว่าให้รัฐชายฝั่งมีสิทธิอธิปไตย “เกี่ยวกับกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการสำรวจในเขต ” บทบัญญัตินี้มีจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนเพื่อให้เป็นที่ชัดเจนว่าสิทธิของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะจะขยายไปถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมดรวมถึงกิจกรรมที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ในขณะที่ได้มีการร่าง [11]

2. เขตอำนาจของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ

“เขตอำนาจ” (jurisdiction) ในที่นี้หมายถึง เขตอำนาจในการออกกฎหมายโดยฝ่ายนิติบัญญัติและใช้บังคับกฎหมายโดยฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ ซึ่งจะแตกต่างจากกรณีของ “สิทธิอธิปไตย” กล่าวคือ สิทธิอธิปไตยมีลักษณะเป็นสิทธิในการหวงกันและการเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติในเขตเศรษฐกิจจำเพาะแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งสิทธิในการหวงกันนี้รัฐชายฝั่งย่อมมีเขตอำนาจในการออกและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในตัวอยู่แล้ว แต่ในกรณีที่รัฐชายฝั่งมีแต่เพียงเขตอำนาจนั้นรัฐชายฝั่งไม่มีสิทธิในการหวงกันแต่เพียงผู้เดียว เพราะรัฐอื่นอาจมีเขตอำนาจในทำนองเดียวกันด้วยก็ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สิทธิอธิปไตยมีความหมายรวมถึงเขตอำนาจด้วย แต่เขตอำนาจอาจไม่รวมถึงสิทธิอธิปไตย [12]

ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ในมาตรา 56 ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะในเรื่อง ดังต่อไปนี้

1. การสร้างและการใช้เกาะเทียม สิ่งติดตั้ง และสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ
2. การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ทางทะเล
3. การป้องกันและการอนุรักษ์สภาวะแวดล้อมทางทะเล

3. สิทธิของรัฐชายฝั่งและรัฐอื่นๆในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ

แม้ว่ารัฐชายฝั่งจะมีสิทธิอธิปไตยและเขตอำนาจในเรื่องที่ได้กล่าวมาข้างต้น แต่การใช้สิทธิอธิปไตยหรือการมีเขตอำนาจเหนือกิจกรรมต่างๆ ของรัฐชายฝั่งจะต้องคำนึงถึงสิทธิของรัฐอื่นในเขตเศรษฐกิจจำเพาะด้วยเช่นกัน เป็นผลมาจากการประนีประนอมของรัฐต่างๆที่แสวงหาประโยชน์จากท้องทะเลในด้านต่าง ๆ กัน และได้มีบัญญัติถึงเรื่องนี้ไว้ในมาตรา 58 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของรัฐอื่นในเขตเศรษฐกิจจำเพาะไว้ว่า ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะรัฐทุกรัฐที่ไม่ว่าจะเป็นรัฐชายฝั่งหรือรัฐไม่มีชายฝั่ง ล้วนอยู่ภายใต้บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องของอนุสัญญานี้ ซึ่งมีเสรีภาพในการเดินเรือและบินผ่าน การวางสายเคเบิลและท่อใต้ทะเล [13]

สิทธิและเขตอำนาจของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะต่อปัญหาการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ

จากที่ได้กล่าวถึงสิทธิของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะตามข้างต้น ในมาตรา 56 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 นอกจากที่ได้กล่าวถึงสิทธิที่มุ่งประสงค์ในการสำรวจและการแสวงหาประโยชน์การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตในน้ำเหนือพื้นดินท้องทะเล และในพื้นดินท้องทะเลกับดินใต้ผิวดินของพื้นดินท้องทะเลนั้น ยังระบุไว้อีกว่ามีสิทธิอธิปไตยในส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมอื่นๆเพื่อการแสวงประโยชน์และการสำรวจทางเศรษฐกิจในเขต ซึ่งเป็นการกล่าวไว้อย่างกว้าง ๆ ไม่ได้ระบุกิจกรรมที่ชัดเจนไว้ การลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะนั้นจะถือเป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้มาตรา 56 ที่รัฐชายฝั่งมีสิทธิในการควบคุมหรือไม่นั้น เป็นเรื่องที่มีการถกเถียง เนื่องจากในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ไม่ได้กำหนดการจัดสรรเขตอำนาจที่ชัดเจนระหว่างรัฐชายฝั่งและรัฐเจ้าของธงในกรณีของการค้าน้ำมันหรือถ่ายโอนน้ำมันเชื้อเพลิงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ต้องนำมาตรา 56 และ 58 มาวิเคราะห์ต่อไปในกรณีนี้ หากพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของมาตรา 56 คือการระบุถึงลักษณะโดยทั่วไปของสิทธิ เขตอำนาจและหน้าที่ของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ โดยกำหนดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องที่รัฐชายฝั่งมีสิทธิที่จะใช้สิทธิอธิปไตยและเขตอำนาจแต่เพียงผู้เดียว และคำนึงว่าไม่มีรัฐใดที่จะได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิอธิปไตยของตนในทะเลหลวง มาตรา 56 (1) เป็นภาพสะท้อนเชิงบรรทัดฐานของหลักการปกครองที่มีลักษณะเป็นแบบเฉพาะของเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ที่จำกัดสิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งอยู่ในเรื่องของการสำรวจทางเศรษฐกิจและการแสวงหาประโยชน์ รวมถึงการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรประมงซึ่งอยู่ในมาตรา 61-73 การเน้นย้ำถึงทรัพยากรธรรมชาติที่มีชีวิตทางทะเลสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ของเขตเศรษฐกิจจำเพาะในฐานะเขตการประมงพิเศษ ในมาตรา 56 (2) ยังทำหน้าที่ปกป้องรัฐอื่นในเขตเศรษฐกิจจำเพาะโดยการกำหนดให้รัฐชายฝั่งนั้นต้องคำนึงถึงสิทธิและหน้าที่ของรัฐอื่นตามสมควรด้วยและต้องดำเนินการในลักษณะที่เป็นการสอดคล้องกับบทบัญญัติของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982

การลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะที่จะพิจารณาต่อไปนี้เป็นการบังเกอร์ ซึ่งก็คือการเติมเชื้อเพลิง หมายถึงกระบวนการจัดหาเชื้อเพลิงให้กับเรือ ในขณะที่การเติมเชื้อเพลิง หมายถึงเชื้อเพลิงและน้ำมัน เชื้อเพลิงนี้ใช้ในการเดินเครื่องจักรบนเรือและเพื่อขับเคลื่อนเครื่องยนต์ที่ขับเคลื่อนเรือข้ามมหาสมุทร

การเติมเชื้อเพลิงสามารถทำได้ทั้งบนบกและนอกชายฝั่ง การเติมเชื้อเพลิงมักจำเป็นในระหว่างการเดินทางจากท่าเรือหนึ่งไปยังอีกท่าเรือหนึ่ง เนื่องจากเรือไม่สามารถบรรจุเชื้อเพลิงได้เพียงพอสำหรับการเดินทางไกล ดังนั้นการบังเกอร์เรือประมงจึงอาจหมายความได้ว่าเป็นการเติมหรือจัดหาน้ำมันเชื้อเพลิงให้กับเรือประมงซึ่งเป็นการเติมน้ำมันนอกชายฝั่ง โดยใช้วิธีการถ่ายโอนน้ำมันเชื้อเพลิงจากเรือสู่เรือ (STS) เมื่อดำเนินการบนบก เรือจะได้รับเชื้อเพลิงจากเรือบรรทุกเชื้อเพลิง รถบรรทุกถัง หรือท่อส่งเชื้อเพลิง เมื่อดำเนินการในทะเลแล้ว เรือบรรทุกเชื้อเพลิงจะดำเนินการโดยเรือบรรทุกเชื้อเพลิง ในทุกสถานการณ์ เชื้อเพลิงจะถูกสูบเข้าไปในเรือผ่านท่อส่งเชื้อเพลิง การค้าน้ำมันเถื่อนนั้นมักจะกระทำการเป็นขบวนการและมีเครือข่ายโยงใยขนาดใหญ่ ในการค้าน้ำมันเถื่อนได้เกิดกลุ่มค้าน้ำมันเถื่อนที่มีเรือบรรทุกน้ำมันเป็นจำนวนมาก ได้ทำการซื้อขายขนถ่ายน้ำมัน ภายในเขตทางทะเลของไทย ซึ่งได้แก่ บริเวณทางด้านอ่าวไทยและทางด้านทะเลอันดามัน ในการซื้อขายน้ำมันเถื่อนนั้นพบว่า มีการทำกันมานานแล้ว โดยทำการซื้อขายกันก่อนที่จะมีปัญหาลักลอบนำเข้าน้ำมันเถื่อนเข้ามาในประเทศไทย โดยเริ่มแรกในการประกอบกิจการประมง เรือประมงที่ประกอบกิจการจะมีอยู่ 3 ประเภท คือ 1. เรือประมงขนาดใหญ่มีขนาด 25 เมตรขึ้นไป 2. เรือประมงขนาดกลางมีขนาด 18-24 เมตร 3. เรือประมงขนาดเล็กมีขนาดไม่เกิน 18 เมตร เรือประมงแต่ละขนาดมีลักษณะการใช้น้ำมันที่แตกต่างกัน คือ เรือประมงขนาดเล็กรวมทั้งเรือประมงชายฝั่ง สามารถทำประมงอยู่ภายในเขต 12 ไมล์ทะเล หรือภายในทะเลอาณาเขตของประเทศไทย การเติมน้ำมันจึงสามารถที่จะเติมน้ำมันได้ที่ปั๊มน้ำมันชายฝั่งได้เมื่อทำการประมงเสร็จสิ้นและกลับเข้าฝั่ง แต่สำหรับเรือประมงขนาดกลางและขนาดใหญ่นั้น ในการออกทำประมงในแต่ละครั้งมักใช้เวลานานเป็นเดือนขึ้นไป หากจะให้เดินทางกลับเข้าชายฝั่งทะเลเพื่อเติมน้ำมันที่ปั๊มน้ำมันชายฝั่งนั้น ก็จะเป็นการเพิ่มต้นทุนในการทำประมงสูงขึ้นจากเดิม จึงไม่คุ้มกับต้นทุนในการทำประมง เมื่อเป็นเช่นนี้กลุ่มเรือประมงจึงได้มีการลงทุนดัดแปลงเรือประมงลำใดลำหนึ่งขึ้นเป็นเรือประมงดัดแปลงเพื่อเป็นเรือบรรทุกน้ำมันและทำการเติมน้ำมันให้แก่เรือประมงลำอื่นๆที่อยู่ในกลุ่มเรือประมงเดียวกัน ซึ่งเป็นการกระทำก่อนที่จะเกิดปัญหาการลักลอบนำเข้าน้ำมันเข้ามาในประเทศไทย ต่อมาเนื่องจากความต้องการในน้ำมันเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากใช้ในการคมนาคม จึงทำให้เกิดธุรกิจการค้าน้ำมันเถื่อนบริเวณจังหวัดชายฝั่งทะเลของประเทศไทย โดยการลงทุนเช่าหรือสร้างหรือดัดแปลงเรือประมงเป็นเรือบรรทุกน้ำมันและทำการซื้อน้ำมันจากต่างประเทศเข้ามาลอยลำขายน้ำมันดังกล่าว

องค์ประกอบของวัตถุประสงค์ในมาตรา 56 นี้แสดงให้เห็นว่าสิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งไม่เกี่ยวข้องกับเขตในความหมายเชิงพื้นที่ แต่เกี่ยวข้องกับศักยภาพทางเศรษฐกิจของรัฐชายฝั่ง โดยคำนึงถึงว่าสถานะทางกฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะของเขตเศรษฐกิจจำเพาะนั้นจำกัดโดยพื้นฐานแล้วในมุมมองการทำงาน กล่าวคือ สำหรับการใช้ในทางเศรษฐกิจของเขตเศรษฐกิจจำเพาะ องค์ประกอบนี้ต้องการให้มีความเชื่อมต่อโดยตรงระหว่างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องถึงมาตรา 56 (1)(เอ) เพื่อให้รัฐชายฝั่งมีสิทธิตามกฎหมายในการพึ่งพาสิทธิอธิปไตยของตน [14] ในส่วนนี้เกิดคำถามว่าการทำบังเกอร์เรือประมงนอกชายฝั่งนั้นถือเป็นกิจกรรมที่หลอมรวมเข้ากับสิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีชีวิตในทะเลในเขตเศรษฐกิจจำเพาะหรือไม่หรือเป็น

การใช้ทะเลโดยชอบด้วยกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการเดินเรือ โดย ITLOS ได้มีคำตัดสินเกี่ยวกับประเด็นนี้ในคดี M/V Saiga และ M/V Virginia

แนวทางในการตีความของศาลใน คดี saiga

ข้อเท็จจริงคือ ในวันที่27 ตุลาคม พ.ศ. 2540 เรือ M/V Saiga ชักธงชาติเซนต์วินเซนต์ เป็นเรือบรรทุกน้ำมัน ได้ทำการขายน้ำมันก๊าซให้กับเรือประมงสามลำที่ได้รับอนุญาตจากกินีให้ทำการประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของกินีที่อยู่นอกชายฝั่งแอฟริกาตะวันตก การเติมเชื้อเพลิง(bunker)ให้กับเรือประมงสามลำนั้นได้เกิดขึ้นภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของกินี ห่างจากเกาะอัลคาทราซประมาณ 22 ไมล์ โดยกินีได้ทำการจับกุมและยึดเรือ Saiga โดยตั้งข้อหาว่าเรือ Saiga นำเข้าน้ำมันก๊าซในเขตรัศมีศุลกากรของกินี โดยได้ทำการควบคุมตัวนายเรือและลูกเรือ รวมถึงยึดน้ำมันก๊าดที่บรรทุกอยู่ในเรือ นายเรือถูกดำเนินคดีในข้อหาละเมิดศุลกากร ศาลระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเลได้ตัดสินคดีเป็นสองขั้นตอน คดี Saiga I ได้ตัดสินในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ได้กล่าวถึงประเด็นในเรื่องของการปล่อยตัว โดยสั่งให้ปล่อยตัวทันที และคดี Saiga II ซึ่งตัดสินในวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2542 ได้พิจารณาประเด็นคำถามที่ว่ากินีมีสิทธินำกฎหมายศุลกากรของตนไปใช้ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะหรือไม่

ในการตัดสิน saiga I ได้มีการพิจารณาจำแนกประเภทของการเติมเชื้อเพลิง (bunker) นอกชายฝั่งสามารถพิจารณาได้ 2 วิธี คือ 1. การบังเกอร์ของเรือประมงอาจถูกพิจารณาว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถหลอมรวมเข้ากับการใช้สิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งในการสำรวจ หาประโยชน์ อนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีชีวิตในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ เนื่องจากการเติมน้ำมันเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนโดยธรรมชาติของเรือที่เติมเชื้อเพลิงแล้ว 2. ศาลระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเลตั้งข้อสังเกตว่าการบังเกอร์นอกชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะอาจจัดประเภทเป็น กิจกรรมอิสระที่ระบบกฎหมายควรเป็นกิจกรรมเสรีภาพในการเดินเรือ หรือเป็นกิจกรรมที่ควรอยู่ภายใต้มาตรา 59 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ซึ่งแม้ว่าศาลระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเล จะได้ชี้ให้เห็นทางเลือกที่มีอยู่แต่ก็มีรายงานว่าหากพิจารณาว่าเป็นกิจกรรมอิสระที่ไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของเรือที่เติมน้ำมัน การบังเกอร์ไม่สามารถถือเป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้ระบบเสรีภาพในการเดินเรือได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เป็นสิทธิของตนเอง การบังเกอร์นอกชายฝั่งจึงไม่ได้รับการพิจารณาตามมาตรา 58 ดังที่ระบุไว้ คำว่า การเดินเรือ ในวลีเสรีภาพในการเดินเรือ หมายถึง เฉพาะการเคลื่อนที่ของเรือเท่านั้น ไม่ใช่การดำเนินการเชิงพาณิชย์อื่นใด [15]

ความคิดเห็นของผู้พิพากษาในคดีนี้ก็มีการขัดแย้งกัน ใน Saiga I ผู้พิพากษาแอนเดอร์สันไม่ได้เห็นด้วยกับความคิดเห็นของผู้พิพากษาวูลฟรัมและยามาโมโตะที่กล่าวว่าการบังเกอร์นั้นอยู่ภายใต้การใช้ทะเลอย่างถูกกฎหมายในระดับสากลที่เกี่ยวข้องกับการเดินเรือและไม่อยู่ในสิทธิของรัฐชายฝั่งเกี่ยวกับการทำประมงในกรณีของการบังเกอร์เรือประมง โดยผู้พิพากษาแอนเดอร์สันได้มีความเห็นแนะนำว่า ไม่มีกฎทั่วไปใดที่สามารถตั้งสมมติฐานสำหรับการจำแนกประเภทของการบังเกอร์นอกชายฝั่งได้เนื่องจากจะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละกรณี และใน Saiga II ผู้พิพากษา ZHAO ก็ได้ระบุความเห็นไว้ว่าการบังเกอร์ต้องไม่ถือว่าเป็นการใช้เสรีภาพในการเดินเรือแต่เป็นกิจกรรมเชิงพาณิชย์นอกชายฝั่ง [16]

การตัดสินใน Saiga II จากการที่เซนต์วินเซนต์ได้ทำการโต้แย้งว่าการกระทำของกินีนั้นขัดต่ออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ข้อ 56 โดยศาลระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเลได้ตัดสินว่า รัฐชายฝั่งสามารถใช้กฎหมายและข้อบังคับด้านศุลกากรในทะเลอาณาเขตของตนอย่างถูกกฎหมายโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 2 และ 21 ของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 แต่ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะนั้นรัฐชายฝั่งสามารถใช้ระเบียบการคลังที่คล้ายคลึงกันเท่านั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับเกาะเทียมสิ่งปลูกสร้างและโครงสร้าง ดังนั้น กินีจึงขาดเขตอำนาจศาลในการใช้กฎหมายศุลกากร มาตรา 1 ของกฎหมาย L/94/007 ที่กล่าวว่า ห้ามการนำเข้า การขนส่ง การจัดเก็บและจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงโดยไม่ได้รับอนุญาตในสาธารณรัฐกินี ซึ่งสามารถนำไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ในการควบคุมและปราบปรามการขายเชื้อเพลิงน้ำมันก๊าซให้กับเรือประมง ในรัศมีศุลกากรตามมาตรา 34 แห่งประมวลกฎหมายศุลกากร ซึ่งประกาศรัศมีศุลกากร 250 กิโลเมตร สรุปได้ว่าอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 ไม่ได้อนุญาตให้รัฐชายฝั่งใช้กฎหมายศุลกากรในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ด้วยเหตุนี้การจับกุมและการยึดเรือ Saiga การยึดสินค้าจึงขัดต่ออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 คำถามที่ว่าภายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของรัฐชายฝั่งมีสิทธิที่จะควบคุมการจัดหาน้ำมันโดยเรือบรรทุกน้ำมันถ่ายโอนไปยังเรือลำอื่นเพื่อใช้เป็นเชื้อเพลิงหรือไม่ ในคดี Saiga II กินีแย้งว่าอยู่ในสิทธิของรัฐชายฝั่งในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ในทางตรงกันข้าม เซนต์วินเซนต์โต้แย้งว่าเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพในการเดินเรือของรัฐอื่นๆในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ซึ่งศาลระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเล ก็ไม่ได้ตัดสินอย่างชัดเจนเนื่องจากพบว่าไม่จำเป็น ศาลได้ตั้งข้อสังเกตว่าหากรัฐไม่ได้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการเติมเชื้อเพลิงให้กับเรือประมงในทะเลของตน อาจถือได้ว่าการเติมเชื้อเพลิงนั้นไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมประมง และด้วยเหตุนี้จึงจะถือว่าเป็นกิจกรรมภายใต้เสรีภาพในการเดินเรือ และกินีมีกฎระเบียบดังกล่าวหรือไม่ หากกินีมีกฎระเบียบดังกล่าว จะมีความสำคัญหรือไม่หากถือว่ามีคุณสมบัติเป็นกฎระเรียบของศุลกากร หรือ การลักลอบขนของ ซึ่งมีบทบัญญัติบางประการในกฎหมายกินี ที่กล่าวถึง การเติมเชื้อเพลิงเรือประมงในทะเลกินีโดยวิธีอื่นนอกเหนือจากที่ได้รับอนุญาตตามกฎหมายถือเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ในตอนท้ายของคำพิพากษานั้น ศาลได้สรุปว่าแม้กินีจะมีกฎหมายห้ามการเติมน้ำมันเรือประมง แต่การเรียกสิ่งนี้ว่าเป็นกฎระเบียบศุลกากรในตัวมันเองถือเป็นการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ สิ่งที่ได้จากคดี M/V Saiga ได้เป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายเป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศ ศาลระบุว่ารัฐชายฝั่งไม่สามารถใช้กฎหมายเกี่ยวกับศุลกากรในส่วนอื่นๆในเขตเศรษฐกิจจำเพาะได้นอกจากเกาะเทียม สิ่งติดตั้งและโครงสร้าง [17]

ปัญหาการอ้างเสรีภาพในการเดินเรือต่อการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ

การลักลอบจำหน่ายน้ำมันไม่ว่าจะเป็นการจอดลอยลำก็ดีหรือเดินเรือไปและลักลอบจำหน่ายน้ำมันไปด้วยหรือไม่ก็ตาม การกระทำดังกล่าวหาได้เป็นการบริโภคเสรีภาพในการเดินเรือตามความหมายที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 แต่อย่างใด รัฐชายฝั่งย่อมมีอำนาจตามข้อ 194 (2) ในการใช้มาตรการทั้งปวงที่จำเป็น ไม่ว่าจะเป็นการตรวจเรือรวมทั้งการจับกุมเรือ เพื่อเป็นการประกันว่ากิจกรรมทั้งปวงซึ่งหมายถึงการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนที่เกิดขึ้นอันอยู่ภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของรัฐชายฝั่งจะต้องไม่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยก่อให้เกิดมลพิษแก่รัฐอื่นใดตามพันธกรณีในกฎหมาย

ระหว่างประเทศประกอบกับข้อที่ 221 ที่กำหนดให้อำนาจแก่รัฐเพื่อใช้และบังคับให้เป็นไปตามมาตรการนอกทะเลอาณาเขตที่คุกคามว่าจะเกิดความเสียหายขึ้นเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของรัฐชายฝั่ง และเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติการณ์ทางทะเลของเรือประมงดัดแปลงที่ทำการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อน แต่อย่างไรก็ตาม การที่เรือต่างชาติลอยลำในเขตเศรษฐกิจจำเพาะเพื่อลักลอบจำหน่ายน้ำมันเถื่อนนั้น ย่อมหาได้เป็นการบริโภคเสรีภาพในการเดินเรือในเขตเศรษฐกิจจำเพาะแต่อย่างใด ในทางกลับกันการที่เรือบรรทุกน้ำมันไม่ว่าจะเป็นสัญชาติใด ๆ ก็ตามจอดลอยลำเพื่อจำหน่ายน้ำมันในเขตทางทะเลของรัฐชายฝั่งนั้นย่อมทำให้รัฐชายฝั่งตกอยู่ในความเสี่ยงต่อปัญหาของมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมทางทะเลจากมลพิษน้ำมันได้ [18]

แนวทางในการตีความของศาลใน คดี Virginia G

ข้อเท็จจริงคือ เรือ Virginia G ซึ่งเป็นเรือบรรทุกน้ำมันที่ชักธงชาติปานามา โดยมีใบรับรองการจดทะเบียนตามกฎหมายที่ออกโดยหน่วยงานการเดินเรือปานามาเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2550 และมีผลใช้ได้ถึงวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 และได้ออกหนังสือรับรองตามกฎหมายเพิ่มเติมให้กับเรือเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2554 มีผลใช้ได้ถึงวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ได้ถูกเจ้าหน้าที่ของประเทศกินี-บิสเซาจับกุมเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2552 ในข้อหาปฏิบัติการเติมเชื้อเพลิงให้กับเรือประมงต่างประเทศที่ทำประมงอย่างผิดกฎหมายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของประเทศกินี-บิสเซา โดยเรือลำดังกล่าวและน้ำมันบนเรือถูกยึดเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2552 โดยที่คณะกรรมาธิการระหว่างกระทรวงเพื่อการเฝ้าระวังทางทะเลของกินี-บิสเซา (the Inter-Ministerial Commission for Maritime Surveillance of Guinea-Bissau) ได้ออกคำสั่งให้ยึดเรือลำดังกล่าวพร้อมกับอุปกรณ์และสินค้าสำหรับการขายน้ำมันให้กับเรือประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะโดยที่ไม่ได้รับอนุญาต ต่อมาเรือดังกล่าวได้รับการปล่อยตัวตามการตัดสินใจของรัฐบาลกินี-บิสเซา ซึ่งเป็นเวลานานกว่า 1 ปีหลังจากที่ได้มีการจับกุมตามคำร้องขอของสถานทูตสเปนที่ให้ปล่อยเรือถึงแม้เรือลำดังกล่าวจะมีธงชาติปานามาแต่ก็เป็นของบริษัทสเปน โดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ฉันมิตรระหว่างกินี-บิสเซาและสเปนซึ่งได้แจ้งให้เจ้าของเรือทราบเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2553 ซึ่งจากข้อมูลของปานามา เรือ Virginia G เป็นของ Penn Lilac Trading SA ซึ่งเป็นบริษัทที่จัดตั้งขึ้นในปานามาในปี พ.ศ. 2541 โดยได้ซื้อเรือลำดังกล่าวมาในเดือนมกราคม พ.ศ. 2543 และในเดือนมกราคม พ.ศ. 2545 ได้ตกลงด้านนายหน้าตัวแทนกับ Gebaspe SL ซึ่งเป็นบริษัทสเปนทำหน้าที่เป็นสื่อกลางรหว่างซัพพลายเออร์เชื้อเพลิงและเจ้าของเรือประมงพาณิชย์ ในปี พ.ศ. 2552 เรือลำดังกล่าวได้รับการเช่าเหมาลำให้กับสหพันธ์โลตัส ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติไอร์แลนด์ที่ขายและจัดหาน้ำมันให้กับเรือประมง ขณะที่ถูกจับกุมบนเรือมีกัปตันเรือ 1 คน และลูกเรืออีก 11 คน [19]

ในการพิจารณาศาลต้องตรวจสอบว่ากินี-บิสเซานั้นมีเขตอำนาจศาลในการควบคุมการบังเกอร์ของเรือต่างชาติที่ทำประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะหรือไม่ โดยปานามาได้ให้คำจำกัดความบังเกอร์ว่าเป็น คำที่ใช้ในอุตสาหกรรมการขนส่งเพื่ออธิบายการขายเชื้อเพลิงจากเรือเฉพาะทาง เช่น เรือบรรทุกน้ำมันซึ่งจัดหาเชื้อเพลิงให้กับเรือลำอื่นขณะอยู่ในทะเล และชี้ให้ศาลเห็นว่ากิจกรรมการบังเกอร์ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะอยู่ภายใต้มาตรา 58 (1) คือเป็นการใช้เสรีภาพในการเดินเรือและใช้ทะเลอย่างถูกกฎหมายตามกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพนั้น และหากมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมสำหรับการบังเกอร์ในเขตเศรษฐกิจ

จำเพาะที่ได้มีการบัญญัติเป็นกฎหมายภายในของกินี-บิสเซานั้นจะเป็นการขัดต่อหลักเสรีภาพตามมาตรา 58 และอาจถือเป็นการเรียกเก็บเงินในรูปแบบภาษีหรือศุลกากรเป็นการขยายรัศมีศุลกากรในลักษณะที่มีการร้องขอการอนุญาตล่วงหน้าที่มีการชำระเงิน เหมือนในกรณีคดี saiga ซึ่งภายใต้กฎหมายของกินี-บิสเซาได้กำหนดคุณสมบัติของบังเกอร์ว่าเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการประมง คณะตุลาการมีความเห็นปรากฏชัดเจนจากในมาตรา 62 วรรค4 ว่ากิจกรรมทั้งหมดที่อาจได้รับการควบคุมโดยรัฐชายฝั่งจะต้องมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการประมง ศาลตั้งข้อสังเกตว่าการเชื่อมโยงดังกล่าวกับการประมงนั้นมีอยู่เพื่อการบังเกอร์ของเรือต่างประเทศที่ทำประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะเนื่องจากสิ่งนี้ทำให้พวกเขาสามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้โดยไม่หยุดชะงักในทะเล และเห็นว่ากฎระเบียบของรัฐชายฝั่งในการบังเกอร์เรือต่างชาติที่ทำประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะเป็นหนึ่งในมาตรการที่รัฐชายฝั่งอาจใช้ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของตนเพื่ออนุรักษ์และจัดการทรัพยากรที่มีชีวิตภายใต้มาตรา 56 และมาตรา 62 วรรค 4 และศาลได้พิจารณาถึงมาตรา 58 ที่ให้สิทธิเสรีภาพแก่รัฐอื่นๆนั้นไม่ได้ขัดขวางรัฐชายฝั่งจากการควบคุมของสิทธิและอำนาจของรัฐชายฝั่งตามมาตรา 56 จากสิทธิอธิปไตยของรัฐชายฝั่งในการสำรวจ ใช้ประโยชน์ อนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ แต่เฉพาะในกรณีของการบังเกอร์ของเรือต่างชาติที่ทำการประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะเท่านั้นที่ได้รับการควบคุมโดยรัฐชายฝั่งและประเด็นของการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมนั้นคณะตุลาการเห็นชอบกับการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมโดยกินี-บิสเซานั้นไม่ได้เป็นการชี้นำโดยผลประโยชน์ทางการคลังของตน แต่เป็นการให้บริการที่เกี่ยวข้องกับการบริการที่เชื่อมโยงกับการอนุญาตบังเกอร์ ดังนั้นศาลพิจารณาว่าการจัดเก็บค่าธรรมเนียมโดยกินี-บิสเซาไม่ถือเป็นความพยายามที่จะขยายกฎหมายภาษีและศุลกากรไปยังเขตเศรษฐกิจจำเพาะตามที่ปานามาอ้าง โดยมีมติเป็นเอกฉันท์ว่ากินี-บิสเซาไม่ได้ละเมิดตามมาตรา 58 (1) และ 56 (2) ในการควบคุมการบังเกอร์เรือต่างชาติที่ทำประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ [20]

สรุปและอภิปรายผล (Discussion)

ในระบบกฎหมายในเขตเศรษฐกิจจำเพาะภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเล ค.ศ. 1982 แสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบที่ชัดเจนของรัฐชายฝั่งในการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรที่มีชีวิต ด้วยเหตุนี้รัฐชายฝั่งจึงมีเขตอำนาจทางกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายที่กว้างขวาง ในทางกฎหมายที่ศาลระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเล ได้ส่งเสริมความแข็งแกร่งให้กับความสามารถในการออกกฎหมายของรัฐชายฝั่งแต่ก็ยังคงมีข้อจำกัดเกี่ยวกับมาตรการในการบังคับใช้ไว้เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมและสมดุลกันระหว่างรัฐชายฝั่งและรัฐเจ้าของธงหรือรัฐอื่น ๆ ที่จะใช้เขตเศรษฐกิจจำเพาะ จากการพิจารณาถึงแนวทางในการตีความของศาลจะเห็นได้ว่าปัญหาในการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนนั้นหากเป็นในกรณีของการบังเกอร์เรือประมงที่ทำประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะรัฐชายฝั่งมีอำนาจในการควบคุมโดยตราเป็นกฎหมายภายในที่เกี่ยวกับกฎหมายประมง โดยเรือบังเกอร์จะต้องปฏิบัติตามรวมไปถึงต้องมีการขออนุญาตและเสียค่าธรรมเนียมให้ถูกต้อง ถือเป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐชายฝั่งมาตรา 56 ประกอบกับมาตรา 58 ส่วนในกรณีของการบังเกอร์เรืออื่นหากพิจารณาถึงองค์ประกอบและวัตถุประสงค์แล้ว อาจถือเป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้มาตรา 56 ในส่วนที่มีการบัญญัติไว้ว่า “ในส่วนของ

กิจกรรมอื่น ๆ เพื่อการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจ” โดย “เศรษฐกิจ” หมายถึงมีผลประโยชน์ที่เป็นสาระสำคัญกล่าวคือ กำไรหรือกำไรบางอย่างจากการผลิต การจำหน่าย หรือการบริโภคสินค้าและบริการ และหากพิจารณาประกอบกับความคิดเห็นของผู้พิพากษา ZHAO ที่ระบุความเห็นไว้ว่าการบังเกอร์ต้องไม่ถือเป็นการใช้เสรีภาพในการเดินเรือแต่เป็นกิจกรรมเชิงพาณิชย์นอกชายฝั่ง รวมไปถึงรัฐชายฝั่งมีอำนาจในการปกป้องสิ่งแวดล้อมทางทะเลตามมาตรา 192 (2) ที่กำหนดให้รัฐใช้มาตรการทั้งปวงที่จำเป็นเพื่อประกันว่า กิจกรรมภายใต้เขตอำนาจหรือการควบคุมของตนจะต้องกระทำในลักษณะที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยภาวะมลพิษแก่รัฐอื่นและสิ่งแวดล้อมของรัฐเหล่านั้น จึงสามารถนำกฎหมายสิ่งแวดล้อมมาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาในการลักลอบการค้าน้ำมันเถื่อนได้ในแง่ของการรักษาและปกป้องสิ่งแวดล้อมทางทะเลที่ปัญหาของการค้าน้ำมันเถื่อนในเขตเศรษฐกิจจำเพาะนั้นอาจเกิดการรั่วไหลของน้ำมันในขณะทำการบังเกอร์หรือถ่ายโอนน้ำมันจากเรือสู่เรือลงในทะเลได้ ซึ่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นรัฐชายฝั่งนั้นหากพิจารณาถึงกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนแล้วนั้น จะเห็นว่ามิได้มีการแก้ไขให้มีผลใช้บังคับถึงเพียงแค่ในเขตต่อเนื่องเท่านั้น ดังนั้นอาจจำเป็นต้องมีการแก้ไขให้มีผลบังคับใช้ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะเพื่อไม่เป็นการเสียผลประโยชน์ตามข้อสังเกตที่ศาลได้กล่าวไว้ว่าในคดี saiga ว่าหากรัฐไม่ได้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการเติมเชื้อเพลิงให้กับเรือประมงในทะเลของตน อาจถือได้ว่าการเติมเชื้อเพลิงนั้นไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมประมง และด้วยเหตุนี้จึงจะถือว่าเป็นกิจกรรมภายใต้เสรีภาพในการเดินเรือ และกินีมีกฎระเบียบดังกล่าวหรือไม่

โดยในทางระหว่างประเทศมีหลายรัฐเลือกที่จะควบคุมการบังเกอร์หรือการถ่ายโอนน้ำมันในทะเลอาณาเขตของตน โดยประเทศแรกที่ได้มีการควบคุมการบังเกอร์และการถ่ายโอนน้ำมันในเขตเศรษฐกิจจำเพาะนั้นคือประเทศเบลเยี่ยม โดยในคำสั่งรัฐมนตรีในเดือนเมษายน พ.ศ 2544 ได้รวมการบังเกอร์นอกชายฝั่งให้อยู่ในกรอบของกฎหมายสิ่งแวดล้อมสำหรับการควบคุมกิจกรรมบางอย่าง ในพื้นที่ทางทะเลภายใต้เขตอำนาจของตน ซึ่งได้ออกคำสั่งกระทรวงโดยกำหนดถึงการบังเกอร์นอกชายฝั่งว่าเป็น การถ่ายโอนไฮโดรคาร์บอนจากเรือลำหนึ่งไปยังอีกลำหนึ่งที่ดำเนินการเพื่อวัตถุประสงค์ในทางการค้า โดยให้ครอบคลุมไปถึงการถ่ายโอนน้ำมันระหว่างเรือลำหนึ่งไปยังเรืออีกลำหนึ่ง (STS) ด้วย และกำหนดถึงการที่จะทำการค้าในพื้นที่ทางทะเลของเบลเยี่ยมนั้นจะต้องได้รับอนุญาตล่วงหน้าและกำหนดว่ากิจกรรมอื่นๆสามารถดำเนินการได้ในภายหลังภายใต้ข้อกำหนดการอนุญาตล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการของการปกป้องสิ่งแวดล้อมทางทะเลซึ่งคำสั่งรัฐมนตรีในปี 2544 ได้ใช้ตัวเลือกโดยกำหนดว่ากิจกรรมบังเกอร์นอกชายฝั่งจะต้องได้รับอนุญาตล่วงหน้าตามขั้นตอนที่ได้มีการปรึกษาหารือที่มีรายละเอียดอย่างชัดเจนซึ่งกำหนดภายใต้กฎหมายเบลเยี่ยมโดยกิจกรรมการเดินเรือไม่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดใดๆของการอนุญาตล่วงหน้า บ่งชี้ได้ว่าเบลเยี่ยมไม่ถือว่ากิจกรรมทั้งสองนี้เป็นกิจกรรมการเดินเรือหรือเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันมากพอสมควรในการเดินเรือเพื่อเป็นข้อยกเว้นจากข้อกำหนดของการอนุญาตล่วงหน้า

ประเทศแอฟริกาตะวันตกได้เริ่มมีการให้ความสนใจมากขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของการถ่ายโอนน้ำมัน (STS) ที่อาจเกิดขึ้นในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของตน โดยได้มีการระบุไว้ในบันทึกคำแนะนำที่ออกโดย Skuld ในปี 2558 โดยมีการอ้างอิงถึงสองประเทศ คือ สาธารณรัฐคองโก ที่ระบุว่าต้องมีการขออนุญาตจาก

หน่วยงานท้องถิ่นก่อนที่จะดำเนินการปฏิบัติการถ่ายโอนน้ำมัน (STS) ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ และในแองโกลาได้มีกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบังเกอร์และการถ่ายโอนน้ำมัน (STS) อย่างละเอียดมาใช้ เป็นความปรารถนาที่จะปกป้องสิ่งแวดล้อมทางทะเลของแองโกลาซึ่งไม่ใช่แรงจูงใจหลักเพียงอย่างเดียว กฎของแองโกลายังมีเงื่อนไขในการดำเนินกิจกรรมทั้งสองอีกว่าการบังเกอร์หรือการถ่ายโอนน้ำมัน (STS) ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะของตนนั้นสามารถกระทำได้โดยบริษัทที่ได้มีการจดทะเบียนในแองโกลาเท่านั้น ซึ่งบริษัทที่จดทะเบียนนั้นต้องสมัครและได้รับใบอนุญาตจากหน่วยงานของแองโกลาและต้องแจ้งหน่วยงานด้านภาษีของประเทศโดยดำเนินงานตามแผนล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน ชี้ให้เห็นถึงแรงจูงใจหลักว่าข้อกำหนดของการแจ้งล่วงหน้าอาจไม่ใช่ในเรื่องของสิ่งแวดล้อม ซึ่งข้อกำหนดนี้ไม่สอดคล้องกับหลักในกฎหมายทะเลในทางระหว่างประเทศ ถือเป็นความพยายามอย่างโจ่งแจ้งในเรื่องของการจัดเก็บภาษีศุลกากรเหมือนกรณีของคดี Saiga II

ประเทศศรีลังกา ในปี 2554 ศรีลังกาได้มีการกำหนดให้การทำกิจกรรมบังเกอร์ในน่านน้ำของศรีลังกาหรือเขตทางทะเลอื่นๆของศรีลังกาจะต้องดำเนินการโดยมีใบอนุญาตสำหรับการบังเกอร์ที่ถูกต้องจากหน่วยงานคุ้มครองสิ่งแวดล้อมทางทะเล โดยผู้ขออนุญาตในการบังเกอร์นั้นจะต้องส่งหนังสือรับรองเป็นการประกันความรับผิดต่อมลพิษพร้อมกับเอกสารอื่นๆที่ระบุไว้ โดยมีความธรรมเนียมในการสมัครประมาณ 6 ยูโร และค่าธรรมเนียมใบอนุญาตรายปีประมาณ 850 ยูโร

ในปี 2011 หน่วยงาน Dubai Maritime City Authority (DMCA) ได้นำข้อบังคับเกี่ยวกับจุดยึดซึ่งครอบคลุมถึงการดำเนินการที่เกี่ยวกับการบังเกอร์และการถ่ายโอนน้ำมัน (STS) โดยในส่วนที่ 1 ของข้อบังคับได้อ้างถึง การบังคับใช้กับเรือในน่านน้ำดูไบและขยายไปสู่เขตเศรษฐกิจจำเพาะ โดยมีการอ้างถึงความจำเป็นทางด้านการจัดการกับความท้าทายด้านความปลอดภัย ที่เป็นวัตถุประสงค์หลัก ตามมาตรา 7 ของกฎระเบียบนี้ระบุว่า เรือที่ประสงค์จะเข้าร่วมในการบังเกอร์และการถ่ายโอนน้ำมัน (STS) จะต้องทำการส่งคำขอไปยังหน่วยงาน Dubai Maritime City Authority (DMCA) ล่วงหน้าอย่างน้อย 2 วัน

จากที่ได้กล่าวมาการปฏิบัติของรัฐอื่นๆนั้นจะเห็นได้ว่า รัฐต่างๆเลือกที่จะควบคุมกิจกรรมการบังเกอร์และการถ่ายโอนน้ำมัน (STS) โดยมีแรงจูงใจและวัตถุประสงค์หลักส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่องของการปกป้องสิ่งแวดล้อมทางทะเล โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของท้องทะเลเป็นหลัก [21]

การบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย โดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการบังคับใช้กฎหมายในเขตพื้นที่ทางทะเลซึ่งเป็นเขตที่อยู่ภายในราชอาณาจักร ประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ บริเวณที่เป็นน่านน้ำภายใน ได้แก่บริเวณปากแม่น้ำ อ่าว แม่น้ำ ทะเลสาบ ท่าเรือ ตลอดจนบริเวณน่านน้ำที่อยู่ระหว่างฝั่งหรือแผ่นดินกับแนวน้ำลดต่ำสุด และอีกบริเวณคือ พื้นที่ทางทะเลที่เรียกว่า ทะเลอาณาเขตโดยอยู่ถัดออกไปจากเขตน่านน้ำภายในออกไปในทะเลมีระยะไม่เกิน 12 ไมล์ทะเล โดยพื้นที่ทั้งสองบริเวณนี้เป็นพื้นที่ที่รัฐเจ้าของมีอำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์ ทำให้เจ้าหน้าที่ทหารเรือหรือผู้ที่มีอำนาจตามที่กฎหมายได้ให้ไว้ สามารถใช้อำนาจในการที่จะตรวจค้นบังคับ ยึดหรือจับกุม ตลอดจนให้หยุดเรือหรือนำเรือไปยังที่หนึ่งที่ใดได้ เมื่อได้มีการกระทำความผิดหรือมีเหตุอันสมควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดตามที่ระบุไว้ในกฎหมายโดยเกิดขึ้นในพื้นที่ตามที่บัญญัติไว้ ซึ่งเมื่อเกิดการกระทำความผิดขึ้นในเขตบริเวณที่อยู่ในเขตที่ได้กล่าวมานี้ นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นที่เข้ามาช่วยในการ

จัดการกับความผิดที่ได้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของ ตำรวจน้ำ กรมประมง กรมเจ้าท่า ที่กฎหมายได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในแต่ละหน่วยงาน ทำหน้าที่ในการป้องกันและปรามปรามการกระทำความผิดได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงเรื่องของการจัดการกับปัญหาการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนด้วย แต่หากเกิดการกระทำความผิดในเขตที่อยู่นอกราชอาณาจักรไม่ว่าจะเป็นเขตต่อเนื่อง หรือเขตเศรษฐกิจจำเพาะ หรือไหล่ทวีปนั้น จะต้องพิจารณาตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยกฎหมายทะเล ที่มีการกำหนดให้อำนาจแก่รัฐชายฝั่งให้มีสิทธิอธิปไตย (Sovereign rights) ที่จะใช้อำนาจในการสำรวจ (Exploration) แสวงหาประโยชน์ (Exploitation) อนุรักษ์ (Conservation) จัดการ (Management) รวมถึงป้องกันผู้อื่นกระทำการดังกล่าวต่อทรัพยากรธรรมชาติทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ที่อยู่ในน้ำ บนผิวดินท้องทะเล และใต้ผิวดินของท้องทะเล หรือในห้วงน้ำเหนือพื้นดินท้องทะเล รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ เช่น การผลิตพลังงานจากน้ำ กระแสน้ำ กระแสลม ซึ่งในกฎหมายภายในของประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่ไม่มีการบังคับใช้ไปถึงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะที่มีการบัญญัติไว้อย่างชัดแจ้ง อาจมีบางมาตราที่ต้องอาศัยการตีความเพื่อให้สามารถบังคับใช้ไปถึงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ซึ่งหากเกิดการกระทำความผิดขึ้น เจ้าหน้าที่ทหารเรือหรือผู้มีอำนาจก็จะไม่สามารถใช้อำนาจตามที่กฎหมายได้ให้ไว้ได้ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ชัดเจนให้อำนาจ การใช้อำนาจปฏิบัติตามกฎหมายจึงจำกัดอยู่เฉพาะในเขตพื้นที่ที่ถือว่าเป็นราชอาณาจักรของประเทศไทยเท่านั้น ซึ่งผู้กระทำความผิดต่างก็อาศัยช่องว่างในทางกฎหมายในการกระทำความผิดโดยไม่หวาดกลัว และหากพิจารณาข้อกฎหมายในพระราชบัญญัติการประมง ก็ไม่ได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงกรณีของการขออนุญาตในการบังเกอร์เรือประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะอย่างในคดีที่ได้มีการกล่าวข้างต้นจึงไม่สามารถที่จะใช้กฎหมายบังคับได้อย่างที่ศาลได้มีคำตัดสินจากคดีที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ควรมีข้อกฎหมายในพระราชบัญญัติการประมง ที่กำหนดอย่างชัดเจนถึงการขออนุญาตในการบังเกอร์เรือประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะไว้อย่างชัดเจนรวมไปถึงกำหนดบทลงโทษและการเก็บค่าธรรมเนียมในการบังเกอร์เรือประมงในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ และควรขยายเขตบังคับใช้ของกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในการลักลอบค้าน้ำมันเถื่อนในประเทศไทยให้มีผลบังคับใช้ในเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ซึ่งอาจแก้ไขที่นิยามของการบังคับใช้ในข้อกฎหมายต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง (References)

[1] เสาวณี จันทะพงษ์. (2565). *มาตรการฝ่าวิกฤตราคาน้ำมัน บทเรียนจากอดีต...ขีดเส้นสู่อนาคต*. สืบค้น 20 มีนาคม 2567, จาก https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/Article_26Apr2022.html

[2] David Merriman. (2013). *Economics of Tobacco Toolkit, Tool 7: Understand, Measure, and Combat Tobacco Smuggling. Washington: World Bank.* สืบค้นจาก https://portal-uat.who.int/

fctcapps/sites/default/files/kh-media/e-library-doc/2 0 1 9 / 1 0 / Illicit-Measurement-Toolkit-.pdf

[3] เกียรติพร อำไพ. (2540). *ปัญหาการออกและการบังคับใช้กฎหมายในเขตต่อเนื่องของประเทศไทย ศึกษากรณี น้ำมันเถื่อน*(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[4] [18] เกียรติพร อำไพ. (2556). การนำมาตรการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมทางทะเลมาใช้ในการป้องกันและปราบปรามการค้าน้ำมันเถื่อนในเขตทางทะเลของประเทศไทย. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2556*(2), 89-131. สืบค้นจาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JEM/article/view/26136/22177

[5] *เขตเศรษฐกิจจำเพาะ*. สืบค้น 30 มีนาคม 2567, จาก http://old-book.ru.ac.th/e-book/l/LW451(48)/LW451-3_1.pdf

[6] เรณู สุหทัยกุล. (2012). *ความหมายของสิทธิอธิปไตยและอำนาจอธิปไตย*. สืบค้น 30 มีนาคม 2567, จาก https://www.gotoknow.org/posts/38897

[7] [10] [12] จุมพต สายสุนทร. (2561). *กฎหมายระหว่างประเทศ เล่ม1 (พิมพ์ครั้งที่13)*. กรุงเทพ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

[8] Robert Beckman, Tara Davenport. (2012). *The EEZ Regime: Reflections after 30 Years*. สืบค้น 15 มีนาคม 2567, จาก https://www.law.berkeley.edu/files/Beckman-Davenport-final.pdf

[9] Robin Churchill, Vaughan Lowe, Amy Sander. (2022). *The Law of the sea Fourth edition* (พิมพ์ครั้งที่ 4). Manchester University Press.

[11] [14] (2018). *United Nations Convention on the Law of the Sea*, doi.org/10.5771/9783845258874

[13] Yoshifumi Tanaka. (2012). *The International Law of the Sea*. New York: Cambridge University Press.

[15] [21] David Testa. (2019). Coastal State Regulation of Bunkering and Ship-to-Ship (STS) Oil Transfer Operations in the EEZ: An Analysis of State Practice and of Coastal State Jurisdiction Under the LOSC. *Ocean Development & International Law*, 50(4). 363-386, DOI:10.1080/00908320.2019.1605673

[16] A. Karitzis & Associates L.L.C. (2020). *Bunkering In The EEZ: An Aspect Of The High-Seas Freedom Of Navigation?*. สืบค้น 30 มีนาคม 2567, จาก https://www.mondaq.com/cyprus/marine-shipping/994936/bunkering-in-the-eez-an-aspect-of-the-high-seas-freedom-of-navigation

[17] Bernard H. Oxman, Vincent Bantz. (2000). The M/V "Saiga" (No. 2) (Saint Vincent and the Grenadines v. Guinea), Judgment (ITLOS Case No. 2). *The American Journal of International Law, 2000*, *94*(1). 140-150.

[19] Vincent Cogliati-Bantz. (2014). INTRODUCTORY NOTE TO THE M/V “VIRGINIA G” CASE (PANAMA/GUINEA-BISSAU) (ITLOS). *International Legal Materials*, *53*(6). 1161-1226.

[20] Nuwan Peiris. (2021). *Bunkering in the Exclusive Economic Zone and on the High Seas under the Law of the Sea Convention: An Entangling Experiment with Saiga, Virginia G, Norstar and San Padre Pio*. Ocean Yearbook 35, 2021, 423–442. doi:10.1163/22116001_03501013

Restorative Justice for Adults and Minors: A Comparative Study between Indonesia and Thailand

Rizky Juventus Simangunsong,[1] Ari Wirya Dinata,[2] and Papontee Teeraphan[3]

Received: Dec 13, 2024 Revised: Jun 14, 2025 Accepted: Jun 17, 2025

[1] Law Student, University of Bengkulu, Bengkulu, 38122

[2] Lecturer of Law, Bengkulu University, Bengkulu, 38122

[3] Professor of Law, Thaksin University, Songkhla, 90000

* Corresponding author: Email address: rizkysimangunsong21@gmail.com

Abstract

Indonesia and Thailand, as countries that adopt the civil law legal system, also adopt the principle of Restorative Justice in their criminal law systems. This study aims to determine the comparison of the principle of Restorative Justice in the legal systems of Indonesia and Thailand. The research method used is comparative normative juridical against restorative justice regulations in handling criminal acts in Indonesia and Thailand. The results of this study indicate that: (1) Indonesia has a more assertive and detailed legal basis regarding the application of restorative justice to adult perpetrators, especially in terms of the classification of types of criminal acts that can be subject to this mechanism, compared to Thailand. This condition has the potential to cause legal uncertainty in Thailand due to the lack of clear regulations. (2) Diversion in Thailand uses more formal and procedural terminology, which reflects conformity with the applicable legal mechanisms, in contrast to diversion in Indonesia, which is generally implemented through an informal deliberation process. In addition, diversion in Thailand, known as Family Community Group Conferencing (FCGC), emphasizes the active role of the community in the process of resolving children's cases, thereby strengthening community involvement as an integral part of alternative settlement mechanisms outside the courts.

Keywords: *restorative justice, comparative study, diversion*

Introduction

The legal system in a country aims to build a social order that is orderly and fair. The judiciary, as one of the main pillars in the legal system, has a very important role in enforcing the law and providing legal protection to the community.[1] The principle of the right to punish is the basis for judicial institutions in implementing it, namely by giving criminal sanctions to violators of the law and ensuring legal certainty for all citizens.[2]

Many people feel that individuals who commit crimes, especially serious crimes, should be punished even though the punishment may not provide benefits. The principles and models of law enforcement have two perspectives; previously, law enforcement was more focused on punishing the perpetrator (Retributive Justice).[3] However, there has now been a reform in law enforcement that has shifted focus to rehabilitation or handling of victims (Restorative Justice). The shift from the retributive justice model to the restorative justice model includes fundamental changes in the objectives of the criminal system. Retributive justice emphasizes the imposition of punishment as a result of the violation, while restorative justice aims to repair the harm caused by the crime and restore the condition of the victim, perpetrator, and society.[4]

The basic principle of Restorative Justice is the restoration of losses experienced by the victim, reconciliation, and the perpetrator carrying out his/her obligations to participate in the restoration and sacrifice or other agreements by the adage of restitution as a whole (returning the situation to its original state).[5]

In the implementation of Restorative Justice, a consensus is needed between the perpetrator and the victim, meaning that if the victim does not agree to implement Restorative Justice, law enforcement will continue the trial process. If both parties agree to Restorative Justice, then the case can be resolved. Without going through a court, on condition that the suspect compensates for the loss or returns the rights that have been taken from the victim.

The concept of Restorative Justice as a new paradigm in resolving criminal cases is increasingly receiving attention and application in various countries, including Indonesia and Thailand. Although it has received considerable attention in recent years, it has not been universally adopted in many countries.

The implementation of Restorative Justice also varies, from those codified in national law to those based on customary law or customary law. Indonesia and Thailand have adopted the principle of Restorative Justice as an alternative to resolving cases outside the courts,

which shows significant conceptual and regulatory differences between the two countries.

This study is important because of the high number of criminals, including both minors and adults, who are resolved through a restorative justice approach.[6] In addition, Restorative Justice is a relatively new concept in the context of criminal law, having been integrated only in the last few decades. Therefore, the focus of this study is to see how the principles of restorative justice adopted by Indonesia and Thailand are integrated into their national legal systems. In addition, this study will compare how the regulations regarding restorative justice and its implementation are for both adults and minors in both countries.

Based on the previous background explanation, 2 legal issues will be discussed in this article: the first is "How is Restorative Justice regulated for adults in Indonesia and Thailand, and the second is "How is Diversion regulated for Minors in Indonesia and Thailand?"

Objective

1. The purpose of the study is to conduct a comparative analysis of the restorative justice arrangements applied to adults in Indonesia and Thailand. This legal approach analysis will examine the position of restorative justice in both countries, so that we can identify similarities and differences that can be learned from each country.

2. The research aims to conduct a comparative analysis of implementing arrangements (implementation) Diversification in Thailand and Indonesia. By understanding the best practices and unique challenges faced by both countries, the resulting policies can be designed to effectively maximize restorative goals, such as offender rehabilitation and the restoration of relationships caused by juvenile delinquency.

Methodology

This research uses normative legal research methods. With a doctrinal approach related to the laws and regulations that discuss restorative justice in Indonesia and Thailand.[7] Comparative legal analysis is used to examine the application of restorative justice principles in both countries. Data collection involves a comprehensive review of relevant laws, court decisions, and scientific literature from both countries.

Data analysis was conducted qualitatively, using content analysis to identify similarities and differences in the legal framework, the implementation mechanism of restorative justice in both countries.[8] The units of analysis include laws and regulations, court decisions, and

relevant journals. To ensure the validity of the data, triangulation was used, namely, cross-referencing information from various sources. The theoretical framework underlying this research is the theory of restorative justice, which prioritizes victim reparation, perpetrator rehabilitation, and community reconciliation.

Research result

1. The first research objective found that a comparative analysis of restorative justice in Indonesia and Thailand revealed significant differences in the legal basis of both. Indonesia has a stronger legal framework and explicitly supports the principles of restorative justice. In addition, the application of restorative justice to adult offenders in Indonesia also has clearer terms and conditions regarding the types of crimes that can be applied to the restorative justice approach. Meanwhile, Thailand also has regulations related to the application of restorative justice to adult offenders, although limited. Although Thailand recognizes the resolution of cases through restorative justice, legally, Thailand does not have a clear classification regarding what types of criminal acts can be applied to adult perpetrators. This then gives rise to discriminatory treatment against adult perpetrators due to the existing legal uncertainty.

2. The term diversion in Thailand is known as Family Community Group Conferencing (FCGC). FCGC involves active participation from various elements of society. To gain perspective as a consideration, making this diversion process truly open and focused on restoring the relationship between juvenile delinquent perpetrators and victims, and the community. Not much different from FCGC, Process Diversion in Indonesia also involves various parties, but the main focus of Diversion in Indonesia is on preventing stigma and rehabilitating children.

Summary and Discussion

1. Restorative Justice Arrangements for Adults in Indonesia and Thailand

The current paradigm of law enforcement has changed. In addition to prioritizing the aspect of retribution through criminal penalties, the modern justice system has also begun to emphasize victim recovery (restorative justice). The objectives of criminal penalties are increasingly diverse, including: (a) retribution (retribution) as a form of accountability for unlawful acts; (b) community protection (restraint) through isolating the perpetrator from the

community environment; (c) general prevention and specific prevention to prevent similar crimes from occurring; and (d) formation (reform) to improve the behavior of the perpetrator and reintegrate them into society. [9]

Key figures in Restorative Justice, such as John Braithwaite, Howard Zehr, and Mark Umbreit, emphasize the importance of perpetrator responsibility, active victim participation, and the role of the community in the case resolution process.[10] Key elements in Restorative Justice include apology, restitution, admission of guilt, and rehabilitation efforts. The main goal is to achieve reconciliation between the perpetrator and the victim and reintegrate the perpetrator into society.

A. Restorative Justice Regulations for Adults in Indonesia

In Indonesia, Restorative Justice in principle prioritizes restoration and reconciliation, which have long been rooted in the Indonesian customary law tradition.[11] Practices such as deliberation, mediation, and social restoration have become an integral part of dispute resolution mechanisms in indigenous communities. Formal recognition of Restorative Justice in Indonesia's modern judicial system can be seen as an effort to revitalize and integrate the noble values of the customary justice system into the national legal system.[12] The principles of Restorative Justice are integrated through several national legal instruments.

Legally The principle of Restorative Justice is integrated into the Indonesian national legal system through the Joint Memorandum of Understanding of the Chief Justice of the Supreme Court, the Minister of Law and Human Rights, the Attorney General, and the Chief of the Indonesian National Police Number 131/KMA/SKB/X/2012, M.HH-07.HM.03.02, KEP-06/E/EJP/10/2012, B/39/X/2012 of 2012. The Memorandum of Understanding specifically regulates the implementation of adjustments to criminal limits for minor crimes, the calculation of fines, the acceleration of trial proceedings, and the application of Restorative Justice. Following the issuance of this Joint Memorandum of Understanding, Indonesian law enforcement officers have also been equipped with their internal regulations as guidelines for the application of the principle of restorative justice.[13]

1) Regulation of the Republic of Indonesia National Police Number 8 of 2021 concerning Handling of Criminal Acts Based on Restorative Justice

This Police Regulation gives the Indonesian National Police the authority to apply the principles of Restorative Justice from the early stages of investigation.[14]

Based on Article 3-10 of the Republic of Indonesia National Police Regulation Number 8 of 2021 normatively states that to implement restorative justice at the investigation level by the Indonesian National Police, a criminal case must meet certain material and formal requirements. The material requirements include the absence of public unrest, social conflict, radicalism, separatism, and repeated criminal acts. The formal requirement is that there is an agreement between the victim and the perpetrator, except for drug crimes. By focusing on community involvement and mediation between the victim and the perpetrator, Restorative Justice aims to restore harmony in society and prevent criminal acts from occurring in the future.

Based on the police regulation, Restorative Justice cannot be applied to certain categories of crimes. Specifically, crimes against state security, corruption, and human life are not included. In addition, crimes that have mandatory minimum sentences, drug crimes, environmental crimes, and corporate crimes are not eligible for the restorative justice process.[15]

This regulation also gives authority to the Republic of Indonesia National Police to resolve cases (not to refer cases to the prosecutor's office) using a restorative justice approach as long as the provisions referred to in this regulation are met.

2) Regulation of the Attorney General of the Republic of Indonesia Number 15 of 2020 concerning Termination of Prosecution Based on Restorative Justice

On the other hand, the Attorney General's Office of the Republic of Indonesia also annulled the Joint Memorandum of Understanding, which is reflected in the Attorney General's Regulation Number 15 of 2020 concerning the Termination of Prosecution Based on Restorative Justice.

Based on this Attorney General's Regulation, some conditions must be met so that Restorative Justice can be applied: (1) the suspect is committing a crime for the first time; (2) the maximum criminal threat is five years in prison; (3) the value of the loss or damage caused does not exceed Rp. 2,500,000,000.00 (two billion five hundred thousand rupiah); (4) the suspect has made efforts to restore the situation to its original state; (5) there has been peace between the victim and the suspect; and (6) there is positive public sentiment towards the application of restorative justice.[16]

In CHAPTER III Regulation of the Attorney General of the Republic of Indonesia Number 15 of 2020 states that the Attorney General of the Republic of Indonesia

has the authority to stop the criminal process (prosecution) through restorative justice if peace has been established between the victim and the suspect. The termination of the criminal process can be carried out by considering the interests of the victim and other legal interests; avoiding negative stigma; avoiding retaliation; response and harmony of society and propriety, morality, and public order.

In addition, in the process of terminating the criminal process based on restorative justice at the prosecutor's office level, it is also necessary to consider the subject, object, category, and threat of the crime; the background of the crime; the level of blameworthiness; the losses or consequences caused by the crime; the cost and benefit of handling the case; restoration to the original state and; the existence of peace between the victim and the suspect.

In line with the authority held by the Republic of Indonesia National Police, the Republic of Indonesia Attorney General's Office also has the authority to stop criminal proceedings (not to refer the case to court) as regulated in these regulations.

3) Regulation of the Supreme Court of the Republic of Indonesia Number 1 of 2024 concerning Guidelines for Trying Criminal Cases Based on Restorative Justice

The Supreme Court of the Republic of Indonesia also took a proactive stance in promoting restorative justice by issuing Supreme Court Regulation Number 1 of 2024 concerning Guidelines for Trying Criminal Cases Based on Restorative Justice. This regulation emphasizes the importance of dialogue, mediation, and active involvement of all parties involved in achieving a just and lasting resolution.[17] Of the three regulations set out in Indonesia, the objectives of Restorative Justice can be applied to everyone, both adults and minors.

Article 6 of this Regulation states that judges can apply the guidelines for trying criminal cases based on Restorative Justice if one of these criminal acts is fulfilled:

- The crime committed is a minor crime or the victim's loss is worth no more than two million five hundred thousand rupiah or no more than the local provincial minimum wage ;
- The crime is a complaint offense.
- Criminal acts with a maximum sentence of five years imprisonment on one charge, including criminal acts of jinayat according to qanun;

- Criminal acts involving child perpetrators for which diversion is unsuccessful, or;
- Traffic crimes in the form of crimes.

If a case is not included in the five types of criminal acts regulated in the Regulation of the Supreme Court of the Republic of Indonesia, the judge will carry it out through a regular examination, without using a restorative justice approach. However, if one of the five types of criminal acts is met, the judge will continue the examination by the Guidelines for Trying Criminal Cases Based on Restorative Justice. The results of the examination process using the restorative justice approach at this trial stage, whether a new peace/agreement is achieved or not, will be an important consideration in sentencing.

4) Republic of Indonesia Law Number 1 of 2023 regarding the Criminal Code

In addition to the regulations of the three state institutions that have been explained previously, the new Criminal Code which was ratified by the Indonesian Legislature through Law Number 1 of 2023, in addition to revoking Law Number 1 of 1946 concerning the old Criminal Law Regulations, has significantly increased the role and position of restorative justice in the Indonesian criminal justice system.

Law Number 1 of 2023 concerning the Criminal Code accommodates the spirit of restorative justice, although there is not a single article that explicitly uses the phrase "restorative justice" and explains it in detail as a mechanism for terminating cases, as in the Indonesian National Police Regulations. No. 08 of 2021 or Regulation of the Attorney General's Office of the Republic of Indonesia No. 15 of 2020.

Law Number 1 of 2023 is more integration of restorative justice principles into sentencing provisions and the judicial process, as one of the objectives of sentencing and a factor influencing sentencing.

In Article 51 paragraph (1) letters e and f of Law Number 1 of 2023 states that one of the objectives of criminalization is to resolve conflicts caused by criminal acts, restore balance, and foster a sense of peace and justice; restore good relations between perpetrators of criminal acts, victims, and the community. This article is the most fundamental philosophical basis in Law Number 1 of 2023, which shows an orientation towards restorative justice.

Article 54 paragraphs (1) and (2) of Law Number 1 of 2023 also explicitly direct judges to consider restorative factors such as reconciliation with the victim, the

perpetrator's remorse, and efforts to repair the losses incurred. Although it does not directly stop the case, this consideration greatly influences the severity of the sentence imposed, thus becoming a form of implementation of restorative justice at the judicial stage. [18]

The four main legal instruments that legitimize Restorative Justice in Indonesia reflect Indonesia's seriousness in responding to the shift in the main focus of punishment from retaliation to returning to the original state (restorative justice), especially in general involving adults. In addition, Indonesia also has other legal bases that integrate the principle of restorative justice for minors. So that legally, Indonesia has a strong legal base related to the application of the principles of restorative justice within the scope of criminal law.

B. Restorative Justice Regulations for Adults in Thailand

Philosophically, restorative justice in Thailand is rooted in the principle of restoring relationships between conflicting parties. Through the process of mediation and rehabilitation, perpetrators are encouraged to take responsibility for their actions and receive forgiveness from the victim. This approach aims not only to impose sanctions, but also to restore social harmony. Restorative justice refers to a mechanism in which victims of criminal acts are given space and opportunity to express the impact they have experienced and express their feelings personally.[19] In this process, perpetrators of criminal acts are expected to demonstrate a responsible attitude and actively contribute to fulfilling the victim's right to compensation or compensation relevant to the losses suffered, by the agreement and wishes of the victim.

Institute for Justice of Thailand advisor Kittipong Kittayarak said the concept is in line with Thai cultural values that uphold peace and compromise, as well as Buddhist principles that emphasize the importance of forgiveness and compassion. In addition, the implementation of restorative justice is also a solution to the problem of prison capacity in Thailand.

The concept of Restorative Justice was first introduced to Thai criminologists and criminal practitioners in 2000. However, the implementation of Restorative Justice in Thailand was first initiated by the Department of Juvenile Protection and Supervision in 2003 through the organization of family group conferences. Subsequently, in 2004, the Department of Community Affairs participated in developing a restorative model by implementing victim-offender mediation called “relationship restoration conferences ” for

cases involving adult offenders.[20]

In 2004, Thailand did not yet have a clear legal basis to support the implementation of the rapprochement conference.[21] However, the implementation of the rapprochement conference is supported by the Thai criminal justice system master plan, one of the visions of which is to develop a just, restorative, and peaceful justice system. This shows that restorative justice can be applied based on departmental policies and recognized practices.

The implementation of this rapprochement conference is carried out at the pre-sentence investigation stage.[22] Adult criminal cases referred by the court for pre-sentence investigation are invited to participate in this program. Generally, a relationship restoration conference applies to crimes that can be resolved through peace and with a threat of no more than 3 years, such as traffic violations, minor theft, fraud, and minor assault.[23]

Relationship restoration conference process. This involves the victim, victim supporters, perpetrators, perpetrator supporters, and mediators; in some cases, community participation is also needed. The mediator in this case is a trained community guidance officer who acts as a mediator, and the mediator also invites the relevant parties to a mediation meeting if the victim-perpetrator agrees to participate.

1) Articles 36 – 39 Probation Law, BE 2559 (2016)

In 2016, the Thai legislature then issued its political product regulating Restorative Justice in the Probation Act, BE 2559 (2016). Article 36 of the Thai Probation Act 2016 states that the Probation Department is required to implement a Restorative Justice approach that focuses on efforts to alleviate suffering or resolve disputes caused by criminal acts by providing reparation to victims and the community, increasing awareness and accountability of perpetrators for their crimes, and allowing victims, people in community research, correctional clients, and community members affected by crime to participate in finding solutions.

In this restorative justice process, a Coordinator who has been certified to undergo training in the restorative justice process will be appointed as the person responsible for the implementation process by the Head of the Probation Department.[24] A coordinator is tasked with organizing relationship restoration conferences, identifying conference participants, and other matters relating to restorative justice.[25]

During the probationary period, if the victim and the person under

social investigation or the probationer request a restorative justice process and the other party agrees, the coordinator must consider proceeding with restorative justice, taking into account the impact on the community.[26]

If an agreement is reached as a result of the relationship restoration conference, the community guidance officer is obliged to submit the agreement to the court or the competent authority.[27] The court or competent authority may consider making it a condition of the probationary period, if deemed appropriate.

2) Department of Corrections Regulation on Criteria and Procedures for Implementing Restorative Justice, BE 2560 (2017)

Not long after the Thai Probation Law of 2016 was enacted, in the following year (2017), its implementing regulations were issued in the Thai Department of Corrections Regulation on Criteria and Procedures for the Implementation of Restorative Justice of 2017.

In line with the principles of Restorative Justice, this regulation explicitly states that to implement Restorative Justice, the agreement of the Victim and the Perpetrator is required.[28] After both parties agree to use restorative justice, both parties will ask the head of the probation department to appoint a coordinator to be in charge of the case.

Before the Relationship Restoration Conference is held, a coordinator appointed by the Head of the Thai Department of Corrections will meet with the victim and the perpetrator to convey the important points and the parties who will attend the conference. Relationship restoration conference.

Like the mediation process in general, the relationship recovery conference process is also not much different. The coordinator invites the victim to first convey their feelings and losses experienced, and the victim's needs for recovery or compensation for the losses that occurred. After that, it continues with the perpetrator's delivery regarding the perpetrator's feelings and motives, and proposing a way to restore or mitigate the losses that occurred. In general, this relationship recovery conference is held more than once until an agreement is reached. If this relationship recovery conference reaches an agreement, it will be stated in a memorandum of understanding signed by both parties.

The restoration conference that has been reported by the coordinator to the Head of the Probation Department will be taken into consideration by the court or the competent authority in m impose a sentence.

Articles 16 and 17 of the Department of Corrections Regulations of Thailand 2017 provide more detailed information on the application of restorative justice at the investigation and supervision stages. If restorative justice is applied during the investigation and assessment stage, the community service officer handling the case must integrate the results of the rapport conference and the agreements reached into the investigation and assessment report. Furthermore, if restorative justice is used at the supervision and guidance stage, the community service officer must utilize information from the rapport conference report. This data is crucial for rehabilitating the offender and ensuring that the agreement between the offender and the victim is implemented properly.

Based on the regulations related to the principles of restorative justice in both countries, it can be seen that Indonesia has a more significant legal basis. Indonesia has a stronger legal framework to accommodate its recognition of the principle of restorative justice, even with clear regulations in the new Criminal Code. This law firmly places restorative justice as the main alternative for resolving criminal cases. [29]

Not much different from Indonesia, Thailand has also legally recognized the restorative justice approach. In articles 36 - 39 of the Probation Law, BE 2559 (2016). However, both the probationary period law and the probationary period department regulations themselves have not accommodated the exact terms and conditions for what types of crimes can be applied to the restorative justice approach. Because so far, the application of restorative justice to adult offenders still follows the practice of the probation department program before the existence of the probation department regulation (before 2017). This will then create legal uncertainty regarding the restorative justice practices that have been implemented and those that will be implemented in Thailand due to the absence of clear regulations regarding the regulation of which crimes can be applied to restorative justice.

In addition, if examined more deeply, the role of restorative justice in Thailand only serves as a reason for consideration to reduce the number of sentences to be imposed by the court or the authorities. This shows that the results of the restorative justice process in Thailand cannot really resolve cases.

In contrast to Indonesia, the results of the restorative justice process can resolve cases both at the investigation stage by the police and at the prosecution stage by the prosecutor's office. Based on the Republic of Indonesia National Police Regulation Number 08

of 2021, the Republic of Indonesia National Police has the authority to stop the investigation if the restorative justice process is successfully implemented. Likewise, the Republic of Indonesia Attorney General's Regulation Number 15 of 2020 gives the Republic of Indonesia National Attorney's Office the authority to stop the prosecution if the restorative justice process is successfully implemented. This shows that the restorative justice approach in Indonesia is more effective in resolving cases outside the courts.[30]

2. Implementation of Restorative Justice for Minors (Diversion) in Indonesia and Thailand

The Restorative Justice approach can not only be applied to cases involving adult perpetrators but also to minors. Restorative justice, particularly through diversion mechanisms, has become a key approach in handling juvenile cases in both Indonesia and Thailand. Despite having similar goals, namely avoiding formal judicial processes and promoting rehabilitation, there are significant differences in the legal basis, process, and implementation in the two countries.

Diversion itself is the transfer of the settlement of children's cases from the criminal justice process to mechanisms outside the criminal justice system with the aim of protecting the rights of children in conflict with the law.

A. Diversion in Indonesia

The concept of diversion comes from the principle of restorative justice, which prioritizes a persuasive or non-penal approach. The definition of diversion is contained in Article 1, number 7 of Law Number 11 of 2012 concerning the Juvenile Criminal Justice System (SPPA), namely the transfer of the settlement of children's cases from the criminal justice process to mechanisms outside the criminal justice system.

Every child has a fundamental right to legal protection. The minority status and legal incompetence of a child are the main legal basis for a Judge in dealing with child criminal cases, especially in the context of implementing diversion. This concept is a manifestation of the application of restorative justice.

The Judge's decision mandating diversion is legally valid, providing discretionary authority to progressively explore, implement, and interpret the values of law and substantive justice that develop in society. This is also in line with the Beijing Rules Formulation Point 1.1 (SMRJJ-The Beijing Rules Point 1.1), which explicitly states that the diversion of the formal justice process to non-formal channels through the concept of

restorative justice in handling children's problems is the authority of the Judge. Therefore, restorative justice can be used as an essential guideline for Judges in efforts to resolve children's cases.

De jure, the regulation of Diversion itself in Indonesia is regulated in the legal instrument as follows :

1) Law of the Republic of Indonesia Number 11 of 2012 concerning the Juvenile Criminal Justice System

The Juvenile Criminal Justice System in Indonesia, referred to in Law Number 11 of 2012, explicitly adopts a restorative justice approach, which in Article 1, number 6 states that Restorative Justice is a process involving the perpetrator, victim, and their respective families, as well as other related parties.[31] The main objective of this approach is to restore the losses caused by the crime and rehabilitate the perpetrator, prioritizing the best interests of the child.

In the context of Law Number 11 of 2012 concerning the Juvenile Criminal Justice System, the restorative justice process is called “diversion”.[32] Article 6 of Law of the Republic of Indonesia Number 11 of 2012 states that Diversion aims to achieve peace between victims and children; resolve children's cases outside the judicial process; prevent children from being deprived of their freedom; encourage society to participate; and instill a sense of responsibility in children. Furthermore, Article 7 states that for the examination of children in conflict with the law, either at the investigation or prosecution level, Diversion must be attempted.

Similar to the application of Restorative Justice to adults, Diversion also has conditions that must be met to be applied: namely, the crime committed by the child is punishable by imprisonment for less than 7 years and is not a repetition of the crime. However, in practice, diversion is still attempted for criminal acts that are punishable by imprisonment of 7 years or more if there is no other alternative.

The diversion process is carried out through deliberation involving the child and his/her parents/guardians, the victim and/or his/her parents/guardians, community mentors, and professional social workers based on a restorative justice approach, and if necessary, can involve community participation.

In addition to the conditions explained previously, the Diversion process also needs to pay attention to the interests of the victim; the welfare and responsibility

of the child; avoidance of negative stigma; avoidance of retaliation; social harmony; and obedience, morality, and public order.[33] This is an application of the principle of restorative justice to the diversion process.

Law enforcement officers conducting diversion must consider the category of crime committed by the child, the child's age, the results of community research from the correctional agency, and support from the family and community environment. The Diversion Agreement must obtain the approval of the victim and/or the child victim's family, and the willingness of the child and his/her family. In some cases, the diversion process does not require approval, such as crimes in the form of non-criminal violations, minor crimes, crimes without victims, or the value of the loss experienced by the victim is not more than the local provincial minimum wage.

The results of the diversion agreement can be implemented in various forms, but generally in the form of peace with or without compensation; return to parents or guardians. In the case of diversion that does not involve victims, it can be in the form of restitution of losses if there are victims; medical and psychosocial rehabilitation; participation in education or Social Welfare Institutions for a maximum of three months; or community services for a maximum of three months. If the diversion process is unsuccessful, then it will be continued with the juvenile criminal justice process as regulated in the Republic of Indonesia Law Number 11 of 2012 concerning the juvenile criminal justice system.

In addition to the Republic of Indonesia Law Number 11 of 2012 concerning the juvenile criminal justice system, Diversion is also regulated in the Republic of Indonesia Government Regulation Number 65 of 2015 concerning Guidelines for the Implementation of Diversion and Handling of Children under the age of twelve. This government regulation is a derivative of the Law on the Juvenile Criminal Justice System in Indonesia, which functions as an implementing regulation.

2) Government Regulation of the Republic of Indonesia Number 65 of 2015 Regarding the Guidelines for the Implementation of Diversion and Handling of Children Under 12 (Twelve) Years of Age

In 2015, the Indonesian government again issued a political product through Government Regulation Number 65 of 2015 concerning Guidelines for the Implementation of Diversion and Handling of Children Under 12 (twelve) Years of Age, which specifically regulates further regarding the diversion and handling of children under 12 years of age. [34]

In addition to the principles and objectives of diversion, which are emphasized, this regulation also increases the maximum number of additional community service hours as a result of diversion to three months, with the total previously being a maximum of three months, becoming six months. [35]

The diversion process is carried out through a Diversion deliberation by the investigator as facilitator and the community guide as the facilitator's representative within a maximum period of thirty days from the date the diversion begins. Diversion deliberations are conducted by involving investigators, children and/or their parents or guardians; victims or child victims and/or their parents or guardians; community mentors; and professional social workers. If desired by the parties, religious figures, teachers, community leaders, advocates, or legal aid providers may be involved.

The entire diversion process, whether successful or not, the investigator will be conveyed through the diversion report. If the diversion process is successful, the investigator will ask the parties to implement the diversion agreement after receiving the diversion agreement determination from the head of the district court.

The Community Guidance Officer is tasked with compiling a report on the successful implementation of the diversion agreement. If the agreement is successfully implemented within the specified period, this report will be the basis for issuing a letter of termination of investigation. Conversely, if the diversion agreement is not implemented within the specified period, the Community Guidance Officer is required to report in writing to the Investigator's direct superior. This report aims to follow up on the case in the criminal justice process, with a copy to the Head of the local District Court, and then continued by the Public Prosecutor.

Article 31-48 of Government Regulation Number 65 of 2015 concerning Guidelines for the Implementation of Diversion and Handling of Children Under 12 (twelve) Years of Age, means ena m even diversion process at the prosecution stage. The process and flow of diversion at the prosecution stage have substantial similarities with the investigation stage. In terms of mechanism, there are no significant differences; the only difference is in the implementing subject, where the authority that was originally in the hands of the investigator is now transferred to the public prosecutor. Likewise, articles 49-66 of this regulation regulate the diversion process at the trial stage by the court.

Regulation Number 65 of 2015 Concerning Guidelines for the

Implementation of Diversion and Handling of Children Under 12 (twelve) Years of Age provides special treatment for children in conflict with the law who are under twelve years of age. In the case of a child under 12 (twelve) years of age committing or suspected of committing a crime, the Investigator, Community Guidance Officer, and Professional Social Worker will make a decision to return the child to the parent/guardian; or to include the child in an education, coaching, and guidance program at a government agency or LPKS at an agency that handles social welfare, both at the central and regional levels, for a maximum period of 6 (six) months. [36]

Children in this age category (under twelve years old) cannot be subject to arrest, detention, or criminal prosecution. If there is a suspicion that the child has committed a crime, a diversion process must be carried out. If the diversion is successful, the child will be returned to his/her parents or guardian. However, if the child does not have parents/guardians or such return is not possible, the child will be handed over to the Ministry of Social Affairs or the Social Welfare Institution (LPKS). Fundamentally, children under 12 (twelve) years old cannot be held criminally responsible.

The practice of diversion as a form of restorative justice has been implemented in Indonesia. As regulated in Law Number 11 of 2012 concerning the Juvenile Criminal Justice System and Government Regulation Number 65 of 2015, diversion is mandatory for children who are threatened with imprisonment and have no previous criminal record. [37]

The diversion process involves a collaborative effort between the juvenile offender, the parents or guardians of both parties, the victim, community counselors, and professional social workers. The process, rooted in the principles of restorative justice, aims to resolve conflicts through dialogue and mediation rather than through formal legal processes. In certain cases, social welfare workers or community members may be involved to ensure a comprehensive approach. In certain cases, children under the age of twelve receive special treatment in the implementation of the diversion process.

B. Diversion in Thailand

Modern criminal justice systems around the world are increasingly shifting from a retributive approach that focuses solely on retribution and punishment to a more humanistic and restorative paradigm. This shift is reflected in the adoption of the concept of diversion, a mechanism for resolving cases outside the formal justice system that emphasizes victim recovery, perpetrator accountability, and social reintegration.

The term Diversion in Thailand is better known as Family Community Group Conferencing (FCGC). Family Community Group Conferencing (FCGC) is one of the most widely and successfully implemented Restorative Justice models in Thailand. This model involves families, communities, and other stakeholders in the process of resolving criminal cases, especially those involving children. FCGC offers a more humane and effective approach compared to the conventional criminal justice system. [38] has demonstrated its commitment to integrating the principles of restorative justice through various policies and regulations, including the implementation of diversion. Some legal instruments that regulate Diversion in Thailand :

1) Thailand Law No. 2534 of 1991 on the Establishment and Procedures of the Juvenile and Family Court

Thailand's Law No. 2534 of 1991 on the Establishment and Procedures of the Juvenile and Family Court does not explicitly use the term "restorative justice" in it. However, in principle, this Law adheres to the principle of restorative justice in its process and resolution.

Article 50 of the Law of Thailand No. 2534 of 1991 on the Establishment and Procedures of the Juvenile and Family Court mandates that arrested children must be transferred to a protection center within 24 hours. This is followed by Article 63, which empowers the director of the child protection center to recommend non-prosecution to the prosecutor. This provision is in line with the basic principles of restorative justice, which prioritizes a diversionary and non-litigation approach for juvenile offenders, emphasizing rehabilitation and reintegration rather than punishment. [39]

In principle, in this Law there are several things that must be fulfilled so that diversion (FCGC) can be carried out :

- First, juvenile delinquency is punishable by a maximum of 5 years in prison and has never committed a crime before.
- Second , The teenager admitted and regretted his actions and was willing to atone for his mistakes.
- And the last is a basic requirement, namely the agreement of the victim and the perpetrator, because if the victim does not agree to diversion, then Restorative Justice cannot be implemented. In addition, if the perpetrator of the crime If the teenager does not agree to undergo rehabilitation as a form of accountability for his/her

delinquency, then diversion will not be successful and will then be continued with the legal process.

The diversion decision was based on the consideration that the child can be rehabilitated without going through the judicial process, and the child's willingness to undergo guidance under the supervision of an institution that aims to provide a second chance for the child.

2) Law Number 2553 of 2010 concerning Child and Family Courts and their Procedural Law

In 2010, Law Number 2553 of 2010 concerning Child and Family Courts and Child Protection Law The event which updated the previous Law, namely Law Number 2534 of 1991, also integrated the concept of Restorative Justice. In this Law, the concept of Restorative Justice is increasingly concretized.[40]

Article 86 of this Law states that the Director of the Center for Observation and Protection of Youth may order the preparation of a rehabilitation plan for youth suspected of committing a crime that carries a maximum prison sentence of five years, and who have never been sentenced to prison.

This decision takes into account various factors such as age, history, behavior, intelligence, education, mental health, employment, economic conditions, and motives for the crime. This aims to provide an opportunity for teenagers to improve themselves without going through the criminal justice process, as long as they show remorse for their actions and have an agreement with the victim.

The Director of the Center for Observation and Protection of Youth must involve various parties, including victims, perpetrators, parents or guardians of both parties, psychologists, or related parties such as village representatives, in preparing a diversion plan. This plan must be tailored to the needs of the individual child and aims to improve behavior, provide restitution to victims, and maintain community security.

Diversion can only be done after obtaining written approval from the victim and the perpetrator. The public prosecutor has the authority to assess the diversion plan. If approved, the public prosecutor will submit it to the court. Conversely, if not approved, the public prosecutor can request a revision or continue the prosecution process. The public prosecutor's decision will be conveyed to all related parties, including investigators. [41]

The diversion plan must be in writing and submitted to the prosecutor within 30 days. The plan must include specific goals, such as improving behavior, restitution, and preventing reoffending. In addition, the plan must include appropriate developmental programs, such as counseling or skills training.

The Diversion plan will be supervised by the relevant parties. The rights and freedoms of children must be respected during the diversion process. Restrictions on rights or freedoms may only be made if necessary in the best interests of the child or to protect society. The Director of the Center for Observation and Protection of Youth has the authority to determine the methodology and further provisions regarding the implementation of diversion. [42]

Teenagers who participate in the diversion program are required to comply with all provisions stated in the diversion plan. Any violations will be reported to the public prosecutor. After completing the program, children can request an evaluation report.

If the Public Prosecutor considers the child to have shown remorse and made efforts to improve, then the prosecution can be stopped. The decision to stop the prosecution is final. However, the victim can still file a civil lawsuit.

During the diversion process, children may not be interrogated or made suspects. Time spent in diversion is not included in the calculation of detention time. [43]

If the Court deems that the proposed rehabilitation plan is contrary to the law, the Court is authorized to issue a relevant order. The order must be issued by the Court within thirty days after the report is received. Furthermore, the Chief Justice, with the approval of the Supreme Council, will establish guidelines to ensure the consistency and effectiveness of the application of this provision by the Court. [44]

If a juvenile delinquent is brought to court on suspicion of committing a crime with a maximum sentence of 20 years in prison, and has never served a prison sentence before, the court may consider a rehabilitation program.

This consideration will be given if the victim of the crime agrees to rehabilitation efforts, the crime committed does not pose a serious threat to society, and there is a possibility that the child or teenager will change for the better. If these conditions are met, the court will decide to implement a rehabilitation program.

The court will then assign the Director of the Center for Juvenile Observation and Protection or another party deemed appropriate to prepare a rehabilitation

plan. This plan must involve the child, the parent, or the party responsible for the child, and must be submitted to the court within 30 days.

If the court approves the rehabilitation plan, the legal process will be temporarily suspended. If the court rejects the proposed rehabilitation plan, the case will continue through the customary court process. After the rehabilitation program is completed, the Director of the Center for Observation and Protection of Youth must submit a report to the court. If the court agrees with the results of the rehabilitation, then the case is canceled, and the confiscated evidence can be returned.

In addition, Article 93 Law Number 2553 of 2010 concerning Child and Family Courts and Child Protection Law The event states that if the rehabilitation plan preparation efforts fail and legal efforts against the teenager must be continued, then all information obtained during the process of preparing the plan cannot be used as evidence in court. This applies to information obtained by the provisions of Article 86 and Article 90 of Law Number 2553 of 2010 concerning Child and Family Courts and Child Protection Law. The event.

Comparison	Indonesia	Thailand
Legal Foundation	Law Number 11 of 2012 concerning the Juvenile Criminal Justice System explicitly mandates diversion as an effort to divert the settlement of juvenile cases from the criminal justice process to a process outside the courts. This applies from the investigation stage, through prosecution, to examination in court.	Although the term "diversion" is not always used explicitly, as in Indonesia, Law Number 2553 of 2010 concerning Child and Family Courts and Child Protection Law, the program provides a legal framework for the diversion of children's cases from the formal justice process. The concept of "Family Community Group Conference" (FCGC) is a key manifestation of this restorative approach.
Key Terms	Diversion	Family Community Group Conference (FCGC)
Implementation	From investigation, prosecution,	Generally, at an early stage,

Comparison	Indonesia	Thailand
Time	to trial.	before formal prosecution.
Crime Criteria	Criminal threat < 7 years & not a repeat.	Criminal threat < 5 years & first crime (generally).
Main Focus	Prevention of stigmatization & rehabilitation of children.	Community restoration, rehabilitation, and conflict resolution.
Parties Involved	Perpetrators of juvenile delinquency, parents or guardians of both parties, victims, community counselors, and professional social workers.	Child victim and perpetrator, parents or guardians of both parties, psychologists, social workers, community representatives, correctional officers, investigators, prosecutors, and facilitators.

At first glance, the process of implementing Diversion for children in Thailand and Indonesia is not much different. However, if examined more deeply, the term diversion process in Thailand is more formal than in Indonesia. FCGC involves various elements of society and other parties to obtain perspectives from various points of view and considerations on how to practice the diversion implementation process. In addition, one important component that must be involved in the discussion is the Community. The community here plays a fairly important role because children as perpetrators of crimes are part of a community, be it their residential environment or their village.

Therefore, when children commit crimes, they not only harm their victims but also damage their relationships with their communities. So that the participants in the deliberation are more diverse, consisting of victims, Perpetrators, Parents or Guardians of both parties, psychologists, social workers, community representatives, police investigators, public prosecutors, and the Director of the Center for Observation and Protection of Youth as conference facilitators.

Different from Diversion in Indonesia, which only uses the term deliberation involving the victim and the perpetrator, parents or guardians of both parties, community counselors, and professional social workers. Even if the parents or guardians of

the parties are not present, they can be replaced by community counselors or professional social workers. In addition, the requirements needed to carry out diversion in Thailand are more specific so that it can guarantee the reconciliation of relationships due to diversion.

The comparison shows that the diversion process in Thailand significantly emphasizes the restoration of community harmony after the settlement of the case. The spirit of restorative justice in Thailand is reflected through the implementation of community and family conferences (Family Community Group Conferences/FCGC) for child offenders. This process actively involves various parties, ensuring that harmonious relationships are maintained in the community after diversion is carried out.

Conclusion

Indonesia has a more explicit legal basis to accommodate the recognition and provision of the principle of restorative justice in its criminal law system. The limitations of the rules that Thailand has resulted in legal uncertainty regarding the application of restorative justice for adult offenders. Both countries have a cultural heritage that supports restorative values, so that the practice of restorative justice has become part of the justice system of each country.

The diversion process in Thailand is known as Family Community Group Conferencing (FCGC), which involves active participation from various parties, including the community, thereby creating a more comprehensive deliberation atmosphere compared to Indonesia. But the spirit of restorative justice underlying diversion in both countries is the same. In addition, diversification in Thailand prioritizes the Restoration of relationships, rehabilitation, and community conflict resolution. While diversion in Indonesia focuses on the Prevention of stigmatization & rehabilitation of children.

Suggestion

Based on the research findings, the following policy recommendations are proposed:

1. To ensure legal certainty, the Thai Probation Department needs to enact regulations that explicitly regulate the provisions for classifying the types of crimes that can be applied to restorative justice for adult criminals. So that there is no discrimination due to the existing legal vacuum.

2. To improve the effectiveness of diversion programs in Indonesia, authorities should consider adopting elements of Thailand's Family Community Group Conferencing (FCGC) model. By encouraging active community and community participation in the diversion process, social bonds can be strengthened, and the potential for recidivism can be minimized. Given that community involvement in the diversion process, as regulated in Government Regulation Number 65 of 2015, is still not optimal compared to the FCGC model in Thailand.

Reference

[1] Ginting, Haryanto, and Muazzul Muazzul. (2019). The Role of the Police in the Implementation of Restorative Justice Against Perpetrators of Criminal Acts of Abuse Committed by Children and Adults. *Scientific Journal of Law Enforcement, 1*(5), p. 32.

[2] Andi Hamzah. (2012). *Principles of Criminal Law in Indonesia & Its Development*. Jakarta: PT Softmedia. Retrieved from https://lib.ui.ac.id/m/detail.jsp?id=20164962&lokasi=lokal.

[3] Alec Walen. (2023). *Retributive Justice*. Stanford Encyclopedia of Philosophy. Retrieved from https://plato.stanford.edu/entries/justice-retributive/.

[4] Vira Zemlyanska. (2006). Restorative Justice for Juveniles and Adults in Thailand. *Secretariat of the European Forum for Restorative Justice*, *7*(2), p. 7–8.

[5] Suhariyanto, Budi, Lilik Mulyadi, and Muh. Ridha Hakim. (2021) *Restorative Justice Study From Philosophical, Normative, Practical And Judge Perception Perspectives.* mahkamahagung.go.id. Retrieved from https://ebook.bldk.mahkamahagung.go.id/index.php/ product /122-kajian-restorative-justice/.

[6] Muhammad Adam Zafrullah. (2023). *Implementation of Restorative Justice: What are the Requirements?* Legal Aid Institute of Pengayoman, Parahyangan Catholic University. Retrieved from https://lbhpengayoman.unpar.ac.id/penerapan-keadilan-restoratif-restoratif-justice apa-syarat-syaratnya/.

[7] Hasibuan, Lidya Rahmadani, M. Hamdan, Marlina, and Utary Maharani Barus. (2015). *RESTORATIVE JUSTICE AS A REFORMATION OF THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM BASED ON LAW NO. 11 OF 2012 ON THE CHILD CRIMINAL JUSTICE SYSTEM. USU Law Journal*. *3*(3). p. 64–71.

[8] Suhariyanto, Budi, Lilik Mulyadi, and Muh. Ridha Hakim. (2021). *RESTORATIVE JUSTICE STUDY From Philosophical, Normative, Practical, and Judicial Perception Perspectives*.

mahkamahagung.go.id. Retrieved from https://ebook.bldk.mahkamahagung.go.id/ index.php/product /122-kajian-restorative-justice/ .

[9] Apong Herlina. (2017). Restorative Justice. *Indonesian Journal of Criminology 3*(3). p 24. Retrieved from https://doi.org/10.4324/9781315264868.

[10] Mark Umbreit, etc. (2011). Restorative Justice in The Twenty-First Century: A Social Movement Full of Opportunities and Pitfalls, *Marquette Law Review*. 89(251). p. 253. Retrieved from http://www.antoniocasella.eu/restorative/Umbreit_2005.pdf

[11] Irma Fat Mawati, et al. (2023). Customary and Restorative Justice in Law Enforcement in Indonesia. *Tahta Media Group*. p. 16-26.

[12] Suhariyanto, Budi, Lilik Mulyadi, and Muh. Ridha Hakim. (2021). RESTORATIVE JUSTICE STUDY From Philosophical, Normative, Practical, and Judicial Perception Perspectives. mahkotamahagung.go.id. Retrieved from https://ebook.bldk.mahkamahagung.go.id/ index.php/product/ 122-kajian-restorative-justice/.

[13] Enny Yulistiawati, and Arif Awangga. (2023). Restorative Justice. *Indonesian Scientific Journal*. *8*(7). p 5397–5411. Retrieved from https://doi.org/http://dx.doi.org/10.36418/ syntax literate.v8i7.13257.

[14, 15] Republic of Indonesia National Police. (2021). *Republic of Indonesia National Police Regulations Number 8 of 2021 Concerning Handling of Criminal Acts Based on Restorative Justice.* (State Gazette of the Republic of Indonesia 2021 Number 947).

[16] Attorney General's Office of the Republic of Indonesia. (2020). *Regulation of the Attorney General's Office of the Republic of Indonesia Number 15 of 2020 Concerning Termination of Prosecution Based on Restorative Justice*. (State Gazette of the Republic of Indonesia 2020 Number 811).

[17] Saputra, Laurent Enrico Aditya Wahyu, Hambali Thalib, Mulyati Pawennei, and Hasbuddin Khallid. (2024). The Core of Restorative Justice in Indonesia's Criminal Justice System. *International Journal of Religion*, *5*(11), p. 28–37. Retrieved from https://doi.org/ 10.61707/msy1y674 .

[18] Ady Thea DA. (2023). Implementation of Restorative Justice Constrained by Unfinished Cases Regulations. *Online Law Journal*, *15*(6), p. 1–2. https://www.hukumonline.com/berita/a/ pelaksanaan-restorative-justice-terkendala Aturan - yang-belum-komprehensif-lt648ac38d9e0a3 .

[19] Article 3 of the Department of Corrections of Thailand Regulation on Criteria and Procedures for the Implementation of Restorative Justice 2017

[20, 21, 22, 23] Yossawan Boriboonthana & Sangduen Sangbuangamlum. (2013). Effectiveness of the Restorative Justice Process on Crime Victims and Adult Offenders in Thailand. *Asian Crimeology*, *8*(10), p. 277-286.

[24, 25] Article 36 of the Thai Probation Act 2016

[26] Article 37 of the Thai Probation Act 2016

[27] Article 39 of the Thai Probation Act 2016

[28] Article 5 of the Thai Department of Corrections Regulation 2017

[29] Saputra, Laurent Enrico Aditya Wahyu, Hambali Thalib, Mulyati Pawennei, and Hasbuddin Khallid. (2024). The Core of Restorative Justice in Indonesia's Criminal Justice System. *International Journal of Religion, 5*(11), p. 28–37. Retrieved from https://doi.org/10.61707/msy1y674 .

[30] Elena Daniela Sine. (2024). *REVIEWING THE IMPLEMENTATION OF EFFECTIVE RESTORATIVE JUSTICE*, p. 1–9. Retrieved from https://jdih.mahkamahagung.go.id/storage/uploads/artikel/2024/2024REVIEWING%20THE%20IMPLEMENTATION%20OF%20RESTORATIVE%20JUSTICE%20YANG%20EFEKTIF.pdf .

[31, 32] Hasibuan, Lidya Rahmadani, M. Hamdan, Marlina, and Utary Maharani Barus. (2015). RESTORATIVE JUSTICE AS A REFORM OF THE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM BASED ON LAW NUMBER 11 OF 2012 CONCERNING THE JUVENILE CRIMINAL JUSTICE SYSTEM. *USU Law Journal*, *3*(3), p. 64–71.

[33] Article 8 Law No. 11 of 2012 of the Republic of Indonesia concerning the Systems of Child Criminal Justice.

[34] Asiva Noor Rachmayani. (2015). *GOVERNMENT REGULATION OF THE REPUBLIC OF INDONESIA NUMBER 65 OF 2015 CONCERNING GUIDELINES FOR IMPLEMENTING DIVERSION AND HANDLING OF CHILDREN UNDER 12 (TWELVE) YEARS OF AGE.* Vol. PP.. Jakarta: President of the Republic of Indonesia.

[35] Article 8 of Government Regulation of the Republic of Indonesia Number 65 of 2015 concerning Guidelines for the Implementation of Diversion and Handling of Children Under the Age of Twelve Years.

[36] Article 67 of Government Regulation of the Republic of Indonesia Number 65 of 2015 concerning Guidelines for the Implementation of Diversion and Handling of Children Under the Age of Twelve Years.

[37] Asiva Noor Rachmayani. (2015). *GOVERNMENT REGULATION OF THE REPUBLIC OF INDONESIA NUMBER 65 OF 2015 CONCERNING GUIDELINES FOR IMPLEMENTING DIVERSION AND HANDLING CHILDREN UNDER 12 (TWELVE) YEARS OF AGE*. Vol. PP.. Jakarta: President of the Republic of Indonesia.

[38] Kattiya Ratanadilok. (2013). *RETORATIVE JUSTICE PRACTICES IN THAILAND*. Bangkok: Department of Juvenile Supervision and Protection, Ministry of Justice, Thailand. Retrieved from https://r.search.yahoo.com/_ylt=AwrjflAz5xdnaAIA6jJXNyoA;_ylu=Y29sbwNnc TEEcG9zAzUEdnRpZAMEc2VjA3Ny/RV=2/RE=1730829364/RO=10/EN=https%3A%2F%2 Fviolenceagaintchildren.un.org%2Fsites%2Fviolenceagainstchildren.un.org%2Ffiles%2F expert consultation%2Frestora%2.

[39] Angkana Boonsit. (2023). *RESTORATIVE JUSTICE FOR ADULTS AND YOUTH IN THAILAND*. p. 1-2.

[40] Office of International Affairs, O. of the J. (nd). *Juvenile and Family Court and Procedure Act BE 2553*.

[41, 42] Kumtum, P. (2019). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน. Restorative Justice for Law on Procedure of the Juveniles. *Niti Journal, Public Relations and Social Sciences Niti Journal, Public Relations and Social Sciences*, p. 29–44.

[43] Office of International Affairs, O. of the J. (nd). *Juvenile and Family Court and Procedure Act BE 2553*.

[44] Vira Zemlyanska. (2006). Restorative justice for juveniles and adults in Thailand. *Secretariat of the European Forum for Restorative Justice*, *7*(2), p. 7–8.

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความ (Reviewer)
วารสารวิชาการนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
Thaksin Law Journal Reviewer Team

ลำดับ	ชื่อ – สกุล	หน่วยงาน
1	นายสัตยา อรุณธารี	อดีตรองอัยการสูงสุด
2	นายประคอง เตกฉัตร	รองประธานศาลอุทธรณ์ ภาค 9
3	รองศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.ประทีป ทับอัตตานนท์	ศาลจังหวัดปทุมธานี
4	รองศาสตราจารย์ ดร.กิติพงศ์ หังสพฤกษ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
5	รองศาสตราจารย์ ดร.เดือนเด่น นาคสีหราช	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
6	รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเด่น นาคสีหราช	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
7	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญชนะ ยี่สารพัฒน์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
8	รองศาสตราจารย์ ดร.สุระทิน ชัยทองคำ	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
9	รองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
10	อาจารย์ ดร.ศิวพร เสาวคนธ์	มหาวิทยาลัยศรีปทุม
11	รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
12	รองศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ บุญเรือง	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
13	รองศาสตราจารย์ดิเรก ควรสมาคม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
14	รองศาสตราจารย์ตรีเนตร สาระพงษ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
15	รองศาสตราจารย์ ดร.อภินันท์ ศรีศิริ	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
16	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปีติเทพ อยู่ยืนยง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
17	รองศาสตราจารย์ ดร.พรชัย วิสุทธิศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
18	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ เหลืองวิลัย	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
19	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นัทมน คงเจริญ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
20	รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน สุวรรณรัตน์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
21	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุมพล ชื่นจิตต์ศิริ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
22	รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษรัตน์ ศรีสว่าง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
23	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารยา บัวบาล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
24	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทธิชัย งามชื่นสุวรรณ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
25	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรวัฒน์ ขวัญใจ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
26	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ณิชนันท์ คุปตานนท์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ลำดับ	ชื่อ – สกุล	หน่วยงาน
27	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรินรัตน์ แก้วทอง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
28	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภาณุศ์ อภิบาลเกียรติกุล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
29	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ผจญ คงเมือง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
30	อาจารย์ ดร.ณัชชา สุขะวัธนกุล	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
31	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาณุพงศ์ เฉลิมสิน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
32	รองศาสตราจารย์ ดร.อัคคกร ไชยพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
33	รองศาสตราจารย์สิทธิกร ศักดิ์แสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
34	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย บุญคงมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
35	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันธกานต์ ปิ่นแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
36	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภัญชญา วีระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
37	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัฒนา คณาวิทยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
38	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญญาภัส ทองมุสิทธิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
39	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฉัตตมาศ วิเศษสินธุ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
40	รองศาสตราจารย์ ดร.วิวรรธน์ ดำรงค์กุลนันท์	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
41	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรัชมน พิเชฐวรกุล	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
42	อาจารย์ ดร.สุวิจักขณ์ จันดาพันธ์	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
43	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ติณเมธ วงศ์ใหญ่	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
44	รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ น้อยฉิม	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
45	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยอดพล เทพสิทธา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
46	รองศาสตราจารย์ ดร.นภนันต์ ศุภศิริพงษ์ชัย	มหาวิทยาลัยพะเยา
47	ผู้ช่วยศาสตราจารย์วีระยุทธ หอมชื่น	มหาวิทยาลัยพะเยา
48	อาจารย์ ดร.ถิรวรรณ กลางณรงค์	มหาวิทยาลัยพะเยา
49	ผู้ช่วยศาสตราจารย์อุดม งามเมืองสกุล	มหาวิทยาลัยพะเยา
50	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุวิทย์ ปัญญาวงศ์	มหาวิทยาลัยพะเยา
51	อาจารย์ ดร.ณัฐ สุขเวชชวรกิจ	มหาวิทยาลัยพะเยา
52	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิติ ไวกวี	มหาวิทยาลัยพะเยา
53	รองศาสตราจารย์กันย์กัญญา ใจการวงค์สกุล	มหาวิทยาลัยพะเยา
54	รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทราวรรณ รัตนเกษตร	มหาวิทยาลัยพะเยา
55	ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตรา (ฟุ้งลดา) วิเชียรชม	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
56	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย รัตนชื่อสกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
57	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรนิติ์ เทพสุเมธานนท์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ลำดับ	ชื่อ – สกุล	หน่วยงาน
58	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรีดา โชติมานนท์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
59	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัจจวัตน์ เรืองกาญจน์กุล	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
60	อาจารย์ ดร.รวดี สุทธิศาสตร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
61	ผู้ช่วยศาสตราจารย์จินตนา อุณหะไวทยะ	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
62	อาจารย์ ดร.ภูมิชัย สุวรรณดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
63	อาจารย์ ดร.อุกฤษฏ์ มูสิกพันธุ์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
64	อาจารย์ ดร.จิรัตน์ เขียวชอุ่ม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
65	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สดานนท์ วัตตธรรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
66	ดร.วิศรุต สำลีอ่อน	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
67	รองศาสตราจารย์ปพนธีร์ ธีระพันธ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
68	รองศาสตราจารย์ ดร.จิดาภา พรยิ่ง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
69	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กนกลักษณ์ จุ๋ยมณี	มหาวิทยาลัยทักษิณ
70	อาจารย์ ดร.จันทราทิพย์ สุขุม	มหาวิทยาลัยทักษิณ
71	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุภวีร์ เกลี้ยงจันทร์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
72	ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤษฎา อภินวถาวรกุล	มหาวิทยาลัยทักษิณ
73	อาจารย์ ดร.ศาสตรา แก้วแพง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
74	ผู้ช่วยศาสตราจารย์เอกราช สุวรรณรัตน์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
75	ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจษฎา ทองขาว	มหาวิทยาลัยทักษิณ
76	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรยุทธ ปักษา	มหาวิทยาลัยทักษิณ
77	ผู้ช่วยศาสตราจารย์จีรนันท์ ชูชีพ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
78	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชลีรัตน์ มเหสักขกุล	มหาวิทยาลัยทักษิณ
79	ผู้ช่วยศาสตราจารย์สนัน ยามาเจริญ	มหาวิทยาลัยทักษิณ
80	อาจารย์ ดร.ชัชชัย ยุระพันธ์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
81	อาจารย์ ดร.ศิริชัย กุมารจันทร์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
82	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตามพงศ์ ชอบอิสระ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
83	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประพาฬรัตน์ สุขดิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
84	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วชิราภรณ์ พวงจินดา	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
85	รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชพล ไชยพร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
86	ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรรณรัตน์ โสธรประภากร	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

Faculty of Law Thaksin University

www.law.tsu.ac.th